

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLÂM SANATLARI BİLİM DALI

KOYUNOĞLU MÜZESİ KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN
XVI. YÜZYILA AİT TEZHİPLİ ESERLER

Ayşe Zehra SAYIN

118110031007

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Ahmet ÇAYCI

Konya - 2015

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe Zehra SAYIN
	Numarası	118110031007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İSLAM TARİHİ ve SANATLARI / TÜRK İSLAM SANATLARI
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ahmet GAYCI
	Tezin Adı	KOYUNOĞLU MÜZESİ KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN XVI. YÜZYILA AIT TEZHIPLİ ESERLER

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ..... başlıklı bu çalışma 26.11/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Ahmet GAYCI	
2	Yrd. Doc. Dr.	Ali Fuat BAYSAL	
3	Yrd. Doc. Dr.	Ali Rıza ÖZCAN	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe Zehra SAYIN		
	Numarası	118110031007		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslâm Tarihi ve Sanatları /Türk İslâm Sanatları		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde Bulunan XVI. Yüzyıla Ait Tezhipli Eserler			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR	VII

BÖLÜM I

I.GİRİŞ.....	1
I. 1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
I. 2. Araştırmanın Kapsamı	1
I. 3. Araştırmanın Yöntemi	2
I. 4. Konu ile İlgili Literatür.....	3

BÖLÜM II

II. TEZHİP SANATI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	7
II. 1. Tezhip Sanatı	7
II. 2. Tezhip Sanatının Tarihi Seyri.....	7
II. 2. 1. İslâm Öncesi	7
II. 2. 2. İslâmî Dönem.....	10
II. 2. 2. 1. Anadolu Selçuklu Dönemi Tezhip Sanatı	11
II. 2. 2. 2. Beylikler Dönemi Tezhip Sanatı.....	14
II. 2. 2. 3. Osmanlı Dönemi Tezhip Sanatı	15
II. 2. 2. 3. 1. XV. Yüzyıl Tezhip Sanatı	16
II. 2. 2. 3. 2. XVI. Yüzyıl Tezhip Sanatı	20
II. 2. 2. 3. 3. XVII. Yüzyıl Tezhip Sanatı.....	25
II. 2. 2. 3. 4. XVIII. Yüzyıl Tezhip Sanatı	25
II. 2. 2. 3. 5. XIX. Yüzyıl Tezhip Sanatı	28
II. 2. 2. 3. 6. XX. Yüzyıl Tezhip Sanatı	29
II. 3. Tezhip Sanatında Kullanılan Malzemeler	30
II. 3. 1. Ahâr	30
II. 3. 2. Altın Varak	31
II. 3. 3. Arap Zamkı	33

II. 3. 4. Boya.....	34
II. 3. 5. Fırça.....	34
II. 3. 6. İğnedan.....	35
II. 3. 7. Jelatinli Su.....	35
II. 3. 8. Kağıt.....	36
II. 3. 9. Mühre.....	37
II. 3. 10. Trilin.....	39
II. 3. 11. Diğer Malzemeler.....	39
II. 4. Tezhip Sanatında Kompozisyon, Motif ve Renk.....	39
II. 4. 1. Tezhip Sanatında Kompozisyon.....	39
II. 4. 2. Tezhip Sanatında Motif.....	41
II. 4. 2. 1. Bitkisel (Nebâtî) Motifler.....	41
II. 4. 2. 1. 1. Yaprak, Sap Çıkmaları, Salyangoz.....	41
II. 4. 2. 1. 2. Penç.....	43
II. 4. 2. 1. 3. Hatâyî.....	44
II. 4. 2. 1. 4. Goncagül.....	45
II. 4. 2. 1. 5. Yarı Üslûplaştırılmış Çiçekler.....	45
II. 4. 2. 2. Hayvanî Motifler.....	46
II. 4. 2. 2. 1. Efsanevi Hayvan Motifleri.....	46
II. 4. 2. 2. 2. Üslûplaştırılmış Hayvan Motifleri.....	47
II. 4. 2. 2. 3. Rûmî.....	47
II. 4. 2. 2. 4. Münhani.....	50
II. 4. 2. 3. Diğer Motifler.....	50
II. 4. 2. 3. 1. Bulut.....	50
II. 4. 2. 3. 2. Çintemâni.....	52
II. 4. 3. Tezhip Sanatında Renk.....	53
II. 5. Tezhip Sanatında Kullanılan Teknikler.....	53
II. 5. 1. Desen Tasarım, Çizim ve Kopyalama Tekniği.....	53
II. 5. 2. Desen Uygulama (Boyama, İşleme) Teknikleri.....	55
II. 5. 2. 1. Zemini Boyalı Klasik Tezhip Tekniği.....	55

II. 5. 2. 2. Zerenderzer Tekniği	55
II. 5. 2. 3. Çift Tahrir (Havalı, Negatif) Tekniği.....	56
II. 5. 2. 4. Zerefşan (Altın Serpme).....	56
II. 5. 2. 5. Halkâr Tekniği	56
II. 5. 2. 6. Münhani Tekniği.....	57
II. 6. Tezhip Sanatının Yazma Kitaplarda Kullanıldığı Alanlar	58
II. 6. 1. Zahriye	58
II. 6. 2. Serlevha	58
II. 6. 3. Sûre Başları.....	59
II. 6. 4. Duraklar ve Güller	60
II. 6. 5. Beyne's-sutur (Satır Araları).....	61
II. 6. 6. Cetvel ve Sayfa Kenarları	61
II. 6. 7. Koltuk	61
II. 6. 8. Hâtıme.....	62

BÖLÜM III

III. KOYUNOĞLU MÜZESİ KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN XVI. YÜZYILA AİT TEZHİPLİ ESERLER..... 63

III. 1. Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi	63
III. 1. 1. Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu	63
III. 1. 2. Müze ve Kütüphanenin Tarihçesi.....	64
III. 2. Katalog	67

BÖLÜM IV

IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 166

BİBLİYOGRAFYA 173

EKLER 180

Resimler Listesi.....	180
Çizimler Listesi	188
Resimler ve Çizimler	192

ÖZET

Geleneksel Türk sanatları içerisinde önemli bir yere sahip olan Türk tezhip sanatı, en güzel örneklerini XVI. yüzyılda vermiştir. Bu ihtişamlı çağda Tebriz, Şiraz ve Herat'tan getirilen kırka yakın sanat erbabı tezhip sanatında yeni ufuklar açmış ve klasik dönemi oluşturmuştur. Dini yazmalar başta olmak üzere pek çok yazma eser, saray nakkaşhânesinde müşterek bir çalışmayla tezyîn edilmiştir. Nakkaşhâne dışındaki bölgelerde ise dönem izlerini taşıyan eserler yapılmıştır.

Bu araştırma, XVI. yüzyıla ait tezhipli eserlerin incelenmesi ve dönem özelliklerinin belirlenmesine katkı sağlamak amacı ile Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan yirmi adet tezhipli eseri içermektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde; araştırmanın amacı ve önemi, kapsamı, yöntemi ve konu ile ilgili literatür yer almaktadır. İkinci bölümde, Türk tezhip sanatı ile ilgili genel bilgiler başlığı altında; tanımı, tarihi seyri, kullanılan malzemeler, kompozisyonlar, motifler, renkler, teknikler ve kullanım alanları hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde, Ahmet Rasih İzzet KOYUNOĞLU ve İzzet Koyunoğlu Müzesi hakkında bilgiler ile birlikte katalog bölümü de yer almaktadır. Katalog bölümünde eserlerin tezhipli sayfaları; form, teknik, motif ve renk özellikleri açısından incelenmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise, incelenen eserlerin genel bir değerlendirmesi yapılarak sonuca varılmıştır. Eserlerin fotoğrafları ve çizimleri ekler kısmında yer almaktadır.

ABSTRACT

Turkish illumination arts which has an important value within all the traditional Turkish arts exhibits the most precious works of art in the 16th century. In this magnificent era around 40 masters of arts from Tebriz, Siraz, and Herat were sponsored to migrate to the country, and they became the pioneers of the classic age by bringing new innovations. Religious works as first and many other handmade, art works are decorated in the palace workshops with the works of all the artists. Works which has the characteristics of the era were made in the other workshops outside of the workshops.

This research consists of 20 works of art in the Koyunoglu museum library to be a tool of research for exploring the illumination of 16th century and characteristics of the era.

In the first chapter the aim, the significance, the scope, the methods of the research are covered as well as the literatures of the topic. In the second chapter under the sub-category of the title of general information regards to Turkish illumination arts information regards to the description, progress within history, equipments used, compositions, designs, colors, techniques of the art are provided as well as the application eras. In the third chapter information about Ahmet Rasih Izzet Koyunoglu and Izzet Koyunoglu Museum is given as well as catalogue. In the catalogue section the illuminated pages of the works are investigated and evaluated in their forms, techniques, motives and colors. In the chapter 4 last chapter a general evaluation of the researched works are presented, and a discussion is made. The pictures and the drawings of the works are attached in the appendix.

ÖNSÖZ

Türklerin kitaba ve ilme verdikleri değer, tezhip sanatının ilerlemesinde öncü olmuştur. Tarihi M.Ö. IX. yüzyıla kadar uzanan Türk tezhip sanatı, Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra güzel olanı daha da güzel hale getirme çabası ile, milli üslûp içerisinde her geçen yüzyıl kendini yenilemiş ve XVI. yüzyıl Osmanlı döneminde en güzel örneklerini vermiştir.

En ihtişamlı çağ olan XVI. yüzyılda Tebriz, Şiraz ve Herat'tan getirilen sanatçılar, Osmanlı sanatında yeni ufuklar açmış; desenlerdeki ahenk, renklerdeki olgunluk ve işçilikteki mükemmellik zirveye ulaşmıştır.

Kültürümüzü yansıtan değerli yazma eserler, geçmişimizle tanışma ve bağ kurma adına kütüphanelerde koruma altına alınmıştır. Konya Büyükşehir Belediyesine bağlı Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi'nde tezhip özellikleri bakımından daha önce herhangi bir çalışmaya konu olmadığı tespit edilmiş olan yazma eserler, dönemsel olarak belirlenmiş ve tasniflenmiştir. Çalışmamızı, klasik dönem özelliklerini yansıtmayı maksadıyla, tezhip sanatında başarılı örneklerin verildiği XVI. yüzyıl olarak sınırladık.

Araştırma konusunu belirlememizde ve çalışma süresince bize yol gösteren kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ahmet ÇAYCI'ya, araştırmamıza konu olan eserlerin Hat Sanatı bakımından tahlilini yapan hocam Doç. Dr. Fatih ÖZKAFİ'ye tezhiplerin değerlendirilmesinde yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Ali Fuat BAYSAL ve Uzm. Ersan PERÇEM'e, yazıları okumamda yardımcı olan İlhami SÖNMEZ'e, tüm yardımları için Koyunoğlu Müze Müdürü Hasan YAŞAR'a ve araştırma boyunca destek olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Ayşe Zehra SAYIN

Konya-2015

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
C.	: Cilt
D. E. Ü.	: Dokuz Eylül Üniversitesi
Env. nu.	: Envanter numarası
Er.Ü.	: Erciyes Üniversitesi
FSMVÜ	: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Güz. San. Ens.	: Güzel Sanatlar Enstitüsü
İ. Ü	: İstanbul Üniversitesi
M. S. G. S. Ü.	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
M. Ü.	: Marmara Üniversitesi
Nu.	: Numara
Örn.	: Örnek
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
S.Ü.	: Selçuk Üniversitesi
Sos. Bil. Ens.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TİEM	: Türk İslâm Eserleri Müzesi
TDV İA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
TSMK	: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
v.	: Varak

BÖLÜM I

I.GİRİŞ

I. 1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türk tarihinin başlangıcından bu yana önemli bir yere sahip olan tezhip sanatı, sanat ve sanatkâra duyulan saygı çerçevesinde her geçen gün ilerleme kaydetmiş ve günümüze kadar ulaşabilmiştir. Günümüze ulaşan nadide eserleri, kültürümüz çerçevesinde yaşatmak adına incelemek ve değerlendirmelerde bulunmak, üzerimize düşen görevdir. Türkiye'de farklı dönemlere ait yüz binlerce yazma eser kütüphanelerde yer almaktadır. Kütüphanelerde bulunan tezhipli eserlerin incelenmesi tezhip sanatının ilerlemesi adına büyük önem arz etmektedir.

Biz de bu düşünce ile şu ana kadar çalışılmamış, Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi bünyesinde bulunan XVI. yüzyıla ait tezhipli eserlerin; kullanılan form, teknik, motif ve renk açısından incelenip, değerlendirmelerinin yapılmasını ve bu değerlendirmeler ile klasik dönem tezhip özelliklerine örnek olmasını amaçladık.

Kütüphane kurucusu Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu tarafından farklı şehirlere toplanarak oluşturulan eserler çeşitli üslûp özelliklerini barındırması ve gelişmiş güzel uygulanmış örneklerin yanısıra özenle yapılmış eserleri de içinde barındırması adına önem taşımaktadır.

I. 2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmamız, Koyunoğlu Kütüphanesi bünyesinde bulunan 119 adet tezhipli yazma eser içerisinde XVI. yüzyıla ait tezhipli eserler ile sınırlıdır. Eserler, tarihleri ve tezhip özellikleri göz önüne alınarak belirlenmiştir.

Çalışmamıza konu olan 20 eser içerisinde Kuran-ı Kerim, Dil Bilgisi, Tefsir, Fıkıh, Edebiyat ve Tasavvuf konulu kitaplar yer almaktadır.

Araştırmamız dört bölüme ayrılmıştır:

I. Bölüm (Giriş)'de; araştırmanın amacı ve önemi, kapsamı, yöntemi ve konu ile ilgili literatür yer almaktadır.

II. Bölümde; Türk Tezhip Sanatı ile ilgili genel bilgiler başlığı altında; tanımı, tarihi seyri, kullanılan malzemeler, kompozisyonlar, motifler, renkler, teknikler ve kullanım alanları hakkında bilgiler verilmiştir.

III. Bölümde; Ahmet Rasih İzzet KOYUNOĞLU ve İzzet Koyunoğlu Müzesi hakkında bilgiler ile birlikte katalog bölümü de yer almaktadır. Katalog bölümünde eserlerin tezhipli sayfaları; form, teknik, motif ve renk özellikleri açısından incelenmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır.

IV. Bölümde; incelenen eserlerin genel bir değerlendirmesi yapıp sonuca varılmıştır.

Eklerde ise incelenen eserlerin fotoğrafları ve çizimleri yer almaktadır.

I. 3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamız, Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'ndeki 20 adet tezhipli eserin katalog halinde sunulması ve incelenmesinden oluşmaktadır. Tezhipli örnekler envanter numarası sırasına göre yer almaktadır.

Araştırmada, Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan 6030 adet yazma eser dijital ortamda taranmış ve içerisinden 119 adet tezhipli eser tespit edilmiştir. Farklı dönemlere ait 119 adet tezhipli eserlerin incelenmesi tez konusunu açacağından çalışmamızı tezhibin klasik dönemini oluşturan XVI. yüzyıl olarak sınırladık.

XVI. yüzyıla ait 20 adet tezhipli eserin fotoğrafları çekilmiş ve ölçüleri alınmış; form, teknik, renk ve motif özellikleri açısından tahlil edilmiş ve alana dair diğer çalışmalardaki benzer tezhip örnekleri ile mukayese edilerek tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Eserlerde yer alan tezhiplerin çizimleri yapılmıştır.

Örnekler aşağıdaki tabloda yer alan forma göre incelenmiştir.

Gözlem ve İnceleme Formu

Örnek Nu :

Resim Nu :

Çizim Nu :

Envanter Nu	:
Eser Adı	:
Konu	:
Dil	:
Tarih	:
Ölçüler	Cild ve Kağıt :
	Yazı :
Varak Sayısı	:
Satır Sayısı	:
Yazı Türü	:
Müellif	:
Müstensih	:
Müzehhib	:
Cild	:
Tezhipli Sayfalar	:
Genel Özellik	:
Değerlendirme	:

I. 4. Konu ile İlgili Literatür

Araştırmamız süresince çok sayıda kaynaktan faydalanılmıştır. Tezhip sanatının tarihi, kullanılan malzeme, kompozisyon, motif, renk, teknik ve kullanım alanları hakkında başlıca kaynaklar kitap, makale ve tez sırası ile aşağıda verilmiştir.

1. BİROL, İnci Ayan, DERMAN, F.Çiçek, *Türk Tezyîni Sanatlarında Motifler*, İstanbul 2004.

Türk tezyîni sanatlarımızda kullandığımız motifler sınıflandırılmış ve bu motiflerin tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. Çok sayıda örneğe yer verilen kitapta motiflerin çizimleri de anlatılmıştır.

2. ULUÇ, Lâle, *Türkmen Valiler Şirazlı Ustalar Osmanlı Okurlar XVI. Yüzyıl Şiraz El Yazmaları*, İstanbul 2006.

Birinci bölümde, Şiraz'ın efsaneleri ve ekonomik tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, Safevi saray yazmaları başlığı altında erken Safevi, Safevi öncesi ve Şah Tahmasp dönemleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde 1503-1565 tarihli Şiraz yazmaları, dördüncü bölümde ise 1550-1600 tarihli *Mecalîs-ül Uşşak* isimli yazma hakkında bilgiler verilmiştir. Beşinci bölümde 1565-1580 tarihli, altıncı bölümde 1580-1590 tarihli, yedinci bölümde ise 1590-1603 tarihli Şiraz yazmaları incelenmiştir. Sekizinci bölümde Şiraz yazmalarının Hâmiler'i ve dokuzuncu bölümde Osmanlı-Safevi kitapseverleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Son olarak sonuç bölümünde ise incelen eserlerin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada, incelenen eserlerin fotoğrafları bulunmaktadır.

3. ÖZKEÇECİ, İlhan, ÖZKEÇECİ, Şule Bilge, *Türk Sanatında Tezhip*, İstanbul 2007.

On beş bölümden oluşan kitapta sırasıyla; yazma kitap sanatları içerisinde tezhip, tezhibin tanımı, Türk tezhip sanatının kısa tarihçesi, çizgi çalışmaları, tezhipte kullanılan motifler, kompozisyon, renk, tezhibin yapılışı, süsleme üslûpları, uygulama alanları, kullanılan formlar, kullanılan malzemeler, diğer yazma kitap sanatları ve süslemenin uygulandığı diğer sanat alanları yer almaktadır. Kitabın sonunda renkli resimler ve sözlük bulunmaktadır.

4. BİROL, İnci Ayan, *Klâsik Devir Türk Tezyîni Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, İstanbul 2011.

Giriş kısmında Türk tezyîni sanatları başlığı altında sanata bakış ve temel kavramlar, tezyîni sanatlarda eğitim, sanatta hür düşünce ve sanatta geleneğin yeri hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde tezyîni sanatların genel bir tanıtımı

yapılmış, nakışhâne geleneği ve ehl-i hiref anlatılmıştır. İkinci bölümde Türk tezyîni sanatlarında desen tasarımı ve çizim teknikleri hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur. Üçüncü bölümde desen çiziminde yardımcı unsurlar olan cetvel, iplik, arasuyu, kenarsuyu, tığlar v.b. anlatılmış ve dördüncü bölümde ise desen çeşitleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca her bölüm sonunda bölüm konuları ile ilgili şekil ve resimler bulunmaktadır.

5. MAHİR, Banu, "II. Bayezid Dönemi Nakkaşhanesinin Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları", *Türkiyemiz*, S.60, İstanbul 1990, ss.4-9.

Makale, Sultan II. Bayezid devrinin Fatih döneminden ayrılan tezhip özellikleri ile başlamıştır. II. Bayezid döneminde ünlü hattat Şeyh Hamdullah'ın Kur'anları dönemin en güzel tezhip örneklerini barındırmasından dolayı eserlerindeki tezhipler; kullanılan form, teknik, motif ve renk özellikleri itibari ile anlatılmıştır.

6. AKSU, Hatice, "Türk Tezhip Sanatında Süsleme Unsurları", *Osmanlı*, C.11, Ankara 1999, ss.131-145.

Makalenin girişinde süslemenin tarihi hakkında kısaca bilgi verildikten sonra tezhiple ilgili terimler ve teknikler aktarılmıştır. Tezhipte kullanılan malzemeler, teknik, kompozisyon kaynakları, motifler ve renk; başlıkları ile son verilmiştir.

7. MESARA, Gülbün, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Sernakkaşı Karamemi", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss.361-377.

Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki nakkaşhane hakkında kısaca bilgi verilerek giriş yapılan makalede Karamemi'yi klasik Osmanlı tezyînatında benzersiz kılan unsurlar ele alınmıştır.Devamında eserlerinde kullandığı kompozisyon, motif ve renk özellikleri örnekler ile verilmiştir.

8. DERMAN, Fatma Çiçek, "Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.343.

16. yüzyıl tezhip özellikleri belirtilerek başlanan makaleye dönemin Mushaflarında yer alan tezhiplerin form ve teknik özellikleri ile devam edilmiştir. Mushafların dışında, murakkaa ve tuğra çalışmalarında yer alan tezhipler, kullanılan

form, teknik, motif ve renk özellikleri itibari ile ayrıntılı olarak fotoğraflar ile anlatılmıştır.

9. DERMAN, F. Çiçek, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", *Türkler*, C.12, Ankara 2012, ss. 289-299.

Makaleye; tezhip sanatında kullanılan fırça, altın, mühre, tutkal, boya ve kağıt anlatılarak başlanmıştır. Tezhip sanatı hakkında bilgi verildikten sonra mushaflarda görülen bezeme bölümleri başlıklar halinde tanıtılmıştır. Ehl-i hiref ve nakkaşhâne hakkında kısaca bilgiler verilmiş ve Türk tezhip sanatının asırlar içerisindeki durumu, kullanılan renk ve teknikler ile anlatılmıştır.

10. ATILA, Oya Kızıldağ, *Şah Kulu'nun Motif ve Desen Üslûbu*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002.

Altı ana bölümden oluşan yüksek lisans tezinin giriş bölümünde tezin alan çalışmaları içerisindeki önemi anlatılmıştır. İkinci bölüm 16. yüzyılda kütür ve sanat ortamı başlığı altında ehl-i hiref ve nakkaşhane bölümlerine ayrılmıştır. Üçüncü bölüm Şahkulu'nun sanat üslûbu, motif üslûbu ve desen üslûbunun anlatıldığı bölümdür. Dördüncü bölümde Şahkulu'nun öğrencisi Kara Memi ve etkilediği Veli Can ve Ali Üsküdârî hakkında bilgiler verilmiştir. Beşinci bölümde Şahkulu'nun eserlerine yer verilmiş ve altıncı bölüm ile sonuca varılmıştır.

BÖLÜM II

II. TEZHİP SANATI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

II. 1. Tezhip Sanatı

Tezhip, Arapça bir kelime olup altın sürme, yaldızlama ve süsleme¹ anlamındadır. Tezhibin tarifi ise; eskiden yazma kitapları ve hüsn-i hat murakkâ'larının kenarlarını boya ve altınlı süslemelerle tezyîn etmek işine verilen isimdir². Tezhibin bir başka tarifinde ise; ezilerek fırçayla sürülecek hale getirilmiş olan varak altın ve muhtelif renklerin kullanılmasıyla gerçekleştirilen, parlak ve câzip bir kitap sanatıdır³.

Tezhip yapan erkek sanatçıya müzehhip, bayan sanatçıya ise müzehhibe denilmekle beraber tezhipli esere müzehhep adı verilmektedir.

II. 2. Tezhip Sanatının Tarihi Seyri

II. 2. 1. İslâm Öncesi

Türklerin ilk yerleştiği yerler, Tanrı Dağları ve Altay Dağları'ndan Baykal mıntikasına kadar uzanan topraklar olarak kabul edilmekte olup kısa sürede Türkler, Asya kıtasında geniş coğrafi alanları kontrolleri altına almıştır⁴. Türk süsleme sanatının en eski örneklerini, Türklerin tarih sahnesine çıktıkları ilk devirlerden itibaren bu coğrafi konumlarda görmeye başlıyoruz⁵.

Türkler, göçebe bir hayat tarzını benimsemelerine rağmen; anıt mezarlarda (kurgan) bulunan çok sayıda değerli eşya ve sanat eseri, Türk süsleme sanatı ile ilgili bilgi verir⁶. Bu coğrafyada elde edilen ilk süsleme örnekleri bazı araştırmacılara göre Hun İmparatorluğu'na (M.Ö. VIII. yy. - M.S. VI. yy.)⁷, diğer bazı

¹ Ferid Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Lûgat*, Ankara 1998, s.1106.

² Celal Esat Arseven, "Tezhib", *Sanat Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul 1952, s.1982.

³ Çiçek Derman, "Osmanlılar'da Tezhip Sanatı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C.2, İstanbul 1994, s.487.

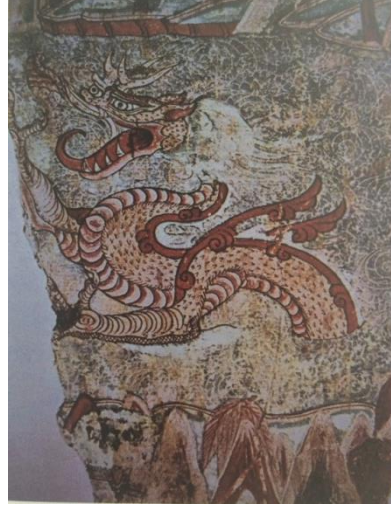
⁴ Yaşar Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, İstanbul 2011, s.16.

⁵ Hatice Aksu, "Türk Tezhip Sanatını Süsleme Unsurları", *Osmanlı Kültür ve Sanat*, C.11, Ankara 1999, s.131.

⁶ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, İstanbul 2007, s.32.

⁷ Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 2003, s.1.

araştırmacılara göre ise Hun ncesi Proto-Türk (M.. VIII. yy. ncesi) sanatlarına⁸ dayanmaktadır.

Resim 1: Berlin Staatliche Museen, 9-10. yüzyıl (Aksu, 2009: 457).

İslam ncesi Türk süsleme sanatında hayvanlar, önemli bir süsleme unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Orta Asya bozkırlarında yaşayan Türkler için hayvan; kahramanlık, bereket, kuvvet, mertlik, cesaret, sadakat gibi değerlerin sembolü olmuştur. Bunun yanında günlük hayatın da bir parçası olan hayvanlar, sanatkâr için bir ilham kaynağı, eserleri için bir ana konu olmuřtur⁹. Hayatta kalabilmek için mücadele ve dayanıklılık gerektiren, hayvanlarla ve tabiatla i içe bir hayat tarzına¹⁰ bağlı olarak gelişen Türk Hayvan slbuna ait eserler; Hunlar, Göktürkler, Uygurlar gibi büyük Türk devletlerinde yoğun bir biçimde karşımıza ıkar¹¹.

Stilize hayvan figürlerinin, günlük yaşamın her alanındaki eşya üzerine, çeşitli malzemelerle ustalıkla aktarıldığı hayvan üslûbundan başka ve daha sonraları gelişen "kivrık dal" slbu da Asya steplerinde yaşayan tüm topluluklarda görülür. Bu

⁸ Yaşar oruhlu, a.g.e., s.18.

⁹ Ali Fuat Baysal, *Konya'da Bulunan Anadolu Selçuklu San'atlarında Kullanılan Rûmî Motifler*, S.. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1998, s.17.

¹⁰ İlhan zkeeci, *Türk Sanatında Kompozisyon*, İstanbul 2008, s.9.

¹¹ Yaşar oruhlu, a.g.e., s. 161.

üslûpta geliştirilen motifler, daha sonraki Türk sanatının her dalında temel unsur olarak yer almıştır¹².

Türk sanatının, bugüne kalan ilk yazma örnekleri bir Uygur şehri olan Karahoço'da bulunan iki yazmadır. A. Von le Coq tarafından ortaya çıkarılan Mani yazmaların¹³ sayfaları, tezhip ve minyatürlerle bezenmiş olup, bu sayfaları örten cildin tezyinatı geometriktir¹⁴.

Resim 2: Berlin Staatliche Museen, III 6368 b (Özkeçeci, 2007: 249).

Turfan vahasında ve Sengim vadisindeki şehirlerde bulunan mabetlerde de Uygurlara ait resimli yazmalar ele geçmiştir. Uygurlar'dan günümüze kalan yazma eserler dikdörtgen formludur. Mani alfabesi ile yazılmış, dini ve felsefi konuları ele alan bu eşsiz yazmalarda; olgun kompozisyonlar içinde metinle alakalı simgesel ağırlıklı resimler yer alır. Bu kompozisyonların çeşitli kısımlarında tamamlayıcı unsurlar olarak stilize bitkisel süslemeler görülür¹⁵

Uygur yazmalarında, kırmızı rengin tonları hakimdir. Kırmızı renk haricinde geniş yüzeylerde koyu ve parlak lâcivert renk kullanılmıştır. Ayrıca; mavi, açık ve koyu pembe, turuncu, beyaz, siyah, açık ve koyu yeşil ile kahverengi renkleri de

¹² İlhan Özkeçeci, a.g.e., s.9.

¹³ Bu cildleri A. Von le Coq (*Chotscho, Archiv fur Bunderei*, Berlin 1913, X. Jahrgang, Heft III, 8) VI.-IX. yüzyıllar arasına; Emel Esin ("BİTİĞ: İlk Devir Türk Kitap Sanatları", *Kemal Çığ Armağan Kitabı*, İstanbul 1984, 113 ve 120), VIII.- IX. yüzyıllara; İsmet Binark ise ("Türk Kitapçılık Tarihinde Cild Sanatı", *F.Ü. Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu Bildirileri*, Elazığ 1987, s.92) VII. yüzyıla tarihlemektedir (Ahmet Saim Arıtan, "Batı Dünyasının Türk Cild Tarihine Bakışı ve Türk Cild San'atı'nın Tarih İçindeki Gelişimi", *İSTEM*, S.15, Konya 2010, s.178).

¹⁴ Ahmet Saim Arıtan, a.g.m., s.178.

¹⁵ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.32.

kullanılmıştır¹⁶. Yazmalarda görülen ağaç motifleri ve çiçekler, İslâmi dönemde ortaya çıkan hatâyî üslûbunun hazırlayıcıları sayılır. Bu üslûp aynı zamanda, XV. yüzyılda en parlak dönemini yaşayan Herat klâsik tezhip ekolünün temelini oluşturmuştur¹⁷.

Uygurların, önce Manihaizm dinini daha sonra Budizm'i kabul etmeleri bu sanatın gelişmesinde rol oynamıştır¹⁸. Çünkü dinlerinin kurucusu Mani, aynı zamanda devrinin en ünlü ressamlarından olup, kan dökmeye ve savaşa karşıydı. Mani'nin bu hayat görüşü Uygurlar'ı, cengâver yapılarından uzaklaştırarak güzel sanatlardaki büyük başarılarının dayanağı olmuştur¹⁹.

Bu sanatkâr milletin, lacivert renkli sert taş (lapislazuli)'tan boya elde etmesi, kaliteli kağıt imal etmesi, altın varak kullanması, tezyîni sanatlarda ne kadar ileri tekniklere sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Uygurlar, XVI. yüzyıla kadar varlıklarını devam ettirerek buldukları ülkelerde yaptıkları sanat çalışmalarıyla pek çok kültüre destek vererek, onları etkileri altına almışlardır²⁰.

II. 2. 2. İslâmî Dönem

İslâm dünyasında Türkler'in ortaya çıkması, VIII. yüzyılın ikinci yarısında Abbasî halifelerinin hassa askerleri ve inzibat birlikleri arasında yer almalarıyla başlamış, IX. yüzyılda sayıları süratle artarak Mu'tasım zamanında Hassa ordusunun tamamı Türklerden meydana gelmiştir²¹.

Tulunlular ve Ahşitlerle, Mısır'da IX. yüzyılın ikinci yarısında X. yüzyılın ikinci yarısına kadar kurulan iki Türk devleti ile, İslâm sanatında sağlam gelişmeler olmuştur. Türklerin kendi istekleri ile İslâmlığı kabul edip bu yeni din içinde, tamamıyla orijinal, büyük bir sanat geliştirmeleri hareketi ise Asya'da kurulan

¹⁶ Şehnaz Biçer Özcan, *Uygur Yazmalarında Sayfa Düzeni*, M. Ü. Türkiyat Araştırmaları Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2010, s.260.

¹⁷ *Yeni Türk Ansiklopedisi*, "Tezhib", C.11, İstanbul 1985, s.4089.

¹⁸ *Yeni Türk Ansiklopedisi*, "Tezhib", s.4089.

¹⁹ İnci Ayan Birol, *Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, İstanbul 2008, s.34.

²⁰ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.35.

²¹ Oktay Aslanapa, a.g.e., s.25.

Müslüman Türk Devletleri ile başlamış, bunların birincisi olan Karahanlılar zamanında ilk sağlam temelleri atılmıştır²².

İslâmiyetin etkisi ile Türk sanatları çok ince bir zevke sahip olmuşlar ve tabiattan aldıkları ilham ile hiçbir dünya milletinde görülmeyen bir üslûplaştırma başarısı göstermişlerdir. Türk sanatçısı maddi alemin verdiği değerlerden uzaklaşıp, soyut alemi ve manevi lezzetleri tatmış, eserlerinde sembolik olarak onları yaşatmıştır²³.

Müslüman olan ve değişik yerlerde kurulan Türk devletlerinin kendilerine özgü siyasi, sosyal, kültürel ve sanatsal gelişmeler göstermişlerdir. İslâmî dönem Türk Sanatı'nın tasnifi:

1- İslâmî Dönemde Anadolu Dışındaki Türk Sanatı:

Karahanlı (840-1212), Gazneli (926-1186), Hindistan'da Delhi Sultanlığı (1190-1412), Babürlüler (1526-1707), Büyük Selçuklu (1037-1157), Suriye ve Irak'ta Zengiler (1086-14.yy.), Mısır'da Tolunoğulları (9.-13.yy.), Mısır'da Memlûklüler (1250-1517).

2-Anadolu'da Selçuklu Sanatı (1071-1308)

3-Anadolu'da Beylikler Devri Sanatı (14-15. yy.)

4-Osmanlı Sanatı (1299-1922)

5-Cumhuriyet Devri (1923-...)²⁴

II. 2. 2. 1. Anadolu Selçuklu Dönemi Tezhip Sanatı

Selçuklu Döneminde, Türkler'in Anadolu'ya yerleşmelerinin ardından Konya merkez olmak üzere sanat faaliyetlerine ve kitap sanatına ilginin arttığı bilinmektedir. Konya'da câmi ve medrese bünyesinde kütüphanelerin tesis edildiği²⁵ Mevlânâ'nın Türbesi'ne vakfedilen kitaplardan, vakfiye kayıtlarından

²² Oktay Aslanapa, a.g.e., s.25.

²³ Hatice Aksu, "Türk Tezhib Sanatının Süsleme Unsurları", s.131.

²⁴ Haşim Karpuz, "İslam Öncesi Türk Sanatının İslami Döneme Etkisi", *Türkler*, C.6, Ankara 2002, s.47.

²⁵ F.Çiçek Derman, "Tezhip", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.41, Ankara 2012, s.66.

anlaşılmaktadır. 598/1202 yılında Konya'da Selçuklu emirlerinden Şemseddin Altunaba tarafından yaptırılan medreseye ait vakfiye buna örnektir²⁶.

Anadolu Selçuklularının eseri olduğunu kesinlikle bildiğimiz tezhipli yazma eser pek azdır²⁷. Tezhip sanatında bugün elimizde bulunan en erken örnekler, XII. ve XIII. yüzyıl Selçuklu eserlerinde bulunur. XIII. yüzyılda medeniyet ve sanatlarının zirvesine çıkan Selçukluların başkenti ve aynı zamanda önemli bir sanat merkezi olan Konya'da; Selçuklu sarayına bağlı sanatkarların elinden çıkmış sade, ancak uygun tezhipli eserler "Konya stili" denebilecek bir üslûbun en güzel örnekleridir²⁸.

Mesnevi bezemelerinde devrin müzehhipleri bütün hünelerini ortaya koymuştur. Bunların en eskisi 677/1278 tarihli²⁹ olup müzehhip Muhlis b. Abdullah el-Hindi tarafından bezenmiştir³⁰. Müzehhip Muhlis bir edebi metinde, o güne kadar İslâm dünyasının hiçbir çevresinde görülmedik zenginlikte ve özgünlükte tezhip tasarımları yaparak çağdaşı meslektaşları arasında başköşede yer alır³¹. Müzehhip Muhlis b. Abdullah el-Hindi *Mesnevi*'nin her bölümünün ilk dört sayfası için farklı zahriye, levha, serlevha ve unvan tezhipleri tasarlamıştır. Daireler, ovaler, rûmîler tasarımlarının önde gelen bezeme öğeleridir. Bunların renklendirilmesinde bol altın kullanıldığı gibi; kırmızı, mavi, lacivert, yeşil, kahverengi ve beyaz renge de yer verilmiştir. Kur'ân tezhiplerinde gelenek olduğu gibi, levha tezhiplerinin sayfa kenarlarına da iri güller yapılmıştır³².

Desenlerde geometrik üslûp kullanılmış, münhani motifi ile zencerekler adeta devrin sembolü olmuştur³³. Orta Asya Türk süslemelerinde sıkça gördüğümüz

²⁶ Zeren Tanındı, "Mevlana Celâleddin Rûmî'nin ve Sultan Veled'in Konya Mevlâna Müzesindeki Eserlerin Tezhipli İlk Örnekleri", *Mevlana Ocağı Mevlana'nın Doğumunun 800. yılına Armağan*, Konya 2007, s.163.

²⁷ Yıldız Demiriz, "Anadolu Türk Sanatında Süsleme ve Küçük Sanatlar", *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul 1982, s.924.

²⁸ Faruk Taşkale, *Geçmişten Günümüze Tezhip Sanatında Yolculuk*, www.faruktaskale.com (06.11.2014).

²⁹ Konya Mevlana Müzesi, env. nu. 51.

³⁰ F. Çiçek Derman, "Tezhip", s.66.

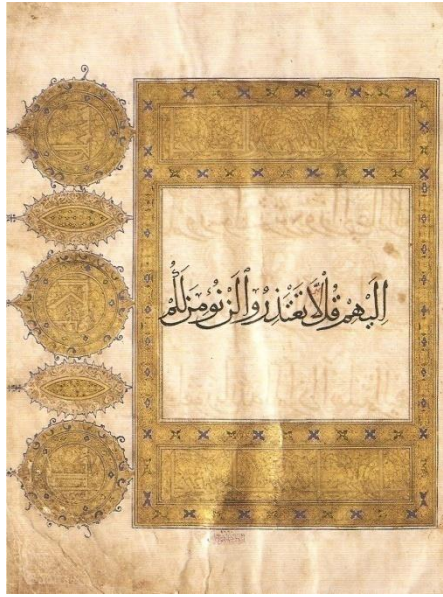
³¹ Zeren Tanındı, "Başlangıcından Osmanlı'ya Tezhip Sanatı", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2012, s.247.

³² Zeren Tanındı, "Başlangıcından Osmanlı'ya Tezhip Sanatı", s.247.

³³ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.41.

helezonik şema, Selçuklu tezhibinde devam etmiş; rûmî motifi helezon üzerinde tertiplenmiştir³⁴.

Bu dönem tezhiplerinde sadelik, az renk kullanışı ve geometrik düzenlemeler dikkat çekicidir. Geçmeli örgüler; beş, altı, sekiz, on iki dilimli yıldız merkezli geometrik desenler; zencirekler çok kullanılan öğelerdir. Yıldız biçimli geometrik desenlerin paftaları rûmî veya basit çiçek motifleri ile doldurulur, kompozisyon zenginleştirilirdi³⁵.

Resim 3: TIEM: 438, Kur'an Cüzü, v.1a (Tanındı, 2009: 246).

Zahriye sayfaları tek ve karşılıklı iki sayfa şeklindedir. Tam sayfa tezhip edildiği gibi sadece mekik, madalyon ve dikdörtgen çerçeve şeklinde de tezhiplenmiştir. Serlevha sayfaları ise tam sayfa olarak tezyîn edilmiştir. Sayfanın ortasında geometrik motifler yer almıştır. Bunların etrafını genelde rûmî motifleri ve cetveller sınırlamaktadır. Süslemeler geniş bordürler halindedir. Cetvel çekilmeden dandanlı form olarak hazırlanmış serlevha sayfası yok denecek kadar azdır. Sûre başı ve bölüm başı tezhipleri dikdörtgen çerçeve içerisinde tezyîn edilmiştir. Hâtîme sayfası ise nadiren görülmektedir³⁶.

³⁴ Yılmaz Özcan, "Türk Tezhip Sanatı", *Türkler*, C.12, Ankara 2002, s.300.

³⁵ Yılmaz Özcan, "a.g.m.", s.300.

³⁶ Hatice Aksu, *Anadolu Selçuklu Tezhip Sanatı ve Osmanlı (Klâsik Dönem) Tezhip Sanatının Mukayesesi*, M.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992, s.50-51.

Anadolu Selçuklu kitap bezemelerinde desen ve motiflerin mükemmel, işçiliğin çok ince olduğu söylenemez. Motifler oldukça iri seçilmiş, sınır çizgileri (tahrirler) ve renklendirmede henüz ince işçiliğe erişilememiştir. Desen kenarında bulunan tığlar, açık lacivert renkte, sade görünüşleriyle bazen cetvelin, bazen de cetvelin yanına çizilen ve kuzu tabir edilen çizginin üzerinde yer alır³⁷.

Selçuklu dönemi yazma eserlerde başlıklar esas yazıya göre daha iri ve çok defa altınla veya renkli olarak yazılmış, tahrirli ve çerçeve içine alınmış olup, yazının zemini çeşitli şekillerde süslenmiştir. Başlık dışında yazılar genellikle Selçuklu sülüsü ile yazılmıştır. Yazı aralarında da bazen beyne's-sutur bulunur³⁸.

Kızıl kahve, siyah, açık lacivert, kırık beyaz ve pembe devrinin karakteristik renkleri arasındadır. Altın ise bol miktarda hem ezilerek hem de varak halinde yapıştırılarak kullanılmış, motifler tonlama tekniği ile renklendirilmiştir³⁹.

II. 2. 2. 2. Beylikler Dönemi Tezhip Sanatı

Anadolu Selçuklu Devleti'nden sonra Beylikler devrinde yoğunlaşarak devam eden siyasi mücadeleler, sanat çalışmalarına engel olmamış, muhteşem eserler yapılmaya devam edilmiştir. Beylikler'in siyaset merkezleri, aynı zamanda birer kültür ve eğitim ocağı haline getirilmiş, bu şehirlerde nakışhâneler kurulmuştur. Kastamonu, Harput, Diyarbakır, Manisa, Kütahya, Amasya, Kayseri, Sivas bu merkez şehirlerdendir⁴⁰. Bu yüzyılın başlarında kitabın ve sanatın destekleyicisi olarak Karamanlı ve Germiyanlı beyler öne çıkar⁴¹.

Beylikler Dönemi, Türk tezhip sanatı açısından bir önceki yüzyıla göre daha verimli bir dönemdir. Osmanlı Dönemi için bir hazırlık aşaması olan bu yüzyılda müzehhipler, Türk İslam sanatından aldıkları tüm plan, süsleme ve motif değerlerini, İlhanlı ve Memlûk sanatından gelen etkilerle kaynaştırarak Beylikler Dönemi'ne özgü tezhip üslûbunu oluşturmuşlardır⁴².

³⁷ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.41.

³⁸ Yıldız Demiriz, a.g.m., s.924.

³⁹ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.41.

⁴⁰ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.41-42.

⁴¹ Zeren Tanındı, "Kitap ve Tezhibi", *Osmanlı Uygarlığı 2*, Ankara 2004, s.871.

⁴² Zeynep Demircan Aksoy, *XIV. Yüzyıl Anadolu Türk Tezhip Sanatı Tasarımları*, M.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2010, s.447.

Beylikler Dönemi'nde desenlerde görülen münhaninin, rûmî motifinden tamamen ayrıldığı ve bunların iki ayrı motif grubu halinde kullanıldığı; hatâyî, penç, yaprak gibi bitki çıkışlı motiflerin önem kazanarak geliştiği; zencereğin ise geniş alanlardan çekilerek arasularında kullanılmaya devam ettiği görülür⁴³.

Bu dönemde Kur'an'ın Fatıha ve Meryem sûrelerinden önceki sayfaları, levha biçiminde çok köşeli yıldızlar ve dairelerle süslenmiştir. Bunların arasında yer alan mavi ve kırmızı zemine altın rûmîler ve çiçekler; sûrelerin bulunduğu yapraklar çerçeve ve diğer sûre başları başlık tezhiplidir. Secde ve hizip yerlerine madalyon ve âlem biçimli tezhipler yapılmıştır⁴⁴.

Ayet yanlarında bulunan cüz güllerinin iri olması ve sayfa düzeni içinde metin tezhibine temas edecek şekilde yerleştirilmeside bu devrin tezyîni özelliklerindendir⁴⁵.

Bu dönemde bol altının yanı sıra, lacivert, yeşil, kırmızı, mavi, siyah, eflatun, turuncu ve pembe sık kullanılan renkler olmuştur⁴⁶.

II. 2. 2. 3. Osmanlı Dönemi Tezhip Sanatı

XV. yüzyıl başlarından itibaren; Semerkant, Herat ve Şiraz'dan Bursa ve Edirne'ye doğru göç eden ilim ve sanat erbâbının beraberinde getirdiği tarz, Osmanlılar'ın ilk yazmalarında seyredilir⁴⁷. Osmanlı Dönemi tezhip örneklerinin tarihi bilinen ilk örneği, Ahmed Dâî'nin kendi hattıyla 1413-1414 yılında istinsah ettiği Dîvân'ın ilk iki sayfasında görülür. 1434-35 yılında istinsah edilerek Sultan II. Murad'a sunulan müzikle ilgili bir kitabın tezhipleri ise zengin tasarımlı ilk örneklerdir⁴⁸.

Selçuklu döneminde de olduğu gibi Osmanlı döneminde de saray nakışhanelerine önem verilmiştir. Bu nakışhaneler Osmanlı döneminin ilk devirlerinde kurulmuştur ve her yüzyılda nakışhanelerde ayrı bir üslûp görülmektedir.

⁴³ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.41-42.

⁴⁴ Zeren Tanındı, "Kitap ve Tezhibi", s.871.

⁴⁵ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.41-42.

⁴⁶ Zeynep Demircan Aksoy, a.g.t., s.447.

⁴⁷ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.42.

⁴⁸ Zeren Tanındı, "Osmanlı Sanatında Tezhip", *Osmanlı Kültür ve Sanat*, C.11, Ankara 1999, s.122.

II. 2. 2. 3. 1. XV. Yüzyıl Tezhip Sanatı

İlme ve sanata büyük önem veren Fatih, her ikisini de bünyesinde toplayan "kitap"ın üretilmesi ve bu üretimin belli bir kalitede olabilmesi için Topkapı Sarayı'nda bir nakışhane kurarak Edirne ve Anadolu'dan en iyi hattat, müzehhib, nakkaş ve mücellitleri getirtmiştir⁴⁹. Nakışhanenin başına ilk sernakkaş olan Özbek asıllı Babanakkaş'ı atamış⁵⁰ ve Selçuklulardan beri süre gelen milli karakterdeki sanat anlayışını geliştirmek için sanatkârların daima orjinal eserler vermeleri konusunda teşvik etmiştir⁵¹.

Fatih Devri tezhipleri için genelde üç üslûptan bahsedilmektedir: "Naif" olarak adlandırılan tezhip üslûbu, XV. yüzyılın ikinci yarısı Timurî Herat üslûbundan esintiler taşıyanlar ve Babanakkaş üslûbu olarak tanımlanan bezeme tarzıdır. Bu üç üslûpta meydana getirilmiş olan yazmalar, bezeme özellikleri ile birbirlerinden kolayca ayırt edilebilmektedir⁵².

Resim 4: İÜK. F.1423, Mecmâü'l-acâib, v.13a (Aşıcı, 2009: 308).

"Naif" tezhip üslûbu, kağıt zemininde veya boyalı bir zeminde altın ve/veya boya kullanılarak serbest fırça hareketleri ile sade, küçük bitkisel motiflerle karakteristik olan ve ileriki yüzyıllarda çift tahrir tabir edilen boyama tekniği havasındaki süslemedir. Timurî Herat üslûbu, bezeme alanı daire formun düşey eksende uzatılması ile elde edilmiş olup, rûmi motifi ağırlıklı ve lacivert zeminde

⁴⁹ Seher Aşıcı, "Kitap Dostu Bir Sultan: Fatih", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.306.

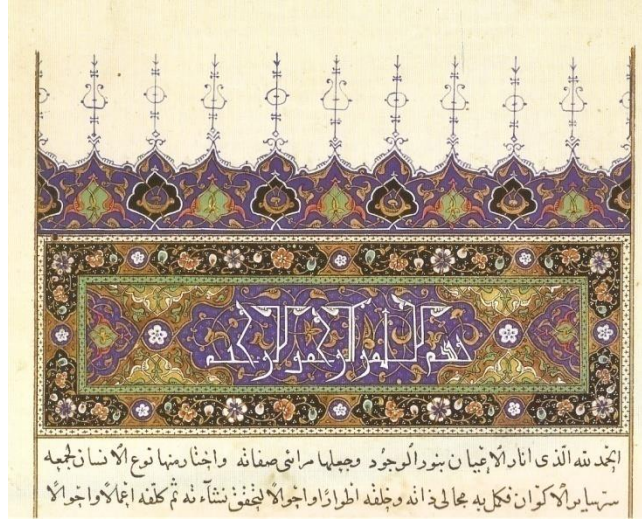
⁵⁰ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.43.

⁵¹ Seher Aşıcı, a.g.m., s.306.

⁵² Seher Aşıcı, a.g.m., s.310-311.

pafta açan beyaz ipliği ile klasik tezhip uygulanmış üslûptur.⁵³ Babanakkaş olarak isimlendirilen üslûbunun özellikleri ise iri ve ayrıntılı çizilmiş hatâyî motifinin yoğun kullanılması, sade ve küçük yaprakların bulunmasıdır. İri hatâyîlerin kendi üstüne katlanan taç yapraklarında üç boyutlu görüntüleri bu döneme has bir özellik olup motiflerin içinde yekberk sıkça yer alır⁵⁴. Bu motiflerin mavi-beyaz çinilerde 1470-1520 yılları arasında gelişerek devam ettiği görülür⁵⁵.

Resim 5: S.K. 1025, En-Nihâye fi Garâibi'l-Hadîs, v.2b (Aşıcı, 2009: 316).

Fatih devri tezhiplerini en belirgin şu özellikleriyle tanımak mümkündür; Desen zemininde koyu lapis lacivert, küçük pafta zemininde acı yeşil ve siyah renklere sık rastlanır. Lacivert veya siyah zemin üzerinde, desen arasına serpiştirilmiş turuncu veya beyaz renkteki üç noktalar, sıvama altın ile boyanmış yaprak uçlarında yarı şeffaf lâl mürekkebinden foyalar, tığlarda Selçuk ve Beylikler Devrine göre daha ayrıntılı desenler, devrin belirleyici hususiyetlerindedir. İşçilik daha incelmış, motifler küçülmeye başlamıştır⁵⁶.

⁵³ Seher Aşıcı, a.g.m., s.310-311.

⁵⁴ F.Çiçek Derman, "Tezhip", s.66; Çiçek Derman, "Osmanlılarda Tezhip Sanatı", s.488.

⁵⁵ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.43.

⁵⁶ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.43.

Fatih Dönemi tezhiplerinde en çok zemini boyalı klasik tezhip tekniğinin uygulandığı görülmektedir. Daha seyrek olarak zerenderzer ve kağıt üzerine sıvama altınla yapıldığı görülen bir teknik tercih edilmiştir⁵⁷.

Fatih zamanında hazırlanmış tezhipleri diğer devirlerden ayıran ve döneme damgasını vuran renk hiç şüphesiz çivit mavisidir. Tezhibin vazgeçilmez rengi olan altın, Fatih Devri tezhiplerinde çivit mavisinin yanında fakat ikinci derecede dikkat çeken bir renk olarak kullanılmıştır. Siyah, yeşil, kestane rengi, turuncu renkleri ve beyaz bu dönemde küçük alanlarda kullanılan renklerdir⁵⁸.

Zahriye tezhiplerinde mekik, dairevî, dikdörtgen içinde, mekik ve dairevî formlarının daha çok uygulandığı, ünvân sayfası tezhibinde ise yatay dikdörtgen formun tercih edildiği görülmüştür. Kullanılan kompozisyon çeşitlerinin daha ziyade 1/2, 1/4 ve 1/8 ve üzeri sayıda simetrik olduğu, serbest kompozisyonlara daha az yer verildiği gözlenmiştir⁵⁹.

XV. yüzyılın ikinci yarısı, Osmanlıda ilim ve kültür hayatı açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir⁶⁰. Fatih Sultan Mehmed'den sonra, 1481-1512 yılları arasında hüküm süren Sultan II. Bayezid'in saltanat yıllarında, tezhip sanatında açıkça belirlenen yenilikler gerçekleşmiştir⁶¹. Nakışhâne kurumu ve kitap sanatları, gelişmeye devam etmiştir⁶².

Bu tarih aynı zamanda tezyinatta klasik devrin başlangıcı kabul edilir. Çünkü eserlerde, motif ve desenlerdeki gelişme, renklerdeki olgunluk, işçilikteki incelik ve kullanılan malzemenin kalitesi, hemen göze çarpar⁶³. Şeyh Hamdullah (1429-1520) hattı ile yazılmış pek çok Kur'an'da görülen tezhipler bu devrin karakteristik

---

⁵⁷ Seher Aşıcı, a.g.m., s. 313.

⁵⁸ Seher Aşıcı, a.g.m., s. 313.

⁵⁹ Seher Aşıcı, *Fatih Devri Tezhip Üslubu*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul 2007, s.286-287.

⁶⁰ Gülnihal Küpeli, "Tezhip Sanatında Yenilik Arayışları: II.Bayezid Dönemi", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.321.

⁶¹ Bânu Mahir, "II. Bayezid Dönemi Nakkaşhanesinin Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları", *Türkiyemiz*, S.60, İstanbul 1990, s.4.

⁶² İnci Ayan Birol, a.g.e., s.43.

⁶³ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.43-44.

temsilcileridir⁶⁴. Son şeklini alan mushaf tezhibi ve sayfa düzeni, daha sonraki yıllarda da aynen korunmuştur⁶⁵.

Sultan II. Bayezid döneminde değişen sayfa yapısı ve kompozisyon anlayışı ile birlikte, üslûbun, Fatih Döneminde yapılan eserlerden daha farklı bir yol izlediği görülür. Temel değişiklik tasarımda artan geometrik düzenleme ve simetridir. Bu dönemde Kur'ân-ı Kerîm gibi dinî eserlerin zahriye tezhipleri sayfa formuna uygun olarak dikdörtgen hazırlanırken, ilmî veya edebî eserler daire formunda yapılmaktadır⁶⁶.

Resim 6: TIEM 402, Kur'ân-ı Kerîm, v.1b-v.2a (Küpeli, 2009: 325).

Desen sadeleşmiş olmasına rağmen motifler yine iri ve yuvarlaktır. Özellikle helezon incelmış, yapraklar küçülmüş ve uçları bir miktar sivrileşmiştir. Fırça hareketleri ise hâlâ kıvrak ve nüanslıdır. Tezhip tasarımındaki sadelik renk seçiminde de etkisini göstermiş, paftalarda II. Bayezid Dönemi karakteristik renkleri olan altın ve lacivert hakimiyeti başlamıştır⁶⁷. Bu dönemde açık yeşil ve lacivertin ya da altınla kiremidî kırmızının yanyana kullanıldığı dikkat çeker⁶⁸.

⁶⁴ Bânu Mahir, "II. Bayezid Dönemi Nakkâşhanesinin Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları", s.4.

⁶⁵ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", *Türkler*, C.12, Ankara 2012, s.294.

⁶⁶ Gülnihal Küpeli, *II. Bâyezid Dönemi Tezhip Sanatı*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul 2007, s.485-486.

⁶⁷ Gülnihal Küpeli, a.g.m., s.331.

⁶⁸ Bânu Mahir, "II. Bayezid Dönemi Nakkâşhanesinin Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları", s.6.

Yenilik arayışının bir tezahürü olarak, bu dönem eserlerinde daha önce az rastlanan veya hiç kullanılmayan bazı motiflere de yer verildiği görülür. Bunlardan biri Osmanlı kitap sanatında II.Bayezid Devrinde yaygın olarak kullanılan bulut motifidir. Dönem içinde yenilik sayılabilecek bir diğer motif ise sarılma rûmîdir. Tasarım içerisindeki vazifesi veya görsel etkisi bulut motifine göre daha etkin olan sarılma rûmînin II. Bayezid nakkaşhanesine İran bölgesinden gelen sanatkârlar aracılığı ile taşındığı tahmin edilmektedir⁶⁹.

Paftalar ipliklerle belirgin bir biçimde değil, hatayî grubu veya rûmî motifî helezonlarıyla oluşturulur. Dönemin en sade süsleme alanı ara pervaz ve duraklardır. Tezyinatlı ara pervaz örneği çok azdır. Pervaz daha çok birkaç renkli iplik veya ince altın cetvelden müteşekkildir. İncelediğimiz eserler arasında kitabeli, geometrik zencîrek veya dolantı bulut dışında bezemeli ara pervaz örneğine rastlanmamıştır. Durak bezemesi de aynı sadeliktedir⁷⁰.

II. 2. 2. 3. 2. XVI. Yüzyıl Tezhip Sanatı

Bu yüzyıl tezhip sanatında en ihtişamlı çağ⁷¹ olarak kabul edilir. 1514'de Yavuz Sultan Selim (1512-1520) Çaldıran seferinden dönerken, Tebriz, Şiraz ve Herat'dan, bir kısmı Acem, bir kısmı da Horasan'lı Türkmen olmak üzere, kırka yakın sanat erbâbını beraberinde ülkesine getirmesi, Osmanlı sanatına yeni ufuklar açmıştır⁷². Bu grubun içinde, Tebriz'den Amasya'ya sürgüne gönderilen ve 1520'de İstanbul'daki Saray nakkaşhânesinin başına geçmiş⁷³ olan Bağdatlı sanatçı Şahkulu, Türk tezhip sanatına yenilikler getirmiş, geliştirdiği saz üslûbu ile Osmanlı süsleme sanatında bir ekol yaratmıştır⁷⁴.

⁶⁹ Gülnihal Küpeli, a.g.m., s.337-338.

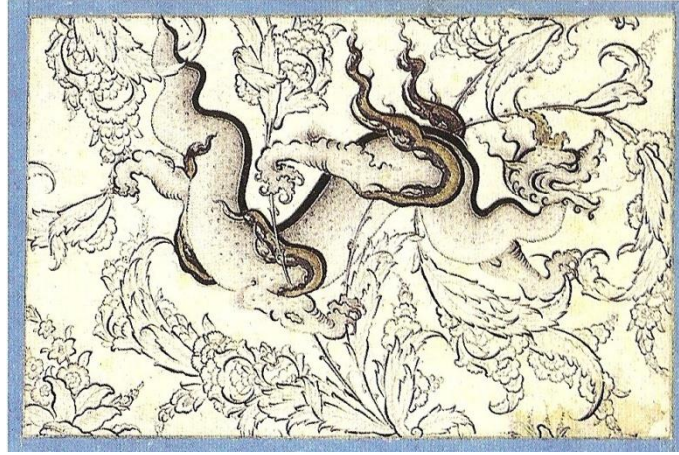
⁷⁰ Gülnihal Küpeli, a.g.t., s.485-486.

⁷¹ Fatma Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.343.

⁷² İnci Ayan Birol, a.g.e., s.44.

⁷³ A. Süheyl Ünver, *Müzehhib Karamemi*, İstanbul 1951, s.5; Banu Mahir, "Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.381.

⁷⁴ Metin Sözen, a.g.m., s.107.

Resim 7: İÜK. F.1426, v.48a (Mahir, 2009: 383).

Saz üslûbundaki resimlerde belirli motifler işlenmiştir. Bu motifler sivri uçlu, kıvrık hançeri yapraklar, hatâyî olarak adlandırılan Çin tarzı stilize çiçekler, nar gibi meyveler, ejderha, zümrüdüanka kuşu, ch'i-lin gibi efsanevi hayvanların yanı sıra arslan, kaplan, fil, geyik, tavşan gibi orman hayvanları, çeşitli kuşlar ve perilerdir. Tüm bu motifler bazı resimlerde tek tek ele alındıkları gibi, bazılarında da hepsinin veya birkaçının birlikte düzenlenmiş olduğu görülür. Hatâyî ve hançerî yaprak olarak tanımlanan sivri uçlu, kıvrık yapraklar gibi bitkisel motiflerin çoğu kez grift ve birbirine sarılmış konumda düzenlendiği izlenir. Daha çok orman hayvanlarının ve efsanevi niteliği olan yaratıkların, bitkisel motiflerle-hatâyî ve hançerî yapraklarla-bütünleştirilmesi, saz üslubundaki resimlere özelliğini verir⁷⁵.

Şah Kulu'nun kompozisyon düzenlemelerindeki motifleri; tek tek görmek yerine, yoğun ve birbiri içine geçmiş halde, -farklı motif grupları dahi olsa- bir bütün halinde görmek sanatkarın desen üslûbunun en önemli özelliklerinden biridir⁷⁶.

Kompozisyon çiziminde sanatkar, güçlü desen bilgisiyle özdeşleşen kıvrak fırçasıyla, sadece deseni ön plana çıkartmak amacı ile az renk kullanarak tasarımını kağıda aktarmıştır⁷⁷.

Bu üslûbun en belirgin özelliği, sanatkarın çizgilerle hareket kazandıran kıvrak fırçası; bu fırça ile çizdiği desenlerde is mürekkebi, altın ve kırmızı lâl

⁷⁵ Banu Mahir, "Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu", s.379.

⁷⁶ Oya Kızıldağ Atila, *Şah Kulu'nun Motif ve Desen Üslubu*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, s.124-125.

⁷⁷ Oya Kızıldağ Atila, a.g.t., s.124-125.

mürekkebinden başka renge ihtiyaç duyamaması; desenlerdeki yaprakların ince uzun ve sivri olmasıdır⁷⁸. Üslûbu kolayca tanımamıza yardımcı olan kompozisyondaki omurga denilen, bir veya daha çok bulunan kalın çizgilerdir. Bir fırçada yapılan, inceden kalına ve tekrar inceye giden bu çizgileri çekmek büyük bir yetenek, ustalık gerektirir⁷⁹.

Ortaya koyduğu yeni bir üslûpla, XVI. yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı bezeme sanatına damgasını vuran bir başka sanatkar, Karamemi'dir. Şahkulu'nun öğrencilerinden olduğu bilinen bu sanatkarın üstün başarısı sarayın dikkatini çekmiş ve hocasının vefatından sonra (1556) Padişah tarafından, sernakkaşlığa getirilmiştir⁸⁰. Doğum ve vefat tarihleri tam bilinmemekle beraber belgelerden, Kanuni Sultan Süleyman Devri (1540) ile Sultan II. Selim Devri (1566) yılları arasında eser verdiği anlaşılıyor⁸¹.

Karamemi'yi klasik Osmanlı tezyinatında bu derece ünlü ve benzersiz kılan unsurlar, tabiattan aldığı ilhamla yaratmış olduğu yeni tarz kadar, bunları sanat dallarına uygulamada gösterdiği üstün mahareti olmuştur. Karamemi'nin sanatta olgunluğun en başlıca misâli yaptığı örneği bir daha yapmaması, acele çalışmak durumunda aynı kalıbı kullansa bile aynı motifleri tekrar etmemesidir⁸².

Bu büyük usta, çeşit yönünden çok zengin bahçe çiçekleri ile nebat türlerini tabii şekilleriyle üslûplaştırarak, bunlardan tek veya gruplar halinde desenler işlenmiştir. Fakat daha da önemlisi, sanatında bihakkın vâkıf olduğu klasik tezyini motiflerle bir üslûp bütünlüğü içinde kaynaşmış, serbest, hareketli ve o nispette de ahenkli natüralistlik kompozisyonları ile Osmanlı sanatına o zamana kadar rastlanmamış bir anlayış ve ruh getiren eserler yaratmıştır. Muhibbi Divanları'nın adeta bir motif kataloğu mahiyetindeki süslemeleri, sanatkarın bu alandaki çalışmalarının en esaslı örnekleridir⁸³.

---

⁷⁸ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.44-45.

⁷⁹ Yılmaz Özcan, a.g.m., s.304.

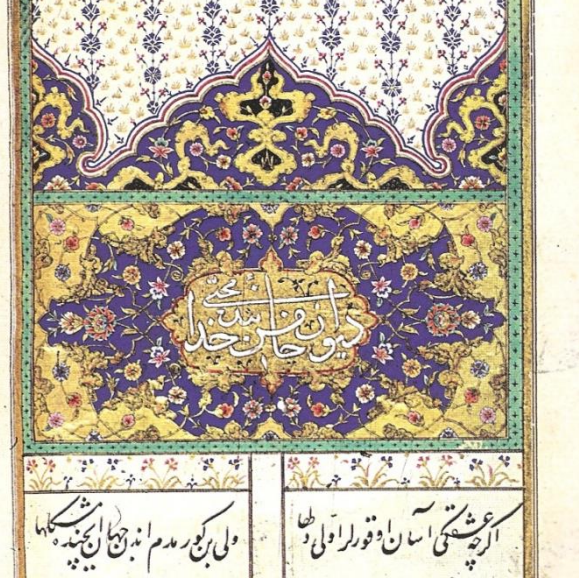
⁸⁰ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.45.

⁸¹ A. Süheyl Ünver, a.g.e., s.3.

⁸² A. Süheyl Ünver, a.g.e., s.17.

⁸³ Gülbün Mesara, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Sernakkaşı Karamemi", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.363-364.

Resim 8: Dîvân-ı Muhibbî, NK. 3873, v.1b (Mesara, 2009: 366).

Karamemi; bahar dallarını, gülleri, sümbülleri, karanfilleri, laleleri, hançer yapraklarını Saray nakkaşhânesinin tüm ürünlerinde kullanmasını ve geniş ölçüde yaygınlaşmasını sağlamıştır. XVI. yüzyıldaki Saray bahçelerinin coşkulu, zengin, rengarenk görüntüsü Karamemi'yi ve onun gibi doğa gözlemcisi olan başka sanatçıları derinden etkilemiş olmalıdır. Natüralist çiçek üslûbu Karamemi'nin çağdaşı Mehmed b. İlyas tarafından ilkel bir tarzda kullanılması dışında (TSM, K.23), ne Karamemi'nin çağdaşı başka müzehhiplerce ne de sonraki yıllarda böylesine yaygın olarak kullanılmamıştır⁸⁴.

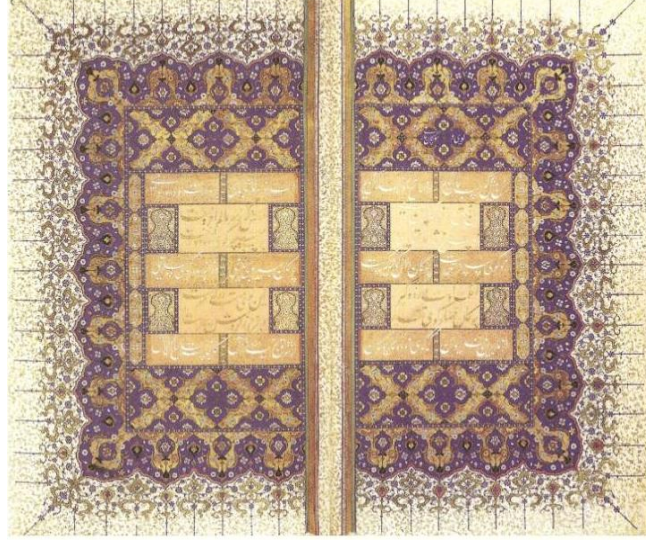
Karamemi, natüralist üslupta yaptığı buket ve tek çiçeklerle şükufe tarzı süslemenin ilk örneklerini ortaya koymuştur⁸⁵. Karamemi halkârlarda pembe, açık mavi ve açık mor renklerini çoğunlukla kullanmıştır.

XVI. yüzyıl Osmanlı dönemi kitap sanatlarındaki tezhiplerde, motifler öylesine küçülmüş, ayrıntılar çoğalmış, işçilik incelmıştır ki, zanaattaki başarı göz kamaştırır. Desenlerdeki ahenk, renklerdeki olgunluk ve işçilikteki mükemmellik tezyini sanatları zirveye taşımıştır. Sarılma (pîçîde) ve hurdeli rûmîler ustalıkla işlenmiş; altın, matparlak kullanılarak zer-ender-zer tekniğine bolca yer ayrılmış; altın serpmeye

⁸⁴ Zeren Tanındı, "Osmanlı Sanatında Tezhip", s.124.

⁸⁵ Metin Sözen, "Tezhip-Kalem işi", *Geleneksel Türk El Sanatları*, İstanbul 1998, s.107.

demek olan zer-efşan ile çift tahrir (havalı) işleme usûlü en güzel örneklerini vermiştir⁸⁶.

Resim 9: TSMK. H.845, Guy-u Çevgan, 1539-40 (Derman, 2009: 345).

Bu çağın eserlerinde diğer motiflerle birlikte bilhassa yekberk motifinin ve çintemâni ile pîçide (sarılma) rûmî motiflerinin zengin kullanım alanı bulunduğu görülür. Bu dönemde küçük helezonlar üzerine ufak hatâyî motiflerinden meydana getirilen yeni bir tarzın ortaya çıktığı bilinir⁸⁷.

XVI. yüzyılda pek rağbet gören halkâri, farklı renkte altın kullanılarak daha zengin ve gösterişli biçimde işlenmiş, gölgelendirmesi sulu altın ile yapıldığı gibi, tarama olarak da uygulanmıştır⁸⁸.

Bu yüzyılın tezhip sanatındaki renkler, kendinden sonra da kullanımı devam eden ve milli sayılabilecek renklerdir. Limonküfü, bedahşî lacivert ve domates kırmızısı Osmanlıya has renklerin başında gelir. Bu devirde gördüğümüz bezemelerdeki renk zenginliği, uyumu ve olgunluğu zirvededir⁸⁹. Klasik tezhip içinde öncelikle altın ve lacivert renk tercih edilmiştir⁹⁰.

⁸⁶ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.45.

⁸⁷ Fatma Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl", s.350.

⁸⁸ Fatma Çiçek Derman, "Türk tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl", s.344.

⁸⁹ Fatma Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl", s.350.

⁹⁰ Metin Sözen, a.g.m., s.107.

Tezhiplerde, mat ve parlak olarak uygulanan altın, hayli geniş yer kaplamakta ve kullanılmasına henüz başlanan bedahşî lacivert ile eşsiz bir uyum sağlamaktadır⁹¹.

II. 2. 2. 3. 3. XVII. Yüzyıl Tezhip Sanatı

XVII. yüzyıl, tezhip sanatı bakımından yenilik göstermeyen bir devirdir. İlk yarısına ait eserlerde, geçmiş asrın kuvvetli tesiriyle klasik anlayışın devam ettiğini görüyoruz⁹².

XVII. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı Devletinde başlayan sosyal ve beşeri gerilemeler, sanat faaliyetlerini de büyük ölçüde etkilemiştir⁹³. İşçilik eski inceliğini, kıvraklığını koruyamamış, renkler parlak ve canlı görünüşlerini kaybetmiştir⁹⁴. Altının aşırı kullanılması ile gösterişli eserler ortaya çıkmıştır. Az da olsa Batı etkilerinin bu yüzyılda tezhip sanatımıza girmeye başladığını görürüz⁹⁵.

Tezhiplerde bir önceki döneme göre en önemli ayrılık renklerde görülür. Özellikle lacivert renk, parlaklığını ve geniş kullanım alanını kaybeder, soluk bir maviye dönüşür. Soluklaşan altın geniş yüzeylere uygulanır. Kalın sarmal dallar üzerine sıralanan rozet çiçekler altta, bulutlar üstte olmak üzere tasarlanan bezeme zarıflığını yitirmiş, bezeme elemanları seyrekleşmiş ayrı ayrı seçilir duruma gelmiştir⁹⁶.

Altın ve soluk renklerle yapılan tezhip örneklerine yüzyılın en önemli hattatı ve klasik "hilye" tasarımını geliştiren Hâfız Osman (ö. 1698) tarafından yazılmış Kur'ân-ı Kerîm'lerde görülür. XVII. yüzyılda levha şeklinde hilye yazımı ve tezhiblenmesi başlamıştır⁹⁷.

II. 2. 2. 3. 4. XVIII. Yüzyıl Tezhip Sanatı

XVIII. yüzyıl, Türk bezeme sanatlarında Batı'nın etkili olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. III. Ahmed tarafından 1720-1721 yıllarında

⁹¹ Fatma Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl", s.343.

⁹² F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.295.

⁹³ Ayşe Üstün, "Türk Tezhip Sanatı", *İsmek Türk Kitap Sanatları Sempozyumu Bildirileri*, 23 Haziran 2007, s.43.

⁹⁴ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.295.

⁹⁵ Yıldız Demiriz, a.g.m., s.925.

⁹⁶ Zeren Tanındı, "Osmanlı Sanatında Tezhip", s.124; Zeren Tanındı, "Kitap ve Tezhibi", s.887-890.

⁹⁷ Faruk Taşkale, *Geçmişten Günümüze Tezhip Sanatında Bir Yolculuk*, www.faruktaskale.com (06.11.2014).

Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Fransa'ya elçi olarak gönderilmesi, Osmanlı'nın Avrupalılaşıma tarihinde önemli bir yere sahiptir. Osmanlı sanatı da, Batı etkisinin en hızlı ve kolay şekilde kendini gösterdiği sanat alanında Fransız Rokokosu'ndan etkilenerek bundan nasibini alır. Sultan I. Mahmud Devrinde itibaren Barok ve Rokoko özelliklerinin Osmanlı tasarım kalıplarına uygulandığı görülür⁹⁸.

Yüzyılın başlarında bezeme sanatlarımız, klasik üslûbun devam ettiği yıllardır⁹⁹. XVII. yüzyılın klasik tarzı biraz kabalaşmış haliyle renk, desen ve motiflerini kısmen koruyarak devam eder. Klasik devir anlayışındaki tezhiplerde kullanılan motiflerin çok sadeleşerek, tek biçimde tekrarlandığı dikkati çeker. Duraklar zenginleşirken tıglarda kabalaşma ve yoğunlaşma başlar. Serlevha tezhibinde sayfa düzeni bakımından klasik devrin özellikleri devam ettirilirken serlevhadan önce gelen zahriye sayfa veya sayfalarının tezhip edilmesi geleneği ortadan kalkar. Mushaf gülleri de eserin tezhibiyle uyumlu olarak bezenir¹⁰⁰.

Resim 10: TSMK. Y.332 (Duran, 2009: 403).

Asrın ilerleyen yıllarında Batı ağırlığı artmış ve gelenekli tesirler yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Vazo içinde çiçekler, bükülmüş, kıvrılmış uzun sazyolu

⁹⁸ Gülnur Duran, "18. Yüzyıl Tezhip Sanatı", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.397.

⁹⁹ Gülnur Duran, "18. Yüzyıl Müzehhip, Çiçek Ressamı ve Lâke Üstadı Ali Üsküdüri", *Osmanlı Kültür ve Sanat*, C.11, s.126.

¹⁰⁰ Gülnur Duran, "18. Yüzyıl Tezhip Sanatı", s.398.

tarzı yapraklar, örgülü şerit ve kurdelelerle ışık-gölge kullanılarak derinlik tesiri sağlamaya başlaması bu dönemde karşılaştığımız yeniliklerdir¹⁰¹.

Bu yüzyılda üç nokta ve tüm yüzeyde iğne perdahı çok sık karşımıza çıkar. Yüzyılın başlarında dengeli bir renk dağılımı görülürken daha sonraları rokoko üslûbu ile renkler daha canlı kullanılmış ve renk uyumu pek gözetilmemiştir¹⁰².

Bu sanat ortamı içinde yaşamış, Türk bezeme sanatı tarihinin en önemli sanatkarlarından biri de Ali Üsküdarî'dir. Ali Üsküdarî'nin motiflerindeki zenginlik ve teferruatlı iri motiflerin adeta tek başına bir kompozisyon niteliği taşıması onun üslûbunu belirleyen özelliklerden biridir¹⁰³.

Resim 11-12: TSMK. CY.412, 1763-64; TSMK. CY.370, 1757-58

(Duran, 2008: 101).

XVI. yüzyılın Saray sernakkaşları Şahkulu ve Karamemi'nin sanat üslûbunun güçlü bir takipçisi olan Ali Üsküdarî, Türk bezeme sanatlarında Batı etkilerinin yoğun olduğu XVIII. yüzyılda, Şahkulu üslûbunun motifleri tamamıyla kendi

¹⁰¹ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.296.

¹⁰² Başak Burcu Tekin, *Batılılaşma Sürecinde Osmanlı Tezhip Sanatı*, Er. Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 2008, s.297.

¹⁰³ Gülnur Duran, "18. Yüzyıl Müzehhip, Çiçek Ressamı ve Lâke Üstadı Ali Üsküdarî" s.129.

üslûbuyla yorumlamış, yaşadığı dönemin kitap sanatlarında, bu üslûbun seçkin örneklerini vererek Türk bezeme sanatına önemli katkılarda bulunmuştur¹⁰⁴.

Ali Üsküdârî'nin üslûbunun oluşmasında etkili olan bir diğer sanatkâr ise 16. yüzyılın ikinci yarısında Saray Nakkaşhanesi'nin sernakkaşlığını yapan müzehhip Kara Memi'dir. Kara Memi'nin; gül, karanfil, lale gibi yarı üslûplaştırılmış çiçekleri, Ali Üsküdârî'nin elinde çiçek ressamlığına dönüşerek, yeniden şekillenmiştir. Mecmûa-i Gazeliyat'ın ruganî kabı ve içindeki 30 adet çiçek resmi, sanatkarın bu tarz çalışmalarına en güzel örnektir¹⁰⁵.

II. 2. 2. 3. 5. XIX. Yüzyıl Tezhip Sanatı

Bu yüzyıl, tezyîni sanatların klasik Türk üslûbunu tamamen terk ederek yüzünü Avrupa sanatlarına çevirdiği dönemdir¹⁰⁶. Bu asırda Üstad Ahmed ve kardeşi çiçek ressamı Atâullah Efendi gibi başarılı sanatkarlar yetişmişse de, bunların eserlerinde milli çizgilere rastlamak mümkün değildir¹⁰⁷.

Bu devre kadar ezilerek sürülen ve zeminde mat parlatılan altın, XIX. yüzyılda yapıştırma olarak uygulanmış ve desen bu yapıştırma altın üzerine işlenmiştir. Yüksek ayarlı Osmanlı altınının yapıştırma olarak adeta sayfanın yazı haricinde bütün zeminini kaplaması, tezhibe fazla abartılı ve asaletten uzak bir görünüm vermiştir¹⁰⁸. Altının en parlak olduğu, tezhibin zeminini çok defa tamamen kapladığı bu tezhip örneklerinde, rokoko tarzın sevilen çiçeği gül, tek başına veya başka çiçeklerle birlikte en önemli motif olmuştur¹⁰⁹. Motiflerde, Akant yapraklarını oluşturan C ve S kıvrımları süslemenin ana hatlarını meydana getirir. İşlenen kompozisyonlarda klasik motiflerin yerlerini, başlangıç ve bitişi olmayan, birbirini tekrarlayan helezonlar ve kırık çizgiler alır¹¹⁰.

Klasik tezhipte küçük madalyonlardan ibaret olan sayfa kenarında yer alan hizip, secde vs. güllerinin yerini tek çiçekler, vazoda veya sepette çiçek buketleri

¹⁰⁴ Gülnur Duran, *Ali Üsküdârî Tezhip ve Ruganî Üstâdı, Çiçek Ressamı*, İstanbul 2008, s.18.

¹⁰⁵ Gülnur Duran, "Ali Üsküdârî ve Üslûp Anlayışı", *Üsküdar Sempozyumu II*, C. 2, s.235.

¹⁰⁶ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.50.

¹⁰⁷ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.50.

¹⁰⁸ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.297.

¹⁰⁹ Yıldız Demiriz, a.g.m., s.926.

¹¹⁰ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.297.

almıştır¹¹¹. Perde ve kurdele çeşitleri, fiyonklar yardımıyla klasikten tamamen kopan Avrupai bir hava bezeme sanatımıza hâkim olmuştur¹¹².

Müzehhip, sıvama altın ile boyadığı sayfadaki bezemeleri altın, gümüş, kırmızı, mavi ve sarıya boyar. Sayfa tasarımında çerçeveye sınırlı, bordürlü düzenlemeler genelde terk edilmiş, bezemeler metin etrafında belli kurallara göre serbestçe genişleyerek sayfa kenarlarına doğru yayılmıştır¹¹³.

Bu asra kadar yapılan tezhiplerde hat daima birinci derecede yer almış ve ona uygun çizilen desenlerle bezeme ikinci derecede kalmıştır. Ancak XIX. asra geldiğinde tezyinatın diğer bütün hususiyetleri gibi bu anlayışın da kaybolduğunun görüyoruz. Rokoko tarzında yazıdan önce tezhip dikkat çeker. İlk bakışta yazının olup olmadığı bile fark edilmez¹¹⁴.

II. 2. 2. 3. 6. XX. Yüzyıl Tezhip Sanatı

Bu yüzyılın sonlarına doğru Güzel Sanatlar Akademisi bünyesi içinde kurulan bölümlerde batıya yönelme devam etmiştir. Bu arada klasik sanatlarımızın farkına varanlar tarafından oluşturulan "Şark Tezyini Sanatları Bölümü" daha sonra Akademi'ye dahil edilerek klasik sanatlarımızın yeniden canlandırılıp, günümüz zevkini de yansıtacak şekilde uygulanmasına çalışılmıştır¹¹⁵. Bu mektep 1936 yılında, Türk Tezyini Sanatlar Şubesi adıyla Güzel Sanatlar Akademisi'ne bağlanmıştır. Fakat 1970 senesinde, *Bu bölümü isteyen talebe yok.* diyerek yeni hoca tayini yapılmamış ve kapatılmıştır¹¹⁶.

---

¹¹¹ Yıldız Demiriz, a.g.m., s.926.

¹¹² F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.297.

¹¹³ Zeren Tanındı, "Kitap ve Tezhibi", s.891.

¹¹⁴ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.297.

¹¹⁵ Ali Rıza Özcan, *Klasik Devir Kur'ân-ı Kerîm'lerinin Tezhipli Sayfaları*, M.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1990, s.28.

¹¹⁶ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.51.

Resim 13: Hat: Hacı Nuri Korman, Tezhip: Muhsin Demironat
(Taşkale, 2009: 426).

1982 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde, 1985 yılında da Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ne bağlı Geleneksel Türk El Sanatları bölümü açılmış, zaman içerisinde bunu diğer üniversiteler takip etmiştir¹¹⁷.

XX. yüzyıl tezhip sanatında etkili olmuş sanatkarlar; Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, Feyzullah Dayıgil, Muhsin Demironat, Rikkat Kunt ve yetiştirdikleri sanatkarlardır¹¹⁸.

II. 3. Tezhip Sanatında Kullanılan Malzemeler

II. 3. 1. Ahâr

Ahâr, hattatların yazı yazacakları kağıt üzerinde kalemin iyi kayması ve mürekkebin kıvamında akması için kağıda önceden sürülen¹¹⁹ bir karışımdır. Ahâr; nişasta, yumurta akı, nişadır, kitre, arap zamkı, üstübeç, beyaz şap, balık tutkalı, un, hatmi çiçeği, taze gül yaprağı ve pirinç¹²⁰ gibi malzemelerden yapılmakla beraber günümüzde nişasta ve yumurta akı ahârı en sık kullanılanlardır.

a- Nişasta Ahârı: Nişasta ahârı "tıla" (sürme) ve banyo olmak üzere başlıca iki türlü yapılır.

¹¹⁷ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.51-52.

¹¹⁸ Faruk Taşkale, "20. Yüzyıl Tezhip Sanatı", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.421-422.

¹¹⁹ Celal Esat Arseven, "Ahar", *Sanat Ansiklopedisi*, C.2, İstanbul 1950, s.24.

¹²⁰ Faruk Taşkale, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*, M.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul 1994, s.57; Hasan Özönder, "Ahâr", *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, Konya 2003, s.3.

Sürme Ahâr: Bir miktar nişasta, soğuk suda çözüldükten sonra ateşte ağır ağır, nişasta kokusu kalmayınca kadar pişirilir. Ne pek sulu, ne de kaskatı olmalıdır¹²¹. Nişasta ve su karışımı için 1/7 oranı uygundur. Nişasta soğuduktan sonra tülbentle başka bir kaba süzülür. Sünger veya el ile sert bir zeminde kağıda yedire yedire nişasta ahârı sürülür.

Banyo Ahâr: Nişasta boza kıvamında pişirilir¹²². Bu kıvam için 1/21 oran uygundur. Kağıt bunu içinde ılık veya soğuk olarak banyo edildikten sonra ince çitaller üzerine serilerek süzdürülür. Kağıtların kıvrılmaması için nemli iken toplanıp üst üste konur¹²³.

Banyo ve sürme ahâr iki üç kattan fazla sürüldükleri zaman çatlama yapar¹²⁴.

b- Yumurta Ahârı: Birkaç taze tavuk yumurtasının yalnız akları küçük ve derin bir kaseye konur. Yumurta büyüklüğünde bir şap parçası bu kaseyin içinde dairevi bir tarzda elle çevrilerek tamamen su haline gelerek üstü köpük bağlayana kadar karıştırılır. Yüzündeki köpüğü almak için tülbentle diğer bir kaba süzülür. Süngerle veya dışı bezlenmiş bir pamukla kağıda hafifçe sürülür¹²⁵.

II. 3. 2. Altın Varak

Altın; sarı, parlak renkte, yumuşak ve kolayca işlenen kıymetli madendir¹²⁶. Tezhip sanatının başlıca malzemesidir¹²⁷. Bir altın alaşımı, içine katılan madenlerin cinsine göre renk alır. Gümüş ilavesiyle yeşil altın, bakır ilavesiyle kırmızı altın ve diğer tonlar bulunur¹²⁸. Bugün tezhip sanatı ile uğraşan müzehhipler altını varaklar halinde hazır temin etmektedirler. Eskiden altının varak haline getirilmesi için çeşitli işlemlerden geçmesi gerekmektedir¹²⁹.

¹²¹ Mahmud Bedreddin Yazır, *Medeniyet Aleminde Yazı ve İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli II*, Ankara 1974, s.199.

¹²² Mahmud Bedreddin Yazır, a.g.e., s.199.

¹²³ Faruk Taşkale, a.g.t., s.58; Mahmud Bedreddin Yazır, a.g.e., s.199.

¹²⁴ Celal Esat Arseven, "Ahar", s.25.

¹²⁵ Uğur Derman, "Ahar", *TDV. İslam Ansiklopedisi*, C.1, 1988, s.485. Mahmud Bedreddin Yazır, a.g.e., s.199; Faruk Taşkale, a.g.t., s.58.

¹²⁶ F. Çiçek Derman, "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.525.

¹²⁷ Hatice Aksu, "Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları", s.133.

¹²⁸ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.289.

¹²⁹ Hatice Aksu, "Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları", s.133.

Altın varağın elde edilmesi şöyledir: Küçük bir altın parçası alınarak çekiçe dövülüp yassılaştırıldıktan sonra haddeden geçirilmek suretiyle 1 mm kadar incelikte bir levha ve şerit haline getirilir. Sonra bir makasla 3-4 cm. eninde parçalara ayrılır. Bu parçaların her biri, 10 cm. eninde önceden hazırlanmış olan keçi derisi veya güderi parçalarına elenmiş kireç tozu serpilerek, her altın pul bir derinin ortasına konarak, 50 veya 60 tabakadan ibaret deste halinde hazırlanır. Bu deste başka büyük ve ince bir deriye sarılıp kenarları çirişle iyice yapıştırılır ve paket haline getirilir. Bu paket, dip taşı denilen üstü düz ve 50 cm. kadar geniş bir taş üstüne konup çekiçe dövülmeye başlanır. Altın pullar dövüldükçe incele incele havada uçacak kadar ince varaklar haline gelir. Bu dövme işi birkaç gün sürer. Altınların varak haline gelmesi için en az on bin çekiç darbesi lazımdır. Osmanlı altın varakları 12.5 x 6.5 cm. ebadında ince kağıtlar arasına yerleştirilir. On varak altına bir deste, yirmi desteye bir tefe denir¹³⁰.

Altın varak XIX. yüzyılın sonuna kadar İstanbul'un Beyazıt ve Süleymaniye semtlerinde Varakçılar Hanı ve Çarşısı denilen yerlerde imal ediliyordu. Saflığı ve ayarı bakımından çok üstün olan Osmanlı altın ve varakları Avrupa ve Amerika'dan gelen daha ucuz fabrika işi altın varaklarla rekabet edemeyince, bu sanat kısa zamanda sönmüştür. Son altın varakçı, Güzel Sanatlar Akademisi'nde hocalık yapan ve 1949 yılında vefat eden Beykozlu Hüseyin Yıldız ustadır¹³¹.

Tezhipte altın, çoğunlukla varaklardan ezilip, sürülmek suretiyle kullanılır. Bazen varak olarak doğrudan yapıştırılarak kullanılır¹³². Altının, fırça ile kullanılabilir hale gelmesi için bazı aşamalardan geçmesi gerekmektedir. Fazla çukur olmayan sırlı bir tabakta, bir parça arap zamkı veya süzme bal kullanılarak ezilir¹³³. Altın , parmakların yardımıyla ezileceğinden, bu işe başlamadan önce eller sabunla iyice yıkanarak temizlenmelidir¹³⁴.

¹³⁰ İnci Ayan Birol, "Altın Varak", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 2, Ankara 1989, s.541; Celal Esat Arseven, "Varak", *Sanat Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul 1952, s.2185.

¹³¹ İnci Ayan Birol, "Altın Varak", s.541; F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar içinde Değişimi", s.289.

¹³² İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e, s.180.

¹³³ Hatice Aksu, "Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları", s.133.

¹³⁴ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.289.

Altın ezmede başlıca iki usul vardır:

1- Nefes Zâde usûlü: Düz bir çini tepsi üzerine, süzölmüş bal veya arap zamkı sürüp, el ile tepsiye sıvadıktan sonra, altın varakları birer birer alarak tepsi üzerinde parmakla iyice ezmelidir. Ezerken kurursa, önceden ateş üzerinde bulundurulmuş sıcak su buharına tutup nemlendirerek ezmeye devam edilir. İyice ezildikten sonra bir miktar temiz su koyup bir saat kadar bekletilmelidir. Sonra, suyu üzerinden süngerle alıp, kabı dışından ateşe tutup kurutulmalıdır. Tozlanmaması için bir kağıda sarılmalıdır. Lazım oldukça bir miktar jelatin katılıp kullanılmalıdır.

2- Mücellid Safvet usûlü: Genişçe bir tabağın ortasına bir iki damla süzölmüş bal veya arap zamkı koyup tabağı sıvadıktan sonra, yaprak altın birer birer konarak parmakla iyice ezilir. Varak adedi arttıkça ezmeyi de arttırmalıdır. İyice ezilmezse yıkarken zerrelere olabilir. Şayet kuruyup da ezilmez olursa , bir-iki damla su koyup ezmeye devam edilir. Ezildiğine kanaat getirmek için, çakı burnuyla biraz alıp tabağın bir kenarına koymalı, dört-beş damla su ile karıştırıp akıcı hale getirmeli, tabağı sağa sola ağır ağır eğip kaldırmak suretiyle zerrelere akışına bakmalı, eğer kumlu gibi birbirinden ayrılarak akıyorsa henüz ezilmemişlerdir. Şayet zerrelere birbirlerine yapışmış akarlarsa ezilmişlerdir. Sonra, biraz su koyup tabağın bir kenarına toplayarak büyükçe bir tase dökmesi ve ağzına kadar su koyup üzerine bir kağıt örterek durulmaya bırakmalıdır. "Altın Yıkama" diye tabir olunan süzmeyi başka bir tase yapmalı, onu da durulmaya bırakmalı ki, kaçmış zerrelere varsa, bunları toplayıp tekrar ezip altına ilave etmek gerekir. Nihayet, süze süze hepsi bir fincan tabağına toplanmalı ve kurutulmalıdır¹³⁵.

II. 3. 3. Arap Zamkı

Arap Zamkı, Senegal ve diğere Afrika akasyalarının dal ve gövdelerinden elde edilen bir tutkal¹³⁶ çeşididir. Varak altın ezmede ve mürekkep yapımında kullanılır. Arap zamkı bir miktar suyun içinde bekletilip sıvı hale getirilerek kullanıldığı gibi, demir havanda ezilip toz haline getirilip de kullanılır¹³⁷.

¹³⁵ Mahmud Bedreddin Yazır, a.g.e., s.186-187.

¹³⁶ Hasan Özönder, "Arap Zamkı", a.g.e, s.10.

¹³⁷ Faruk Taşkale, a.g.t., s.55.

II. 3. 4. Boya

Eskiden tezhipte, pastel rengin egemen olduğu toprak boyalar kullanılırdı¹³⁸. Toprak boyalar arap zankı ile iki mermer arasında ezilerek ince toz haline getirilir, içine pekmez veya gliserin katılır ve zemin üzerine fırça ile tatbik edilirdi. Boyaların sabit olması için XVIII. asra kadar içine yumurta sarısı ilave edilmiştir. Yumurta sarılı boyaların ikinci kez kullanılmamasından dolayı sonraları tutkal kullanılmıştır¹³⁹. Bilinen en eski boyalar, balmumu isinden yapılan siyah, üstübeçle gümüş suyu eriterek hazırlanan üstübeç beyazı, lapis lazuli ve lahor çividi lacivertlerdir¹⁴⁰.

Günümüzde genellikle yurt dışında üretilen çeşitli markalarda boyalar kullanılmaktadır. Bunlar silme tezhip zemini doldurmada ve gölge yapmakta kullanılan, kurduktan sonra suyla çıkabilen guaj boyalar, renkli halkâr yapımında kullanılan sulu boyalar ve altın halkâr yapmak için koyu renk zemin elde etmekte kullanılan plaka ve akrilik boyalardır¹⁴¹.

II. 3. 5. Fırça

Eski kaynaklarda adı kıl kalem olarak geçen fırça¹⁴², tezhip sanatının en önemli malzemelerden biridir. Usta bir el kadar kaliteli bir fırça da çalışmanın başarısında rol oynar¹⁴³.

Eskiden kullanılan fırçaların, üç aylık kedinin ensesinden veya samurdan alındığı, ayrıca çulluk kuşunun ensesinden veya kanat ucundan alınan tüylerle yapıldığı söylenmekte ise de, kesin olarak bilinmemektedir¹⁴⁴. Bu fırçaların yapımı ise şöyledir: Birkaç tane tüy alınıp içlerinin birinin sivri tarafı öbürlerinden daha uzun bırakılarak bir kaz yada güvercin kanadının dip tarafına yerleştirildikten sonra

¹³⁸ Ali Alparlan, "Tezhip Sanatı", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.3, İstanbul 1997, s.1769.

¹³⁹ Hatice Aksu, "Türk Tezhib Sanatının Süsleme Unsurları", s.133-143.

¹⁴⁰ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.182.

¹⁴¹ Faruk Taşkale, a.g.t., s.64-65.

¹⁴² F. Çiçek Derman, "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", s.527.

¹⁴³ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.183.

¹⁴⁴ Hatice Aksu, "Türk Tezhib Sanatının Süsleme Unsurları", s.133.

sıkıca bağlanır. Uzun tütün çevresindekiler destek niteliğinde olup ana tütü sert tutmaya yarar¹⁴⁵.

Bugün Avrupa'dan ithal edilen ve 000 dan 3-4 numaralara kadar değişen samur tüylü fırçalar kullanılmaktadır¹⁴⁶.

Fırçalar kullanıldıkları yerlere göre farklı isimler alır.

a- Tahrir Fırçası: Yalnız tahrir çekmek için kullanılan bu fırçanın, müzehhib için özel bir önemi vardır.Çok ince ve muntazam uçlu olmalıdır.

b- Zemin Fırçası: Zeminin büyük ve küçüklüğüne göre kalınlıkları değişir.

c- Altın Fırçası: Değişik kalınlıkları olan ve altın sürmede kullanılan fırçalardır. Sarı ve yeşil altın için ayrı ayrı fırçalar kullanılır¹⁴⁷.

II. 3. 6. İğnedan

Tezhip sanatında yüzeye sürülmüş ve parlatılmış altının üzerine iğne perdahı yapmak için kullanılan ucu küt iğneye denir¹⁴⁸.Günümüzde bu işlemi yapmak için en küçük numara tığlardan da faydalanılabilir. İğnedan ayrıca kağıda çizilmiş deseni iğnelemek için de kullanılır¹⁴⁹.

II. 3. 7. Jelatinli Su

Hayvan deri ve kemiğinden elde edilen ince tutkal çeşididir. Donmuş pelte gibidir. Renksiz ve kokusuzdur¹⁵⁰. Ezilmiş altını fırça veya kamış kalemle kullanmak için hazırlanmış suya denir. Bu amaç için hazırlanmış jelatinli suyun jelatini fazla olursa altın zor mührelenir. Mührelense bile parlamaz. Eğer jelatin az olursa parlar fakat zamanla sabit kalmaz ve dökülür. Bunun için jelatinli suyu çok dikkatli hazırlamak gerekir. Altın mührelendikten sonra hem parlamalı hem de dökülmemelidir¹⁵¹.

¹⁴⁵ Ali Alparşlan, a.g.m., s.1769.

¹⁴⁶ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.289.

¹⁴⁷ Hatice Aksu, a.g.t., s.13.

¹⁴⁸ Hasan Özönder, "İğnedan", a.g.e., s.83.

¹⁴⁹ Faruk Taşkale, a.g.t., s.65.

¹⁵⁰ Hasan Özönder, "Jelâtin", a.g.e., s.92; Celal Esat Arseven, "Jelatin", a.g.e., s.877.

¹⁵¹ Faruk Taşkale, a.g.t., s.56.

Jelatinli suyun hazırlanışı: Bir çay bardağı ılık suyun içerisine 2-3 parça jelatin bırakılır ve erimesi beklenir. Tamamı ile suyla karıştırıldı da damlalığa konulup altın kasesinin bir kenarında altınla karıştırılıp uygulanır. Kullanım bitince jelatinin temizlenmesi için altının yıkanması gerekir. Temizlenmemesi durumunda zamanla altının bozulmasına sebebiyet verir.

II. 3. 8. Kağıt

Kağıdın icadından evvel yazı ve resimler, çamurdan yapılmış tabletler üzerine sivri bir kalemle çizilir veya kalıplarla basılırdı. Sonraları *papirus* denilen bir bitkinin geniş yaprakları üzerine yazılmıştır¹⁵².

Yaşamın en yaygın malzemelerinden biri olan kağıt milattan bir ya da iki yüzyıl önce Çin'de icat edildi¹⁵³. Çinliler başlangıçta kağıt yapmak için paçavra ve diğer atık liflerden yararlanmışlardı, ama çok geçmeden yalnızca ağaç lifi ya da kenevir, jüt, bambu ve rami gibi bitkilerin damar dokularının kalburlu borular kısmından elde edilen ağaçsı lifler kullanmaya başladılar¹⁵⁴.

Kağıdın yazı malzemesi olarak kullananlar Çinliler değil, IX. yüzyıldan başlayarak Batı Asya'nın Müslümanları oldu¹⁵⁵. 900'lü yıllarda Kahire'ye ulaşan kağıtçılık, XII. asırda Endülüs'e geçmiş ve oradan Avrupa memleketlerine yayıldıktan sonra 1690 tarihinde Amerika'ya kadar yayılmıştır¹⁵⁶.

Günümüzde eski usûllerle yapılan kağıtların yerini sanayi tipi üretilen kağıtlar almıştır. Verimli çalışmalar için, genellikle, ithal edilen kaliteli kağıtlar tercih edilmelidir. Hat ve Tezhip için seçilecek kağıdın, çalışmanın sağlığı ve kalıcılığı açısından asitsiz olmasına dikkat edilmelidir. Tezhipte kullanılan kağıtlar; eserin kalıcı olması, altının güzel parlaması, kompozisyonu daha net ortaya koyması için mutlaka boyanıp terbiyelenmelidir¹⁵⁷. Ham kağıt kullanılmamalı ve aharlama mühreleme işlemi kağıdı kullanmadan uzun süre önce yapılmalıdır. Rutubeti çabuk

¹⁵² Celal Esat Arseven, "Kağıd", a.g.e., s.895.

¹⁵³ Jonathan M. Bloom, Kağıda İşlenen Uygarlık, İstanbul 2003, s.15.

¹⁵⁴ Jonathan M. Bloom, a.g.e., s.25.

¹⁵⁵ Jonathan M. Bloom, a.g.e., s.34.

¹⁵⁶ Celal Esat Arseven, "Kağıd", a.g.e., s.895.

¹⁵⁷ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.177.

emen, kullandıktan sonra kıvrılıp buruşan ve sertleşen, inceliği sebebiyle arkasına gölge aksettiren kağıtlara itibar etmeyip sağlam kağıt kullanmalıdır¹⁵⁸.

Kağıdı terbiye ederken boyama işlemi, aharlama işlemi (önce nişasta, sonra yumurta) ve son olarak mühreleme işlemi yapılmalıdır. Kağıt terbiyesinde sıra önemlidir, şayet sıraya uyulmazsa yanlış neticeler alınabilir.

Kağıt boyamada başlıca iki usûl vardır:

Doğada gördüğümüz çeşit çeşit bitkiler bize farklı renkler sunmaktadırlar. İstedığınız tona göre belli bitkileri kullanabiliriz. Çay, ceviz kabuğu, kahve çekirdeği gibi bitkiler kahverengi tonlarını sunarken; gelincik ve şalgam, mavi rengi vermektedir. Bitkinin kesin tonunu tahmin etmemiz mümkün değildir. Aynı tür bitkilerin, yetiştikleri iklim şartlarına göre, farklı tonlar hatta farklı renkler vermesi mümkündür.

a- Banyo usûlü: Bitkiler suda kaynatılır. Rengi suya çıktıktan sonra şap veya biraz tuz konulmalı ve tekrar kaynatılmalıdır. Boyanacak kağıt, ılık su ile dolu bir teknenin içerisinde banyo edilip süzildükten sonra kurumaya bırakılır.

b- Toz veya madeni boya, mermer üzerinde bir miktar keskin sirke ile karıştırılıp iyice ezildikten sonra, nişasta veya kola, pelte halinde pişirilerek buna karıştırılır. Soğuk veya ılık iken süngerle veya pamukla yedire yedire sürülür. Boyanmış kağıtları güneşte ve çok sıcak yerlerde kurutulmamalıdır. Düzgün durması için de, nemli haldeyken üst üste yığılmalıdır¹⁵⁹.

II. 3. 9. Mühre

Mühre; her çeşit yuvarlak şey, topçuk, cam boncuk, deniz böceği kabuğu (deniz kulağı), billurdan top manalarına gelir¹⁶⁰. Hat ve Tezhip sanatında ise kağıdın yüzeyini düzeltmeye ve parlatmaya yarayan yuvarlakça veya yumurta biçimindeki araçtır¹⁶¹. Kitap sanatlarında kullanılacak kağıtların aharlandıktan sonra bu tabakanın

¹⁵⁸ Faruk Taşkale, a.g.t., s.56.

¹⁵⁹ Mahmud Bedreddin Yazır, a.g.e., s.191.

¹⁶⁰ Mahmud Bedreddin Yazır, a.g.e., s.201.

¹⁶¹ Hasan Özönder, "Mühre", a.g.e., s.92; Celal Esat Arseven, "Mühre", a.g.e., s.1480; Uğur Derman, "Mühre", *TDV. İslam Ansiklopedisi*, C.31, Ankara 2006, s.527.

çatlayıp arasına is mürekkebi dolmaması için bir hafta zarfında mührelenmesi gerekir¹⁶². Mührelenen kağıt ne kadar beklerse o kadar demlenir ve iyi olur.

Mühreler, kağıt ve altın mührresi olarak ikiye ayrılır:

1- Kağıt Mühreleri: Mührelenecek kağıtlar; ıhlamur ağacından yapılmış, yüzeyi pürüzsüz ve ebadı kağıt tabakalarından daha geniş bir tahta üzerine konulur. Yağlı insan cildine veya kuru sabuna sürülen kalın bir bez parçası kağıdın üstünde dolaştırılıp kayganlık sağlandıktan sonra ve mührre kağıdın üzerine kuvvetle bastırılmak suretiyle ileri-geri hareketler yapılır ve kağıdın parlaması ve ütülenmesi sağlanır¹⁶³. Mührelenecek yüzeyin büyüklüğüne göre farklı mührreler kullanılmıştır.

Çakmak Mührre: Her iki tarafından ağaçtan el ile tutulabilmek için birer kol bırakılmış ve içine boyu 10-12 cm., eni 4-5 cm. ve kalınlığı 1.5 cm. olan çakmak konulmuştur.

Cam Mührre: Yumurta biçiminde ve avucu doldurabilecek büyüklükte cam bir yuvarlaktan ibarettir.

Deniz Kulağı: Büyük deniz böceğinin sert ve parlak kabuğudur. İçi boş ve hafif olduğundan çok makbul değildir¹⁶⁴.

2- Altın Mührreleri: Sarı boya görünümünde olan sürme altın, kuruduktan sonra parlatılarak hakiki rengi kazandırılır. Mührreleme, mat ve parlak olmak üzere iki şekilde yapılır. Yağlı cilde temas ettirilip kayganlaştırılan mührrenin altın sürülmüş yerlerde fazla bastırılmadan yeterince dolaştırılması ile parlak; altınlanmış zemin üzerine ince saman kağıdı veya eskiz kağıdı konularak aynı işlem yapılırsa mat cila olur¹⁶⁵. Altın mührreleri akikten, Süleymaniye taşından, yeşimden ve Yemen taşından yapılırlar¹⁶⁶.

Altın mührreleri üç çeşittir:

a- Badem (Yassı) Mührre: Badem şeklinde olup uç tarafı biraz yassı ve kenarları keskincedir. Ucun diğer tarafı madeni bir yuva içine sıkıştırılmış ve bu

¹⁶² Uğur Derman, "Mührre", s. 527.

¹⁶³ Hasan Özönder, "Mührre", a.g.e., s.140; Uğur Derman, "Mührre", s.527.

¹⁶⁴ Mahmud Bedreddin Yazır, a.g.e., s.201-203.

¹⁶⁵ F.Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.290.

¹⁶⁶ Faruk Taşkale, a.g.t., s.60.

yuvanın diğer tarafına, fildişi, kemik ve diğer objelerden 10-15 cm. uzunluğunda ve parmak kalınlığında bir sap takılmıştır.

b- Kartal Burnu: Ucu kartal gagası gibi eğri ve sivridir. İnce veya çukur yerlerdeki altının parlatılmasında kullanılır¹⁶⁷.

c- Damar (Tırnak) Mühresi: Dar yerlerde altın parlatmaya mahsus, ucu ince zer mühredir¹⁶⁸.

II. 3. 10. Trilin

Tirlin¹⁶⁹ ve tirling¹⁷⁰ olarak da kullanımı vardır. 'Cedvel Kalemi' olarak da isimlendirilen malzeme, genellikle 'cedvel' çekmede kullanılan özel bir kalemdir¹⁷¹. Altın cetvel kenarlarını tahrirlemek, altın ve diğer boylarla çizgi çizmek, kuzu (veya kuzuluk) ekmek¹⁷² için kullanılır. Bir vida ile istenildiği kadar açılıp kapanabilecek surette yapılmış iki madeni dilli bir kalemdir. Bu dillerin arasına ini mürekkebi doldurulur ve vidanın çevrilmesiyle istenildiği kadar açıklık verilerek oradan akacak mürekkebin kalınlığı ayarlandıktan sonra bu kalem bir cetvel kenarına dayanarak kağıt üzerinde yürütölür¹⁷³. Pergel yardımı ile dairevi çizgiler de çizmemiz mümkündür.

II. 3. 11. Diğer Malzemeler

Sayığımız bu malzemelerin dışında murakka, eskiz (eskis) kağıdı, çeşitli yumuşak ve kalınlıkta kalemler, silgi, su ve boya kaplarında kullanılan malzemelerdir.

II. 4. Tezhip Sanatında Kompozisyon, Motif ve Renk

II. 4. 1. Tezhip Sanatında Kompozisyon

Kompozisyon bir yüzey üzerine arzu edilen şekilleri dengeli ve göze hoş görünecek bir tarzda yerleştirmeye denir. Doğada görülen her şeyin bir dengesi

¹⁶⁷ Faruk Taşkale, a.g.t., s.60; Hasan Özönder, "Altın Mühresi", a.g.e., s.7; Mahmud Bedreddin Yazır, a.g.e., s.203.

¹⁶⁸ F. iek Derman, "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", s.530.

¹⁶⁹ F. iek Derman, "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", s.526;

¹⁷⁰ Hasan Özönder, "Cedvel Kalemi", a.g.e., s.22.

¹⁷¹ Hasan Özönder, "Cedvel Kalemi", s.22; Celal Esat Arseven, "Cetvel Kalemi", a.g.e., s.333;

¹⁷² Faruk Taşkale, a.g.t., s.64.

¹⁷³ Celal Esat Arseven, "Cetvel Kalemi", s.333.

olduğu gibi, kompozisyonda da dikkat edilecek nokta dengenin sağlanmasıdır¹⁷⁴. Tezhip sanatında denge; büyük-küçük, uyum-uyumsuzluk, açık-koyu, sıcak-soğuk renk ilişkisi, boşluk-doluluk etkileriyle oluşturulmaya çalışılır¹⁷⁵.

Türk toplumlarında İslam öncesi dönemlerden itibaren soyut süsleme eğilimleri öne çıkmıştır. Sanatçılar hem tabiatı en ince detaylara kadar gözlemleyip doğadan esinlenmiş ama gördüklerini yorumlayarak ve stilize ederek kompozisyonlarına aktarmış, hem de kendilerinden önce yapılmış olan süslemeye yeni değişiklikler getirerek özgün sentezlere ulaşmış ve orijinal eserler vücuda getirmişlerdir¹⁷⁶.

Kompozisyon uygulanırken; süslenecek yüzey, kare, üçgen daire gibi geometrik şekillerden faydalanılarak orantılı bölümlere ayrılır. Böylelikle kompozisyona yerleştirilecek olan motiflerin gittikleri yön ve desenin merkez noktaları tespit edilir. Dik ve yatay çizgiler dengeyi sağlar. Eğik çizgiler ise hareketi sağladığından dolayı denge için eğik çizgiler birbirine zıt yönlerde kullanılır. Bundan dolayıdır ki tamamen eğik çizgilerden oluşan terkiplerde, bu çizgilerin karşıtlarının da kullanılmasına dikkat edilir. Kompozisyonlarda düz ve kırık çizgiler ne kadar sertlik ve hareketsizlik ifade ediyorsa eğik çizgiler de bir o kadar yumuşak ve hareketli bir görünüm sağlar¹⁷⁷.

Genel olarak kompozisyon kuralları ayırımı şu şekilde yapılabilir:

- 1- Tek merkezli olanlar.
- 2- Bağımsız serbest kompozisyonlar.
- 3- Simetrik olarak kullanılanlar.
- 4- Çok eksenli olanlar.
- 5- Başlangıcı ve sonu olmayan, ulama tarzındaki kompozisyonlar.
- 6- Belirli ve tek düzen kalıplar içinde olanlar.
- 7- Girift ve çok dolu görünümde olanlar.
- 8- Geometrik şekillerden oluşanlar.
- 9- Bitkisel, hayvansal ve her iki motifin birleşmesiyle meydana gelenler.
- 10- Her tür motifin uygulandığı kompozisyonlar.

¹⁷⁴ Hatice Aksu, "Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları", s.135.

¹⁷⁵ Ali Rıza Özcan, "Tezhip Sanatında Tasarım Kurgusu", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.483

¹⁷⁶ İlhan Özkeçeci, a.g.e., s.13.

¹⁷⁷ Hatice Aksu, "Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları", s.135; Azade Akar, Cahide Keskiner, *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, İstanbul 1978, s.15-16.

11- Vazo gibi yardımcı elemanların kullanılmasıyla oluşturulan kompozisyonlar¹⁷⁸.

II. 4. 2. Tezhip Sanatında Motif

Türk süslemesinin zenginliği motif çeşitlerinin bolluğu ve motiflerin son derece estetik bir yapıya sahip oluşlarından ileri gelmektedir. Bu zenginlik ve ileri seviyedeki estetiğin kaynağını ise İslamiyet'ten sonra Türk sanatkârların dini yasaklar nedeniyle, resim ve heykel sanatlarında kısıtlandığı için benliğini süsleme sanatları kanalıyla korumaya çalışmasında aramak gerekir. Böylelikle hayal gücünü bu sahalarda sürdüren sanatçı bazen ileri derecede stilizasyona bazen de soyutlamaya kadar giden, modası geçmeyen eserler meydana getirmiştir¹⁷⁹.

Türkler; tezyini sanatlara imzalarını atarken, modellerini gerçekçi bir bakışla tabiattan almışlar, belli başlı esas çizgileri koruyarak detayı atmışlar, kendi zevk ve görüşlerine göre çizmişlerdir. Stilizasyon veya üslûplaştırma adı verilen bu yolun, sanat dünyasında bir dönüm noktası olduğu ve klasik motiflerin bu metotla ortaya çıktığı söylenebilir. Böylece tezyîni sanatlarımızda ne tabiatın kopyasını, ne de tamamen zıt düşen şekilleri görmek mümkündür¹⁸⁰.

Motifler, ait olduğu topluluğun gelenek ve göreneklerini yansıtmakta, zevk, düşünce ve inançlarını en özlü ve ölümsüz ifadelerle gelecek nesillere ulaştırmaktadır.

Türk Tezhip Sanatı'nda kullanılan motiflerin tasnifi şu şekilde yapılabilir:

II. 4. 2. 1. Bitkisel (Nebâtî) Motifler

II. 4. 2. 1. 1. Yaprak, Sap Çıkmaları, Salyangoz

Türk süsleme sanatlarında kullanılan yapraklar, tabiattaki örneklere oldukça benzeyen, kısmen sadeleştirilmiş motiflerdir. Farsça *berk* yaprak demektir¹⁸¹. Yaprak; hatâyî grubundaki penç, goncagül, hatâyî gibi motifleri meydana getiren ve desen içinde önemli yeri olan temel motiflerdendir. Tezhipte kullanılan yaprak,

¹⁷⁸ Hatice Aksu, "Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları", s.135; Azade Akar, Cahide Keskiner, a.g.e., s.15-16.

¹⁷⁹ Azade Akar, Cahide Keskiner, a.g.e, s.10.

¹⁸⁰ İnci A. Birol, Çiçek Derman, *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, İstanbul 2007, s.14.

¹⁸¹ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.60.

tabiattaki görünüşünün üslûplaştırılmasıyla, tezyinata çeşitli şekillerde çizilmiştir. Şöyle ki:

- 1- Sâde ve küçük boyda yapraklar,
- 2- İri dişli yapraklar,
- 3- Parçalı ve dilimli yapraklar,
- 4- Ortadan katlı yapraklar,
- 5- Kıvrımlı yapraklar¹⁸².

Selçuklu sanatında geometrik üslûbun hakimiyeti yüzünden gelişmemiş olan yaprak ve aynı gruptan motifler (hatâyî grubu motifleri) Osmanlı Dönemi'nde önem kazanmış XVI. yüzyılda en mükemmel şeklini bularak, altın devrini yaşamıştır.

XVI. yüzyılda klâsik tarzın dışında yeni bir akım getiren Şah Kulu'nun Saz Yolu'nda çizdiği yapraklar tezhip sanatımıza damga vurmuşlardır. Büyük, sivri dişli, hareketli adeta dans eden yaprakları Saz Yolu'nun en karakteristik motifleridirler¹⁸³.

XVI. yüzyılda, müzehhip Kara Memi tarafından geliştirilen natüralist süsleme üslûbunun çeşitli örneklerinde, çizilen yaprakların tabiattaki formlarına uygun olmasına özen gösterilmiştir¹⁸⁴.

XVIII. yüzyılda, tezyîni sanatımıza hükmetmek isteyen Avrupa etkisine karşı Ali Üsküdâri'nin eserleri direnmiş, fakat o da devrin son temsilcisi olmuştur¹⁸⁵. Yüzyılın sonlarına doğru Batı sanatı etkisi altında gelişen ve 'Türk Rokoko'su adı ile bilinen üslûpta; defne, meşe, zeytin, maydanoz gibi değişik ve yeni yaprak motifleri süslemelerde yer alır¹⁸⁶.

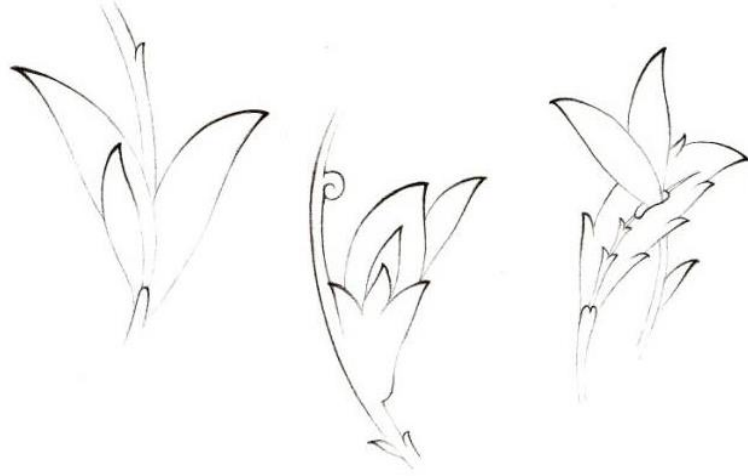
¹⁸² İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.17.

¹⁸³ Hamide Nur Özsoy, *Tezhip Sanatında Kullanılan Bitkisel Motiflerin Kökenleri*, FSMVÜ Güz. San. Ens.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, s.33.

¹⁸⁴ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.61.

¹⁸⁵ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.19.

¹⁸⁶ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.61.

Çizim 1: Sap Çıkması Örnekleri.

Sap çıkması, iç içe veya yan yana yerleştirilmiş budakları sembolleştiren küçük boy yaprak veya yaprağa bağlı goncagül veya bir yarım pençten meydana gelir. Sap çıkmalarının, uzun sapları örtmek, sapların kesişme noktalarını kapatmak, boşluk doldurmak gibi vazifeleri vardır.

Salyangoz, hatâyî grubundan bütün motifler üzerinde, çok farklı şekillerde karşımıza gelen, bir helezonla üslûplaştırılan motiftir. Salyangoz, tek olarak çizildiği gibi, simetrikte konulabilir ve çizilen desene göre değişen muhtelif şekillerde görülebilir. Vazifesi; deseni biraz süslerken aynı zamanda ufak boşlukları doldurup tekdüzeliği ortadan kaldırmaktır.

II. 4. 2. 1. 2. Penç

Penç, bir çiçeğin kuş bakışı görünümüdür. Farsça isimleri ile tek dilimli pençler, *yekberk*; iki dilimliler, *düberk*; üç dilimli olanlar *seberk*; dört dilimliler *ciharberk*; beş dilimliler *pençberk*; altı dilimliler *şeşberk*; birbirlerine sarılmış yapraklardan meydana gelen terkipler *sadberk* olarak adlandırılır¹⁸⁷.

Penç motifi, yalın ve katmerli olarak iki çeşittir. Desen içinde büyüklüğüne göre, ana motif olarak da, yardımcı motif olarak da kullanılan penç, bilhassa sap

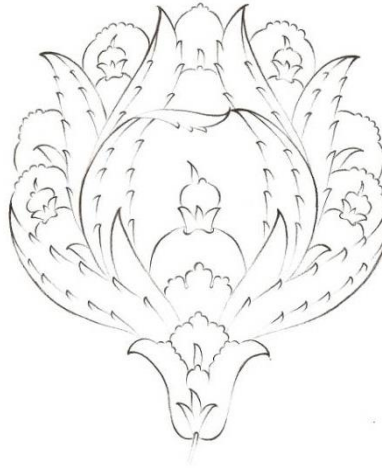
¹⁸⁷ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.47; İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.70; Hasan Özönder, "Penç", a.g.e., s.157.

dönüşlerinde veya kesişmelerinde, yön gösterdiği için müşkülleri halleden anahtar bir motiftir¹⁸⁸.

II. 4. 2. 1. 3. Hatâyî

Hatâyî, tezhip sanatının ana motiflerinden biridir. Menşeyi itibarıyla "Hatâ", "Hatay", "Hitay", "Huten" isimleriyle de anılan Çin Türkistanı'na bağlanır. Orta Asya'dan İran yoluyla Anadolu'ya ulaşan hatâyî motifinin en yaygın kullanım sahasını bulması Timur¹⁸⁹ ve Osmanlılar devrinde olmuştur. Bu motif her asırda başka özellikler kazanmıştır ki bunlar kolayca fark edilebilir¹⁹⁰.

Hatâyî olarak isimlendirilen nakış, bir çiçeğin dikine kesitinin, anatomik hatlarının çizilmesiyle elde edilen stilize edilmiş bir profilden görünüş değil; açılmış bir çiçeğin anatomisine, yaklaşık 60 derece üstten şeffaflaştırarak bakıp, üslûba çekilmesiyle meydana getirilen bir nakış türüdür. Hatâyî üslûbunu meydana getiren çiçekler, ilham kaynağına göre, tek yapraklı, katmerli, zarflı, çanaklı veya çanaksız olmak üzere değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır¹⁹¹.

Çizim 2: Hatâyî.

¹⁸⁸ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.47.

¹⁸⁹ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.69.

¹⁹⁰ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.65.

¹⁹¹ Aziz Doğanay, "Hatâyî Üslubu Motifler", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.440.

Hatâyî motifinin kısımları:

1- Çiçeğin göbek kısmında tohumları koruyan meşîme denilen kesecik vardır. Meşîmenin alt ve orta kısmında, sapın çiçeğe birleştiği nokta bulunur. Bu nokta hatâyî için "ukde-i hayatî" (can noktası) gibidir.

2- Çiçeğin kaidesini oluşturan ve eskiden keys denilen çanak kısmı belirgin şekildedir.

3- Meşîmenin veya göbeğin etrafını çeviren yapraklar, çiçeğin renkli kısmını teşkil eden taç yapraklarıdır. Eskiden bunlara "tüveyç" denilirdi¹⁹².

II. 4. 2. 1. 4. Goncagül

Goncagül stilize motifler içinde hatâyî grubunda yer alan boyuna kesitli basit ve küçük motiflerdir¹⁹³. Buradaki gül, bildiğimiz gülü değil, genel olarak çiçek manasını ifade eder ki "gonca çiçek" demektir¹⁹⁴.

Basit bir goncagülde bile taç yaprakları ve çanak kısmı bellidir. Meşîme ve tohumlar ya hiç yoktur veya kısmen görülür. Meşîme ve tohumları daha belirgin çizersek bu artık goncagül değil bir hatâyî olur. Goncagül motifi, hatâyînin ilk adımları gibidir¹⁹⁵.

II. 4. 2. 1. 5. Yarı Üslûplaştırılmış Çiçekler

Yarı üslûplaştırılmış çiçekler çiçeğin, tabiattaki görünümüne yakın bir şekilde stilize edilmesiyle ortaya çıkar. Bu tarz motifler çiçeğin kaynağını tamamen gizlemez ve bakıldığında hangi çiçek olduğu açıkça belli olur¹⁹⁶.

XVI. yüzyıl Kanuni devrinde, sarayın sernakkaşı Kara Memi tarafından bu üslûbun ortaya çıkarıldığını biliyoruz. Bu dönemde bahçe çiçekleriyle beraber, bahar dalları ve servi ağacı da çok sık karşılaştığımız motiflerdendir¹⁹⁷.

¹⁹² İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.65.

¹⁹³ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.72; İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.101; Hasan Özönder, "Gonca-Gül", a.g.e., s.56.

¹⁹⁴ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.101.

¹⁹⁵ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.101.

¹⁹⁶ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.74.

¹⁹⁷ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.113.

II. 4. 2. 2. Hayvanî Motifler

Milattan önceki çağlarda, İç Asya'da yaşayan Türklerin sanatı, kahramanlıkla ilgiliydi. Hayatları savaş ve avcılıkla geçen göçebe sanatkârlar, hayvanları yakından tanıyor ve ustaca resmediyorlardı¹⁹⁸. Bu ilgi, bilgi ve yakınlık, bir takım hayvan motiflerinin süsleme sanatında yer almasını sağlamıştır. Tabiatla bulunduğu şekilde veyahut bazı görünüm değişikliklerine tâbî tutulup stilize olarak uygulanmıştır¹⁹⁹.

Hayvanî motifleri iki ana grupta toplayabiliriz:

II. 4. 2. 2. 1. Efsanevî Hayvan Motifleri

Efsanevi hayvan motifleri içerisinde en çok ejder, simurg ve kilin kullanılmaktadır.

Ejder, İslam sanat eserlerinde sık sık tasvir edilen efsanevi hayvanlar arasında önemli bir yer işgal eder²⁰⁰. Türk sanatına Çin'den geçmiş Orta Asya kökenli bir motiftir. Eski Türkçe metinlerde *büke*, *evren*, *luu*, *nek*, *kök-luu* isimleriyle bilinir. Araplar bu figüre, Osmanlı çağına kadar *nihang*, daha sonraları *tannin* demişlerdir. Çinlilerde bu motife *lng* ismi de verilmektedir. Moğollar *moghur*, İranlılar *ejderha* ismini vermişlerdir²⁰¹.

İslam sanatında ejder tasvirleri, Türklerin İslamiyet'i kabulüyle çoğalmış ve Büyük Selçuklular yoluyla Anadolu Selçuklu sanatına girmiştir. Selçuklu Türk eserlerinde üslûplaştırılarak süsleyici eleman olarak kullanılan ejder, aynı zamanda farklı karaktere bürünerek, kudret, bereket, saadet ve uğur sembolü olarak gösterilmiştir²⁰².

Simurg, mana olarak, Farsçada, otuz ve kuş "si-murg" kelimelerinden meydana gelmiştir ki, bu da otuz ayrı kuşun özelliklerini üzerinde taşıdığına işaretler. Osmanlıların *anka* veya *zümrüd-i anka* dedikleri *simurg*, "devlet kuşu" olarak da

¹⁹⁸ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.129.

¹⁹⁹ Hasan Özönder, "Hayvan Motifleri", a.g.e., s.70.

²⁰⁰ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.129.

²⁰¹ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.129; Hasan Özönder, "Hayvan Motifleri", s.70; İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.74.

²⁰² İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.129; Faruk Taşkale, a.g.t., s. 31-32.

bilinir²⁰³. Genellikle uçar vaziyette resmedilen *simurgun* güneşten ve ateşten yaratıldığına, kuşların en güzel ve dirayetlisi olduğuna inanılır. Güzellik, bereket, kuvvet gibi kavramların simgesi olarak kullanıldığı kadar; şifa verici bir yaratık olarak da metinlerde yer alır²⁰⁴.

Kilin, hem su hem de kara üstünde yürüdüğüne inanılan, erkeğinin başında tek boynuzu bulunan efsanevi hayvandır. Gövdesi misk geyiği, kuyruğu öküz kuyruğu, alın kısmı kurt alnı ve ayakları at ayağı gibidir. Uzun ömürlülük, iyi kehanet, refah, mutluluk, iyi ürün simgesidir²⁰⁵.

II. 4. 2. 2. Üslûplaştırılmış Hayvan Motifleri

Üslûplaştırılmış hayvan motifleri, İran sanatı tesiriyle Türk tezyîni sanatında görülür. Çoğunlukla XV. yüzyıl şemse örneklerinde karşımıza çıkan bu motifler en az kullanılan motiflerin başında gelir²⁰⁶.

Üslûplaştırılmış hayvan motifleri şu şekilde tasnif edilebilir:

a- Kuşlar, en çok kullanılmış motiflerdir. Özellikle kartal ve güvercin Selçuklular döneminde çok benimsenmiştir.

b- Arslan, kaplan, kurt ve boğa gibi vahşi hayvanlar,

c- At, geyik, tavşan, keçi gibi hayvanlar,

d- Balık ve diğer deniz hayvanları²⁰⁷.

II. 4. 2. 2. 3. Rûmî

Rûmî'nin kelime manası, "Anadolu'ya ait" demektir. Roma İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü ve İran yaylalarına kadar uzanan Anadolu yarımadasına Diyâr-ı Rûm

²⁰³ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.129; Hasan Özönder, "Hayvan Motifleri" s.70; Faruk Taşkale, a.g.t., s.32.

²⁰⁴ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.112.

²⁰⁵ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.130.

²⁰⁶ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.130.

²⁰⁷ Azade Akar, Cahide Keskiner, a.g.e., s.12.

denmesi gibi bu motife de bu isim yakıştırılmıştır²⁰⁸. Bu motife aynı amaçla Selçukî de denilmektedir²⁰⁹.

Celal Esad Arseven, rûmî motifini şöyle tanımlıyor: Selçukluların kullandıkları bir bezeme tarzıdır ki, Türk Tezyînâtının başlıca bir nev'ini teşkil eder. Bu tarzdaki bezeme şekilleri Orta Asya'da en eski zamanlardan beri tezyînâtta kullandıkları hayvan şekillerinin tezyîni mahiyetle üsluplaştırılmasından meydana gelmiştir²¹⁰.

Rûmî motifinin çıkış kaynağı ile alakalı muhtelif yorumlar yapılmış; çiçeklere, palmetlere, lotus çiçeğine, yapraklara hatta kabukları açılmış bezelyeye bile benzetilmiştir²¹¹. Araştırmalar, XI. yüzyıldan itibaren süslemede yoğun olarak kullanıldığını ve muhtelif hayvan formlarının stilize edilmiş şekilleri olduğunu göstermektedir²¹².

Rûmî motifinin hazırlayıcı ilk örnekleri Orta Asya'nın bozkırlarında yaşayan Türklerin sanatlarında öne çıkan hayvan üslûbu eserlerinde görülür. Rûmîlerde stilize olarak başlıca; tavşan, kurt, balık, kuş gibi hayvanlar kullanılmıştır²¹³. IX. ve X. yüzyıllarda Uygur Türklerine ait, Bezeklik freskinde görülen rûmî kanatlı ejderha tasviri elde bulunan en eski belgedir²¹⁴.

Rûmî motifinin, tezhip sanatında meydana getirilen formlar ve kompozisyonlar açısından başlı başına bir üslûp olduğu bilinen gerçektir. Bu motif kendine ait bir hat üzerinde belirli kurallar çerçevesinde, sanatkârın tasarım gücüne bağlı olarak sonsuz çeşitlilikle uygulanabilmektedir²¹⁵.

Rûmî motifi XV. ve XVI. yüzyıllardaki en gelişmiş haliyle ele alınırsa, pek çok çeşitleri vardır. Çizilişine ve desen içinde aldığı vazifelere göre gruplandırılırlar.

A- Çizilişine göre rûmî motifleri:

²⁰⁸ Hatice Aksu, "Türk Süsleme Sanatı Motiflerinden Rûmî ve Münhani", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.453.

²⁰⁹ Yılmaz Özcan, a.g.m., s.301; Celal Esat Arseven, "Bezeme", *Sanat Ansiklopedisi*, C.1, s.238.

²¹⁰ Celal Esat Arseven, "Bezeme", s.238.

²¹¹ Azade Akar, Cahide Keskiner, a.g.e., s.19.

²¹² İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.84.

²¹³ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.84.

²¹⁴ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.179.

²¹⁵ Hatice Aksu, "Türk Süsleme Sanatı Motiflerinden Rûmî ve Münhani", s.457.

1- Sâde Rûmî: Kanaviçenin²¹⁶ şeklini muhafaza eden, sâde görünümlü rûmî motifidir.

2- Dendanlı Rûmî: Sâde rûmînin sınır çizgisi dendanlı çizilerek süslenmiş rûmîdir.

3- İşlemeli Rûmî: XVI. yüzyıl başından itibaren görülür. İrice bir rûmînin içi, hatâyî grubu motiflerle süslenmiştir.

4- Sencîde Rûmî: Simetrik gibi düşünülebilirse de, geometrideki manada simetrik değildir. "Tartılmış, ölçülü" demek olan sencîde iki taraflı çizilen rûmî çeşidini ifade eder.

5- Sarılma Rûmî (Pîçîde Rûmî): Üzerine sarılmış çıkmalarla süslü rûmî motifidir.

6- Hurdeli Rûmî: İri bir rûmî motifinin, küçük rûmîlerle hurdelenmesi veya süslenmesiyle ortaya çıkmıştır.

B) Desen içinde aldığı vazifelere göre rûmî motifleri:

1- Ayırma Rûmî: Tezyînatta hazırlanan desen, bir çeşni kazanması, câzibesinin artması için paftalara ayrılır ve zemin farklı renklendirilir. Renk ayrımı, iplik, bulut, rûmî gibi uzayabilen motiflerle yapılır. İşte bu gaye ile kullanılan rûmîlere ayırma rûmî denir. Sencîde, sarılma, dendanlı ve hurdelenmiş rûmî gibi bütün rûmîler; aynı zamanda desende ayırma rûmî olarak kullanılabilir.

2- Tepelik: Desen içinde tepe noktalarına konulan, helezonların başlangıcını teşkil eden simetrik rûmî motifidir.

3- Ortabağ: Helezonların başlama ve birleşme noktalarında yer alır. Desen içinde bağlayıcı bir motiftir.

4- Hurde Rûmî: İrice, rûmî veya başka bir motifin içini süslemek maksadıyla kullanılan, küçük boy, sade rûmî motifine verilen isimdir²¹⁷.

²¹⁶ **Kaneviçe:** Motiflerin sınırını belirten silik ve kesik çizgi. Bkz. Fatma Çiçek Derman, "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", *Hat ve Tezhip Sanatı*, s.529.

²¹⁷ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.182-183.

II. 4. 2. 2. 4. Münhani

Münhani, sözlük anlamı eğri ve kavis demektir²¹⁸. Selçuklular zamanında çok kullanılmasından dolayı Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER bu üslûba "Selçuklu Münhanileri" adını vermiştir²¹⁹.

Selçuklular tarafından kullanılan münhanilerin Orta Asya bezeme sanatında bilinen en erken örneği Uygurlara ait Bezeklik fresklerinde bir su ejderinin resminde görülür. Selçuklu dönemi kitap süslemelerinde bolca kullanılmış ve Beylikler devri Kur'anlarında yer almış olan münhaniler, klasik Osmanlı döneminde yalnızca hizip gülleri ve duraklarda görülür²²⁰. Münhani motifi simetrik olduğu gibi, aynı şeklin tekrarından meydana gelmiş yürüyen desenler de olabilir²²¹.

II. 4. 2. 3. Diğer Motifler

II. 4. 2. 3. 1. Bulut

Türk sanatında XV. yüzyıldan sonra müstesna bir yere sahip olan bulut motifinin tezyînatımıza Uzak Doğu kültüründen geçtiği bilinmektedir²²². Bu süsleme ögesine "Çin Bulutu" da denir²²³.

Çin eserlerinde pek çok rastlanan bulut motifi, mitolojik varlıklardan sayılan simurg ve ejderha'nın boğuşmaları sırasında, hırs ve gazap hali olarak burunlarından çıkan buharın veya ateşin ifadesidir. Türkler ise her konuda olduğu gibi, sanatta da gerçekçi davranmışlar ve ilham kaynağı olarak hayran kaldıkları, sevdikleri tabiatı seçmişlerdir. İster Çin'den alınmış olsun, ister bizzat kendileri çizmiş olsun, gerek kullanma tarzları, gerekse çizim şekilleri itibarıyla Türklerde bulutun çıkış noktası tabiattır²²⁴.

Anadolu Selçuklularında örneğine rastlamadığımız bu motifin, Türk tezyîni sanatlarında Fatih Sultan Mehmed zamanında kullanılmaya başlanıp, Sultan II.

²¹⁸ Yılmaz Özcan, a.g.m., s.302; İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.175; Hasan Özönder, "Münhanî", a.g.e., s.143; İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.118.

²¹⁹ Hasan Özönder, "Münhanî", s.143; Yılmaz Özcan, a.g.m., s.302; Azade Akar, Cahide Keskiner, a.g.e., s.19.

²²⁰ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.121.

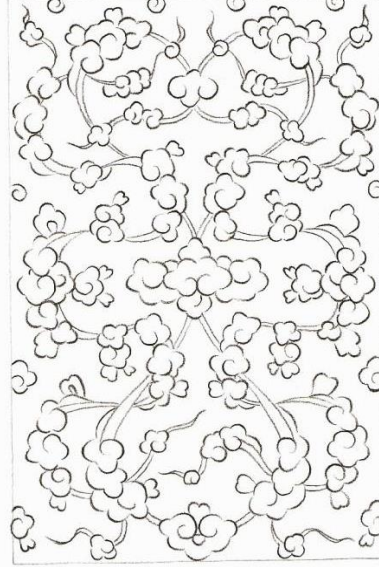
²²¹ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.175.

²²² Aziz Doğanay, "Bulut Motifi", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.467.

²²³ Yılmaz Özcan, a.g.m., s.302.

²²⁴ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.153.

Bayezid zamanında yaygınlık kazanmıştır. Osmanlı tarzındaki en güzel klasik örneklerini XVI. yüzyılın ikinci yarısında vermiştir²²⁵.

Çizim 3: Bulut Tasarımı.

Çoğunlukla dolantı ve yığma bulut halinde bulunan bu süsleme, yalnız başına kompozisyonlar oluşturacağı gibi diğer nebâti motiflerle beraberce de uyum içerisinde tasarlanmıştır. Hatâyî grubu motifleri ile sıkça kullanılmış olmasına rağmen, rûmî motifi ile birlikte nadiren kullanılmıştır²²⁶. Bulut motifini, çiziliş ve kullanım yerine göre iki grupta toplayabiliriz:

1- Yığma Bulut: Kompozisyonda boşluk doldurmak, desenin çıkış noktalarına esas teşkil etmek ve minyatürlerde gökyüzündeki bulutu temsil etmek için kullanılır.

2- Dolantı (Çizgi) Bulut: Bu bulutlar kullanılış şekline göre şu gruplara ayrılabilir:

a) Dağınık (serbest) Bulut: Kompozisyon içindeki diğer motifler arasında desene bir çeşni katmak için kullanılan çizgi veya dolantı buluttur.

²²⁵ Aziz Doğanay, "Bulut Motifi", s.467.

²²⁶ Aziz Doğanay, "Bulut Motifi ve Osmanlı Sanatındaki İlk Örnekleri", *Divan İlmi Araştırma Dergisi*, S.1, İstanbul 1999, s.234.

b) Ayırma Bulut: Deseni yeknesaklıktan kurtarmak ve bir cazibe katmak için zemini paftalara ayırmak icap eder. Bu renk ayrımında kullanılan çizgi tipindeki bulut motifine ayırma bulut denir.

c) Ortabağ: İsminden de anlaşılacağı gibi, desen içinde sapları bağlama vazifesi gören bulut motifidir.

d) Tepelik: Motifin veya kompozisyonun tepe noktalarında kullanılan bulut motifidir. Simetri vardır.

e) Hurde Bulut: Yaprak, hatâyî gibi başka cins motifleri süsleme unsuru olarak kullanılan bulut motiflerine de rastlamaktayız. Bunlara rûmî çeşitlerinin verdiği ilhamla hurde bulut diyebiliriz²²⁷.

II. 4. 2. 3. 2. Çintemâni

"Kaplan Beneği" veya "Timuçin Damgası" da denilir²²⁸. Orta Asya kaynaklı olan bu motif, sanatımıza büyük bir ihtimalle Tebrizli Türk sanatkârların armağanıdır. Üçgen şeklini hatırlatan, ikisi altta biri üstte üç yuvarlak benek bazen yalnız olarak da bulunur. Bu beneğin içine çizilen daireler motife hilal şeklini verir²²⁹.

Bu motifin üç noktadan meydana gelen şekline Çinliler ve Japonlar tarafından tama tabir edilerek, Buda'nın üç kutsal vasfını temsil ettiğine inanılır²³⁰. Osmanlı sanatkarları ise bu motifi güç, kuvvet, saltanat ve iktidar sembolü olarak kabul etmişlerdir²³¹. En erken örneği 1515 tarihli *Mantıku't-Tayr* adlı yazma eserin sahife kenarlarında görülmektedir²³². En değişik, detaylı şekilleri Osmanlı kumaşlarında görülür. Topkapı Sarayı Müzesinde IV. Murat'a ait ipekli bir kaftan da yalnızca çintamâni motifi ile süslenmiştir²³³.

²²⁷ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.153.

²²⁸ Hasan Özönder, "Çintamâni", a.g.e., s.31.

²²⁹ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.169; İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.105.

²³⁰ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.105.

²³¹ Aziz Doğanay, "Türk Sanatında Pelengî ve Şâhî Benek Nakışları ya da Çintamani Yanılgısı", *Dîvân İlmî Araştırmalar*, S.17, İstanbul 2004, s.217.

²³² İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.169.

²³³ Hasan Özönder, "Çintamâni", s.31; Yılmaz Özcan, a.g.m., s.303.

II. 4. 3. Tezhip Sanatında Renk

Kompozisyonların başarısında etkili bir diğer aşama renklendirme²³⁴. Tezhip sanatında renkler yüzeye aynı tonda ve plaka olarak sürülür. Böyle olunca resim sanatında kullanılan ve ışık-gölgeye dayanan hacim ortadan kalkar. Bu yüzden renkler yalnızca şekil / biçim-fon ilişkisinin kurgulanmasında kullanılır²³⁵.

Tezhip sanatında kullanılan renklere, devirlere göre baktığımızda; Selçuklularda ağırlıklı olarak altın, mavi ve kırmızı kahve renkleri; Fatih devri tezhibinde ise, karakteristik Fatih devri mavisi, beyaz, yeşil, siyah ve sülyen (turuncu) renkleridir. II. Bayezid tezhibinde altın üzerine altın ile yapılan süslemeler ve mavi ile altın dengesi hakimdir. XVI. yy. klasik devirde başlıca renk lacivert ve altın, motiflerde ise hemen hemen bütün renkler denenmiştir. XVII. yüzyıldan sonra ise altın parlaklığını kaybedip zeminde bol olarak kullanıldığını görmekteyiz²³⁶.

II. 5. Tezhip Sanatında Kullanılan Teknikler

II. 5. 1. Desen Tasarım, Çizim ve Kopyalama Tekniği

Bir eser, gönle düşen tohumun, akıl ve bilgi ile beslenerek düşüncelerde şekillenmesiyle tasarlanmaya başlar²³⁷. Desen tasarımı, sanatkarın sanat yeteneğinin mihenk taşıdır. Hayal gücünün erişebildiği zenginliği, zevki ve kazanmış olduğu bilgi birikimini gösterir²³⁸.

Türkler, Uygurlardan beri bezemelerinde şablon veya kalıp kullanmamış, bezenek yere ve kullanılacak malzemeye uygun desenler tasarlamışlardır. Desendeki her çizginin yerini beğenmesi ve tasarıma bir katkı sağlaması, eserin ahengi ve estetiği bakımından çok önemlidir. Çizim sırasında desende lüzumsuz olan her çizgi veya boşluk gözü rahatsız eder²³⁹. Desen hazırlanırken yazının türü, cinsi ve karakteri göz önünde bulundurmak gerekir. Yazı ve tezhip uyum içinde olmalıdır.

²³⁴ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.140.

²³⁵ Ali Rıza Özcan, "Tezhip Sanatında Tasarım Kurgusu", s.484.

²³⁶ Hatice Aksu, a.g.t., s.116.

²³⁷ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.314.

²³⁸ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.109.

²³⁹ İnci Ayan Birol, "Türk Tezhip Sanatında Desen", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.499.

Tasarıma başlarken ilk iş, desenin yer alacağı alanların sınırlarını çizerek şeklini belirlemektir²⁴⁰. Daha sonra tasarlayacağımız desende simetri varsa eksenlerin yerleri hesaplanır ve birim alan ayrılır. Desene daha cazip ve zengin görünüş kazandıracak olan paftaların (geometrik düzen içinde veya klasik üslupta) desen içindeki yeri ve şekli, sınır çizgileri ile çizilir. Böylece tezhip edilmek üzere hazırlanacak desenlerin alanı ve çeşidi netleşmiş olur. Sonra aynı yönde birbirini takip ederek alana yayılan, irili ufaklı dairevî helezonlar yardımı ile desenin planı çizilir. Bu helezonların çapı, bezenecek alanın ve kullanılacak motiflerin büyüklüğüne uygun, çizgilerin dağılımı dengeli ve düzgün, başlama noktasından itibaren dağılım yönü doğru olmalıdır. Çizilen helezonların üzerine motiflerin yerleri ve büyüklükleri, kaneviçeleri²⁴¹ yardımıyla işaretlenir ve plan tamamlandıktan sonra motifler ayrıntılı çizilir. Demlenme süresinden²⁴² sonra son düzeltmeler yapılır ve böylece desen son şeklini almış olur²⁴³.

Tasarım eskiz üzerinde son halini aldıktan sonra uygulanacak zemine desenin aktarılmasına geçilir. Bunun da iğneleme²⁴⁴ veya silkme²⁴⁵ denilen klasik ve eskiz yardımıyla yapılan iki yöntemi vardır.

1- Geleneksel usûle göre desenin aktarılması: Çizilen yüzey üste gelecek şekilde, aynı cins kağıttan en az iki, en çok dört kat, üst üste konur ve kaymayacak şekilde birbirine tutturulur. Üst üste konan bu kağıtlar sertçe bir tahta veya çinko levha üstüne konulup kaymaması için sabitlenir. Daha sonra desen, ince uçlu bir iğne ile sık noktalar halinde iğnelenir. Bu iğnelenen kağıt, desenin uygulanacağı zemin üzerine konur. Uygulanacak zemin açık renkte ise kömür tozu gibi koyu renkli, zemin koyu renkte ise tebeşir tozu gibi açık renkli malzeme bir tülbendin içine konulur ve tülbent üzerinde gezdirilir. Desenin uygulanacağı zeminin üzerindeki iğnelenmiş kalıp alttaki kopyayı bozmamak için dikkatlice kaldırılır ve

²⁴⁰ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.110.

²⁴¹ **Kaneviçe:** Motiflerin sınırını belirten silik ve kesik çizgi. Bkz. Fatma Çiçek Derman, "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", *Hat ve Tezhip Sanatı*, s.529.

²⁴² **Demlenme Süresi:**Gözün deseni unutması için geçen süredir. Böylece sanatçı gözü rahatsız eden çizgileri daha rahat fark eder.

²⁴³ İnci Ayan Birol, "Türk Tezhip Sanatında Desen", s.501-503.

²⁴⁴ Hasan Özönder, "İğneleme", a.g.e., s.82; Faruk Taşkale, a.g.t., s.50-51; Hatice Aksu, a.g.t., s.16.

²⁴⁵ Hasan Özönder, "Silkme", a.g.e., s.177; Hatice Aksu, a.g.t., s.16.

çizgiler bir kalem veya fırça ile tespit edilir. Bu işlemler tamamlandıktan sonra desenin uygulamasına geçilir²⁴⁶.

2- İnce ve şeffaf yapıya sahip eskiz kağıdı yardımı ile aktarma: İşlenmeye hazır olan desen, eskiz kağıdı üzerine 2-B gibi yumuşakça bir kurşun kalemle çizilir. Sonra çizilen taraf işlenecek yüzeye temas edecek şekilde yerleştirilir ve tersinden çizgilerin üzerinden giderek desen tekrar çizilir. Bu işlem tırnakla bastırmak suretiyle de yapılabilir²⁴⁷. Günümüzde daha çok bu aktarım kullanılmaktadır.

II. 5. 2. Desen Uygulama (Boyama, İşleme) Teknikleri

II. 5. 2. 1. Zemini Boyalı Klasik Tezhip Tekniği

Motiflerin ve dalların gerek altın, gerekse normal boya ile olan boyanmasından sonra zeminin seçilen renk ile dolmasıdır²⁴⁸. Zemin çoğunlukla lacivert (lapis lazuli) ile doldurulmuştur.

Zemini boyalı klasik tezhip tekniğinin uygulanışı şöyledir: Desen hazırlanıp uygulanacak kağıda geçirilir ve renkler hazırlanır. İlk önce altınlar sürülür ve parlatılır. Ardından motiflerin renkleri sürülür ve tahrirler is mürekkebi veya rapido mürekkebi ile nüanssız²⁴⁹ bir şekilde çekilir. En son aşamada zemin, motiflerin formunu bozmadan dalgasız olarak boyanır.

II. 5. 2. 2. Zerenderzer Tekniği

Zerenderzer, altın üzerine altın manasına gelir. Bu teknik iki renk altınla işlendiği gibi, aynı renk altının, mat ve parlak tonlarda kullanılmasıyla da uygulanabilir²⁵⁰. Yapılışı şöyledir: Desen uygulanacak kağıda geçirilir. Altının parlak olarak kullanılacağı yerlere altın sürülür ve mührle ile parlatılır. Daha sonra altının mat olarak kullanılacağı yerlere altın sürülür ve eskiz yardımıyla mat olarak

²⁴⁶ Hasan Özönder, "İğneleme", s.82; Hasan Özönder, "Silkme", s.117; Faruk Taşkale, a.g.t., s.50-51; Hatice Aksu, a.g.t., s.16; İnci Ayan Birol, a.g.e., s.116-117.

²⁴⁷ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.117; Faruk Taşkale, a.g.t., s.51.

²⁴⁸ Mebruke Tuncel, *Osmanlı Dönemi Tezhip Sanatında Barok-Rokoko Üslubu*, M.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, s.111.

²⁴⁹ **Nüans:** Aynı rengin koyusu ve açığı arasındaki derece ayrılığıdır. Bkz. Mebruke Tuncel, a.g.t., s.110.

²⁵⁰ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip sanatının Asırlar içinde Değişimi", s.296; Hasan Özönder, "Zerenderzer", a.g.e., s.221; Mebruke Tuncel, a.g.t., s.148.

parlatılır. Çiçeklerin renkleri hazırlanır ve sürülür. En son tahriri nüanssız bir şekilde çekilir.

Eski zerenderzer örneklerinde eğer kahverengiye çalan tahrir görülüyorsa, bunlar rastıklı mürekkep kullanılarak işlenmiştir. Zerenderzer bezemelerde, istenirse sadece çiçeklere hafif tonlarda renk uygulanarak bütünüyle görünüşte altın hâkimiyeti hissedilir²⁵¹.

II. 5. 2. 3. Çift Tahrir (Havalı, Negatif) Tekniği

Motifler tek renkle ve tahriri kullanılmaksızın işlenmesine *çift tahrir* denir. Bu teknikte hatâyî, penç vb. gibi motiflerin göbek ve can noktası gibi kısımları tam bir daire olarak doldurulur. Kenara eklenen yuvarlak formlu yaprak ekleri de dolu olarak işlenir. Yaprakların her çeşidinde iç bölümler ve kılçıklar zeminden negatif olarak verilir²⁵².

II. 5. 2. 4. Zerefşan (Altın Serpme)

Serpme altın ile yapılan süslemedir. Altın tozu, tutkallı su ile karıştırılarak, âhârlı kağıda fırça ile sıçratılarak serpilir. Kuruduktan sonra altın mühresiyle mührelenerek parlatılır²⁵³. Kullanılan malzeme gümüş ise "Simefşan", boya ise "Lefneşan" denir²⁵⁴.

II. 5. 2. 5. Halkâr Tekniği

Halkârî, Arapça-Farsça birleşmiş iki kelimenin (haly+kâr) sonuna nisbet edatı (î) eklenerek doğmuş bir sanat tabiridir ve "altınla işlenmiş iş" manasına gelir. Varak altının ezilip jelatin eriyiğiyle karıştırılması ile hazırlanan zermürekkebin yoğunluğunun dereceli olarak kullanılması sonucunda meydana gelen gölgeli tezyinata *halkârî* adı verilir²⁵⁵. Türk klasik sanatlarında her türlü bitkisel motif, rûmî ve bulutlarla açık renkli ve koyu renkli zeminler üzerine yapılan renkli ve renksiz, altınlı ve altınsız halkâr çeşitleri çok fazladır²⁵⁶.

²⁵¹ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar içinde Değişimi", s.296.

²⁵² İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.143.

²⁵³ Hasan Özönder, "Zer-efşân", a.g.e., s.221.

²⁵⁴ Yılmaz Özcan, a.g.m., s.305.

²⁵⁵ Fatma Çiçek Derman, "Halkârî Tezyinat", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, s.505.

²⁵⁶ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.145.

Halkârînin uygulama aşamasında çeşitli teknikler vardır:

Gölgeli Halkârî: En çok uygulanan ve sadece *halkârî* adıyla anılan teknik, jelatinli su ile karıştırılmış altının yaprak uçlarına doğru sürülmesiyle altın zerrelere ağırlığı uçlarda toplanarak farklı tonlar elde edilir. Motiflerin iç kısmından uç noktasına doğru fırça sürülürken yavaş yavaş altın zerrelere yoğunluğu artırılır²⁵⁷.

Tarama Halkârî: Yaprak uçlarına damla halinde bırakılan koyuca altının ince fırça yardımıyla taranarak yaprağın diğer kısımlarına dağıtılması usûlüyle yapılır; yahut da yoğunluk uçlarda toplanacak şekilde fırçayla tarayarak tarama gölge sağlanır²⁵⁸.

Tahrirli Halkârî: Açık renk zemin üzerine işlenen çalışmalarda desenin daha iyi görünmesi için uygulanır. Motiflerin iç kısmında gölgelendirme tekniği kullanılır. Sadece siyah renkle tahrirlenecekse, motif nüans verilerek işlenir. Eğer siyah renkle yapılan tahrir altın tahrirle birlikte uygulanırsa nüans altınla verilir ve siyah tahrir dış kısma nüanssız olarak çekilir²⁵⁹.

Renkli (Zerşikâf, Şikaf) Halkârî: Gölgelendirme ve tahrirleme safhasında altınla birlikte bir veya birkaç renk kullanılırsa buna renkli halkârî denir²⁶⁰.

Foyalı Halkârî: Altınla yapılan halkârîden sonra sadece motiflerin uçlarındaki altının yoğun bulunduğu kısımlara fırça ile yarı şeffaf lâl mürekkebi²⁶¹ sürülerek elde edilir²⁶².

II. 5. 2. 6. Münhani Tekniği

Münhani motifleri olarak tanımlanan bezeme motiflerinde, koyu renkten açık renge ya da açık renkten, koyu renge doğru tonlamalarla yapılan bir boyama şeklidir. Bu tarz teknik daha çok Selçuklu ve Beylikler Dönemi'nde kullanılmış olup Osmanlı

²⁵⁷ Fatma Çiçek Derman, "Halkârî Tezyinat", s.505.

²⁵⁸ Fatma Çiçek Derman, "Halkârî Tezyinat", s.505.

²⁵⁹ Fatma Çiçek Derman, "Halkârî Tezyinat", s.512.

²⁶⁰ Fatma Çiçek Derman, "Halkârî Tezyinat", s.512.

²⁶¹ **Lâl Mürekkebi:** Kırmızı böceğinin kabuğundan yapılan koyu kırmızı boyadır. Bkz. Hasan Özönder, "La'l", s.117.

²⁶² Fatma Çiçek Derman, "Halkârî Tezyinat", s.512.

Dönemi'nde pek rağbet görmemiştir. Ama XIX. yüzyılda yeniden kullanılmaya başlanmıştır²⁶³.

II. 6. Tezhip Sanatının Yazma Kitaplarda Kullanıldığı Alanlar

II. 6. 1. Zahriye

Arapça zahr sözcüğü "arka, sırt" demektir; zahriye ise, "bir kağıdın arka tarafına yazılan yazı, şerh" anlamını taşır. Yazma eserlerde, kitabın başladığı ilk sayfanın arka yüzüne zahriye denmektedir. Kitaplar genellikle birinci yaprağın (b) yüzünden başlamaktadır. Buna göre bu sayfanın (a) yüzü 'zahriye'dir. Burada bazen kitabın adı, müellifi, meşhurların hükmü, kitaba sahip olan kişi veya kişiler (temellük kaydı), kitabın satın alındığı tarih, bir ya da birkaç beyit, vakıf kaydı v.b. yazılarla mühürler bulunur. Bazen de zahriye boş bırakılmıştır.²⁶⁴.

Zahriye sayfaları ya tek sayfa veya karşılıklı çift sayfa halinde düzenlenmiştir. Bu sayfanın tezhipleri dikdörtgen, kare formunda tam sayfa levha tezhip olarak veya oval ve daire madalyonlar (şemse) şeklinde tasarlanır²⁶⁵.

Zahriyeler dönemlerine göre değişiklikler gösterir. Selçuklu Dönemi'nde tek sayfa şeklinde olan zahriyeler XV. ve XVI. yüzyıllarda karşılıklı çift sayfa şeklindedir. XVI. yüzyıl zahriyelerinin plan ve tezyinat itibarıyla en mükemmel derecede olduğu görülür²⁶⁶. XVII. yüzyıldan itibaren neredeyse hiç yapılmamakla birlikte ender görülen örneklerde ise eski inceliğini kaybetmiştir²⁶⁷.

II. 6. 2. Serlevha

Ser, baş anlamındadır. Yazıda başlık anlamına gelen ser-levha (baş levha), zahriyeden hemen sonra gelen ve metnin başladığı ilk sayfadır²⁶⁸. Mushafın, zahriyeden sonra gelen ilk sayfasına Fatiha'nın tamamı ve ikinci sayfaya da Bakara sûresinin ilk ayetleri karşılıklı yazılarak etrafına zengin bir tezhip yapılır. Zahriye

²⁶³ Mebruke Tuncel, a.g.t., s.150.

²⁶⁴ Mine Esiner Özen, *Türk Tezhip Sanatı*, İstanbul 2003, s.14.

²⁶⁵ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.154.

²⁶⁶ Faruk Taşkale, a.g.t., s.68.

²⁶⁷ F.Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar içinde Değişimi", s.292.

²⁶⁸ Faruk Taşkale, a.g.t., s.68.

sayfasından sonra en yoğun bezemenin bulunduğu ve yazılı sahanın sınırlı tutulduğu bu sayfalara *serlevha*, *dîbâce*²⁶⁹ veya *mihrabiye*²⁷⁰ adı verilir.

Serlevha tezhibi, eserin tezhip bütünlüğünü korumak amacıyla renk, desen ve motif bakımından zahriye tezhibinin devamı niteliğinde olmalıdır. *İklil*, *kubbeli* ve *mürekkep* gibi çeşitli formlar ihtiva eden serlevhalar, ender olmakla beraber mushaf haricindeki yazma eserlerde de - Muhibbî Dîvânı- vardır. Serlevha sayfaları mutlaka karşılıklı ve çift olmalıdır²⁷¹.

XIV. yüzyıla kadar serlevha tezhipleri sadece sağ başlangıç sayfasının tezhiplenmesi şeklindedir. Kur'ân-ı Kerîm'lerde karşılıklı sağ ve sol sayfaları tezhiplene geleneği XIV. yüzyılda başlar ve gelişir²⁷². XVI. yüzyıl Kur'anlarında serlevhalar tezhip sanatımızın zirvelerini yansıtır²⁷³. XIX. yüzyıl serlevha tezhipleri, klasik serlevha tezhiplerinden çok farklı bir üslûpta yapılmıştır. En önemli özelliği altının tüm sayfa yüzeyine yayılması, kumlama veya üç nokta şeklinde iğne perdahi tekniklerinin uygulanmasıdır. Yine bu yüzyılda yapılan serlevhalarda baskın olan motif çiçek desenleridir. Barok-Rokoko üslûpları ile tasarlanan çiçekler, cetvellerin olmadığı sayfalarda özgürce ve altın zeminler üzerinde yer almışlardır²⁷⁴.

II. 6. 3. Sûre Başları

Kur'ân-ı Kerîm'de 114 sûre vardır. Her sûrenin isminin yazılı olduğu yatay formlu, dikdörtgen alanların tezyîn edilmesine, sûre başı tezhipleri denilmektedir. Bu küçük alanlarda uygulanan tasarım, 112 sûre başında da aynı olabileceği gibi, zengin müzehhep eserlerde, üslûp karakterlerindeki bütünlük içerisinde, farklı desen ve renklerde tezyîn edilen sûre başlıkları da olabilmektedir²⁷⁵.

Sûre başı kubbeli taç şeklinde olup üst taraflarında tığ denilen, dolu zeminden, boşluğa geçişinde gözü rahatlatan süslemeler bulunur. Kubbeli formların yanında,

²⁶⁹ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.292.

²⁷⁰ Faruk Taşkale, a.g.t., s.69.

²⁷¹ F. Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", s.292.

²⁷² Faruk Taşkale, a.g.t., s.68.

²⁷³ Ali Rıza Özcan, a.g.t., s.37.

²⁷⁴ Mebruke Tuncel, a.g.t., s.77.

²⁷⁵ Mebruke Tuncel, a.g.t., s.78-79.

dikdörtgen formlu gibi çeşitli şekil ve kompozisyonlarda sûre başı tezyin edilmiştir²⁷⁶.

II. 6. 4. Duraklar ve Güller

Yazma eserlerde hattatın ayet ve cümle sonlarında bıraktığı boşluğa yapılan, genellikle rozet biçiminde tezyîni noktalar²⁷⁷. Bir Mushaf'ta 6236 tane ayet bulunduğu için, duraklar zengin örneklere sahiptir. Devirlere göre farklılıklar gösterirler ve gözü dinlendirmek amacı ile de kullanılırlar.

Yapıldıkları şekillere göre isim alırlar; "mücevher durak", geometrik olarak işlenenlerdir. "şeşhane durak", daire formunda olup altı parçaya bölünmüştür. Üç yapraklılara "seberk", beş yapraklı duraklara "pençberk", iki helezonun iç içe geçmesiyle elde edilen duraklara "helezon durak" denir. Muntazam biçimde yaprak formlarından yapılmış yuvarlaklarda "yaprak durak" ismini alır. Altın zemin üzerine altınla yapılan duraklara ise "zerenderzer durak" denir²⁷⁸.

Güller, yazmalarda metnin önemli yerlerini belirtmek için veya Kur'ân'da sûrelerin başları ve Kur'ân için özel anlamı olan işaretleri belirtmek için sayfa kenarına yapılan gülü andıran dairevi formda süslemelerdir²⁷⁹. Daha çok Kur'ân'da, durulacak veya secde edilecek ayetler hizasında görülür²⁸⁰. Mushaf gülleri dönemin bezeme üslûp ve özelliklerine göre işlenmiştir. Aynı sayfada sayıca birden fazla Mushaf gülü olduğunda aynı eksen üzerinde tığlarla birleştirilmiştir²⁸¹. Güller işaret ettikleri yerlere göre şu şekilde isimlendirilir:

Cüz Gülü: Cüzlerin başladığı sayfalarda bulunur. Mushaf'ta 30 cüz vardır.

Sûre Gülü: Sûrelerin başlangıcında bulunur. Mushaf'ta 114 sûre vardır.

Hizib Gülü: Her beş sayfada bulunur. Mushaf'ta 120 tanedir.

Aşere Gülü: Her on sayfada bulunur. Mushaf'ta 60 tanedir.

²⁷⁶ Hatice Aksu, "Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları", s.132.

²⁷⁷ Gülnur Duran, "Tezhip Sanatının Kullanım Alanları", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.41, Ankara 2012, s.63.

²⁷⁸ Hatice Aksu, "Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları", s.132.

²⁷⁹ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.159.

²⁸⁰ Hatice Aksu, "Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları", s.133.

²⁸¹ Gülnur Duran, "Tezhip Sanatının Kullanım Alanları", s.64.

Secde Gülü: Secde ayetinin hizasında bulunur. Mushafta 14 secde âyeti vardır²⁸².

II. 6. 5. Beyne's-sutur (Satır Araları)

El yazmalarında açık olan satır araları göze hoş gelecek şekilde tezhiplenir. Beyne's-sutur yazıyı bozmayacak biçimde, genellikle üç şekilde yapılır:

a- Yazı dendan içine alınır. Diğer zemin altınlanıp mührelenir. İstenirse bu parlak zemine iğne perdahı yapılabilir.

b- Yazı dendan içine alınır. Diğer zemine boya ile motifler işlenir.

c- Yazı dendan içine alındıktan sonra zemin altınlanıp mührelenir. Daha sonra bu parlak zemin üzerine renkle "üç nokta" konur²⁸³.

II. 6. 6. Cetvel ve Sayfa Kenarları

Yazıların etrafında ya da iki farklı alanın arasında bir sınır teşkil eden, bir kalın çizgi ile bu kalın çizginin sağ ve sol taraflarına çizilen ince çizgilerdir²⁸⁴. Cetvellerin başlıca amacı yazıya sınır oluşturup, göze ferahlık vermek ve iki desen arasında ayırıcı eleman olarak kullanılmasıdır. Eskiden yazma eserlerde cetvel işlerini "cetvelkeş" tabir olunan kişiler yapardı²⁸⁵.

Yazma kitaplarda zahriye sayfalarından sonra bütün sayfalara cetvel çekilir ve bazen cetvel çekildikten sonra sayfaların dört kenarına hafif zereşan atılır ya da hafif bir halkârî yapıldı²⁸⁶.

II. 6. 7. Koltuk

Koltuklar metinlerin iki tarafında yer alan küçük dikdörtgen alanlardır. Bu bölümlerin süslemeleri aynı kompozisyonla veya simetrik olarak tasarlanır. Koltuklar en çok serlevhalardaki metinlerde, başlık metinlerinde, kıtalarda veya levha olarak yazılan bazı yazıların iki yanında görülür²⁸⁷.

²⁸² Ali Rıza Özcan, a.g.t., s.39.

²⁸³ Faruk Taşkale, a.g.t., s.70.

²⁸⁴ Mebruke Tuncel, a.g.t., s.82.

²⁸⁵ Hatice Aksu, "Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları", s.132-133.

²⁸⁶ Faruk Taşkale, a.g.t., s.71.

²⁸⁷ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.159.

II. 6. 8. Hâtîme

Yazma kitaplarda müellifin eserini bitirirken yazdığı duaları, hattatın adını, nüshanın yazıldığı tarihi, varsa müzehhibini belirten yazıları kapsayan son sayfadır²⁸⁸. Bu sayfalara eserin diğer sayfalarına göre daha hafif bir tezyinat yapıldığı görülür²⁸⁹.

Yazı satırları yanlardan eşit miktarda kısaltılarak bitirilirken kenarlarda meydana gelen üçgen veya yamuk alanların içi tezhip edilir. Dikdörtgen ve kare biçiminde yapılan hâtîme tezhibi sık görülen örneklerdir; daire ve beyzî olanlarına ise nadiren rastlanmıştır²⁹⁰. Hâtîme sayfasına sadece tezhip yapıldığı gibi, bazen sadece halkârdan ibarettir. Halkâr ve tezhibin bir arada kullanıldığı örnekler de vardır²⁹¹.

---

²⁸⁸ İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, a.g.e., s.158.

²⁸⁹ Faruk Taşkale, a.g.t., s.71.

²⁹⁰ Gülnur Duran, "Tezhip Sanatının Kullanım Alanları", s.65.

²⁹¹ Ali Rıza Özcan, a.g.t., s.38.

BÖLÜM III

III. KOYUNOĞLU MÜZESİ KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN XVI. YÜZYILA AİT TEZHİPLİ ESERLER

III. 1. Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi

III. 1. 1. Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu

Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu, 1900 yılında Konya'nın Topraklık-Kerimdede Çeşme Mahallesi'ndeki aile evinde dünyaya geldi²⁹². Selçuklulardan Sahib Ata Fahreddin Ali soyundan, Koyunoğlu sülalesindedir. Babasının adı İzzet, annesinin adı Naciye'dir²⁹³.

Resim 14: A. R. İzzet Koyunoğlu (konya.bel.tr).

Koyunoğlu, bir süre babasından eğitim aldıktan sonra mahalle sıbyan mektebinde okudu. Sonraları özel derslerle bilgisini artırarak, Halkalı Ziraat Mektebi'ne devam etti. Kurtuluş Savaşımıza yedek subay olarak katıldı. Dumlupınar ve Sakarya'da yararlılıklar göstererek "İstiklal Madalyası" kazandı. Memuriyet hayatı, askerlik dönüşü Devlet Demir Yolları teşkilatında çalışma ile başladı. 1928 yılında Devlet Demiryolları Müdürlüğü tarafından Almanya'ya eğitime gönderildi. Almanya'da kaldığı yıllarda araştırmalar yaptı ve edindiği modern bilgilerle ve

²⁹² Hasan Yaşar, *Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi Rehberi*, Konya 2012, s.8.

²⁹³ Hasan Özönder, "Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2002, C.26, s.230- 231.

tecrübelerle Türkiye'ye döndü. Çalışmalarındaki üstün başarıdan dolayı Devlet Demir Yolları başmüfettişliğine kadar yükselerek bu görevdeyken 1956 yılında emekli oldu²⁹⁴.

İzzet Koyunoğlu, evlerindeki babadan kalma tarihi eşyayla birlikte 1913 yılından beri görevi icabı gezdiği yerlerde büyük bir emekle topladığı etnografik ve folklorik eşya, belge ve malzemelerle yazma ve matbu binlerce kitabını bir müze haline getirdiği evinde sergilemeye başladı²⁹⁵. 1956 yılında emekliye ayrılınca evinde meydana gelen müze ve kütüphaneyi düzenleyip araştırmacıların ve ziyaretçilerin istifadesine sundu²⁹⁶.

İzzet Koyunoğlu, yabancıların çok yüksek fiyat tekliflerine rağmen müze ve kütüphanesini 4 Temmuz 1973 tarihinde Konya Belediyesine bağışladı. Hiç evlenmeyen Koyunoğlu, müzesinin müdürlüğünü yaptığı sırada 22 Eylül 1974 tarihinde vefat etti. Üçler Mezarlığı'nda metfundur²⁹⁷.

İzzet Koyunoğlu, dünyada tek nüsha olan nadide birçok eseri bir araya getirmekle, bugün Türkiye'de pek çok kişinin teşebbüs edip yapamadığı şeyi tek başına başardı. Koyunoğlu'nun bu başarısı, bitmez tükenmez enerjisi, bu şehrin insanlarının onu hayranlıkla yâd etmesine, saygı duymasına vesile oldu. Çünkü maddi servetini, gecesini, gündüzünü müzeye vakfeden İzzet Koyunoğlu, topladığı eski eserlerle bütün dünyanın ilgi duyduğu muazzam bir koleksiyon oluşturan isim oldu²⁹⁸.

III. 1. 2. Müze ve Kütüphanenin Tarihçesi

Konya Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi, Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu tarafından 1913 yılından beri topladığı etnografik ve folklorik eşya, belge ve malzemelerle, yazma ve matbu kitaplarını 4 Temmuz 1973 tarihinde Konya Belediyesine bağışlamasıyla ilk özel müze olarak kuruldu²⁹⁹.

²⁹⁴ Hasan Yaşar, a.g.e., s. 8.

²⁹⁵ Hasan Yaşar, "Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu", *Konya Ansiklopedisi*, C.6, Konya 2015, s.151.

²⁹⁶ Hasan Özönder, "Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu", s. 230-231.

²⁹⁷ Hasan Yaşar, "Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu", s.152.

²⁹⁸ Hasan Yaşar, a.g.e., s. 8.

²⁹⁹ Hasan Yaşar, "Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi", *Konya Ansiklopedisi*, C.6, Konya 2015 s.152.

5000 m²'lik bir alan üzerine kurulan bina çağdaş müzecilik ve kütüphanecilik anlayışına uygun olarak düzenlenmiştir. Toplam 3000 m²'yi bulan teşhir salonlarında 11.348 adet arkeolojik ve etnografik eser sunulmuştur³⁰⁰.

Resim 15: Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi.

Avlu, Konya Evi, Kütüphane, Anadolu Medeniyetleri, Etnografya, Hat ve Tematik Sergiler, Tabiat Tarihi gibi çeşitli bölümlerden meydana gelen Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi³⁰¹, Konya'nın tarihi dokusunun muhafaza edildiği; arkeolojik, etnografik, nümizmatik eserlerden oluşan bir müzeye ve binlercesi yazma eser olmak üzere kırk bine yakın kitaptan oluşan bir kütüphaneye, ayrıca Konya'nın en geniş gazete ve dergi arşivine sahiptir³⁰².

Koyunoğlu kütüphanesinde; yazma eserler, Türkçe ve Osmanlı Türkçesi matbu kitaplar, süreli yayınlar ve arşiv bölümü bulunmaktadır³⁰³.

Yazma eserler bölümü çoğunlukla Koyunoğlu'nun bağışlarından oluşmakla birlikte, Selçuk Es, Mehmet Önder, Ahmet Kudsi ve Mehmet Eminoğlu'nun bağışları da bulunmaktadır. Kütüphanede bulunan yazma eserlerin tasnifi tamamlanarak bilgisayarlara kaydedilmiş ve dijital kopyaları da çekilerek arşivlenmiştir. İzzet Koyunoğlu arşivinde 5900 yazma eser ve 6572 adet Osmanlı Türkçesi matbu; Selçuk Es arşivinde 130 adet yazma eser ve 3513 matbu, Mehmet Önder arşivinde bulunan

³⁰⁰ Hasan Özönder, "Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu", s.230-231.

³⁰¹ Hasan Özönder, *A. R. İzzet Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi*, Konya, s.5-17.

³⁰² Hasan Yaşar, a.g.e., s. 8.

³⁰³ Hasan Yaşar, "Koyunoğlu Kütüphanesi", *Karatay Tarih-Kültür-Sanat*, C.2, Konya 2012, s.723.

kitapların ekserisi kültür ağırlıklı olup toplam 4972 adettir. Ahmet Kutsi'ye ait arşivde çoğunluğu Arapça olan 1363 adet eser, Mehmet Eminoğlu'nda ise yazma ve matbu 1012 adet kitap bulunmaktadır³⁰⁴.

Koyunoğlu Kütüphanesinde bulunan süreli yayınlar bölümü ise yerel ve ulusal basın olmak üzere 1920'li yıllardan başlayarak bazen kesintili bazen de sıra halinde günümüze kadar gelmiş vesikalardan oluşmaktadır. Konya'nın ilk yerel gazetelerinden Selçuk, Ekekon, Babalık gazeteleri bu arşivden birkaçıdır. 1467 adet gazete, 2825 adet dergi bulunmaktadır³⁰⁵.

---

³⁰⁴ Hasan Yaşar, "Koyunoğlu Kütüphanesi", s.723; Hasan Özönder, a.g.e., s.13.

³⁰⁵ Hasan Yaşar, "Koyunoğlu Kütüphanesi", s.723.

III. 2. Katalog

Örnek Nu.	: 1
Resim Nu.	: 1-4
Çizim Nu.	: 1
Envanter Nu.	: 5027
Eser Adı	: Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf
Konu	: Dil Bilgisi
Dil	: Arapça
Tarih	: 968/1560-61
Ölçüler	Cild ve Kağıt : 182x110mm Yazı : 118x60mm
Varak Sayısı	: 311
Satır Sayısı	: 13
Yazı Türü	: Nesih
Müellif	: Fahrüddin Ebu'l-Mekârim Ahmed b. Hasan (v. 746/1345-46)
Müstensih	: Mustafa b. Ahmed
Müzehhib	: -
Cild	: Cilt kahverengi deridir. Kablar, cetvel ve sarmal zencerek ile çevrenmiş olup şemselidir. Şemsenin iç kısmı ½ simetrik hatâyî grubu motifleri ile, miklep kısmı ise tek hatâyî motifi ile tezyîn edilmiştir (Resim: 1-2).
Tezhipli Sayfalar	: 3b
Genel Özellik	: Eserde sadece 3b ve 4a sayfaları cetvellidir. Bu sayfalar dıştan sırasıyla siyah renk iplik ve altın cetvel ile çevrenmiştir.

Unvan Tezhibi v.3b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 3).

Unvan sayfası "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini 10 mm eninde, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 53x18 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Klasik tarza uygun olarak altın lacivert dengesi görülen bu alanın ortasında, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Bismillahirrahmanirrahim* yazılmıştır. Yazılı paftayı altın iplik çevrelemiş ve paftanın yatay uzantısı ortabağ motifi ile sonlanmıştır. Altın rûmî motiflerinin meydana getirdiği kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alan lacivert renklidir.

Kubbeli alan; 45x20 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik olarak tasarlanmış, zemin renkleri altın ve lacivert ile dengelenmiştir. Altın rûmîler ile oluşturulan paftanın zemini de altın olup geriye kalan alanın zemini lacivert renktir.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, penç, gongcağul ve yaprak motifleri; altın dallar üzerinde mavi, yeşil, turuncu ve pembe ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın ve lacivert iplik ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerinde desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 25 mm uzunluğunda olup hatâyî grubu motifleri ile çift tahrir tekniğinde uygulanmıştır (Resim: 3-4).

Değerlendirme

Eser, 968/1560-61 tarihlidir.

Unvan tezhibi, kullanılan motif ve muntazam işçiliği ile klasik dönem özelliklerini yansıtmaktadır. Tezhip, Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde bulunan YY4898 envanter numaralı *Gülistân*³⁰⁶ adlı eserin tezhibi ve Rodos Hafız Ahmed Ağa

³⁰⁶ Nurcan Sertyüz, *Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde Bulunan Bazı Yazma Eserlerin Tezhiplerinin İncelenmesi*, S.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s.77-78.

Kütüphanesi 107 envanter numaralı 1572 tarihli *Hâşiye alâ Şerhi Vikayeti'r-Rivaye fi Mesâ'ili'l-Hidâye*³⁰⁷ adlı eserin tezhibi ile benzerdir.

Unvan tezhibini, eserin tarihi ve benzer tezhipler dikkate alındığında XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

---

³⁰⁷ Bekir Şahin, Faruk Ağartan, Selahaddin Uygur, *Rodos Fethi Paşa Vakfı Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu*, İstanbul 2013, s. 215.

Örnek Nu.	: 2
Resim Nu.	: 5-15
Çizim Nu.	: 2-9
Envanter Nu.	: 9955
Eser Adı	: Kur'ân-ı Kerim
Konu	: İlâhi Kitap
Dil	: Arapça
Tarih	: -
Ölçüler	Cild ve Kağıt : 230x165 mm Yazı : 154x102 mm
Varak Sayısı	: 328
Satır Sayısı	: 12
Yazı Türü	: Nesih
Müellif	: -
Müstensih	: -
Müzehhib	: -

Cild : Cilt kahverengi deridir. Kablar; iç alan ve kenarsuyu bölümlerinden müteşekkildir. İç alan; hendesi paftalar içerisinde hatâyî grubu motifler ile tezyîn edilmiştir. Kenarsuyu kitabeli zencerekli olup paftaların içerisinde ters simetrik hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır (Resim: 5-6).

Tezhipli Sayfalar : 1b-2a, 2b, 328b

Genel Özellik : Sayfalar; turuncu renk iplik, siyah renk iplik, yeşil renk iplik, altın cetvel, siyah renk iplik, turuncu renk kuzu ve lacivert renk kuzu ile çevrelenmiştir.

Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a

Serlevha sayfası; iç alan, arasuyu ve kenarsuyu bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 7).

İç alan, 127x80 mm ölçülerinde olup $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alan ortasında turuncu renk dendanlı paftanın zemini sıvama altın olup üstübeç mürekkebi ile Fatıha Sûresi karşılıklı iki sayfaya yazılmıştır. Yazı zemininde serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motileri turuncu, mavi ve eflatun ile renklendirilmiştir. Şemse formundaki bu alanın alt ve üst kısmında tepelik formundaki salbekler ve köşelerde yer alan köşebendlerin zemini de altındır. Altın zemin içerisindeki turuncu renk rûmî motifi tasarımların zemin rengi lacivert olup paftaların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır. Paftaların dışındaki lacivert zeminli alanda altın bulut motifi ve hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Arasuyu; 7 mm eninde altın iplik, lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu ve altın zemin üzerine siyah renk zencerek ile müzehheptir. Zencerek içerisinde yer alan penç motifleri sırası ile kırmızı ve yeşil ile renklendirilmiştir.

Kenarsuyu; 36 mm eninde, "mürekkep serlevha" formunda olup $\frac{1}{2}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Dikey cetvelin orta ekseninde 45 mm eninde kubbeli alan oluşturulmuş ve bu alan turuncu, siyah ve beyaz renk iplikler ile ayrılmıştır. Kubbeli alanda turuncu renk dendanlı paftanın zemini lacivert renkli olup $\frac{1}{4}$ simetrik turuncu renk rûmî motifinin zemini ve geriye kalan alanın zemini altındır. Kenarsuyundaki turuncu renk dendanlı paftaların, tığ ve merkez yönünde, $\frac{1}{4}$ simetrik turuncu renk rûmî motiflerinin zeminleri altındır. Merkez yönündeki rûmî motifi dendanlı olarak tığ yönüne doğru çıkmıştır. Turuncu dendanlı paftaların içerisindeki $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motifinin zemini lacivert renklidir. Geriye kalan alanların zemini de lacivert renk olup paftaların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır.

İç alan ve kenarsuyu bölümlerinde, paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, sarı, eflatun, mavi ve beyaz ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru turuncu ve lacivert renk iplik ile dendanlı-düz olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renkteki tığlar, 13 mm uzunluğunda rûmî motifi ile üçgen formunda tasarlanmıştır (Resim: 7-8).

Sûre Başı Tezhibi v.2b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Unvan tezhibi, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 6 mm eninde altın iplik, lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu ve altın zemin üzerine siyah renk zencerek arasuyu çevrelemektedir. Zencereğin orta kısımlarında yer alan penç motifleri sırası ile kırmızı ve yeşil ile renklendirilmiştir.

Başlık tezhibi, 79x19 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alan ortasında, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile sûre bilgileri yazılmış ve turuncu renk iplik ile dendanlı olarak çevrenmiştir. Köşelerde turuncu renk iplikler üzerinde yer alan rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alan lacivert zemin renklidir. Paftaların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır.

Kubbeli alan, 79x37 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Turuncu renk iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motifleri; alanı merkez yönünde altın, tığ yönünde lacivert zemin renklerine ayırmıştır. Altın zemin içerisindeki turuncu renk ortabağ motifinin zemini lacivert renk olup paftaların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, mavi ve beyaz ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın cetvel, turuncu ve lacivert renk iplikler ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Zamana ve kullanıma bağlı oluşan ciddi hasar neticesinde tığlar kaybolmuştur (Resim: 9).

Sûre Başı Tezhipleri

Kur'ân-ı Kerîm'de v.2b dışındaki sûre başı tezhipleri dört farklı şekilde tasarlanmış ve belli bir sıra gözetmeksizin uygulanmışlardır. Sûre başları ortalama 84x18 mm ölçülerindedir. Tezhipli dikdörtgen alanları altın, lacivert ve turuncu renk iplikler çevrelemektedir.

Sûre başı tezhibi, $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alanın ortasında, turuncu renk iplik ile dandanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile sûre bilgileri yazılmıştır. Yazı zemininde, serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Alanda turuncu renk iplikler altın zeminli kapalı formlar oluşturmuştur ve geriye kalan alan lacivert renktir. Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül ve yapraklar; turuncu, sarı, mavi ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 10).

Sûre başı tezhibi, $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alanın ortasında, turuncu renk iplik ile dandanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile sûre bilgileri yazılmıştır. Yazı zemininde, serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Köşelerde turuncu renk iplikler altın zeminli kapalı formlar oluşturmuştur ve geriye kalan alan lacivert renktir. Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül ve yapraklar; turuncu, sarı, mavi ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 11).

Sûre başı tezhibi, $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alanın ortasında, turuncu renk iplik ile dandanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile sûre bilgileri yazılmıştır. Yazı zemininde, serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Alanda köşelerden çıkışlı turuncu renk rûmî motifleri altın zeminli kapalı formlar oluşturmuştur ve geriye kalan alan lacivert renktir. Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül ve yapraklar; turuncu, sarı, mavi ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 12).

Sûre başı tezhibinde alan sıvama altın ile doldurulmuş ve üzerine üstübeç mürekkebi ile sûre bilgileri yazılmıştır. Yazı zemininde, serbest olarak dolaşan penç, goncagül ve yapraklar; turuncu, sarı, mavi ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 13).

Hâtîme Tezhibi v.328b

Hâtîme sayfası 88x88 mm ölçülerinde olup Nas Sûresi'nin son ayeti üçgen içerisine alınmış ve geriye kalan alan içerisine ½ simetrik hatâyî grubu motifleri ile halkâr tekniği uygulanmıştır (Resim: 15).

Değerlendirme

Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Eser; XVI. yüzyıl Safevi yazmalarında görülen, serlevha sayfalarında Fatiha Sûresi ikiye bölünerek yazılmış ve iç alan; şemse, salbek, köşebendli olarak tasarlanmıştır. Ana motiflerden hatâyî motifi, ara motiflere göre daha iri kullanılmış olup yaprakları da farklı renklere boyanmıştır. Renkler ise daha canlı ve çeşitli uygulama alanı bulmuştur. Eserin ilk sayfalarında tezhipte kaybolmalara yol açmış ciddi hasar mevcuttur. Müzehhep sayfalarımız; Süleymaniye Kütüphanesi İ.12 envanter numaralı 1576 tarihli *Kur'ân-ı Kerîm*³⁰⁸'in serlevha tezhibinin iç alanı ve arasuyu, Türk İslam Eserleri Müzesi 211 envanter numaralı *Kur'ân-ı Kerîm*³⁰⁹'in serlevha tezhibinin iç alanı ve arasuyu, Türk İslam Eserleri Müzesi 489 envanter numaralı 1554-55 tarihli *Kur'ân-ı Kerîm*³¹⁰'in serlevha tezhibi kenarsuyu ile benzerdir.

Eseri, tezhip özellikleri ve benzer örnekler dikkate alındığında XVI. yüzyıl olarak değerlendirebiliriz.

³⁰⁸Bihter H. B. Altunbaş Gümbür, *İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'nde Yer Alan Tezhipli Kur'an-ı Kerim Yazmalarının Kataloglanması*, D.E.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2014, s.402.

³⁰⁹Seracettin Şahin, vd., *1400. Yılında Kur'an-ı Kerîm*, İstanbul 2010, s.310-311.

³¹⁰Seracettin Şahin, vd., a.g.e., s.299-300.

Örnek Nu.	: 3
Resim Nu.	: 16-31
Çizim Nu.	: 10-17
Envanter Nu.	: 9987
Eser Adı	: Kur'ân-ı Kerim
Konu	: İlâhi Kitap
Dil	: Arapça
Tarih	: -
Ölçüler	Cild ve Kağıt : 285x200 mm Yazı : 183x112 mm
Varak Sayısı	: 282
Satır Sayısı	: 13
Yazı Türü	: Nesih-Tâ'lîk-Rikaa
Müellif	: -
Müstensih	: -
Müzehhib	: -

Cild : Cilt kahverengi deridir. Kablar, iç alan ve kenarsuyu bölümlerinden müteşekkildir. İç alan; rûmî, bulut ve hatâyî grubu motifler ile tezyîn edilmiştir. Kenarsuyu kitabeli zencerekli olup uzun paftaların içerisinde bulut ve hatâyî grubu motifleri; yuvarlak paftaların içerisinde ise rûmî ve hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır. Miklep kısmında motifler daha belirgindir (Resim: 16-17).

Tezhipli Sayfalar : 1a, 1b-2a, 2b, 280a, 280b, 281a

Genel Özellik : Eserde bütün sayfalar; altın iplik, yeşil renk iplik, altın cetvel, siyah renk iplik, turuncu renk kuzu ve lacivert renk kuzu ile çevrelenmiştir.

Zahriye Tezhibi v.1a

Zahriye sayfası tek sayfa olup şemse ve salbeklerden müteşekkildir (Resim: 18).

Şemse; 45 mm daire çapında, 1/8 simetri esasına göre dendanlı, daire formunda tasarlanmıştır. Alanı, altın ve turuncu renk iplikler iki bölüme ayırmaktadır. İç alanda, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile Mâide Sûresi'nin seksen sekizinci âyetinin bir kısmı yazılmıştır.

Dış pervazda, lacivert zemin içerisinde altın dendanlı paftaların zemini altın ve bordo renklidir. Bordo zemini ayrıca beyaz renk iplik çevrelemektedir. Altın zemin içerisinde ½ simetrik altın rûmî motifi ve hatâyî grubu motifleri olup bordo zemin içerisinde ½ simetrik yeşil renk rûmî motifleri siyah zeminli kapalı formlar oluşturmuştur. Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri; altın dallar üzerinde sarı, turuncu, mavi, yeşil, pembe ve beyaz ile renklendirilmiştir.

Şemsenin alt ve üst kısmında yer alan tepelik formundaki salbeklerde; lacivert zemin içerisinde altın ve lacivert renk iplikler ile altın zeminli pafta oluşturulmuştur. Altın zemin içerisinde ½ simetrik turuncu renk rûmî motifi, lacivert zemin içerisinde ise altın hatâyî grubu motifleri çift tahrir tekniğinde uygulanmıştır.

Tezhipli alanlar şemsede altın iplik, turuncu renk iplik, altın iplik ve lacivert renk kuzu ile; salbeklerde ise altın iplik, altın cetvel ve lacivert renk kuzu ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Salbekler üzerinde yer alan lacivert renkteki tığlar, 25 mm ve 15 mm uzunluğunda düz çizgi ve rûmî motifinden tasarlanmıştır.

Zahriye sayfası ciddi derecede hasarlı olup tezhibin bazı kısımları kaybolmuştur (Resim: 19).

Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a

Serlevha sayfası; iç alan, arasuyu ve kenarsuyu bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 20).

İç alan 128x90 mm ölçülerinde olup $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Kare alanda; altın, mavi ve turuncu renk dendanlar ile oluşturulan paftanın zemini sıvama altın olup üstübeç mürekkebi ile Fatiha Sûresi karşılıklı iki sayfaya yazılmıştır. Kare alanın iç köşelerinde lacivert zemin üzerinde altın rûmî motifi ve hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Metnin sağ ve sol kısmında yer alan koltuklar 14x5 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Altın zemin içerisinde turuncu renk dendanların oluşturduğu kapalı formların zemini lacivert renktir ve hatâyî grubu motifler ile müzehheptir.

Sûre başı ve sûre sonu tezhiplerini 7 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve altın zemin üzerine siyah renk zencerek arasuyu çevrelemektedir. Yatay dikdörtgen alan 75x22 mm ölçülerindedir. Alan ortasında turuncu renk dendanlar ile oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup üstübeç mürekkebi ile sûre bilgileri yazılmıştır. Yazı zemininde yeşil ve bordo renk rûmî motifleri dolaşmaktadır. Bu alanın yatay uzantısında yer alan turuncu renk dendanlı paftaların zemini de altındır, siyah renk rûmî ve hatâyî grubu motifleri havalı tekniğinde uygulanmıştır. Yeşil renk ortabağ motiflerinin zemini turuncu renk olup geriye kalan alanın zemini lacivert renktir.

Arasuyu; 14 mm eninde altın iplik, yeşil renk iplik, bordo renk iplik ve kitabeli zencerek ile müzehheptir. Kitabeli zencerekde, turuncu renk dendanlı paftaların zemini lacivert, geriye kalan alanlar altın zemin rengine sahiptir. Lacivert zemin içerisinde hatâyî grubu motifleri, altın zemin içerisinde ise $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî ve hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır.

Kenarsuyu, 37 mm eninde, "mürekkep serlevha" formunda olup $\frac{1}{2}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Dikey cetvelin orta ekseninde kubbeli alan oluşturulmuş ve bu alan altın iplik ile ayrılmıştır. Kubbeli alanda, $\frac{1}{4}$ simetrik altın rûmî motifinin zemini de altın olup içerisinde irice hatâyî motifleri yer almaktadır. Geriye kalan alanın

zemini lacivert renktir. Kenarsuyunda, beyaz renk dendanların oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup ½ simetrik yeşil renk rûmî motiflerinin zeminleri ise turuncu renktir. Beyaz iplikli pafta içerisinde ½ simetrik turuncu renk ortabağ ve mavi renk rûmî motifi tasarımı; ½ simetrik yeşil renk rûmî tasarımı içerisinde ise goncagül motifi yer almaktadır. Paftaların dışındaki alanların zemini lacivert renk olup hatâyî grubu motifleri ile müzehheptir.

İç alan, arasuyu ve kenarsuyu bölümlerinde, paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, sarı, mavi ve beyaz ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın zemin içerisinde tek iplik rûmî motifi helezonu, yeşil renk iplik, turuncu ve lacivert renk kuzu ile düz olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renkteki tuğlar, düz çizgi ve rûmî motifi ile tasarlanmıştır. Zaman içerisinde ciddi hasar sonucu sayfaların kenar kısımlarında kopmalar olmuş ve tuğlar eksik olarak günümüze ulaşabilmiştir (Resim: 21-22).

Sûre Başı Tezhibi v.2b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup üç alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini; altın, turuncu ve mavi renk iplikler çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 93x27 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alan ortasında; altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile sûre bilgileri yazılmış ve turuncu renk iplik ile dendanlı olarak çevrelenmiştir. Köşelerde altın iplikler üzerinde yer alan rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altındır ve geriye kalan alan lacivert renktir. Paftaların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır.

Kitabeli zencerekli alan 93x7 mm ölçülerindedir. Lacivert zeminli paftalar turuncu renk iplikler ile çevrelenmiş ve içerisinde ters simetrik hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Paftaların dışındaki zemin altındır ve içerisi boştur.

Kubbeli alan, 93x38 mm ölçülerinde ½ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Paftalar; altın iplikler üzerinde yer alan ½ simetrik rûmî motifleri, altın ortabağ motifleri ve hatâyî grubu motiflerinden meydana gelmiş ve zemin rengi altın-lacivert-altın olarak sıralanmıştır. Merkez yönündeki ortabağ motifinin zemini ve onu desteklemek için hatâyî motiflerinin çiçek kısımları yeşil renge boyanmıştır.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, pembe, sarı, yeşil ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik ve lacivert renk kuzu ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renk tığlar, 20 mm uzunluklarında düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 23).

Sûre Başı Tezhipleri

Kur'ân-ı Kerîm'de v.2b dışındaki sûre başı tezhipleri iki farklı şekilde tasarlanmış ve belli bir sıra gözetmeksizin uygulanmışlardır. Sûre başları ortalama 98x13 mm ölçülerindedir. Tezhipli alanı 2 mm eninde altın ve turuncu renk iplikler çevrelemektedir (Resim: 24-25).

Sûre başı tezhibi, ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alanın ortasında, altın iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini mavi renk olup içerisine siyah renk mürekkep ile sûre bilgileri yazılmıştır. Alanda köşelerden çıkışlı altın rûmî motifleri altın zeminli kapalı formlar oluşturmuştur ve geriye kalan alan lacivert renktir. Paftaların içinde ve dışında yer alan goncagül ve yaprak motifleri; turuncu, sarı ve beyaz ile renklendirilmiştir (Resim: 24).

Sûre başı tezhibi, ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alanın ortasında, turuncu renk iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini mavi renk olup içerisine siyah renk mürekkep ile sûre bilgileri yazılmıştır. Yazı etrafındaki turuncu renk iplikler yatay devamında salbek formunda altın zeminli paftalar meydana getirmiş ve geriye kalan alan lacivert renktir. Paftaların içinde ve dışında yer alan penç ve yapraklar; turuncu, sarı ve beyaz ile renklendirilmiştir (Resim: 25).

Hâtîme Tezhibi v.280a

Hâtîme tezhibi, 116x100 mm ölçülerinde olup ½ simetrik rûmî ve hatâyî grubu motifleri ile halkâr tekniğinde tezhiplenmiştir (Resim: 27).

Secâvend (Falname) Tezhibi v.280b, v.281a, v.281b, v.282a

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 28).

Metin kısmında, yazı aralarındaki boşluğa beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Altın üzerinde yer alan yaprak motifleri turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini 9 mm eninde altın iplik, beyaz renk iplik, turuncu renk iplik, altın zemin üzerine siyah renk anahtarlı zencerek ile çevrelenmiştir. Anahtarlı zencereğin boş kısımları turuncu ve yeşil renklere boyanmıştır.

Başlık tezhibi, 84x20 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Kapalı formlar turuncu ve yeşil zemin üzerine siyah renk (+ -) ince arasuyu ile hendesi olarak tasarlanmış olup altın, lacivert ve siyah zemin renkleri ile dengelenmektedir. Altın ve siyah zemin içerisinde ½ simetrik rûmî ve ortabağ motifi; lacivert zemin içerisinde ise hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Kubbeli alan, 100x43 mm ölçülerinde ½ simetrik olarak tasarlanmıştır. Altın ve lacivert dendanların oluşturduğu tepelik formundaki paftaların zemini altın olup içerisinde ½ simetrik yeşil renk rûmi ve hatâyî grubu motifi tasarımı bulunmaktadır. Simetri eksenindeki tepelik formundaki paftanın tığ yönünde, ½ simetrik altın rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formun zemini bordo renktir. Geriye kalan alanın zemini lacivert renktir ve hatâyî grubu motifleri ile müzehheptir.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri mavi, yeşil, turuncu, pembe, sarı ve beyaz ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik ve lacivert renk kuzu ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renkteki tığlar, 40 mm ve 10 mm uzunluklarında düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 29-30).

v.281a, v.281b, v.282a sayfalarında iki sütundan oluşmuş yazının ortasında aşağıdan yukarıya çift iplik hatâyî grubu motifleri altın ile çift tahrir tekniğinde uygulanmış ve penç motiflerinin can noktalarında yeşil, goncagül motiflerinin goncaları turuncu renk ile boyanmıştır. Yazıların etrafını çevreleyen kitabeli zencerekte altın dendanlar ile çevrelenen lacivert zemin içerisinde çift iplik hatâyî grubu motifleri altın dallar üzerinde mavi, pembe, turuncu, sarı ve beyaz ile renklendirilmiştir. Siyah renk dendanlı altın zeminli pafta içerisindeki penç motifi turuncu ve yeşil renklere boyanmıştır. Kitabeli zencereğin zemini turuncu renk olup yarım penç motifleri yeşil ile renklendirilmiştir. 282a sayfasında bunlara ek olarak koltuk tezhibi bulunmaktadır. Kare alan içerisinde, altın dallar üzerinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır (Resim: 28-31).

Değerlendirme

Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Eserde; XVI. yüzyıl Safevi yazmalarında görülen kırmızı-turuncu renkler bol kullanılmış ve çeşitli arasuları bir arada uygulanmıştır. Diğer tezhipli alanlardan farklı olarak secâvend (falname) tezhibinde alan hensesi olarak tasarlanmıştır. Eserin tezhipli ilk sayfaları ciddi hasarlı olup yanlış restorasyon uygulanmıştır. Tezhipli sayfalarımız; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi K.28 envanter numaralı 1559 tarihli *Kur'ân-ı Kerîm*³¹¹'in serlevha sayfasındaki arasuyu ve kenarsuyu tezhibi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi 423 envanter numaralı 1568 tarihli *Kur'ân-ı Kerîm*³¹² 'in sonunda yer alan Esmâü'l-Hüsna'nın kenarsuyu tezhibi, Manisa İl Halk Kütüphanesi'nde 3136 envanter numaralı *Kur'ân-ı Kerîm*³¹³'in serlevha sayfasındaki arasuyu ve kenarsuyu tezhibi, Etnografya Müzesi Kütüphanesi'nde 14734 envanter numaralı *Kur'ân-ı Kerîm*³¹⁴'in serlevha tezhibi ile benzerdir.

Eseri, tezhip özellikleri ve benzer örnekler dikkate alındığında XVI. yüzyıl olarak değerlendirebiliriz.

³¹¹ Ayla Güleç, *Topkapı Sarayı Kütüphanesindeki Seçilmiş Klasik Şemse Cilt Kapakları*, M.S.G.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s.61.

³¹² Seracettin Şahin, vd., a.g.e, s.302.

³¹³ Osman Öztürk, *Manisa İl Halk Kütüphanesi'nde Bulunan Yazma Kur'ân-ı Kerîm'lerdeki Tezhib Örnekleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007, s.153-154.

³¹⁴ Serpil Aydın Demirağ, *Ankara Etnografya Müzesindeki Beş Kur'ân-ı Kerîm'in Tezhip Süsleme Özellikleri*, Gazi Üni. Eğitim Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.192.

Örnek Nu.	: 4
Resim Nu.	: 32-35
Çizim Nu.	: 18
Envanter Nu.	: 11152
Eser Adı	: Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl
Konu	: Tefsir
Dil	: Arapça
Tarih	: 949/1542-43
Ölçüler	Cild ve Kağıt: 200x140mm
	Yazı : 127x94mm
Varak Sayısı	: 467
Satır Sayısı	: 29
Yazı Türü	: Nesih
Müellifi	: Abdullah b. Ömer b. Muhammed El-Beydâ (v. 692/1292-93)
Müstensih	: Muhammed b. Ahmed el-İzzî
Müzehhib	: -
Cild	: Cild kahverengi deridir. Kablar; şemse, salbek ve köşebendli olup rûmî ve hatâyî grubu motifleri ile tezyîn edilmiştir (Resim: 32-33).
Tezhipli Sayfalar	: 1b
Genel Özellik	: Sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik ve altın cetvel ile çevrelenmiştir.

Vakıf mühürlere göre: Eser, Ali bin Zenbilli tarafından 1201 tarihinde vakfedilmiştir.

Unvan Tezhibi v.1b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 34).

Unvan sayfası, "iklil unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir.

Başlık tezhibi, 83x27 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Klasik tarza uygun olarak altın lacivert dengesi görülen alanın ortasına, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Tefsiru Kâdı Beyzâvî* yazılmıştır. Yazı zemininde serbest olarak dolaşan siyah ve lacivert renk hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Ortabağ motiflerinin oluşturduğu paftaların içerisi yeşil ve siyah renklerine boyanmıştır. Altın rûmîlerin meydana getirdiği kapalı formların zemini altın, geriye kalan alanın zemin rengi ise laciverttir.

İklil alan, 87x16 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Alanda, altın ortabağ motifi ve $\frac{1}{2}$ simetrik altın rûmî motifi bir atlayarak sıralanmıştır. Ortabağ motiflerinin zemin renkleri yeşil ile boyanmışken $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motifinin zemin rengi altındır.

Başlık tezhibi ve iklil alanlarda; ortabağ ve hatâyî grubu motiflerinde farklı renk altın kullanılması sonucu, altın içerisinde bulunan katkı maddelerinin gri renkte kararmalar meydana getirdiği tahmin edilmektedir. Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde sarı, mavi ve yeşil ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın cetvel, siyah renk iplik ve lacivert renk kuzu ile düz olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renkteki tığlar, 23 mm uzunluğunda düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 35).

Değerlendirme

Eser, 949/1542-43 tarihli dir.

İşçiliğin çok iyi olmadığı unvan tezhibinde, farklı renk altın kullanılması sonucu bazı ortabağ, penç ve goncagül motiflerinde kararmalar olduğu tahmin edilmektedir. Unvan tezhibi, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya 2 envanter numaralı 1497 tarihli *Kur'ân-ı Kerim*³¹⁵in dua bölümünde yer alan tezhip ve Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya 3860 envanter numaralı 1496 tarihli *Hamse-i Nizâmî*³¹⁶ adlı eserin 93b sayfasında bulunan unvan tezhibi ile benzerdir.

Tezhibi, eserin tarihi ve benzer tezhipler dikkate alındığında XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

---

³¹⁵ Ayşe Tanrıver, *Türk Tezhip Sanatında XIV-XVI. Yüzyıl Mushaf Gülleri*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s.202.

³¹⁶ Pınar Güleç, *Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki Bezemeli Hamse-i Nizâmî Nüshalarının Tezhip Özellikleri*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s.185.

Örnek Nu.	: 5
Resim Nu.	: 36-40
Çizim Nu.	: 19
Envanter Nu.	: 11736
Eser Adı	: Fetevâyı Kadîhân
Konu	: Fıkıh
Dil	: Arapça
Tarih	: -
Ölçüler	Cild ve Kağıt : 295x187mm
	Yazı : 227x127mm
Varak Sayısı	: 634
Satır Sayısı	: 33
Yazı Türü	: Nesih
Müellifi	: el-Özçendî el-Kadî el-Hasan b. Mansûr (v. 592/1195-96)
Müstensih	: -
Müzehhib	: -

Cild : Cilt kahverengi deridir. Kabları, sarmal zencerek çevrelemiş olup şemselidir. Şemsenin iç kısmı ¼ simetrik rûmî ve hatâyî grubu motifleri ile, miklep kısmı ise hatâyî grubu motifleri ile tezyîn edilmiştir (Resim: 36-37-38).

Tezhipli Sayfalar : 1b

Genel Özellik : Sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik ve altın cetvel ile çevrelenmiştir.

Eserde bulunan mühürler okunamamaktadır.

Unvan Tezhibi v.1b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 39).

Unvan sayfası, "iklil unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini 60 mm eninde; altın iplik, lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu, altın iplik, altın zemin üzerine siyah renk zencerek ve siyah zemin üzerine siyah renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 104x44 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Klasik tarza uygun olarak altın lacivert dengesi görülen alanın ortasına, altın zemin üzerine siyah renk *Kitâbu Fetevâyı Kadîhân* yazılmış ve siyah renk iplik üzerinde altın rûmî motifleri ile bu alan çevrelenmiştir. Altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motiflerinin meydana getirdiği paftaların zemini altın olup geriye kalan alan lacivert renktir. Bu alanları hatâyî grubu motifleri dolaşmaktadır.

Başlık tezhibinin alt kısmında ince yatay bir alan bulunmaktadır. Bu alanı 20 mm eninde altın iplik ve siyah zemin üzerine siyah renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir. Alan, 113x11 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Turuncu renk ipliğin çevrelemiş olduğu sıvama altın üzerine siyah renk *Bismillahirrahmanirrahim* yazılmıştır. $\frac{1}{2}$ simetrik altın rûmî motiflerinin zemini altındır ve geriye kalan alan lacivert renktir.

Tezhipli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül ve yaprak motifleri; altın dallar üzerinde turuncu ve sarı ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik, turuncu zemin üzerine siyah renk (+ -) ince arasuyu ve lacivert renk kuzu ile düz olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renkteki tığlar, 28 mm uzunluğunda olup düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 40).

Değerlendirme

Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Unvan tezhibi; altın-lacivert dengesinin sağlanması, penç ve goncagül motiflerinin dengeli kullanılması, çeşitli arasularının yer alması ve tığ özellikleri

itibarıyla klasik dönemi yansıtmaktadır. Tezhip, Yusuf Ağa Kütüphanesi YY700 envanter numaralı *Hâşiyetü'l-Telvîh*³¹⁷ adlı eserin unvan tezhibi ile benzerdir.

Eseri, tezhip özellikleri ve benzer örnek dikkate alındığında XVI. yüzyıl olarak değerlendirebiliriz.

---

³¹⁷ Nurcan Sertyüz, a.g.t., s.83.

Örnek Nu.	: 6
Resim Nu.	: 41-47
Çizim Nu.	: 20, 21
Envanter Nu.	: 12961
Eser Adı	: Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne
Konu	: Edebiyat
Dil	: Osmanlı Türkçesi
Tarih	: 999/1590-91
Ölçüler	Cild ve Kağıt : 260x160mm
	Yazı : 183x85mm
Varak Sayısı	: 412
Satır Sayısı	: 23
Yazı Türü	: Tâ'lik
Müellifi	: Filibevî Alâeddin Ali Çelebi (v. 905/1499-1500)
Müstensih	: Mirza Ali Hacam-Zâde Abdülazîm
Müzehhib	: -

Cild : Cildi kahverengi deridir. Kablar; şemse, salbek ve köşebendli olup hatâyî grubu motifler ile tezyîn edilmiştir. Miklep kısmında ise ön ve arka kaplardan farklı olarak bulut ve hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır (Resim 41-42).

Tezhipli Sayfalar : 1a, 1b

Genel Özellik : Eserdeki bütün sayfalar lacivert renk kuzu, siyah renk iplik, altın cetvel ile çevrenmiştir. 1a, 1b ve 2a sayfalarındaki cetvele, mavi ve altın iplik eklenmiştir.

Zahriye Tezhibi v.1a

Zahriye, 78x50 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmış olup mekik formundadır (Resim: 43).

Zahriye tezhibi merkezinde, altın ipliklerin tepelik motifleri ile birleştiği kapalı formun zemini bordo renk olup içerisinde goncagül motifleri yer almaktadır. Tepelik motiflerinden dışa doğru devam eden altın rûmî motiflerinin oluşturduğu paftaların zemini altın, dışarısındaki alanın zemin rengi ise laciverttir. Rûmî motifleri, dikey uzantısında altın tepelik motifleri ile sonlanmıştır. Bu alanlarda farklı penç motiflerinin yanında iri hatâyî motifleri yer almaktadır.

Zahriye tezhibinde; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül ve penç motifleri; mavi, sarı ve eflatun; yaprak motifleri ise turuncu ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik, altın cetvel, altın iplik ve lacivert renk kuzu ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 27 mm ve 14 mm uzunluklarındadır. Penç ve goncagül motifleri çift tahrir tekniğinde uygulanmıştır (Resim: 44).

Unvan Tezhibi v.1b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 45).

Unvan sayfası "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini, 20 mm eninde altın iplik ve mavi zemin üzerine lacivert renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 77x26 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Altın-lacivert dengesi görülen alanın ortasında, altın iplik ile dendanlı olarak oluşturulan paftanın zemini sıvama altın olup içerisi boştur. Paftanın yatay uzantısında tepelik motifi yer almaktadır. Tepelik motifinin devamında $\frac{1}{2}$ simetrik, köşelerdeki ise $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanan altın rûmî motifleri kapalı formlar oluşturmuş ve zemin renkleri laciverttir. Aradaki alanın zemin rengi ise altındır. Hatâyî grubu helezonu bu alanlar da dolaşmaktadır.

Kubbeli alan, 79x23 mm ölçülerinde ½ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak yürüyen ulama tarzında düzenlenmiştir. Alan içerisinde, beyaz renkteki dendanlar sırasıyla tığ ve merkez yönüne hareket etmiş ve iç içe geçme görünümü vermiştir. Merkez yönünün zemin rengi lacivert, tığ yönünün ise zemin rengi altındır. Lacivert zemin içerisinde, altın iplikler üzerinde yer alan ½ simetrik rûmî motifleri altın zeminli; altın zemin içerisinde yer alan ortabağ motifleri turuncu renk paftalar oluşturmuştur.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül ve penç motifleri mavi, sarı, eflatun ve beyaz; yaprak motifleri ise turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın ve lacivert renk iplik ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 18 mm uzunluğunda olup penç ve goncagül motifleri ile çift tahrir tekniğinde uygulanmıştır (Resim: 46-47).

Değerlendirme

Eser, 999/1590-91 tarihlidir.

Eserde yer alan zahriye tezhibi, unvan tezhibine nazaran penç motifi ağırlıklı ve kaba bir işçilikle uygulanmıştır. Müzehhep sayfalar, Rodos Hafız Ahmet Ağa Kütüphanesi 87 envanter numaralı 1566 tarihli *Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye*³¹⁸ adlı eserin tezhibi ve Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye 12 envanter numaralı 1563 tarihli Kur'ân-ı Kerim³¹⁹'in serlevha sayfası kenarsuyu tezhibi ile benzerdir.

Tezhipleri, eserin tarihi ve benzer tezhipler dikkate alındığında XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³¹⁸ Bekir Şahin, Faruk Ağartan, Selahaddin Uygur, a.g.e., s. 203.

³¹⁹ Bihter Altunbaş Gümbür, a.g.t., s.236; Nur Taviloğlu, XVI. yy. Osmanlı Kur'anlarının Sayfa Düzenlemesi, İ.Ü. Sos. Bil. Ens.Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1994, s.240.

Örnek Nu.	: 7
Resim Nu.	: 48-51
Çizim Nu.	: 22
Envanter Nu.	: 13142
Eser Adı	: Âdâb-ı Mak'âl
Konu	: Edebiyat
Dil	: Osmanlı Türkçesi
Tarih	: 996/1587-88
Ölçüler	Cild ve Kağıt: 190x125mm
	Yazı : 136x80mm
Varak Sayısı	: 92
Satır Sayısı	: 13
Yazı Türü	: Nesih
Müellifi	: Yûnus b.Veli
Müstensih	: -
Müzehhib	: -
Cild	: Cild kahverengi deridir. Kablar, şemseli olup ¼ simetrik bulut ve hatâyî grubu motifleri ile tezyîn edilmiştir (Resim: 48-49).

Tezhipli Sayfalar : 2b

Genel Özellik : Eserde bütün sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik ve altın cetvel ile çevrelenmiştir.

Unvan Tezhibi v.2b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 50).

Unvan sayfası "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 20 mm eninde altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz

renk (+ -) ince arasuyu, başlık tezhibini ise ayrıca 10 mm eninde altın ve bordo renk iplik çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 69x18 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmış ve klasik tarza uygun olarak altın-lacivert dengesi sağlanmıştır. Alanın ortasında, altın dandanlı paftanın zemini sıvama altın olup içerisi boştur. Alanda, $\frac{1}{2}$ altın ortabağ motiflerinin meydana getirdiği kapalı formların zemini altındır. İç bünyeli ortabağ motiflerine turuncu renk gölgeli boyama yapılmıştır. Geriye kalan alan lacivert zemin rengine sahiptir. Alan içerisinde dolaşan hatâyî grubu motiflerinin tamamı penç motifidir.

Kubbeli alan, 45x17 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. $\frac{1}{4}$ simetrik altın ortabağ motiflerinin zemin rengi altındır. Bu paftaların orta kısmında hatâyî grubu motifleri dallarının meydana getirdiği alan siyahtır. Geriye kalan alanın zemini laciverttir.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül ve yaprak motifleri açık mavi ve lacivert ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik ve lacivert renk kuzu ile dandanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dandan üzerinde desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar bulunmakta ve turuncu renk tığ yönünde çizgiler devam etmektedir.

Lacivert renkteki tığlar 25 mm, 20 mm, 15 mm ve 10 mm uzunluklarında düz çizgilerden tasarlanmıştır. Tığ aralarında turuncu renk bulut motifi bulunmaktadır (Resim: 51).

Değerlendirme

Eser, 996/1587-88 tarihlidir.

Unvan tezhibi, altın-lacivert dengesinin sağlanması ve tığların düz çizgilerden tasarlanması ile klasik dönem özelliklerine sahiptir. Bu dönem özelliklerinden farklı olarak başlık bölümü tamamı ile penç motifinden tasarlanmıştır. Unvan tezhibinde farklı renk altın kullanılması sonucu bazı penç ve goncagül motiflerinde karamalar olduğu tahmin edilmektedir.

Tezhibi, eserin tarihi ve tezhip özellikleri dikkate alındığında XVI. yüzyıl olarak değerlendirebiliriz.

Örnek Nu.	: 8
Resim Nu.	: 52-55
Çizim Nu.	: 23
Envanter Nu.	: 13567
Eser Adı	: Cam-u Cem
Konu	: Edebiyat
Dil	: Farsça
Tarih	: -
Ölçüler	Cild ve Kağıt: 180x113mm
	Yazı : 115x62mm
Varak Sayısı	: 156
Satır Sayısı	: 15
Yazı Türü	: Tâ'lik
Müellifi	: el-İsfehânî Evhâdî (v.738/1337-38)
Müstensih	: -
Müzehhib	: -
Cild	: Düz kahverengi renktir (Resim: 52-53).
Tezhipli Sayfalar	: 1b
Genel Özellik	: Eserde bütün sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik ve altın cetvel ile çevrenmiştir.

Eserde mühür bulunmakta fakat okunamamaktadır.

Unvan Tezhibi v.1b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 54).

Unvan sayfası, "iklil unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini; 3 mm eninde altın zemin üzerinde siyah renk zencerek arasuyu, altın iplik ve lacivert renk iplik çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 52x21 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Altın-lacivert dengesi görülen alanın ortasında, altın dendanlı paftanın zemini de altın olup içerisine kırmızı renk mürekkep ile *Kitâbu Câmü Cem* yazılıdır. Yazı zemininde serbest olarak dolaşan ve yer yer silinmiş yaprak motifleri bulunmaktadır. Altın dendanlı paftanın yatay devamında $\frac{1}{2}$ simetrik altın rûmî ve ortabağ motiflerinin oluşturduğu kapalı formun zemini laciverttir. Geriye kalan alanın zemin rengi altındır. Hatâyî grubu motifleri bu alanları doldurmaktadır.

İklil alan, 59x17 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Altın iplik üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî ve farklı renk altın kullanılması sonucu karardığı tahmin edilen gri renk ortabağ motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemin rengi lacivert olup geriye kalan alanın zemini altındır.

Başlık tezhibi ve ikilil alanlarda; paftaların içinde ve dışında; altın dallar üzerinde yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri yeşil, turuncu, sarı ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik, lacivert renk iplik ve lacivert renk kuzu ile düz olarak sınırlandırılmıştır

Lacivert renkteki tığlar, 15 mm uzunluğunda düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 55).

Değerlendirme

Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Unvan tezhibinde paftalamanın dengeli, motiflerin ise oldukça muntazam uygulanması klasik dönem özelliklerini göstermektedir. Tezhip, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya 3860 envanter numaralı 1496 tarihli *Hamse-i Nizâmî*³²⁰ adlı eserin v.144b sayfasında yer alan unvan tezhibi ve İstanbul Üniversitesi

---

³²⁰ Pınar Güleç, a.g.t., s.186.

Kütüphanesi a.6686 envanter numaralı *Kur'ân-ı Kerîm*³²¹'in sûre başı tezhibi ile benzerdir.

Eseri, tezhip özellikleri ve benzer örnekler dikkate alındığında XVI. yüzyıl olarak değerlendirebiliriz.

---

³²¹ Nermin Özcan, *Safevî Devri Tezhip Sanatı*, M.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, İstanbul 1998, s.114-115.

Örnek Nu. : 9
Resim Nu. : 56-59
Çizim Nu. : 24
Envanter Nu. : 13586
Eser Adı : Mecmûa-i Nasîha ve Tahmîsât
Konu : Edebiyat
Dil : Osmanlı Türkçesi
Tarih : -
Ölçüler **Cild ve Kağıt:** 187x115mm
Yazı : 153x76mm
Varak Sayısı : 119
Satır Sayısı : 17
Yazı Türü : Tâ'lik
Müellifi : Nasîha
Müstensih : -
Müzehhib : -
Cild : Cild siyah deri olup cetvel ve sarmal zencerek ile çevrelenmiştir (Resim: 56-57).

Tezhipli Sayfalar : 2b

Genel Özellik : Eserde bütün sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik ve altın cetvel ile çevrelenmiştir.

Eserde "Seyyid Hamdullah" yazılı sahibiyet mührü bulunmaktadır.

Unvan Tezhibi v.2b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 58).

Unvan sayfası, "mürekkep unvan sayfası" formundadır. Tezhipli alanı 2 mm eninde altın iplik ve siyah renk iplik çevrelemektedir.

Mürekkep alan, 69x37 mm ölçülerinde ½ simetrik olarak tasarlanmış ve altın-lacivert dengesi uygulanmıştır. Turuncu renk dendanlı taç kısmının zemin rengi lacivert renktir ve ½ simetrik yeşil renk rûmî motiflerinin oluşturduğu paftaların zemini altındır. Altın zemin içerisinde irice hatâyî motifleri yer almaktadır.

Taç kısmının dışındaki alan altındır. Bu alan, ¼ simetrik turuncu renk rûmî motifi ve mavi renk dallar üzerinde yer alan hatâyî grubu motifleri ile müzehhepdır.

Tezhipli alanda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri pembe, turuncu, sarı ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın cetvel ve lacivert renk iplik ile dendanlı-düz olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan ve düz çizgi üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 20 mm uzunluğunda düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 59).

Değerlendirme

Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Unvan tezhibi sadece mürekkep alandan müteşekkildir. Tezhibi, paftaların dengeli ayarlanması ve tığların düz çizgilerden tasarlanması yanında Safevi üslûbunda görülen özellikleri ile XVI. yüzyıl olarak değerlendirebiliriz.

Örnek Nu.	: 10
Resim Nu.	: 60, 61
Çizim Nu.	: 25
Envanter Nu.	: 13706
Eser Adı	: Terceme-i Mahzen-i Esrâr
Konu	: Edebiyat
Dil	: Osmanlı Türkçesi
Tarih	: 974/1566-67
Ölçüler	Cild ve Kağıt: 222x140mm
	Yazı : 139x76mm
Varak Sayısı	: 24
Satır Sayısı	: 14
Yazı Türü	: Tâ'lik
Müellifi	: Mir Haydar
Müstensih	: -
Müzehhib	: -
Cild	: Cild düz siyah renktir (Resim: 60-61).
Tezhipli Sayfalar	: 1b

Genel Özellik : Eserde bütün sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik, altın cetvel, yeşil renk iplik ve altın iplik ile çevrelenmiştir.

Unvan Tezhibi v.1b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 62).

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini 15 mm eninde, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 67x27 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Altın-lacivert dengesi görülen alanın ortasında beyaz altın ile oluşturulan dendanlı kapalı formun zemini sıvama sarı altın olup içerisi boştur. Sarı altın iplikler üzerinde yer alan sarılma rûmîlerin oluşturduğu paftaların zemini de sarı altındır ve geriye kalan alan lacivert renktir. Sarı altın rûmîlerin sarılma kısımları beyaz altın, sarı altın dallar üzerinde yer alan düğümlerin içerisi ise siyah renktir. Lacivert zemin içerisinde hatâyî grubu motifleri ile beraber $\frac{1}{2}$ beyaz altın bulut motifi yer almış ve içerisi siyah renge boyanmıştır.

Kubbeli alan, 69x28 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik olarak tasarlanmış ve klasik tarza uygun olarak altın-lacivert dengesi uygulanmıştır. Alan ortasında yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik sarı altın rûmî motifinin zemini beyaz altın ile sulu bir şekilde doldurulmuştur. Bu pafta içerisinde diğer motiflere göre irice penç motifi yer almaktadır.

Alanda, $\frac{1}{2}$ simetrik sarı altın rûmî motiflerinin ve beyaz altın bulut motiflerinin zemini sarı altın olup merkez yönündeki ortabağ motiflerinin zemini siyah renktir. Hatâyî grubu motifleri bu alanlarda dengeli bir şekilde yer almaktadır.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında, altın dallar üzerinde yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri yeşil, mavi, turuncu, eflatun, beyaz ve sarı ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik ve lacivert renk iplik ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert ve turuncu renk tığlar; 30 mm, 25 mm ve 20 mm uzunluklarında olup hatâyî grubu motifleri ile çift tahrir tekniğinde uygulanmıştır (Resim: 63).

Değerlendirme

Eser, 974/1566-67 tarihlidir.

Unvan tezhibi, farklı motif gruplarının muntazam bir şekilde bir arada tasarlanması, pafta dengesi ve işçiliği ile klasik dönem özelliklerine sahiptir. Tezhip, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi EH.2851 envanter numaralı 1540 tarihli *Kırk Hadîs*³²² adlı eserin unvan tezhibi ile benzerdir.

Eseri, tezhip özellikleri ve benzer örnek dikkate alındığında XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

---

³²² Fatma Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı", s.346.

Örnek Nu.	: 11
Resim Nu.	: 64-70
Çizim Nu.	: 26, 27
Envanter Nu.	: 14506
Eser Adı	: Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî
Konu	: Edebiyat
Dil	: Farsça
Tarih	: -
Ölçüler	Cild ve Kağıt: 126x220mm
	Yazı : 145x71mm
Varak Sayısı	: 226
Satır Sayısı	: 11
Yazı Türü	: Tâ'lik
Müellifi	: Şemsüddin Muhammed b. Kemâleddin Hâfizeş-Şîrâzî (v.792/1389-1390)
Müstensih	: -
Müzehhib	: -

Cild : Eserde sadece ön kab bulunmaktadır. Kab; şemse, salbek, köşebend ve kitabeli zencerek bölümlerinden oluşmaktadır. Zamana ve kullanıma bağlı oluşan hasar neticesinde şemse, salbek ve köşebendlerdeki motifler seçilememekte olup kitabeli zencerek içerisi hatâyî grubu motifleri ile tezyîn edilmiştir (Resim: 64-65).

Tezhipli Sayfalar : 2a, 2b

Genel Özellik : Eserde bütün sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik, altın cetvel ve altın iplik ile çevrelenmiştir.

Zahriye Tezhibi v.2a

Zahriye sayfası tek sayfa olup daire formundadır (Resim: 66).

Zahriye; 27 mm daire çapında, 1/8 simetri esasına göre dendanlı olarak tasarlanmıştır. Altın iplikler üzerinde yer alan ½ simetrik rûmî motifleri merkez yönünde tepelik ile sonlanmakta ve rûmî tasarımın orta ekseninde ortabağ motifi yer almaktadır. Hatâyî grubu motifleri ise rûmî, ortabağ ve tepelik motifleri arasında dengeli bir şekilde dolaşmaktadır. Rûmî ve hatâyî grubu motifi tasarımları, merkezden sırası ile altın-lacivert-altın zemin dengesini sağlamıştır. Paftaların içinde ve dışında, altın dallar üzerinde yer alan penç, goncagül ve yaprak motifleri turuncu, sarı, ve mavi ile renklendirilmiştir.

Zahriye sayfası, altın iplik ve lacivert renk kuzu ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 12 mm uzunluğunda düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 67).

Unvan Tezhibi v.2b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Metin kısmı iki sütundan meydana gelmiş ve yazı aralarındaki boşluğa beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Altın zemin üzerinde, serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri vardır. Goncagül ve yaprak motifleri turuncu, yeşil, sarı ve mavi ile renklendirilmiştir (Resim: 68).

Unvan sayfası "iklil unvan sayfası" formunda olup üç alandan müteşekkildir.

Başlık tezhibi, 62x34 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Altın-lacivert zemin dengesi dikkate alındığında, altın alan hâkim görülür. Alan ortasına lacivert zemin üzerine farklı renk altın kullanılması sonucu karardığı tahmin edilen gri renk ... *Hayri Hâfiz* yazılmış ve yazı zemininde hatâyî grubu motifleri yer alır. Başlık yazılı alanı, dendanlı olarak altın iplik çevrelemiş ve dikey uzantısında altın sarılma tepelik motifi, yatay uzantısında ½ altın sarılma ortabağ motifi ve rûmî motifleri bulunmaktadır. ½ tepelik ve sarılma rûmî motiflerinin meydana getirdiği

kapalı formların zemini lacivert olup geriye kalan alan altındır. Limon küfü ve siyah renkte ½ bulut motifleri, hatâyî grubu motifleri ile paftaların içinde ve dışında yer almaktadır.

Kitabeli zencerek bölümünü, 62x7 mm ölçülerinde olup 15 mm eninde altın iplik ve lacivert zemin üzerine siyah renk (+ -) ince arasuyu çevrelemiştir. Kitabe kısımları lacivert zemin rengi olup içerisinde ters simetrik hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Lacivert zeminli alanı dendanlı olarak turuncu renk iplik çevrelemiştir. Kitabeli zencerek zemini altın ile doldurulmuş ve üzerinde limon küfü renk penç motifi yer almıştır.

İklil alan, 62x14 mm ölçülerinde ½ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Kirli beyaz rengindeki dendanlı paftaların zemini altın ve kırmızı renktir. Altın zemin üzerine siyah renk hatâyî grubu motifleri çift tahrir tekniğinde, kırmızı zemin üzerine kirli beyaz renginde rûmî motifleri yer almaktadır. Paftaların dışındaki lacivert alan, hatâyî grubu motifleri ile müzehheptir.

Tezhipli alanlarda; paftaların içinde ve dışında, altın dallar üzerinde yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri yeşil, turuncu, siyah ve sarı ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik, lacivert renk iplik, altın cetvel, siyah iplik, lacivert kuzu ile düz ve dendanlı olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renk tığlar, 10 mm uzunluğunda olup hatâyî grubu motifleri ile çift tahrir tekniğinde uygulanmıştır (Resim: 69-70).

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Eserde zahriye tezhibi, unvan tezhibine nazaran muntazam bir şekilde uygulanmıştır. Unvan tezhibinde, başlık ve kitabeli zencerek bölümü aynı teknik ve üslûpda uygulanırken ikkil alanda bu durum değişmiştir. Farklı zemin renkleri kullanımı yanı sıra önce zemin renkleri doldurulmuş, sonra üzerine motifler uygulanmıştır. Unvan tezhibi; çalışmamıza konu olan 20. örneğimizin 92b sayfası tezhibi, Manisa İl Halk Kütüphanesi 3136 envanter numaralı XVI. yüzyıla

tarihlendirilen *Kur'ân-ı Kerîm*³²³'in 2.cüz 1b sayfası tezhibi ve Süleymaniye Kütüphanesi İ.14 envanter numaralı 1566 tarihli *Kur'ân-ı Kerim*³²⁴'in serlevha sayfası kenarsuyu tezhibi ile benzerdir.

Eseri, benzer örnekler dikkate alındığında XVI. yüzyıl olarak değerlendirilebiliriz.

---

³²³ Gül Güney, "Manisa İl Halk Kütüphanesi 3136 Env. No'lu Mushaf-ı Şerif'in Tezhip Bakımından Değerlendirilmesi", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, S.19, Erzurum 2011, s.34.

³²⁴ Bihter H.B. Altunbaş Gumbür, a.g.t., s.408.

Örnek Nu.	: 12
Resim Nu.	: 71-92
Çizim Nu.	: 28-38
Envanter Nu.	: 14508
Eser Adı	: Külliyât-ı Sâdî
Konu	: Edebiyat
Dil	: Farsça
Tarih	: -
Ölçüler	Cild ve Kağıt: 198x130mm
	Yazı : 146x90mm
Varak Sayısı	: 193
Satır Sayısı	: 17
Yazı Türü	: Tâ'lik
Müellif	: Sâdî Şîrâzî (v. 691/1291-92)
Müstensih	: Fahreddin Hacı Şems
Hattat	: -
Müzehhib	: -

Cild : Cildi kahverengi deridir. Kablar, cetvel ve sarmal zencerek ile çevrelenmiş olup şemselidir. Şemseler, ¼ simetrik olarak rûmî motifi ile tezyîn edilmiştir (Resim: 71-72).

Tezhipli Sayfalar : 1a-karşısı, 1b-2a, 10a, 13a, 15a, 18a, 23a, 24b, 26b, 34a, 35a, 37a, 38b, 105b.

Genel Özellik: Eserde bütün sayfalar sırasıyla lacivert renk kuzu, altın kuzu, siyah renk iplik, altın cetvel, yeşil renk iplik ve altın iplik ile çevrelenmiştir.

Zahriye Tezhibi v.1a-karşısı

Zahriye sayfası karşılıklı çift sayfa olarak hazırlanmış olup 32 mm yarı çapında dendanlı madalyon formundadır (Resim: 73).

Zahriye sayfasını, altın iplik ve lacivert zemin üzerinde beyaz renk (+ -) ince arasuyu iki bölüme ayırmaktadır. İç alanda, altın zeminli alanların içerisinde lacivert renk ile 1a sayfa içerisinde; *Havâtim, Gazelliyyât-i Kadîme, Sahâbiyye, Mukattaât, Rubâiyyât, Hubsîyyât, Mülemmaât* 1a sayfa karşısında; *Külliyât-ı Sitte, Risâle-i Mecâlis, Takrîr-i Dîbâce-i Evvel, Risâle-i Sultan Baba, Nasihatûl-Mülûk, Risâle-i Akl u Aşk* adlı konu başlıkları yazılmış olup bu alanlar siyah zeminden turuncu renk iplikler ile ayrılmaktadır. Siyah zemin içerisinde turuncu renk penç motifleri bulunmaktadır.

Dış pervaz, 1/16 simetrik kompasizyon esasına göre tasarlanmış olup altın-lacivert dengesi görülmektedir. ½ simetrik altın rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alanın zemini ise lacivert renktir. Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül ve yaprak motifleri; altın dallar üzerinde sarı, turuncu, mavi ve pembe ile renklendirilmiştir.

Dış pervazda altın zeminli paftalar oluşturulmuş ve bunların içerisine lacivert renk ile 1a sayfa içerisinde; *Münâcât, Meclis-i Evvel, Meclis-i Sâni, Meclis-i Sâlis, Meclis-i Râbi', Muzhikât, Müfredât, Mülkiyyât* 1a sayfa karşısında; *Gülistân, Bostân, Kasâid-i Arabî, Kasâid-i Farsî, Mülâmeât, Tayyibât, Bedâyîc, ...* adlı konu başlıkları yazılmıştır. Yazıların zemininde serbest olarak dolaşan yaprak motifleri; yeşil, turuncu, mavi ve pembe ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru turuncu renk iplik ve lacivert renk kuzu ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renk tığlar, 15 mm uzunluğunda düz çizgiler ile tasarlanmıştır (Resim: 73-74).

Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a

Serlevha sayfası, "iklil serlevha" formunda tasarlanmış olup iç alan, arasuyu ve kenarsuyu bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 75).

İç alan, 109x55 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmış ve şemse, salbek ve köşebend formları görülmektedir. Alanın ortasında, turuncu iplikler ve altın cetvel ile dendanlı olarak sınırlanmış şemse formu paftanın zemini altın olup üzerine üstübeç mürekkebi ile dua yazılmıştır. Yazı zemininde serbest olarak dolaşan; penç, goncagül ve yaprak motifleri; lacivert, pembe ve mavi ile renklendirilmiştir.

Salbek formundaki paftalar turuncu renk iplik ile dendanlı olarak çevrelenmiş olup zemin renkleri altındır. $\frac{1}{2}$ simetrik altın rûmî motifinin oluşturduğu kapalı formların zemini lacivert olup dışındaki alanın zemini altındır.

İç alanda, altın iplikler üzerinde yer alan ortabağ ve sarılma rûmî motifleri köşelerde altın zeminli kapalı formlar oluşturmuştur. Rûmî motiflerinin sarılma kısımları altının parlak ve mat parlatılması ile ayrılmaktadır. Paftaların dışındaki lacivert zemin içerisinde hatâyî grubu ve sarılma rûmî motifleri beraber yer almaktadır.

Arasuyu, 2 mm eninde altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu ile müzehhepdır.

Kenarsuyu, "iklil serlevha" formunda olup 22 mm eninde, $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Altın iplikler üzerinde yer alan sarılma rûmîler ile paftalar oluşturulmuş ve merkeze bakan alanın zemini lacivert, tığlara bakan alanın zemini ise altın ile boyanmıştır. Lacivert zemin içerisinde altın ortabağ motifi merkez yönünde yer almaktadır. Altın zemin içerisinde sarılma rûmîler tepelikler ile birleşmekte ve altının parlatılması ile netleşmektedir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî grubu motifleri; altın dallar üzerinde; mavi, turuncu, sarı ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan bitimindeki lacivert iplik içerisine tığ ve merkez yönüne doğru dendan yapılarak boş alanlar oluşturulmuş ve penç motiflerinden çıkan dallar goncagül motifi ile bu alanda nihayetlendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik, lacivert renk iplik ve lacivert renk kuzu ile düz-dendanlı olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renk tığlar, 23 mm uzunluğunda düz çizgi ve rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 75-76).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.10a, v.15a, v.18a, v.24b, v.26b

Tezhipli alanı, 2 mm eninde altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhipleri yaklaşık olarak 50x18 mm ölçülerindedir. Alan, ¼ simetrik olarak tasarlanmış ve klasik tarza uygun olarak altın lacivert dengesi uygulanmıştır. Alan ortasında; altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmış, turuncu renk iplik ile dendanlı olarak çevrenmiştir. Yazı zemininde serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Köşelerde altın iplikler üzerinde yer alan rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini de altındır. Paftaların dışındaki alanın zemin rengi laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında dolaşan hatâyî grubu motifleri; mavi, sarı, turuncu ve yeşil ile renklendirilmiştir (Resim: 77-78-79-80-81).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.37a.

Tezhipli alanı, 2 mm eninde altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi 50x18 mm ölçülerinde olup ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alan ortasında; altın zemin üzerinde üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmış, turuncu renk iplik ile dendanlı olarak çevrenmiştir. Yazı zemininde serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Altın iplikler üzerinde yer alan rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altındır. Paftaların dışındaki alanın zemin rengi ise laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında dolaşan hatâyî grubu motifleri; mavi, sarı, turuncu, pembe ve yeşil ile renklendirilmiştir (Resim: 82).

Hâşiye Tezhibi v.13a, v.23a, v.34a, v.35a

Tezhipli alanları, 2 mm eninde altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Hâşiye tezhipleri yaklaşık 55x23 mm ölçülerindedir. Alan tamamı ile sıvama altın olup siyah renk ile konu başlıkları yazılmıştır. Yazı zemininde serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri yeşil dallar üzerinde turuncu, sarı ve mavi ile renklendirilmiştir (Resim: 83-84-85-86).

Unvan Tezhibi v.38b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 87).

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 2 mm eninde altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 78x28 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmış ve klasik tarza uygun olarak altın lacivert dengesi uygulanmıştır. Alan ortasında; altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kitâbu Gülistân* yazılmış, altın iplikler ile dendanlı olarak çevrelenmiş ve tepelik ile nihayetlendirilmiştir. Yazı zemininde serbest olarak dolaşan hatâyî, penç ve goncagül motifleri yeşil renk dallar üzerinde bulunmaktadır. Köşelerde altın iplikler üzerinde yer alan rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini de altındır. Paftaların dışındaki alanın zemini lacivert renk olup paftaların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır.

Kubbeli alan, 78x22 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik sarılma rûmîlerin oluşturduğu kapalı formların zemini lacivert, geriye kalan alan ise altındır.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, mavi, sarı, eflatun ve yeşil ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik ve lacivert kuzu ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renk tığlar, 25 mm ve 18 mm uzunluklarında düz çizgiler ile tasarlanmıştır (Resim: 87-88-89).

Unvan Tezhibi v.105b

Sayfa; metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Metin kısmı, üç sütundan oluşmuş ve sağ sütun içerisine yazı mâil tarzda yazılmıştır. Köşelerde muska tezhibi yerleri boş bırakılmıştır (Resim: 90).

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) şeklinde ince arasuyu çerçevelemektedir.

Başlık tezhibi, 75x32 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmış ve klasik tarza uygun olarak altın lacivert dengesi uygulanmıştır. Alan ortasında; altın zemin üzerinde üstübeç mürekkebi ile *Kitâbu Bostân* yazılmış, altın iplikler ile dendanlı olarak çevrelenmiştir. Yazı zemininde serbest olarak dolaşan hatâyî, penç ve goncagül motifleri yeşil renk dallar üzerinde bulunmaktadır. Yazılı paftanın yatay uzantısında altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motifi, altın zeminli kapalı formlar oluşturmuştur. Turuncu dendanlı ve $\frac{1}{2}$ altın ortabağ motifleri ile oluşturulan paftaların zemini altındır. Paftaların dışındaki alanın zemini lacivert renk olup paftaların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır.

Kubbeli alan, 75x40 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{4}$ simetrik rûmî motifi ve hatâyî grubu motifi dallarının kesişmesi ile kapalı form oluşturulmuş ve zemin rengi lacivert ile boyanmıştır. Pafta dışındaki alanın zemini altın olup bu alanlar içerisinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, mavi, sarı, eflatun ve yeşil ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik ve lacivert renk kuzu ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renk tığlar, 20 mm uzunluğunda düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 91-92).

Değerlendirme

Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Eserde; zahriye, serlevha ve unvan tezhibi yanı sıra ara başlık (bâb başı) ve hâşiye tezhipleri de bulunmaktadır. Tezhipler, kullanılan form ve motif özellikleri ile Safevi üslûbunu göstermektedir. Eserin orta sayfalarında ciddi cetvel kırıkları mevcuttur.

Serlevha tezhibi, Oxford Bodleian Kütüphanesinde Fraser73 envanter numaralı 1515-20 tarihli *Külliyât-ı Sâdi*³²⁵ adlı eserin takdim tezhibi ve Hacı Selim Ağa Kütüphanesi 545M envanter numaralı *Kamilü't-Ta'bir*³²⁶ adlı eserin serlevha sayfasının kenarsuyu tezhibi ile benzerdir.

Unvan tezhibi, Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi 376 envanter numaralı *Hamse-i Nizamî*³²⁷ adlı eserin v.86 sayfasındaki unvan tezhibi ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi A.6686 envanter numaralı *Kur'ân-ı Kerîm*³²⁸'in 282a sayfasındaki unvan tezhibi ile aynı üslûptadır.

Tezhip özellikleri ve benzer örnekler dikkate alındığında eseri, XVI. yüzyıl olarak değerlendirebiliriz.

³²⁵ Lâle Uluç, *Türkmen Valiler Şirazlı Ustalar Osmanlı Okurlar: XVI. Yüzyıl Şiraz Elyazmaları*, İstanbul 2006, s.102-103.

³²⁶ Songül Bolat, *Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Yazmalarının Tezhip Sanatı Açısından Tanıtılması*, FSMVÜ Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s.84-85.

³²⁷ Pınar Güleç, a.g.t., s.158.

³²⁸ Nermin Özcan, a.g.t., s.120-121.

Örnek Nu.	: 13
Resim Nu.	: 93-100
Çizim Nu.	: 39-42
Envanter Nu.	: 14518
Eser Adı	: Dîvân-ı Nevâî
Konu	: Edebiyat
Dil	: Farsça
Tarih	: -
Ölçüler	Cild ve Kağıt: 198x130mm
	Yazı : 146x90mm
Varak Sayısı	: 188
Satır Sayısı	: 17
Yazı Türü	: Tâ'lik
Müellifi	: Ali Şir Nevâî (v. 906/1500-01)
Müstensih	: -
Müzehhib	: -

Cild : Cilt kahverengi deridir. Kablar; şemse, salbek ve köşebendli olup bu alanların içerisindeki motiflerin silinmiş olması tahmin edilmektedir. Yalnızca arka kapaktaki üst köşebend içerisinde hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır. (Resim: 93-94).

Tezhipli Sayfalar : 1a, 1b, 187b, 188a

Genel Özellik : Sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik, altın cetvel, yeşil renk iplik ve altın iplik ile çevrelenmektedir.

Minyatürlü Sayfa v.1a

Minyatürlü sayfa; minyatür, arasuyu ve kenarsuyu bölümlerinden oluşmaktadır ve 148x95 mm ölçülerindedir. Zamana bağlı tahribat minyatür ve tezhipli alanlarda kayıplara yol açmıştır (Resim: 95).

Arasuyu 5 mm eninde altın iplik, lacivert renk iplik, yeşil renk iplik ve turuncu renk iplik ile çevrelenmiştir.

Kenarsuyu, "iklil serlevha" formunda olup 18 mm ölçüsündedir. Alan, ½ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Turuncu renk dendanlı kapalı formların zemini altın olup içerisinde sırasıyla mavi renk penç ve kahverengi renk goncagül motifi yer almaktadır. ½ simetrik mavi renk rûmî motifi ile oluşturulan paftaların zemini birer atlayarak kırmızı ve bordo zemin rengi ile boyanmıştır. Bordo zemin içerisi turuncu renk penç motifi, kırmızı zemin içerisi ise yeşil renk penç motifi ile müzehheptir.

Paftaların dışındaki alan lacivert renk olup altın dallar üzerindeki penç motifleri yeşil, pembe ve turuncu ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan lacivert renk kuzu ile düz olarak sınırlandırılmıştır.

Tığlar, lacivert renk olup düz çizgi ve noktalardan tasarlanmıştır (Resim: 95-96).

Unvan Tezhibi v.1b

Sayfa; metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Metin kısmı, iki sütundan oluşmuş ve yazı aralarındaki boşluğa beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Hatâyî grubu motifleri siyah renk ile çift tahrir tekniğinde yapılmıştır. Metinlerin ortasındaki alanda lacivert renk tek iplik hatâyî grubu mevcuttur (Resim: 97).

Unvan sayfası "mürekkep unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini 10 mm eninde altın iplik, lacivert renk iplik, turuncu renk iplik, altın zemin üzerine siyah renk zencerek ve yeşil renk iplik çevrelemiştir.

Başlık tezhibi, 70x28 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Kapalı formlar beyaz zemin üzerine siyah renk (+ -) ince arasuyu ile hendesi olarak tasarlanmıştır. Alan ortasındaki büyük hendesi paftanın zemini altın olup içerisine mavi renk mürekkep ile *Dîvân-ı Nevâi Mir Ali Şîr Aleyhi'r-Rahme* başlığı yazılmıştır. Hendesi paftalar altın, lacivert, kırmızı ve bordo zemin renkleri ile dengelenmekte ve içerisinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Mürekkep alan, 86x29 mm ölçülerinde ½ simetrik olarak tasarlanmıştır. Taç kısmı, başlık tezhibinde olduğu gibi beyaz zemin üzerine siyah renk (+ -) ince arasuyu ile hendesi olarak öne çıkmış, altın ve lacivert zeminli kapalı formlar oluşturmuştur. Altın iplikler üzerinde yer alan ½ simetrik rûmî motiflerin merkezde olanları bordo, tığ yönünde olanı ise kırmızı zemin renk ile boyanmıştır. Altın zemin içerisindeki altın ortabağ motifinin zemini ve geriye kalan alanların zemini lacivert renktir. Kubbeli alan dışındaki lacivert zemin içerisinde altın dendanlı paftanın zemini de altın, ½ simetrik altın rûmî motifinin zemini ise kırmızı renktir.

Başlık tezhibi ve mürekkep alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, kırmızı, mavi, eflatun ve yeşil ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın cetvel ve lacivert renk kuzu ile dendanlı-düz olarak sınırlandırılmıştır.

Tığlar, lacivert renk olup düz çizgi ve noktalardan tasarlanmıştır (Resim: 98-99).

Unvan sayfası, bazı bölümleri kapanacak şekilde restorasyon görmüştür. Bu sebeptendir ki tığlar tamamı ile görülmemektedir.

Hâtîme Tezhibi v.187b

Hâtîme tezyinatı, metnin yazılı olduğu son sayfanın alt kısmında ve karşı sayfanın tamamındadır.

Tezhipli dikdörtgen alan 98x49 mm ölçülerindedir. Cetvel haricinde siyah renk iplik ile çevrelenmiştir. Ters simetrik helezon üzerinde yer alan hatâyî grubu motifleri doğrudan kağıt üzerine uygulanmıştır. Hatâyî, penç, goncagül ve yaprak

motifleri; yeşil, beyaz, turuncu, eflatun ve mavi ile renklendirilmiştir. Altın dalların bir tarafına ve motiflere siyah tahrir çekilmiştir (Resim: 100).

Hâtîme Tezhibi v.188a

Hâtîme tezyinatı, 152x87 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Paftalar; şemse, salbek ve köşebend formlarından oluşmaktadır.

Turuncu ve altın ipliklerin meydana getirdiği şemse ve köşebendlerin zemini lacivert renk ile doldurulmuş olup üzerinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Şemse formun içerisinde ayrıca beyaz dendanlı başka bir alan daha vardır ve bu alanın zemin rengi turuncudur. Turuncu zemin içerisinde hatâyî motifi; lacivert ve mavi ile renklendirilmiştir.

Turuncu renk dendanlı salbeklerin zemin renkleri altın olup içerisinde goncagül ve penç motifleri vardır.

Paftaların dışındaki alanda, $\frac{1}{2}$ simetrik hatâyî grubu motifi tasarımı yer almaktadır. Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde yeşil, beyaz, turuncu, eflatun ve mavi ile renklendirilmiştir. Altın dalların bir tarafı ve motifler siyah renk tahrirlidir (Resim: 100).

Değerlendirme

Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Eserde, minyatürlü serlevha sayfası ve unvan sayfası oldukça yıpranmış durumdadır. Serlevha ve hâtîme sayfalarında paftalar dendanlar ile oluşturulurken unvan sayfasında hendesi olarak düzenlenmiştir. Tezhipli alanların işçiliği çok iyi değildir. Tezhipli alanlar; dendanlı ve hendesi paftalama, zeminde kırmızısı, motiflerde eflatun renginin kullanılması ile XVI. yüzyıl Safevi üslûbunu göstermektedir.

Serlevha tezhibi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi R.57 envanter numaralı *Kur'ân-ı Kerîm*³²⁹'in serlevha sayfasındaki kenarsuyu tezhibi ve Ankara Etnografya

---

³²⁹ Ayla Güleç, a.g.t., s.157.

Müzesi Kütüphanesinde 14734 envanter numaralı 1573-74 tarihli *Kur'ân-ı Kerîm*³³⁰'in serlevha sayfası kenarsuyu tezhibi ile benzerdir.

Unvan tezhibi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.2854 envanter numaralı *Dîvân*³³¹ adlı eserin unvan tezhibi ve Süleymaniye Kütüphanesi Hüsrev Paşa 422 envanter numaralı *Firdevsî Şahnâmesi*³³² adlı eserde v.71b sayfasındaki unvan tezhibi ile aynı üslûptadır.

Tezhip özellikleri ve benzer örnekler dikkate alındığında eseri, XVI. yüzyıl olarak değerlendirebiliriz.

---

³³⁰ Serpil Aydın Demirağ, a.g.t., s.192.

³³¹ Fumiko Takahori, *II. Bâyezîd Döneminde Hazırlanmış Tezhipli Dîvânlar*, M.S.G.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s.60.

³³² Pınar Güleç, a.g.t., s.226.

Örnek Nu. : 14
Resim Nu. : 101-104
Çizim Nu. : 43
Envanter Nu. : 14693
Eser Adı : Mecâlisû'l-Mü'minîn
Konu : Tasavvuf
Dil : Farsça-Arapça
Tarih : -
Ölçüler **Cild ve Kağıt:** 250x150mm
Yazı : 192x98mm

Varak Sayısı : 262

Satır Sayısı : 23

Yazı Türü : Nesih

Müellifi : Şuşterî, Nurullah b. Abdullah eş-Şii
(v.1019/1610-11)

Müstensih : -

Müzehhib : -

Cild : Cilt kahverengi deridir. Kabları cetvel ve sarmal zencerek çevrelemiş olup şemseli ve salbektir. Şemsenin iç kısmı ½ simetrik üslûplaştırılmış kuş ve hatâyî grubu motifleri, salbek bölümünde ise tek hatâyî motifi ile tezyîn edilmiştir (Resim: 101-102).

Tezhipli Sayfalar : 1b

Genel Özellik : Sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik, altın cetvel, yeşil renk iplik ve kızıl kahve renk iplik ile çevrenmektedir.

Unvan Tezhibi v.1b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 103).

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 5 mm eninde altın iplik, kızıl kahve renk iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) şeklinde ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 84x26 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alan ortasında kızıl kahve renk dendanlı paftanın zemini altın olup üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kitâbu Mecâlisü'l-Mü'minîn Min Te'lîfi Kâdı Nurullâh bin Şerîf el Maraşî Aleyhi'r-Rahme* başlığı yazılmıştır. Kızıl kahve ipliğin yatay devamında yer alan $\frac{1}{4}$ rûmî motifi ve $\frac{1}{2}$ ortabağ motiflerinin zemini altın olup geriye kalan alanın zemini lacivert renktir. Hurdelenmiş ortabağ ve rûmî motiflerinin, hurde zemini siyah renktir.

Kubbeli alan, 84x70 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Kızıl kahve renk dendanlı paftanın zemini lacivert renk olup beyaz iplikler üzerinde yer alan hurdelenmiş ortabağ ve rûmî motifleri lacivert zemin içerisinde altın zeminli pafta oluşturmuştur. Hurdelenmiş motiflerin huresi beyaz, zemini ise siyah renktir. Pafta dışındaki alanın zemini altındır ve içerisi hatâyî grubu motifleri ile müzehheptir.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri; altın dallar üzerinde kızıl kahve, turuncu, eflatun, sarı, yeşil ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz renk iplik, siyah renk iplik, kızıl kahve renk iplik ve altın yapraklar ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır (Resim: 103-104).

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Unvan tezhibi, kubbeli alanın yapraklar ile sonlanması, hatâyî motifi kullanımı ve motiflerde çok sayıda farklı renklerin uygulanması ile Safevi üslûbu özelliklerine sahiptir. İşçiliğin çok iyi olmadığı eserde altın ve boya dökülmelerinden dolayı bazı motifler seçilememektedir. Tezhip, Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa 414

envanter numaralı 1541 tarihli *Dîvân*³³³ adlı eserin unvan tezhibi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi H.1501 envanter numaralı 1602 tarihli *Şahname-i Firdevsî*³³⁴ adlı eserin unvan tezhibi ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi F.Y.506 envanter numaralı 1623 tarihli *Mafatih Al-i Caz fi Şarh Gülşen-î Râz*³³⁵ adlı eserin unvan tezhibi ile benzerdir.

Eseri, tezhip özellikleri ve benzer örnekler dikkate alındığında XVI. yüzyıl olarak değerlendirebiliriz.

---

³³³ Zeynep Çavdar Kaleli, *Süleymaniye Kütüphanesi'nde Bulunan Din Dışı Yazma Eserlerin Tezyînatı*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999, s.182-184.

³³⁴ Lâle Uluç, a.g.e., s.449.

³³⁵ Nermin Özcan, a.g.t., s.137-138.

Örnek Nu. : 15
Resim Nu. : 105-121
Çizim Nu. : 44-57
Envanter Nu. : 14694
Eser Adı : Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî
Konu : Edebiyat
Dil : Farsça

Tarih : -

Ölçüler **Cild ve Kağıt:** 255x157

Yazı : 165x96

Varak Sayısı : 621

Satır Sayısı : 17

Yazı Türü : Tâ'lik

Müellif : Şeyh Sâdî Şîrâzî (v.742/1341-42)

Müstensih : -

Müzehhib : -

Cild : Cilt kahverengi deridir. Kablar; şemse, salbek ve kitabeli zencerekli olup hatâyî grubu motifler ile tezyîn edilmiştir (Resim: 105-106).

Tezhipli Sayfalar : 1b-2a, 2b, 37b, 108b, 192b, 197b, 243b, 322b, 408b, 415b, 556b, 572b, 591b, 621a

Genel Özellik : Sayfalar; lacivert renk kuzu, turuncu renk kuzu, altın iplik, altın cetvel, siyah renk iplik, yeşil renk iplik ve altın iplik ile çevrelenmektedir.

Minyatürlü Sayfa v.1b-v.2a

Minyatürlü sayfa; minyatür, arasuyu ve kenarsuyu bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 107).

1b ve 2a varak numarasında metni ifade eden minyatürlü alanlar 79x139 mm ölçülerindedir. Eğlence sahnesinin tasvir edildiği minyatürlerin tezhipleri simetrik olarak hazırlanmıştır.

Arasuyu; altın iplik, turuncu renk iplik, siyah zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu ve altın zemin üzerine anahtarlı zencerek arasuyu ile 12 mm enindedir. Anahtarlı zencereğin orta boş kısımları sırasıyla kahverengi ve yeşil renkler ile boyanmıştır.

Kenarsuyu, "kubbeli serlevha" formunda tasarlanmıştır. 40 mm enindeki alan, ½ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir.

Paftalar; beyaz ve turuncu renk ipliklerin meydana getirdiği kapalı formlar ile oluşturulmuştur. Beyaz iplikli ½ simetrik paftaların zemini altın olup içerisinde hatâyî grubu motifler yer almaktadır ve tepelik formundaki kapalı formun içerisine, altın zemin üzerinde ½ simetrik siyah renk rûmî motifi tasarımı bulunmaktadır.

Turuncu renk dendanlardan oluşan şemse formunda paftaların içerisine, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile başlıklar yazılmıştır. 1b sayfasında; *Kitâbu Tayyibât*, *Kitâbu Terci'ât*, *Kitâbu Bedâyi'*, *Kitâbu Havâtîm*, *Kitâbu Gazeliyyât-ı Kadîme*, *Kitâbu Sahâbiyye*, *Kitâbu Mukattaât*, *Kitâbu Rubâiyyât*, ..., *Kitâbu Mudhikât*, *Kitâbu Hezliyyât* yazılıdır. 2a sayfasının aşağı ve köşe kısımlarındaki yazılar okunamamaktır. Sayfada; *Kitâbu Mukattaât*, *Kitâbu Hubsîyyât*, *Kitâbu Mülemma'ât*, *Risâle-i Sahâbiyye* yazıları okunabilmektedir. Yazı zemininde; turuncu, eflatun ve mavi ile renklendirilmiş goncagül ve yaprak motiflerinden oluşan serbest bir tasarım vardır.

Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî grubu motifleri; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz renk iplik, altın cetvel, turuncu renk iplik ve lacivert renk iplik ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 24 mm ve 11 mm ölçülerinde ½ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 107-108).

Unvan Tezhibi v.2b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Metin kısmı, iki sütundan oluşmuş ve yazı aralarındaki boşluğa beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Sağ ince sütun içerisine yazı, mâil tarzda yazılmış; üst ve alt köşelerine muska tezhibi yapılmıştır. Bu tezhipli alanlarda altın zemin üzerine serbest olarak tasarlanan hatâyî grubu motifleri; altın, turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 5 mm eninde; sarı altın iplik, turuncu renk iplik ve siyah zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 73x12 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmış ve zemin renklerinde klasik tarza uygun olarak altın-lacivert dengesi sağlanmıştır. Ortasına altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Dibâce-i Şeyh Abdurahmân* yazılmış olup turuncu ipliklerle oluşturulan kapalı formların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Kubbeli alan, 70x72 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Altın-lacivert zemin dengesi dikkate alındığında altın alan, hâkim olarak görülür. Turuncu renk dendanlardan oluşan şemse formundaki paftanın zemin rengi laciverttir. Bu alan içerisinde altın renkli $\frac{1}{2}$ simetrik bulut motifi ile iki farklı alan oluşturulmuş ve zemin renkleri klasikten farklı olarak mavi ve eflatun ile boyanmıştır.

Kubbeli alanın sağ ve sol köşelerinde, beyaz iplikle ayrılan ve dikey uzantısı tepelik ile sonlandırılan üçgen formunda paftalar oluşturulmuştur. Turuncu iplik ile iki bölüme ayrılmış olan bu paftanın köşe kısmının zemini altın, dışarısı ise lacivert renktir.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru turuncu renk iplik ve lacivert renk kuzu ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 23mm ve 15 mm ölçülerinde olup ½ simetrik rûmî motifinden tasarlanmıştır (Resim: 109).

Unvan Tezhibi v.37b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

İki sütundan oluşan metnin yazı aralarındaki boşluklarına beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Yazı, sağ sütun içerisine mâil tarzda yazılmış; üst ve alt köşelerine muska tezhibi yapılmıştır. Bu tezhipli alanlarda, altın zemin üzerine serbest olarak tasarlanan hatâyî grubu motifleri; altın, turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 9 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik, siyah renk iplik ve altın zemin üzerinde anahtarlı zencerek arasuyu çevrelemektedir. Anahtarlı zencereğin orta boş kısımları sırasıyla kahverengi ve yeşil renkler ile boyanmıştır. Başlık tezhibini 5 mm eninde; altın iplik, turuncu renk iplik ve siyah zemin üzerinde beyaz renk (+ -) şeklinde ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 54x12 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmış ve zemin renklerinde altın, lacivert ve siyah dengesi sağlanmıştır. Başlık tezhibinin ortasına altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kitâbu Gülistân* yazılmış olup turuncu ipliklerle oluşturulan kapalı formların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Kubbeli alan, 60x61 mm ölçülerinde ½ simetrik olarak tasarlanmıştır. Turuncu renk dendanlı paftanın içerisinde, üç paftaya uzanan bulut motifi yer almaktadır. Bulut motifinin ortabağ kısmı sarı, gövdeyi oluşturan kısmı eflatun rengine boyanmıştır. Beyaz dendanlı paftanın zemini altın, siyah dendanlı paftanın zemini ise lacivert renktir. Paftaların dışındaki alanın zemini altındır ve kapalı formların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Kubbeli alanda, sağ ve sol köşelerde yeşil renk dendanlardan oluşan pafta içerisinde zemini lacivert renktir. İki farklı helezon üzerinde yer alan beyaz ve turuncu renk rûmî motifleri, arada altın zemin oluşturmuştur. Yeşil dendanlı paftanın dikey uzantısının bittiği yerde rûmî motifinden oluşan ayrı bir tasarım daha vardır. Beyaz renk tepelik ve ortabağlı tasarımın zemini lacivert renk olup ortabağ motifinin içerisi altındır.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru lacivert renk iplik, turuncu renk iplik ve lacivert renk kuzu ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 25 mm ve 15 mm ölçülerinde, ½ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 110).

Unvan Tezhibi v.108b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Üç sütundan oluşan metnin yazı aralarındaki boşluklarına beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Sağ sütun içerisine yazı mâil tarzda yazılmış, üst ve alt köşelerine muska tezhibi yapılmıştır. Bu tezhipli alanlarda, altın zemin üzerine serbest olarak tasarlanan hatâyî grubu motifleri; altın, turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 6 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve siyah zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu ile çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 73x16 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmış ve zemin renklerinde klasik tarza uygun olarak altın-lacivert dengesi sağlanmıştır. Alan ortasına altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kitâbu Bostân Şeyh Aleyhi'r-Rahme* yazılmış olup turuncu ipliklerle oluşturulan kapalı formların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Altın-lacivert zemin dengesi dikkate alındığında, altın alanın hâkim olduğu kubbeli alan, 75x53 mm ölçülerinde ½ simetrik olarak tasarlanmıştır. Sarı, mavi ve eflatun renklerine boyanmış bulut motiflerinin oluşturduğu paftaların zemini lacivert renktir ve alanda dikey uzantısına üç pafta meydana getirmişlerdir. Beyaz iplik üzerinde yer alan ½ simetrik rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini lacivert renk olup içerisinde turuncu iplik üzerinde yer alan ½ simetrik rûmî motifinin zemini altındır. Altın zemin içerisinde, beyaz renk rûmî motifi bağlayıcı unsuru ortabağ yer almaktadır. Paftaların dışındaki alanın zemini altındır.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda, paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz, siyah, turuncu ve lacivert renk ipliklerle dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 30 mm ve 10 mm ölçülerinde ½ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 111).

Unvan Tezhibi v.192b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Üç sütundan oluşan metnin yazı aralarındaki boşluklarına beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Sağ sütun içerisine yazı mâil tarzda yazılmış, üst ve alt köşelerine muska tezhibi yapılmıştır. Bu tezhipli alanlarda, altın zemin üzerine serbest olarak tasarlanan hatâyî grubu motifleri; altın, turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası "kubbeli unvan sayfası" formunda olup üç alandan müteşekkildir. Bu alanları 4 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve siyah zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 49x10 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Ortasına altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kasâyidî Arabî* yazılmış olup turuncu ipliklerle çevrelenmiştir. Kapalı formların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Başlık tezhibinin üstünde bulunan 70x11 mm ölçülerindeki yatay dikdörtgen alanın zemini altındır. Orta eksen üzerindeki penç motifi ile her iki yöne çift iplik olarak devam eden desen sadece hatâyî grubu motiflerinden müteşekkildir.

Kubbeli alan, 75x38 mm ölçülerinde ½ simetrik olarak tasarlanmıştır. Beyaz dandanlı paftanın zemini altın olup içerisinde turuncu renk ½ ortabağ ve tepelik motiflerinden oluşan tasarım yer almaktadır. Ortabağ motifinin zemini siyah renktir. Kubbeli alanın köşelerinde, turuncu renk iplik ile oluşturulan paftanın zemini altındır ve içerisinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Lacivert zemin; hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri ile müzehheptir.

Tezhipli üç alanda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz renk iplik, altın cetvel, turuncu renk iplik ve lacivert renk iplik ile dandanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dandan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 28 mm uzunluğunda ½ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 112).

Unvan Tezhibi v.197b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Üç sütundan oluşan metnin yazı aralarındaki boşluklarına beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Sağ sütun içerisine yazı mâil tarzda yazılmış, üst ve alt köşelerine muska tezhibi yapılmıştır. Bu tezhipli alanlarda, altın zemin üzerine serbest olarak tasarlanan hatâyî grubu motifleri; altın, turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 5 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve siyah zemin üzerine beyaz renk (+ -) şeklinde ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 75x16 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmış ve zemin renklerinde klasik tarza uygun olarak altın-lacivert dengesi sağlanmıştır. Ortasına altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kasâyidî Fârisî* yazılmış olup turuncu

ipliklerle oluşturulan kapalı formların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Kubbeli alan, 75x53 mm ölçülerinde ½ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Altın-lacivert zemin dengesi dikkate alındığında, lacivert alan hâkim olarak görülür. Alanda, turuncu ve beyaz renk dendanlardan oluşan kapalı formların zemini altındır. Merkezde yer alan turuncu renk dendanlı paftaların içerisinde beyaz renk ½ rûmî motifi ve turuncu renk ½ ortabağ motifi tasarımları bulunmaktadır. Ortabağ motifinin zemini siyah renktir. Tığ yönündeki turuncu renkli paftaların, merkez yönündeki beyaz renkli paftaların ve lacivert zeminli alanın içerisi hatâyî grubu motifleri ile müzehheptir.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda, paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz renk iplik, altın cetvel, turuncu renk iplik ve lacivert renk iplik ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 30 mm ve 10 mm ölçülerinde ½ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 113).

Unvan Tezhibi v.243b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Üç sütundan oluşan metnin yazı aralarındaki boşluklarına beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Sağ sütun içerisine yazı mâil tarzda yazılmış, üst ve alt köşelerine muska tezhibi yapılmıştır. Sol ve orta sütun içerisinde ise koltuk tezhibi yer almaktadır. Bu tezhipli alanlarda, altın zemin üzerine tasarlanan hatâyî grubu motifleri; altın, turuncu ve mavi renkler ile boyanmıştır.

Unvan sayfası "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 6 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve altın zemin üzerinde anahtarlı zencerekli arasuyu ile çevrelemektedir. Başlık tezhibinin iplik

renği ise siyahtır. Zencereğın orta boş kısımları sırasıyla kahverengi ve yeşil renkler ile boyanmıştır.

Başlık tezhibi, 70x14 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmış ve zemin renklerinde klasik tarza uygun olarak altın-lacivert dengesi sağlanmıştır. Ortasına altın zemin üzerinde üstübeç mürekkebi ile *Tayyibât* yazılmış olup turuncu ipliklerle oluşturulan kapalı formların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Kubbeli alan 70x40 mm ölçülerinde ½ simetrik olarak tasarlanmıştır. Paftalar, turuncu renk dendanlar ile oluşturulmuş olup zemini lacivert renktir. Orta eksen üzerindeki turuncu renkli pafta içerisinde ½ simetrik beyaz renk ortabağ ve tepeliklerden oluşan tasarım, hatâyî grubu motifleri ile bir arada yer almaktadır. Ortabağ motifinin zemin rengi siyahtır. Köşelerde yer alan paftaların içerisinde hatâyî grubu motifleri olup dalların oluşturduğu köşe alan siyahtır. Paftaların dışındaki alanın zemini altındır ve hatâyî grubu motiflerin yer aldığı tasarım ½ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda, paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz renk iplik, siyah renk iplik, turuncu renk iplik ve lacivert renk iplik ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 25 mm ve 10 mm ölçülerinde ½ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 114).

Unvan Tezhibi v.322b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Üç sütundan oluşan metnin yazı aralarındaki boşluklarına beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Sağ sütun içerisine yazı mâil tarzda yazılmış, üst ve alt köşelerine muska tezhibi yapılmıştır. Sol ve orta sütün içerisinde ise koltuk tezhibi yer almaktadır. Bu tezhipli alanlarda, altın zemin üzerine tasarlanan hatâyî grubu motifleri; altın, turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini 4 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve siyah zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir. Kubbeli alanı 8 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve altın zemin üzerine anahtarlı zencerekle arasuyu çevrelemektedir. Anahtarlı zencereğin orta boş kısımları sırasıyla kahverengi ve yeşil renklerle boyanmıştır.

Başlık tezhibi, 45x15 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmış ve zemin renklerinde altın, lacivert ve siyah dengesi sağlanmıştır. Alanın ortasına altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kitâbu Bedâyi'* yazılmış olup turuncu ipliklerle oluşturulan kapalı formların içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Kubbeli alan, 63x45 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Beyaz ve turuncu renk dandanlardan oluşan paftaların zemini altındır. Turuncu renk paftaların içerisinde beyaz dandanlı başka bir kapalı form vardır ve bu alanın zemini lacivert renktir. Desenin bitimindeki beyaz iplikten merkeze doğru tepelik devam etmiş ve bu alanın zemini altındır.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda, paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz renk iplik, altın cetvel, turuncu renk iplik ve lacivert renk iplik ile dandanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dandan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 21 mm ve 10 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 115).

Unvan Tezhibi v.408b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

İki sütundan oluşan metnin yazı aralarındaki boşluklarına beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. İnce sütun içerisine yazı mâil tarzda yazılmış, üst ve alt köşelerine

muska tezhibi yapılmıştır. Bu tezhipli alanlarda, altın zemin üzerine serbest olarak tasarlanan hatâyî grubu motifleri; turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 6 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve altın zemin üzerinde anahtarlı zencerekli arasuyu çevrelemektedir. Başlık tezhibinin iplik rengi siyahtır. Anahtarlı zencereğin orta boş kısımları sırasıyla kahverengi ve yeşil renkleri ile boyanmıştır.

Başlık tezhibi, 72x14 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmış ve zemin renklerinde klasik tarza uygun olarak altın-lacivert dengesi sağlanmıştır. Ortasına altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Mudhikât* yazılmış olup turuncu ipliklerle çevrelenmiştir. Turuncu ipliğin yatay devamında yer alan ortabağ motifinin zemini altındır. Lacivert zemin içerisinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Kubbeli alan, 72x45 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Paftalar, beyaz renk dendanlar ile oluşturulmuş ve merkez yönü lacivert, tığ yönü altın olarak dengelenmiştir. Lacivert zeminli paftada $\frac{1}{2}$ simetrik mavi ve turuncu renk rûmî motifi tasarımları yer almaktadır. Turuncu renk rûmî motifinin zemini altındır. Altın zemin içerisinde turuncu renk dendanlı kapalı formlar oluşturulmuş ve zemini lacivert renk ile boyanmıştır. Bu lacivert zemin içerisinde tek hatâyî motifi, altın zemin içerisinde ise hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda, paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz renk iplik, siyah renk iplik, turuncu renk iplik ve lacivert renk iplik ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 25 mm ve 15 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 116).

Unvan Tezhibi v.415b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Üç sütundan oluşan metnin yazı aralarındaki boşluklarına beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Sağ sütun içerisine yazı mâil tarzda yazılmış muska ve koltuk tezhipleri yer almaktadır. Diğer sütunlar içerisinde, yatay dikdörtgen ve kare formda koltuk tezhipleri bulunmaktadır. Bu tezhipli alanlarda, altın zemin üzerine serbest olarak tasarlanan hatâyî grubu motifleri; turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini 4 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve siyah zemin üzerinde beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 45x25 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmış ve zemin renklerinde klasik tarza uygun olarak altın-lacivert dengesi sağlanmıştır. Alanın ortasında altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Rubaiyyât* yazılıdır. Turuncu renk dendan ile oluşturulan alanın zemininde serbest olarak dolaşan turuncu, eflatun, yeşil, mavi ve sarı renklerine boyanmış hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu iplikli alanın yatay devamı tepelik ile sonlanmış ve içerisi altın zemin üzerine siyah renk rûmî motifi ile müzehheptir. $\frac{1}{2}$ simetrik beyaz renk rûmî motifi ile oluşturulan kapalı formların zemini altın, geriye kalan alanın zemini lacivert renktir.

Kubbeli alanı 12 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik, siyah zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu, altın zemin üzerine anahtarlı zencerekli arasuyu ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir. Anahtarlı zencereğin orta boş kısımları sırası ile yeşil ve kahverengi renkler ile boyanmıştır.

Kubbeli alan, 60x37 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Beyaz renk dendanlar ile oluşturulan kubbeli alanın zemini altındır. Altın zemin içerisinde yeşil renk dendanlı paftanın zemini lacivert renktir. Bu alanda, $\frac{1}{2}$ simetrik turuncu renk ortabağ ve tepelik motifleri hatâyî grubu motifleri ile beraber yer almaktadır. Ortabağ motifinin zemini mavi, tepeliklere doğru giden dalların oluşturduğu alan siyah renktir. Kubbeli formun dışındaki lacivert zeminli alanda, $\frac{1}{2}$ simetrik turuncu renk ortabağ motifinin zemini altın olup geriye kalan alan lacivert renktir.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri; turuncu, eflatun, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz, siyah, turuncu ve lacivert renk iplikler ile dendanlı- düz olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 25 mm ve 15 mm ölçülerinde ½ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 117).

Unvan Tezhibi v.556b

Sayfa, metin ve unvan bölümlerinden oluşmaktadır.

Üç sütundan oluşan metnin yazı aralarındaki boşluklarına beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Sağ sütun içerisine yazı mâil tarzda yazılmış muska ve koltuk tezhipleri yer almaktadır. Altın zemin üzerine serbest olarak tasarlanan hatâyî grubu motifi; turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki bölümden müteşekkildir. Başlık tezhibini 4 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve siyah zemin üzerinde beyaz renk (+ -) ince arasuyu ile çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 48x23 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmış ve zemin renklerinde klasik tarza uygun olarak altın-lacivert dengesi sağlanmıştır. Alanın ortasında altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kitâbu Havâtum* yazılıdır. Turuncu renk dendan ile çevrelenen alanın yazı zemininde serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri yer alır. Turuncu renk dendanlı alanın yatay devamı tepelik ile sonlanmakta ve içerisi altın zemin üzerine siyah renk rûmî motifi ile müzehheptir. ½ simetrik beyaz renk rûmî motifi ile oluşturulan kapalı formların zemini altın, geriye kalan alan lacivert renktir.

Kubbeli alan 7 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve altın zemin üzerine anahtarlı zencerek arasuyu çevrelemektedir. Anahtarlı zencereğin orta boş kısımları sırası ile yeşil ve kahverengi renkleri ile boyanmıştır.

Kubbeli alan, 70x40 mm ölçülerinde ½ simetrik olarak tasarlanmıştır. Beyaz iplikli dendanlar ile oluşturulmuş taç kısmının zemini altındır. Altın zemin içerisinde mavi ve turuncu renk dendanlı paftaların zemini lacivert renktir. Mavi dendanlı kapalı form içerisinde ½ simetrik turuncu renk rûmî tasarımı bulunmakta ve zemini siyah renktir. Altın ve lacivert zemin içerisinde hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır.

Kubbeli formun dışında ½ simetrik turuncu renk ortabağın zemini altındır ve geriye kalan alan lacivert renktir.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri; turuncu, eflatun, beyaz, sarı ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz, siyah, turuncu ve lacivert renk iplikler ile dendanlı-düz olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 23 mm ve 15 mm ölçülerinde ½ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 118).

Unvan Tezhibi v.572b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Üç sütundan oluşan metnin yazı aralarındaki boşluklarına beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Sağ sütun içerisine yazı mâil tarzda yazılmış, üst ve alt köşelerine muska tezhibi yapılmıştır. Bu tezhipli alanlarda, altın zemin üzerine serbest olarak tasarlanan hatâyî grubu motifleri, turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 6 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik ve altın zemin üzerinde anahtarlı zencerekli arasuyu çevrelemektedir. Başlık tezhibinin iplik rengi siyahtır. Anahtarlı zencereğin orta boş kısımları sırasıyla kahverengi ve yeşil renkler ile boyanmıştır.

Başlık tezhibi, 71x18 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmış ve zemin renklerinde klasik tarza uygun olarak altın-lacivert dengesi sağlanmıştır. Alanın ortasında altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kitâbu Sâhibiyye* yazılıdır.

Turuncu renk dendan ile oluşturulan alanın zemininde serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri yer alır. Turuncu iplikli alanın yatay devamı tepelik ile sonlanmış ve içerisinde altın üzerinde siyah renk goncagül ve yaprak motifleri bulunmaktadır. ½ simetrik mavi renk rûmî motifi ile oluşturulan paftaların zemini altındır ve geriye kalan kısmın zemini ise lacivert renktir.

Kubbeli alan, 71x45 mm ölçülerinde ½ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Mavi, sarı ve eflatun renk bulut motifleri ile oluşturulan kapalı formların zeminleri altındır. Beyaz ve turuncu renk ½ simetrik rûmî motiflerinin zemini altın ve siyah renktir. Desen bitimindeki beyaz iplik merkeze doğru beyaz tepelik ile sonlanmış ve zemini altındır. Paftaların dışındaki alan lacivert olup hatâyî grubu motifleri ile müzehheptir.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri; turuncu, eflatun, beyaz, sarı ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz renk iplik, altın cetvel, turuncu renk iplik ve lacivert renk iplik ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 25 mm ve 13 mm ölçülerinde ½ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 119).

Unvan Tezhibi v.591b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Üç sütundan oluşan metnin yazı aralarındaki boşluklarına beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Sağ sütun içerisine yazı mâil tarzda yazılmış olup muska ve koltuk tezhibi yapılmıştır. Diğer sütunlar içerisinde dikdörtgen ve kare formda koltuk tezhipleri vardır. Sekiz kapalı alan içerisine, altın zemin üzerine serbest olarak tasarlanan hatâyî grubu motifi; turuncu ve mavi ile renklendirilmiştir.

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 12 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik, lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu, altın zemin üzerine anahtarlı zencerek

arasuyu ve siyah zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir. Başlık tezhibinde yeşil renk iplik yer almaktadır. Anahtarlı zencereğin orta boş kısımları sırasıyla yeşil ve kahverengi renkler ile boyanmıştır.

Başlık tezhibi, 62x20 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmış ve zemin renklerinde klasik tarza uygun olarak altın-lacivert dengesi sağlanmıştır. Alanın ortasında altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Mukatta'ât* yazılıdır. Turuncu renk dendan ile oluşturulan alanın zemininde serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri turuncu, eflatun, yeşil, mavi ve sarı ile renklendirilmişlerdir. Turuncu dendanlı alanın yatay devamı tepelik ile sonlanmış ve bu alanda altın zemin üzerinde penç motifi yer almaktadır. Alanda, $\frac{1}{2}$ simetrik mavi renk ortabağ motifi ile paftalar oluşturulmuş ve zeminleri siyah renktir. Geriye kalan kısmın zemini lacivert renk olup hatâyî grubu motifleri pafta içinde ve dışında altın dallar üzerinde yer almaktadır.

Kubbeli alan, 62x44 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Alanda, yeşil renk dendanlar tığ ve merkez yönüne doğru sıralanmıştır. Kapalı formun merkez yönü lacivert renk olup tığ yönü altındır. Altın zemin içerisinde merkeze bakan turuncu renk hatâyî motifleri diğer motiflere göre daha büyüktür. Lacivert zemin içerisinde, turuncu renk iplik üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik ortabağ motifi tepelik ile bitirilmiş ve aşağıya doğru sencide rûmî motifleri üçgen formunda kapalı formlar oluşturmuştur. Bu alanların zemini altın olup hatâyî grubu motiflerin dalları merkezde lacivert zemin meydana getirmiştir.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri; turuncu, eflatun, beyaz, sarı ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz renk iplik, siyah renk iplik, turuncu renk iplik ve lacivert renk iplik ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 25 mm ve 15 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 120).

Minyatürlü Sayfa v.621a

Minyatürlü sayfa; minyatür, arasuyu ve kenarsuyu bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 94).

Av sahnesi olduğu tahmin edilen minyatürlü alan 14x78 mm ölçülerindedir. Minyatürlü serlevha tezhibinin karşı sayfası zaman içerisinde kopmuş ve ne yazık ki kaybolmuştur.

Arasuyu 12 mm eninde altın iplik, turuncu renk iplik, siyah zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu ve altın zemin üzerine anahtarlı zencerek arasuyu ile çevrelenmiştir. Anahtarlı zencereğin orta boş kısımları sırasıyla kahverengi ve yeşil renkler ile boyanmıştır.

Kenarsuyu, 35 mm eninde "kubbeli serlevha" formunda olup ½ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Turuncu renk dendanlar ile oluşturulan tepelik formundaki alanın zemini altın olup içerisinde penç motifi yer almaktadır. Aynı hizada desen bitimindeki beyaz iplikten merkeze doğru tepelik formundaki alanın zemini altındır ve siyah renk rûmî motifleri ile müzehheptir. Pembe ve mavi zemin rengine sahip alanlar ½ simetrik tepelik formunda tasarlanmış ve siyah tahrir ile sınırları belirtilmiştir. İkişer olarak devam eden paftalarda, pembe zemin içerisinde sarı; mavi zemin rengi içerisinde ise turuncu renk penç motifi yer alır. Geriye kalan alan lacivert renk olup içerisinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru beyaz renk iplik, altın cetvel, turuncu renk iplik ve lacivert renk iplik ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renk noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 25 mm ve 12 mm ölçülerinde ½ simetrik rûmî motifi ile tasarlanmıştır (Resim: 121).

Değerlendirme

Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Eserin başında ve sonunda yer alan minyatürlü serlevha tezhipleri oldukça yıpranmış durumdadır. Sayfa ortalarında ise ciddi derecede cetvel kırıkları tesbit edilmiştir. Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî adlı eserde iki adet minyatürlü serlevha tezhibi ve oniki adet unvan tezhibi bulunmaktadır. Tezhipli alanlarda, XVI. yüzyıl sonları Safevi üslûbunun belirleyici özelliklerinden, geleneksel biçimler içerisinde turuncu-kırmızı, eflatun ve sarı renkler canlı bir şekilde kullanılmıştır. Renkli bulutlar çeşitli hatâyî motifler ile bir arada yer almış³³⁶ ve tığlar rûmî motifleri ile tasarlanmıştır.

Tezhipli sayfalar, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi R.911 envanter numaralı 1580 tarihli *Heft Evreng-i Câmî*³³⁷ adlı eserin 152a sayfasındaki minyatür dışındaki kenarsuyu tezhibi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi YY.896 envanter numaralı 1584 tarihli *Kur'ân-ı Kerîm*³³⁸'in serlevha sayfasının kenarsuyu tezhibi, Konya Mevlana Müzesi 133 envanter numaralı 1580 tarihli *Dîvân*³³⁹ adlı eserin 1b-2a sayfalarındaki minyatür dışındaki kenarsuyu tezhibi, Firestone Kütüphanesi 1159 envanter numaralı *Kur'ân-ı Kerîm*³⁴⁰'in tezhipleri ve Ankara Vakıf Eserleri Müzesi 566 envanter numaralı *Kur'ân-ı Kerîm*³⁴¹'in tezhipleri ile benzerdir.

Eseri, tezhip özellikleri ve benzer örnekler dikkate alındığında XVI. yüzyıl olarak değerlendirebiliriz.

³³⁶ Zeren Tanındı, "Başlangıcından Osmanlıya Tezhip Sanatı", s.270.

³³⁷ Lâle Uluç, a.g.e., s.410.

³³⁸ Ayla Güleç, a.g.t., s.96-97.

³³⁹ Serpil Bağcı, *Konya Mevlana Müzesi Resimli El Yazmaları*, İstanbul 2003, s.79.

³⁴⁰ Hamide Çöğenli, *Princeton Üniversitesi Firestone Kütüphanesi'nde Bulunan Tezhipli Bir Kur'ân-ı Kerîm'in Tahlili*, Atatürk Üni. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2011, s.68.

³⁴¹ Gülşen Aslan Elkıran, *Ankara Vakıf Eserleri Müzesi'nde Bulunan Tezhipli Eserlerin Süsleme Özellikleri*, Gazi Ü. Eğitim Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2012, s.500-504.

Örnek Nu.	: 16
Resim Nu.	: 122-124
Çizim Nu.	: 58
Envanter Nu.	: 14695
Eser Adı	: Güfte ve Şiir Mecmûası
Konu	: Edebiyat
Dil	: Osmanlı Türkçesi
Tarih	: -
Ölçüler	Cild ve Kağıt: 85x17
	Yazı : 61x12
Varak Sayısı	: 58
Satır Sayısı	: 10
Yazı Türü	: Tâ'lik
Müellif	: -
Müstensih	: -
Müzehhib	: -
Cild	: Cilt kahverengi deridir. Kablar şemseli ve ¼ simetrik hatâyî grubu motifleri ile tezyîn edilmiştir (Resim: 122-123).

Tezhipli Sayfalar : 2a

Genel Özellik : Sayfalar siyah iplik ve altın cetvel ile çevrenmiştir.

Halkârî Sayfa - v.2a

Tezhipli alan, 51x41mm ölçülerindedir.

Desen sağ alt köşeden dilimli yaprak motifleri ile başlar. Detaylı ve sade yuvarlak dilimli yapraklardan goncagül motifleri devam etmiş ve goncagül motiflerinden çıkan sırtlı yapraklar alan içerisinde yer almıştır. Sırtlı yapraklar, uç kısımlarından dönüş yaparak desene hareket kazandırmaktadır. Goncagül

motiflerinin ortasında, dal üzerinde yer alan açık dilimli ve sırtlı yaprakların devamında irice hatâyî motifi yer almaktadır.

Hatâyî motifinde yapraklar kıvrımlı çizilmiş ve yaprak içindeki dilimler hatâyî motifinin ana hatlarına oranla oldukça silik tahrirlenmiştir. Meşime içerisinde ve hatâyî motifi dışında goncagül motifleri yer almaktadır.

Hatâyî motifi üzerinde karşıya bakan sülün kuşu çizilmiştir. Desen sağa doğru goncagül motifi, sola doğru dilimli yaprak ile sonlandırılmıştır (Resim: 124).

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Saz Yolu'nda tezhiplenmiş sayfa 1992 yılında Dr. Hatice Aksu ve Prof. Kerim Silivri tarafından incelenmiş olup araştırmacılar, bu çalışmayı yapan sanatkârın Şahkulu olduğunu³⁴² belirtmişlerdir. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi H2836 envanter numaralı *Murakkaâ*³⁴³ da yer alan "Velican" imzalı çalışma ile benzer olması da göz önüne alındığında tezhibi, XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

---

³⁴² Hatice Aksu, a.g.t., s.166.

³⁴³ Banu Mahir, "Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu", s.389.

Örnek Nu.	: 17
Resim Nu.	: 125-129
Çizim Nu.	: 59
Envanter Nu.	: 14704
Eser Adı	: Dîvân-ı Câmî'
Konu	: Edebiyat
Dil	: Farsça
Tarih	: 950-1543
Ölçüler	Cild ve Kağıt: 203x130mm
	Yazı : 136x82mm
Varak Sayısı	: 158
Satır Sayısı	: 12
Yazı Türü	: Tâ'lik
Müellifi	: el-Câmî' Molla Abdurrahmân (v.898/1492-93)
Müstensih	: Haydar b. Abdullah
Müzehhib	: -

Cild : Lâke (rugaî) cildi, altın cetveller arasında altın zemin üzerinde koyu kahverengi bulut motifi çevrelemektedir. Cildin ortası, ön-arka kab ve miklep kısmında farklı olmak üzere; çeşitli ağaç, ot kümeleri, bulut ve hayvanî motifler ile tezyîn edilmiştir (Resim: 125-126-127).

Tezhipli Sayfalar : 1b, 2a.

Genel Özellik : Sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik ve altın cetvel ile çevrenmektedir.

Unvan Tezhibi v.1b

Sayfa; metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Metin kısmı iki sütundan oluşmuş ve yazı aralarındaki boşluğa beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Altın zemin üzerine serbest olarak dolaşan penç ve yaprak motifleri mavi renk dallar üzerinde; bordo, yeşil, eflatun ve sarı ile renklendirilmiştir.

Metnin yazılı olduğu sütunların dış kenarlarında; lacivert zemin üzerinde tek iplik hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Sütunların orta kısmında ise kitabeli zencerek yer almaktadır. Kitabeli zencerekte, paftaların zemini lacivert renktir ve içerisinde çift iplik hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır. Zencereğin zemini altındır ve ½ simetrik siyah renk rûmî motifi tasarımı yer almaktadır (Resim: 128).

Unvan sayfası "iklil unvan sayfası" formunda olup iki alandan oluşmaktadır.

Başlık tezhibini 8 mm eninde altın iplik, lacivert zemin üzerinde beyaz renk (+ -) ince arasuyu, altın zemin üzerinde siyah renk zencerek arasuyu, mavi zemin üzerinde siyah renk (+ -) ince arasuyu ve yeşil renk iplik ile çevrelenmektedir.

Başlık tezhibi, 73x22 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alanın ortasında altın zemin üzerinde üstübeç mürekkebi ile *Dîvân-ı Mevlânâ Abdurahmân Câmi'* yazılıdır. Yazı zemininde mavi renk rûmî helezonu dolaşmaktadır. Kitabenin dışında kalan bölümde, turuncu ve beyaz renk ipliklerin meydana getirdiği paftaların zemini altındır. Beyaz iplikli pafta içerisinde tek hatâyî motifi, turuncu iplikli pafta içerisinde ¼ simetrik hurdelenmiş yeşil renk rûmî motifi ve hatâyî grubu motifleri bulunmaktadır. Hurdelenmiş yeşil renk rûmî motifinin zemini siyah renktir. Lacivert zemin içerisinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

İklil alan, 90x15 mm ölçülerinde ½ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Beyaz iplikli dendanlar merkez ve tığ yönüne doğru hareket etmiş ve merkez yönü altın, tığ yönü lacivert zemin rengine boyanmıştır. Altın zemin içerisinde altın ortabağ motifinin zemini siyah renktir. Lacivert zemin içerisinde ise yeşil ortabağ motifinin zemini turuncu renktir. Bu alanlar içerisinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Başlık tezhibi ve ikkil alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri altın dallar üzerinde; yeşil, mavi, turuncu, eflatun, beyaz ve sarı ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik, siyah renk iplik ve lacivert renk kuzu ile düz olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renk tığlar, 20 mm ve 15 mm uzunluklarında olup düz çizgi ve rûmî motiflerinden tasarlanmıştır (Resim: 128-129).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.2a.

Başlık tezhibi, 91x14 mm ölçülerinde olup ½ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alan merkezinde, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmış ve bu alan beyaz renk dendanlar ile çevrelenmiştir. Yazı zemininde helezon üzerinde yer alan hatâyî grubu motifleri siyah renk ile çift tahrir tekniğinde uygulanmıştır. Başlık tezhibinin dışındaki lacivert zeminli alan içerisinde kıvıll kahve renginde ½ simetrik rûmî motifi bulunmaktadır. Bu paftanın içerisi siyah renk olup goncagül motifi yer almaktadır.

Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül ve yaprak motifleri; yeşil, mavi, sarı, beyaz ve kıvıll kahve ile renklendirilmiştir (Resim: 128).

Değerlendirme : Eser, 1543-44 tarihli dir.

Tezhipli sayfalar, altın-lacivert dengesinin sağlanması, çeşitli arasuyu kullanımı ve tığların düz çizgilerden tasarlanması ile klasik dönem özelliklerini yansıtmaktadır. Eserde, bu dönem tezhiplerinde alışık olmadığımız yeşil ve kıvıll kahve renkler birlikte kullanılmıştır.

Tezhipleri, eserin tarihi ve tezhip özellikleri dikkate alındığında XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 18
Resim Nu.	: 130-136
Çizim Nu.	: 60, 61
Envanter Nu.	: 14713
Eser Adı	: Dîvân-ı Sâdî
Konu	: Edebiyat
Dil	: Farsça
Tarih	: 941/1534-35
Ölçüler	Cild ve Kağıt: 203x130mm
	Yazı : 136x82mm

Varak Sayısı : 158

Satır Sayısı : 12

Yazı Türü : Tâ'lik

Müellifi : Sâdî Şîrâzî

Müstensih : -

Müzehhib : -

Cild : Cilt kahverengi deridir. Kablar şemseli olup içerisi hatâyî grubu motifi ile serbest olarak tasarlanmıştır (Resim: 130-131).

Tezhipli Sayfalar : 1b-2a, 2b.

Genel Özellik : Sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik, altın cetvel, yeşil renk iplik ve altın iplik ile çevrelenmiştir.

Minyatürlü Sayfa v.1b-v.2a.

Karşılıklı çift sayfa olarak hazırlanmış minyatürlü sayfa; minyatür, arasuyu ve kenarsuyu bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 132).

Minyatürlü alan 71x13 mm ölçülerinde olup zaman içerisindeki ciddi tahribat minyatürlere zarar vermiştir.

Arasuyu, 2 mm eninde altın cetvel ve siyah renk iplik ile çevrenmektedir.

Kenarsuyu; 12 mm eninde, "iklil" formunda olup ½ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir.

Paftalar, altın iplik üzerinde yer alan rûmî ve devamında altın dendanların oluşturduğu kapalı formlar ile oluşturulmuştur. Bu formlar sırası ile merkeze ve tığ yönüne doğru sıralanmıştır. Paftalar, altın zemin üzerinde turuncu ve mavi renk penç motifleri ile müzehheptir.

Paftalar dışındaki alan lacivert renk olup hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Paftaların içinde ve dışında yer alan; penç, goncagül ve yaprak motifleri; altın dallar üzerinde pembe, turuncu, mavi ve sarı ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan altın iplik ve lacivert renk kuzu ile düz olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renk tığlar, 13 mm uzunluğunda olup çizgi ve penç motiflerinden tasarlanmıştır (Resim: 132-133).

Unvan Tezhibi v.2b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Yazı aralarındaki boşluğa altın zemin üzerine beyne's-sutur tekniği uygulanmıştır. Mavi renk dallar üzerinde serbest olarak dolaşan penç, goncagül ve yaprak motifleri turuncu ve sarı ile renklendirilmiştir (Resim: 134).

Unvan sayfası, "mürekkep unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini 4 mm enindeki altın iplik, lacivert renk iplik, yeşil renk iplik ve kitabeli zencerek çevrelemektedir. Kitabeli zencerek bölümünde; kitabe kısımları altın olup lacivert renk zeminden siyah renk tahrir ile ayrılmaktadır. Altın zemin üzerinde ters simetrik helezon üzerinde penç, goncagül ve yaprak motifleri vardır. Köşelerde penç motifi yerine hatâyî motifi kullanılmıştır.

Başlık tezhibi, 66x25 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alanın ortasında altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Bismihi Subhânehû ve Teâla* yazılıdır. Beyaz renk dendan ile oluşturulan alanın yazı zemininde; turuncu, pembe, beyaz ve mavi renklerine boyanmış hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Kitabenin dışındaki bölümde paftalar, altın iplikler üzerinde yer alan rûmî motifinden meydana

gelmiştir. Paftaların içerisi altın, geriye kalan alan lacivert zemin rengine sahiptir. Altın zeminli alanlar; detaylı hatâyî motifi ile, lacivert zeminli alan; penç, goncagül ve yaprak motifleri ile müzehheptir.

Mürekkep alan, 76x25 mm ölçülerinde ½ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alan içerisinde, altın dendanlar ile oluşturulmuş kapalı formların zemini altın olup içerisinde ¼ simetrik rûmî motifinden oluşan lacivert zeminli bir pafta vardır. Kubbe kısmında ortabağ motifi, rûmî motifi ve tepelik motifi ile oluşturulan kapalı form; köşelerde, yalnızca rûmî motifi ile tasarlanmıştır. Mürekkep alan içerisinde, ½ simetrik altın rûmî motifi kapalı formlar oluşturmuş ve zemini altın olup paftaların dışındaki alan lacivert renktir.

Başlık tezhibi ve mürekkep alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motifleri altın dallar üzerinde; turuncu, mavi, pembe ve beyaz ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik, lacivert renk iplik ve lacivert renk kuzu ile düz-dendanlı olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renk tığlar, 18 mm uzunluğunda olup düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 135-136).

Değerlendirme

Eser, 941/1534-35 tarihlidir.

Minyatürlü serlevha tezhibinde yer alan minyatürler, tahminimizce insan figürlerindeki yüzlerin silinmeye çalışılması ile neredeyse yok olmuştur. Minyatürlü alanı çevreleyen serlevha tezhibinde ise bazı zemin renklerinde ve tığlarda dökülmeler vardır. Unvan tezhibi, serlevha tezhibine kıyasla daha iyi işçiliğe sahiptir. Müzehhep sayfalar, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi M.71 envanter numaralı 1575 tarihli Kur'ân-ı Kerîm³⁴⁴'in serlevha sayfası kenarsuyu tezhibi ve Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 220 envanter numaralı 1572 tarihli *Şerefnâme*³⁴⁵ adlı eserde 193b sayfasındaki unvan tezhibi ile benzerdir.

³⁴⁴ Ayla Güleç, a.g.t., s.107-108.

³⁴⁵ Pınar Güleç, a.g.t., s.230.

Tezhipleri, eserin tarihi ve benzer tezhip örnekleri dikkate alındığında XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 19
Resim Nu.	: 137-140
Çizim Nu.	: 62
Envanter Nu.	: 14716
Eser Adı	: Şah ve Derviş
Konu	: Edebiyat
Dil	: Farsça
Tarih	: 1002/1593-1594
Ölçüler	Cild ve Kağıt: 196x125mm
	Yazı : 149x90mm
Varak Sayısı	: 238
Satır Sayısı	: 15
Yazı Türü	: Tâ'lik
Müellifi	: Hilâli M. Abdullah Usturabâdi Şâir (v.936/1529-30)
Müstensih	: -
Müzehhib	: -
Cild	: Ebrulu mukavva cilttir (Resim: 137-138).
Tezhipli Sayfa	: 1b.
Genel Özellik	: Sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik, altın cetvel, yeşil renk iplik ve turuncu renk iplik ile çevrelenmektedir.

Unvan Tezhibi v.1b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 139).

Unvan sayfası, "mürekkep unvan sayfası" formunda olup üç alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini 7 mm eninde lacivert renk iplik, turuncu renk iplik, altın zemin üzerine siyah renk zencerek arasuyu çevrelemiştir.

Başlık tezhibi, 60x23 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alan ortasında dendanlı paftanın zemini sıvama altın olup içerisi boş bırakılmıştır. Altın iplikler üzerinde yer alan rûmî motiflerinin meydana getirdiği kapalı formların zemini yeşil ve kırmızı renktir. Köşelerde bulunan beyaz dendanlı paftaların zemini altındır ve geriye kalan alan lacivert renktir. Bu alanlar hatâyî grubu motifleri ile müzehheptir.

Kitabeli zencerek alanı 73x6 mm ölçülerindedir. Paftalar kırmızı ve siyah zemin renklerine sahip olup zemin altın ile boyanmıştır. Siyah zemin üzerindeki hatâyî grubu motifleri çift iplik arasuyu olarak yer almakta, kırmızı zemin içerisinde ise tek penç motifi bulunmaktadır.

Mürekkep alan, 73 x 34 mm ebadında $\frac{1}{2}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Beyaz dendanlar ile oluşturulmuş kubbeli alanın zemini altındır. $\frac{1}{2}$ simetrik turuncu renk ortabağ ve yeşil renk $\frac{1}{4}$ simetrik rûmî motifi ile oluşturulan paftaların zemini lacivert renktir. $\frac{1}{2}$ simetrik turuncu renk rûmî motifinin zemini ise yeşil renktir. Paftaların dışındaki alan hatâyî grubu motifleri ile müzehheptir.

Kubbeli alanın dışındaki lacivert zemin içerisinde $\frac{1}{2}$ simetrik yeşil renk rûmî motifi ve altın ortabağ motifi kırmızı zemin rengi ile boyanmıştır. $\frac{1}{2}$ simetrik altın rûmî motifinin zemini ise siyah renktir.

Tezhipli alanlarda paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül, ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, beyaz, eflatun ve yeşil ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik ve lacivert kuzu ile; dendanlı-düz olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renkteki tığlar, 20 mm uzunluğunda olup çizgi ve noktalardan tasarlanmıştır (Resim: 139-140).

Değerlendirme

Eser, 1002/1593-94 tarihli dir.

Unvan tezhibinde paftalama ve zemin rengi dengesi oldukça muntazamken motiflerin kendi içerisinde düzeni ve dalların birbirini takip etmesi açısından işçiliği iyi değildir. Unvan tezhibi; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Kütüphanesi Üniversite B 1 envanter numaralı *Hadikatü's-Sü'edâ*³⁴⁶ adlı eserin unvan tezhibi, Ali Emiri Kütüphanesi 951 envanter numaralı *Mahzenü'l Esrâr Tercümesi*³⁴⁷ adlı eserin 1b sayfasındaki unvan tezhibi ve Yusuf Ağa Kütüphanesi YY.6636/1 envanter numaralı *Enîsü'l Enes-Munkati'in fi'l-Hadîs*³⁴⁸ adlı eserin unvan tezhibi ile benzerdir.

Tezhipleri, eserin tarihi ve benzer tezhipler dikkate alındığında XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

---

³⁴⁶ İffet Ashı Kök Karakaya, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi  niversite A ve  niversite B Koleksiyonları Yazmalarında Tezhipler*, Ankara  . Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011, s.112.

³⁴⁷ Elif  zt rk, *Ali Emîrî Efendi Kütüphanesi 951'nolu Yazmanın Tezhip Açınsından Değerlendirilmesi*, M. . G z. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012, s.54.

³⁴⁸ Nurcan Sertyüz, a.g.t., s.85-86.

Örnek Nu. : 20

Resim Nu. : 141-178

Çizim Nu. : 63-91

Envanter Nu. : 14722

Eser Adı : Külliyyât-ı Sâdî

Konu : Edebiyat

Dil : Farsça

Tarih : -

Ölçüleri **Cild ve Kağıt:** 245x150mm

Yazı : 173x91mm

Varak Sayısı : 285

Satır Sayısı : 17

Yazı : Tâ'lik

Müellifi : Müşerref b. Muslih es-Sâdî (v.742/1341-42)

Müstensih : Ahmed b. Bîsütûn

Müzehhib : -

Cild : Bordo renk modern cilttir (Resim: 141-142).

Tezhipli Sayfalar : 1b-2a, 7b, 10a, 13a, 15a, 19b, 25a, 26b, 28b, 37a, 38a, 40b, 48b, 77b, 82a, 86b, 92b, 173b, 214b, 228b, 238b, 258b, 260a, 265b, 268b, 277b, 278b, 280a, 282a, 284a.

Genel Özellik : Sayfalar; lacivert renk kuzu, siyah renk iplik ve altın cetvel ile çevrelenmektedir.

Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a

Serlevha sayfası; iç alan, arasuyu ve kenarsuyu bölümlerinden oluşmaktadır (Resim: 143).

İç alan 143x79 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Paftalar, mavi zemin üzerine lacivert renk (+ -) ince arasuyu, altın zemin üzerine siyah renk (+ -) ince arasuyu ile hendesi olarak oluşturulmuştur.

İç alan merkezinde, kağıt zemin üzerine eseri öven şiir yazılmış ve beyne's-sutur tekniği ile yazı araları altınla doldurulmuştur. Altın zemin üzeri, serbest hatâyî grubu motifleri ile bezelidir.

Yazının yatay uzantısındaki altın zeminli pafta içerisinde ½ simetrik altın dallar üzerinde hurdelenmiş ortabağ ve rûmî motifleri, hatâyî grubu motifleri ile yer almaktadır. Hurdelenmiş ortabağın hurde zemini siyah olup içerisi lacivert zemin rengine sahiptir.

Yazının dikey uzantısındaki, hendesi altın zeminli pafta içerisi ½ simetrik olarak tasarlanmış olup rûmî ve sarılma rûmî motifleri ile lacivert zemin rengine sahip kapalı formlar meydana getirilmiştir. Rûmî ve hatâyî grubu motifleri altın dallar üzerinde yer almaktadır.

Lacivert zeminli hendesi pafta; altın bulut motifi ve altın dallar üzerinde yer alan hatâyî grubu motifleri ile bezelidir.

Cetvelin dikey uzantısı üzerinde, altın iplikler üzerinde yer alan ½ simetrik hurdelenmiş ortabağ ve sarılma rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altındır. Geriye kalan alanın zemin rengi ise lacivert olup pafta içinde ve dışında hatâyî grubu motifleri yer almaktadır.

Arasuyu; 10 mm enindeki dikey cetvel altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu; 24 mm enindeki yatay cetvel altın iplik, lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu ve altın zemin üzerine anahtarlı zencerek ile çevrelenmektedir. Anahtarlı zencereğin orta boş alanlarında sırası ile mavi ve kahverengi renk penç motifleri ile müzehheptir.

Kenarsuyu, 35 mm eninde "iklil serlevha" formundadır. Kenarsuyu tasarımı köşeler hariç ½ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir.

Altın iplikler üzerine yerleştirilen sarılma rûmî ve ortabağ motiflerinin meydana getirdiği kapalı formların zemini lacivert renk olup geriye kalan alanın zemini altındır.

İç alan ve kenarsuyu bölümlerinde, paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, sarı, yeşil, mavi ve eflatun ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik, lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu ve lacivert renk kuzu ile düz olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renkteki tığlar, 25 mm ve 12 mm ölçülerinde düz çizgiler ile tasarlanmıştır (Resim: 143-144).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.7b, v.86b

Tezhibi, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibleri ortalama 55x35 mm ölçüsünde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, turuncu iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu renk iplik yatay uzantısında aynı renk tepelik motifi ile nihayetlenmiştir. Altın iplikler üzerinde yer alan ¼ simetrik hurdeleri rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alanın zeminin rengi ise laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; turuncu, sarı, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 145-158).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.10a

Tezhibi, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi, 53x32 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, altın iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini de sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, içeri doğru daralan daire helezon üzerinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Altın iplik yatay uzantısında sarılma tepelik motifi ile nihayetlenmiştir. Altın iplikler üzerinde yer alan ½ simetrik sarılma rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alanın zemin rengi ise laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; turuncu, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 146).

Hâşiye Tezhibi v.13a

Hâşiye tezhibi üç alandan oluşmaktadır. Bu alanları altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Tezhip, 85x22 mm ölçülerindedir. Alan zemini sıvama altın olup üzerine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde yeşil dallar üzerinde penç, goncagül ve yaprak motifleri; mavi, turuncu, eflatun ve sarı ile renklendirilmiştir.

Başlık tezhibinin alt ve üstündeki alan 8x22 mm ölçülerindedir. Alanın zemini lacivert renk olup içerisinde altın dallar üzerinde penç, goncagül ve yaprak motifleri bulunmaktadır (Resim: 147).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.19b, v.228b

Tezhibi, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi 55x35 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, turuncu iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, ters simetrik hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu renk

iplik yatay uzantısında hurdelenmiş tepelik motifi ile nihayetlendirilmiş olup motifin zemini siyah renk ile boyanmıştır. Lacivert zemin üzerinde altın bulut motifi ve hatâyî grubu motiflerinden oluşan tasarım yer almaktadır.

Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül, ve yapraklar; turuncu, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 149-168).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.25b

Tezhibi, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi 54x32 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, altın iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Altın iplik yatay uzantısında tepelik motifi ile nihayetlendirilmiş ve devamında hatâyî grubu motifleri dallarının oluşturduğu alanın zemini altındır. Altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî ve ortabağ motiflerinin zemini de altın olup geriye kalan alanın zemin rengi laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; turuncu, sarı, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 150).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.26b

Tezhibi, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi 54x27 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, altın iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, içeri doğru daralan daire helezon üzerinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Altın iplik yatay uzantısında $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motifi ile devam etmiş ve

altın zeminli pafta oluşmuştur. Pafta içerisinde altın ortabağ motifinin ve paftaların dışındaki alanın zemini lacivert renktir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül ve yapraklar; turuncu, sarı, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 151).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.28b

Tezhibi, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi, 53x35 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alanın ortasında, turuncu renk iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, içeri doğru daralan daire helezon üzerinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu renk iplik yatay uzantısında tepelik motifi ile nihayatlendirilmiştir. Köşelerden çıkışlı altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{4}$ simetrik rûmî ve yatay devamında $\frac{1}{2}$ simetrik tepelik motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alanın zemin rengi laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; turuncu, sarı, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 152).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.37a

Tezhibi, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi, 53x26 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alan ortasında, turuncu renk iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, içeri doğru daralan daire helezon üzerinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu renk iplik yatay uzantısında goncagül motifi ile nihayatlendirilmiştir. Altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik sencide rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alanın zemin rengi ise laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; turuncu, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 153).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.40b

Tezhibi, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi, 53x32 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, turuncu renk iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, ters simetrik helezon üzerinde üzerinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu renk iplik yatay uzantısında sarılma tepelik motifi ile nihayetlendirilmiş olup motifin sarılma kısmı altın ile boyanmıştır. Altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik sarılma rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alanın zemin rengi laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; turuncu, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 154).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.48b

Ara başlık (bâb başı) tezhibi iki alandan oluşmaktadır. Bu alanları altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 53x33 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, turuncu renk iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, içeri doğru daralan daire helezon üzerinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu renk iplik yatay ve dikey uzantısında tepelik motifi ile nihayetlendirilmiştir. Altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{4}$ simetrik rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alanın zemin rengi laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; turuncu, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir.

Başlık tezhibi üzerindeki kitabeli zencerek alanı 53x8 mm ölçülerindedir. Alan içerisindeki turuncu renk dendanı alanın içerisi lacivert renk olup içerisinde altın dallar üzerinde penç ve goncagül motifleri bulunmaktadır. Penç motifi turuncu, goncagül motifi ise sarı ile renklendirilmiştir. Alan zemini altındır ve içerisinde mavi renk penç motifi vardır (Resim: 155).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.77b

Tezhibi altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi, 55x34 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, turuncu iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu renk iplik yatay uzantısında altın zeminli paftalar meydana getirmiş ve içerisindeki altın ortabağ motifini zemini lacivert renktir. Altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motiflerin de zemini altın olup geriye kalan alanın zemin rengi laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül, ve yapraklar; turuncu, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 156).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.82a

Tezhibi altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi, 54x26 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, turuncu renk iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, içeri doğru daralan daire helezon üzerinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu renk iplik yatay uzantısında ortabağ motifi ile nihayetlendirilmiş olup motifin zemini lacivert renktir. Altın iplikler üzerinde yer

alan $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alanın zemin rengi laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; turuncu, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 157).

Unvan Tezhibi v.92b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Metin kısmı, üç sütundan oluşmuştur. Sağ sütun içerisine yazı, mâil tarzda yazılmış; üst ve alt köşelerine serbest yaprak motifi ile muska tezhibi yapılmıştır (Resim: 159).

Unvan sayfası, "kubbeli unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Bu alanları 2 mm eninde, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk +,- ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 81x40 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alan ortasında, lacivert zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kitâbu Tayyibât-ı Külliyyât* yazılmış ve bu alanı altın iplikler dandanlı ve düğümlü olarak çevrelemiştir. Düğümlerin zemini siyah renktir. Yazı zemininde, altın dallar üzerinde penç, goncagül ve yaprak motifleri yer almaktadır. Altın iplikler dikey ve yatay uzantısında altın sarılma rûmî motifleri ile devam etmektedir. Altın zemin üzerinde; lacivert renk bulut motifleri, altın iplikler üzerinde dolaşan sarılma rûmî motifleri ve hatâyî grubu motifleri bir arada tasarlanmıştır.

Kubbeli alan, 84x23 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik sarılma rûmî motifleri tığ yönüne doğru, tezhipli alanı sınırlandıran altın iplik merkez yönüne doğru tepelik ile nihayetlenmiştir. Sarılma rûmî motifleri ve hatâyî grubu motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın, geriye kalan alanlar ise lacivert renktedir. Her iki yöne çıkış veren penç motifi, merkez yönünde altın zemin üzerinde hatâyî motifi, tığ yönünde goncagül motifi ile sonlanmıştır.

Başlık tezhîbi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, pembe, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru düğümlü altın iplik ve lacivert renk iplik ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır. Her bir dendan üzerine desene hareket katmak amacı ile lacivert renkte noktalar konmuştur.

Lacivert renkteki tığlar, 20 mm ve 17 mm ölçülerinde düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 160-161).

Unvan Tezhîbi v.173b

Sayfa, metin ve unvan tezhîbi bölümlerinden oluşmaktadır.

Metin kısmı, üç sütundan oluşmuştur. Sağ sütun içerisine yazı, mâil tarzda yazılmış; üst ve alt köşelerine serbest yaprak motifi ile muska tezhîbi yapılmıştır (Resim: 162).

Unvan sayfası, "iklil unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhîbini 2 mm eninde; altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhîbi, 79x33 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alan ortasında, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kitâbu Bedâyi'* yazılmış ve bu alanı dendanlı altın iplikler çevrelemiştir. Altın iplikler bu alanın yatay uzantısında altın ortabağ motifi ile nihayetlenmiştir. Yazı zeminindeki yeşil renk dallar; penç, goncagül ve yaprak motifleri ile müzehheptir. Düğümlü altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik sarılma rûmîler altın zeminli kapalı formlar oluşturmuştur. Bu pafta içerisindeki $\frac{1}{2}$ simetrik sade rûmî motiflerinin zemini ve paftaların dışındaki alanın zemini lacivert renktir. Bu alanlar içerisinde hatâyî grubu motifleri düzgün bir helezon üzerinde dolaşmaktadır.

İklil alan, 82x20 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Paftalar turuncu renk iplikli dendanların tığ ve merkez yönüne doğru hareket etmesi ile oluşmaktadır. Turuncu ipliklerin merkez yönü lacivert, tığ yönünün zemini altındır. Lacivert zemin

içerisinde $\frac{1}{2}$ simetrik altın rûmî motiflerinin zemini de altındır. Altın zemin içerisinde deseni sınırlandıran altın iplik merkez yönüne doğru sarılma tepelik ile, lacivert iplik içerisindeki boşluk goncagül motifi ile nihayetlenmiştir.

Başlık tezhibi ve ikkil alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik, lacivert renk iplik, altın iplik ve lacivert renk kuzu ile dendanlı olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renkteki tığlar, 20 mm uzunluğunda düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 163-164).

Unvan Tezhibi v.214b

Sayfa, metin ve unvan tezhibi bölümlerinden oluşmaktadır.

Metin kısmı, üç sütundan oluşmuştur. Sağ sütun içerisine yazı, mâil tarzda yazılmış; üst ve alt köşelerine serbest yaprak motifi ile muska tezhibi yapılmıştır (Resim: 165).

Unvan sayfası, "ikkil unvan sayfası" formunda olup iki alandan müteşekkildir. Başlık tezhibini 2 mm eninde, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk +,- ince arasuyu çevrelemektedir.

Başlık tezhibi, 79x36 mm ölçülerinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Alan ortasında, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile *Kitâbu Havâtî Mir Gazeliyyât* yazılmış ve bu alanı dendanlı altın iplikler çevrelemiştir. Yazı zemininde yeşil dallar üzerinde penç, goncagül ve yaprak motifleri yer almaktadır. Altın iplikler üzerinde yer alan sade rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alanın zemini lacivert renktir.

İkkil alan, 82x20 mm ölçülerinde $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre sağa ve sola katlanarak devam eden ulama tarzında düzenlenmiştir. Altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{2}$ simetrik sarılma rûmî motiflerinin merkez yönü lacivert, tığ yönü altın zemindir. Lacivert zemin içerisindeki altın ortabağ motifinin zemini de altındır. Altın zemin içerisindeki altın ortabağ motifinin ise zemini lacivert renktir.

Başlık tezhibi ve kubbeli alanlarda; paftaların içinde ve dışında yer alan hatâyî, goncagül, penç ve yapraklar; altın dallar üzerinde turuncu, eflatun, sarı, beyaz ve mavi ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alan içten dışa doğru altın iplik, lacivert renk iplik, altın iplik ve lacivert renk kuzu ile düz olarak sınırlandırılmıştır.

Lacivert renkteki tığlar, 18 mm uzunluğunda düz çizgilerden tasarlanmıştır (Resim: 166-167).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.238b

Tezhibi altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi 53x32 mm ölçüsünde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, turuncu iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, serbest olarak dolaşan hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu renk iplik yatay uzantısında aynı renk tepelik motifi ile nihayetlenmiştir. Altın iplikler üzerinde yer alan ¼ simetrik rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı formların zemini altın olup geriye kalan alanın zemin rengi ise laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül ve yapraklar; turuncu, sarı, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 169).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.258b

Tezhibi altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi 54x32 mm ölçülerinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, turuncu renk iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı

yazılmıştır. Yazı zemininde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Lacivert zemin üzerinde, altın bulut motifi ve hatâyî grubu motiflerinden oluşan tasarım yer almaktadır.

Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül, ve yapraklar; turuncu, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 170).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.260a

Tezhibi altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi, 54x26 mm ölçüsünde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, turuncu iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, içeri doğru daralan daire helezon üzerinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu renk iplik yatay uzantısında aynı renk tepelik motifi ile nihayetlenmiştir. $\frac{1}{2}$ simetrik altın ortabağ motiflerinin zeminleri de altın olup geriye kalan alanın zemin rengi ise laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül ve yapraklar; turuncu, sarı, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 171).

Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.277b

Tezhibi altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Ara başlık (bâb başı) tezhibi, 54x25 mm ölçüsünde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır.

Alanın ortasında, turuncu iplik ile dendanlı olarak oluşturulan kapalı formun zemini sıvama altın olup içerisine üstübeç mürekkebi ile konu başlığı yazılmıştır. Yazı zemininde, içeri doğru daralan daire helezon üzerinde hatâyî grubu motifleri yer almaktadır. Turuncu renk iplik yatay uzantısında aynı renk tepelik motifi ile nihayetlenmiştir. Altın iplikler üzerinde yer alan $\frac{1}{4}$ simetrik hurdeli rûmî motiflerinin zeminleri de altın olup geriye kalan alanın zemin rengi ise laciverttir.

Paftaların içinde ve dışında yer alan penç, goncagül ve yapraklar; turuncu, sarı, yeşil, mavi, beyaz ve eflatun ile renklendirilmiştir (Resim: 174).

Hâşiye Tezhibi v.15a, v.38a, v.265b, v.268b, v.280b, v.282a, v.284a

Tezhibleri, altın iplik ve lacivert zemin üzerine beyaz renk (+ -) ince arasuyu çevrelemektedir.

Hâşiye tezhibleri ortalama 70x18 mm ölçülerindedir. Alan zemini sıvama altın olup üzerine üstübeç mürekkebi ile konu başlıkları yazılmıştır. Yazı zemininde yeşil dallar üzerinde penç, goncagül ve yaprak motifleri; mavi, turuncu, eflatun ve sarı ile renklendirilmiştir (Resim: 148-176-172-173-175-177-178).

Değerlendirme

Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî adlı eserde bir adet serlevha tezhibi, üç adet unvan tezhibi, onyedini adet ara başlık (bâb başı) tezhibi ve yedi adet hâşiye tezhibi bulunmaktadır. Tezhipli alanlarda XVI. yüzyıl Safevi dönemi Herat etkileri özelliklerinden, serlevha tezhibinde iç alanda beyaz hendesi paftalar, zarif rûmîler, çeşitli hatâyî motifleri, dar ve enli arasuları³⁴⁹ görülmektedir.

Eserde serlevha tezhibi; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmet Kitaplığı 5 envanter numaralı 1504 tarihli *Kur'ân-ı Kerîm*³⁵⁰'in zahriye tezhibinin kenarsuyu, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi 1984 envanter numaralı 1549 tarihli *Şahname-i Firdevsî*³⁵¹ adlı eserin 613b-614a sayfalarında yer alan tezhibin kenarsuyu, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde A.6686 envanter numaralı *Kur'ân-ı Kerîm*³⁵²'in 282a sayfasında tam sayfa tezhibinin iç alanı ve Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi 647 envanter numaralı 1533 tarihli *Dîvân-ı Hoca Hâfız Şîrâzî*³⁵³ adlı eserin zahriye tezhibinin iç alanı ile benzerdir.

³⁴⁹ Zeren Tanındı, "Başlangıcından Osmanlıya Tezhip Sanatı", s.273.

³⁵⁰ Gülnihal Küpeli, a.g.t., s.250.

³⁵¹ Lâle Uluç, a.g.e., s.156.

³⁵² Nermin Özcan, a.g.t., s.122.

³⁵³ Zeynep Çavdar Kaleli, a.g.t., s.109.

Eserde unvan tezhipleri, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde F.Y.1309 envanter numaralı 1518 tarihli *Hamse*³⁵⁴ adlı eserin 264a sayfasındaki unvan tezhibi ve Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi 698 envanter numaralı 1542 tarihli *Divân-ı Abdülmecid*³⁵⁵ adlı eserin 251b ve 343b sayfalarındaki unvan tezhipleri ile benzer üsluptadır.

Eseri, tezhip özelliği ve incelediğimiz benzer tezhipler dikkate alındığında XVI. yüzyıl olarak değerlendirebiliriz.

---

³⁵⁴ Nermin Özcan, a.g.t., s.130.

³⁵⁵ Zeynep Çavdar Kaleli, a.g.t., s.131-134.

IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

"Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde Bulunan XVI. Yüzyıla Ait Tezhipli Eserler" adlı çalışmamızda, 6030 adet yazma eser içerisinde 119 adet tezhipli eser belirlenmiş olup XVI. yüzyıla ait 20 eser incelenmiştir.

Eserlerin 8'inde ketebe kaydı bulunmakta (Örn. 1, 4, 6, 7, 10, 17, 18, 19), 12'sinde ise ketebe kaydı bulunmamaktadır (Örn. 2, 3, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20). Eserler, XVI. yüzyıla tarihlendirilmeye çalışılırken ketebe kaydındaki tarih dikkate alınmakla beraber tezhipli alanlarda kullanılan kompozisyon, motif ve renk özelliklerine de dikkat edilmiştir. İncelenen örnekler Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Türk İslâm Eserleri Müzesi, Süleymaniye Kütüphanesi, Etnografya Müzesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Ankara Vakıf Eserleri Müzesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Kütüphanesi, Oxford Bodlein Kütüphanesi, Firestone Kütüphanesi, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Rodos Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi, Manisa İl Halk Kütüphanesi, Ali Emiri Kütüphanesi, Konya Mevlana Müzesi ve Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde bulunan benzer örnekler ile kıyaslanarak XVI. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

XVI. yüzyılda, fethedilen ülkelerden gönderilen ve sanatını rahat icra edebilme arzusuyla İstanbul'a gelen sanatkarlar, kendi zevk ve görüşlerini burada buldukları sanatla harmanlayarak eserler hazırlamıştır³⁵⁶. Bu durum, bir asırlık zaman dilimi içerisinde farklı üslûpta eserlerin yapıldığını göstermektedir. İncelemiş olduğumuz örnekler içerisinde de Osmanlı ve Safevi Dönemi tezhip sanatının yansımaları görülmektedir.

Safevi yazmalarında, serlevha sayfalarındaki iç alan; şemse, salbek ve köşebendli olarak tasarlanmıştır. Bu üslûpta cetvel çokca kullanılmış ve farklı arasuları bir arada uygulanmıştır. Renkler ise daha canlı ve çeşitli uygulama alanı bulmuş olup renkli bulutlar çeşitli hatâyî motifler ile bir arada yer almıştır³⁵⁷. Tezhipli alanlarda beyaz hendesi paftalar ise Safevi dönemi Herat etkisi özelliklerindedir³⁵⁸. Bu özellikler neticesinde eserlerin 10'unun Safevi üslûbunda

³⁵⁶Fatma Çiçek Derman, "Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl", s.343.

³⁵⁷Zeren Tanındı, "Başlangıcından Osmanlıya Tezhip Sanatı", s.270.

³⁵⁸Zeren Tanındı, "Başlangıcından Osmanlıya Tezhip Sanatı", s. 272-273.

(Örn. 2, 3, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 20) tezhiplendiği tahmin edilmektedir. Bunlardan 3'ünde hendesi paftalama ile Safevi dönemi Herat etkisi (Örn. 3, 13, 20) görülmektedir. Eserlerin 10'unun ise Osmanlı üslûbunda (Örn. 1, 4, 5, 6, 7, 8, 16, 17, 18, 19) tezhiplendiği tahmin edilmektedir. Bunlardan 16. örnek klasik Osmanlı bezeme üslûplarından saz yolu ile tezhiplenmiştir.

Malzeme ve Teknik

Yazma eserlerde ilk malzeme eserin yazılacağı ve tezhibin yapılacağı aharlı kağıttır. Bu kağıt, gözü yormayan ve bütün renkleri yan yana getirebilen krem veya nohîdi olarak tabir edilen renkte olmalıdır. Çalışmamıza konu olan 20 eserde farklı tonlarda krem renk kağıt kullanılmıştır. 6. örnekte ise yazı zemininde krem renk kağıt kullanılmışken cetvelin dışında pembemsi renk kağıt vardır.

İncelenen eserlerde, tezhipli alanlardaki yazılar hariç metin kısımlarında siyah ve altın mürekkep kullanılmıştır. Tezhipli alanlarda yer alan yazılar 11 'inde üstübeç mürekkebi (Örn. 1, 2, 3, 4, 11, 12, 14, 15, 17, 18, 20), 1'inde siyah renk mürekkep (Örn. 5), 1'inde turuncu renk mürekkep (Örn. 8), 1'inde mavi renk mürekkep (Örn. 13) ile yazılmışken 6'sında yazı bulunmamaktadır.

Tasarlanan desenler; altın, mührü, farklı renklerde boyalar, tahrir mürekkebi, fırça, cetvel ve trilin yardımıyla tezhiplenir.

Tezhipli sayfalarda, desenler farklı tekniklerde uygulanmıştır.

Zemini boyalı klasik tezhip tekniğinde, altınlar sürülür ve parlatılır. Parlatılan altın siyah renk mürekkep ile nüanssız bir şekilde tahrirlenir. Deseni oluşturan motifler renklendirilir ve tahrirlenir. En son aşamada zemin, motiflerin formunu bozmadan dalgasız olarak boyanır. Çalışmamıza konu olan 19 eserde bu teknik (Örn. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20) uygulanmıştır.

Zerenderzer tekniğinde, altının parlak olarak kullanılacağı yerlere altın sürülür ve mührü ile parlatılır. Daha sonra altının mat olarak kullanılacağı yerlere altın sürülür ve eskiz yardımıyla mat olarak parlatılır. Motiflerin renkleri hazırlanır ve sürülür. En son tahriri nüanssız bir şekilde çekilir. Eserlerimizin 19'unda bu teknik (Örn. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20) kullanılmıştır.

Zeminin tamamı ile doldurulup üzerine farklı renk veya altın ile desenin çalışılması tekniğine çift tahrir denir. Eserlerin 4'ünde bazı alanlarda bu teknik (Örn. 3, 4, 11, 15) uygulanmıştır.

Klasik dönemde kullanılmış bir başka tekniğimiz de hâlfar tekniğidir. Altının veya farklı renklerin sulu bir şekilde gölgeli olarak uygulanması ve tahrirlenmesidir. Eserlerin 4'ünde bu teknik (Örn. 2, 3, 13, 16) kullanılmıştır.

Sayfa Tasarımları

İncelemiş olduğumuz eserlerin içerisinde, farklı sayılarda tezhipli sayfalar mevcuttur.

Eserlerin 4'ünde zahriye tezhibi bulunmakta (Örn. 3, 6, 11, 12) olup bu tezhipler, 3'ünde tek sayfa (Örn. 3, 6, 12) iken 1'inde karşılıklı çift sayfa (Örn. 11) olarak tasarlanmıştır. Zahriye tezhibinin 3'ü dilimli madalyon (Örn. 3, 11, 12), 1'i dilimli oval (Örn.6) formdadır.

Eserlerin 7'sinde serlevha tezhibi bulunmakta (Örn. 2, 3, 12, 13, 15, 17, 18) olup bu tezhipler, 6'sında karşılıklı çift sayfa (Örn. 2, 3, 12, 15, 18, 20) iken 1'inde tek sayfa (Örn. 13) olarak tasarlanmıştır. Serlevha tezhibi 2'sinde mürekkep (Örn. 2, 3), 4'ünde ikilil (Örn. 12, 13, 18, 20), 1'inde ise kubbeli (Örn. 15) formdadır.

Eserlerin 16'sında unvan tezhibi (Örn. 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20) bulunmaktadır. Unvan tezhibi 8'inde kubbeli (Örn. 1, 6, 7, 10, 12, 14, 15, 20), 6'sında ikilil (Örn. 4, 5, 8, 11, 17, 20), 4'ünde ise mürekkep (Örn. 9, 13, 18, 19) formunda tasarlanmıştır.

Kur'ân-ı Kerîmlerde (Örn. 2, 3), Fatiha Sûresi karşılıklı çift sayfaya yazılmış olup Bakara Sûresi için unvan tezhibi formunda sûre başı tezhibi yapılmıştır. Her iki örnekte de sûre başı tezhibi kubbeli formda tasarlanmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'deki (Örn.3) secâvend (falname) bölümü kubbeli unvan tezhibi formunda tezhiplenmiştir.

Eserlerin 4'ünde durak tezhibi (Örn. 2, 3, 5, 6) bulunmaktadır. 1'inde şeşhane durak (Örn. 3), 1'inde şeşberk ve şeşhane durak (Örn. 2), 2'sinde ise sadece altın sürülerek (Örn. 5, 6) durakların yerleri gösterilmiştir.

Eserlerin 2'sinde gül tezhibi (Örn. 2, 3) bulunmaktadır. Gül tezhibinin 2'si de hatâyî grubu motif ile müzehhep olup 1'i dendanlı (Örn. 2), 1'i hendesi (Örn. 3) formda tasarlanmıştır.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz tezhipli sayfalar dışında; eserlerin 3'ünde ara başlık (bâb başı) tezhibi (Örn. 12, 17, 20), 2'sinde hâşiye tezhibi (Örn. 12, 20), 3'ünde muska ve koltuk tezhibi (Örn. 9, 15, 20), 10'unda beyne's-sutur tezhibi (Örn. 2, 3, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 20), 1'inde halkârî sayfa (Örn. 16) ve 3'ünde hâtîme tezhibi (Örn. 2, 3, 13) bulunmaktadır.

Eserlerde, tezhipli iki alanı birbirinden ayıran ve tezhipli alanlara derinlik kazandırarak bakanın dikkatini merkeze toplamaya yarayan arasuları farklı çeşitlerde kullanılmıştır. Tezhipli alanların 6'sı (+ -) ince arasuyu (Örn. 1, 6, 7, 10, 12, 14), 3'ü zencerek arasuyu (Örn. 8, 13, 19), 5'i (+ -) ince arasuyu ve zencerek arasuyu (Örn. 2, 5, 15, 17, 20), 1'i kitabeli zencerek arasuyu (Örn. 18), 1'i zencerek arasuyu, kitabeli zencerek arasuyu ve tek iplik helezon arasuyu (Örn. 3) ile çevrelenmiş olup 4'ünde ise (Örn. 4, 9, 11, 16) arasuyu bulunmamaktadır.

Motif

Bitkisel kaynaklı hatâyî grubu motifleri; yaprak, penç, hatâyî ve goncagül motiflerinden müteşekkildir. Yaprak motifi, diğer hatâyî grubu motiflerini meydana getiren ve desen içerisinde önemli bir yere sahip olan ara motiflerdendir. Penç motifi, çiçeğin kuş bakışı görünümüne sahip olup desende yön bildirmeyen hem ara hem ana motiflerdendir. Hatâyî motifi; çiçeğin dikine kesiti görünümünde, desen içerisinde simetri eksenlerinde yer alan ana motiftir. Goncagül, ara motiflerden olup yön bildirmektedir. İncelemiş olduğumuz eserlerde benzer hatâyî grubu motifleri kullanılmış olup 12, 15 ve 20. örneklerde, benzer motiflerin dışında farklı hatâyî grubu motifleri de yer almaktadır.

Tezhipli alanlarda dalların kesişme noktalarını kapatmak ve yön göstermek için sap çıkmaları kullanılmıştır.

Eserlerde hatâyî grubu motiflerinin yanında en çok rûmî motifi kullanılmıştır. İncelenen eserlerde, desen içerisinde çoğunlukla $\frac{1}{2}$ ve $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanan

rûmî motifi yazı aralarında boşluk doldurmak için serbest olarak da kullanılmıştır. İncelenen eserlerdeki rûmî motifi çizilişine göre sade, sarılma ve hurde rûmî; desen içerisindeki vazifelerine göre ise ayırma, tepelik ve ortabağ rûmî olarak yer almaktadır. 14. örnekte sade ve hurde rûmî; 10, 11, 12 ve 20. örneklerde sade ve sarılma rûmî, geriye kalan örneklerimizde ise sadece sade rûmî kullanılmıştır.

Bulut motifi, Fatih Sultan Mehmed zamanında kullanılmaya başlanıp, Sultan II. Bayezid zamanında yaygınlık kazanmış ve Osmanlı tarzındaki en güzel klasik örneklerini XVI. yüzyılın ikinci yarısında vermiştir³⁵⁹. İncelenen eserlerde bulut motifi ½ simetrik tasarlanmanın yanı sıra serbest olarak da kullanılmıştır. 15. örneğimizde farklı renklerde kaba olarak kullanılan bulut motifi, 2. ve 20. örneklerimizde altın ile oldukça zarif kullanılmıştır.

Üslûplaştırılmış hayvan motifleri başlığı altında yer alan kuş motifi sadece 16. örneğimizde bulunmaktadır.

Çalışmamıza konu olan eserlerin 13'ünde hatâyî grubu ve rûmî motifi (Örn. 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 12, 13, 14, 17, 18, 19); 6'sında hatâyî grubu motifi, rûmî motifi ve bulut motifi (Örn. 2, 7, 10, 11, 15, 20); 1'inde ise hatâyî grubu motifi ve kuş motifi (Örn. 16) kullanılmıştır.

Tığlar, tezhipli alandan kağıda geçişi sağlaması ve eserin bütünlüğünü koruması adına önemli bir tezyîni unsurdur. Tezhipli alanlarda kullanılan tığların 8'i düz çizgi (Örn. 4, 5, 8, 9, 13, 17, 19, 20), 4'ü hatâyî grubu motifi (Örn. 1, 6, 10, 14), 2'si rûmî motifi (Örn. 2, 15), 2'si düz çizgi ve hatâyî grubu motifi (Örn. 11, 18), 2'si düz çizgi ve rûmî motifi (Örn. 3, 12), 1'i düz çizgi ve bulut motifi (Örn. 7) ile tasarlanmış olup 1'inde (Örn. 16) tığ bulunmamaktadır.

Renk

İncelenen eserlerde, zemin renkleri başlıca lacivert ve altın ile dengelenmiş olup motiflerde ise hemen hemen bütün renkler kullanılmıştır. Tezhipli sayfalar, bu özellikleri ile XVI. yüzyıl klasik devir renklerini taşımaktadır.

³⁵⁹ Aziz Doğanay, "Bulut Motifi", s.467.

Tezhipli alanlarda kullanılan zemin renkleri 8'inde sarı altın ve lacivert (Örn. 1, 2, 4, 5, 8, 9, 14, 18); 1'inde sarı altın, lacivert, bordo ve siyah (Örn. 3); 2'sinde sarı altın, lacivert ve bordo (Örn. 6, 11); 4'ünde sarı altın, lacivert ve siyah (Örn. 7, 17, 12, 20); 1'inde sarı altın, beyaz altın, lacivert ve siyah (Örn. 10); 1'inde sarı altın, lacivert, bordo ve kızıl kahve (Örn. 13); 1'inde sarı altın, lacivert, siyah, eflatun ve mavi (Örn. 15); 1'inde ise sarı altın, lacivert, bordo, yeşil ve siyah (Örn. 19) renkleri kullanılmıştır.

Tezhipli alanlarda kullanılan hatâyî grubu motifleri 1'inde mavi, turuncu, pembe ve yeşil (Örn. 1); 4'ünde mavi, sarı, turuncu, eflatun, yeşil ve beyaz (Örn. 2, 10, 15, 17); 1'inde mavi, sarı, kırmızı, turuncu, pembe, yeşil ve beyaz (Örn. 3); 1'inde mavi, sarı ve yeşil (Örn. 4); 1'inde sarı ve turuncu (Örn. 5); 1'inde mavi, sarı, turuncu, eflatun ve beyaz (Örn. 6); 1'inde mavi ve turuncu (Örn. 7); 2'sinde mavi, sarı, turuncu ve yeşil (Örn. 8, 11); 1'inde mavi, sarı, turuncu, pembe ve yeşil (Örn. 9); 1'inde mavi, sarı, turuncu, eflatun, pembe ve yeşil (Örn. 12); 1'inde mavi, turuncu, eflatun, pembe, yeşil ve beyaz (Örn. 13); 1'inde kızıl kahve, mavi, sarı, eflatun ve yeşil (Örn. 14); 1'inde turuncu ve yeşil (Örn. 16); 1'inde mavi, sarı, turuncu, pembe ve beyaz (Örn. 18); 1'inde turuncu, eflatun, yeşil ve beyaz (Örn. 19); 1'inde mavi, sarı, turuncu, eflatun, pembe, yeşil ve beyaz (Örn. 20) ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alanlarda kullanılan rûmî motifi 8'inde sarı altın (Örn. 1, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 18); 1'inde sarı ve beyaz altın (Örn. 10); 1'inde turuncu (Örn. 2); 2'sinde sarı altın ve mavi (Örn. 11, 13); 1'inde yeşil ve turuncu (Örn. 9); 1'inde siyah ve kızıl kahve (Örn. 14); 1'inde sarı altın, mavi, yeşil ve turuncu (Örn. 3); 1'inde sarı altın, siyah, turuncu (Örn. 20); 1'inde sarı altın ve turuncu (Örn. 19); 1'inde sarı altın, yeşil ve mavi (Örn. 17); 1'inde turuncu, mavi, siyah ve beyaz (Örn. 15) ile renklendirilmiştir.

Tezhipli alanlarda kullanılan bulut motifi 1'inde sarı altın (Örn. 2), 1'inde beyaz altın (Örn. 10), 1'inde turuncu (Örn. 7), 1'inde yeşil (Örn. 11), 1'inde sarı altın, sarı, eflatun ve mavi (Örn. 15); 1'inde ise sarı altın ve lacivert (Örn. 20) ile renklendirilmiştir.

SONUÇ

Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi, bünyesinde barındırdığı XVI. yüzyıla ait tezhipli eserler ile, dönem özelliklerini ifade etmesi açısından önem arz etmektedir.

1502-1732 tarihleri arasında İran'da hüküm süren Safevî Devleti ile Osmanlı Devleti, gerek savaş gerek barış olsun iki devlet arasındaki ilişkilerin sonucu sanat alanında da görülmüştür. Özellikle XVI. yüzyıl nakkaşhanelerine Yavuz Sultan Selim (1512-1520) tarafından Tebriz, Şiraz ve Herat'tan kırka yakın sanat erbâbının getirilmesi, Osmanlı sanatında yeni ufuklar açmış ve Safevi üslûbunun etkileri açık bir şekilde görülmüştür. İncelemiş olduğumuz eserler içerisinde de Safevi üslûbunda ve Klasik Osmanlı üslûbunda tezhipler yer almaktadır.

İncelemiş olduğumuz örneklerde tezhipler farklı alanlarda yer almaktadır. Bu alanlar; kubbeli, ikilil ve mürekkep formda tasarlanmıştır.

Eserlerde, klasik dönem özelliklerinden zemini boyalı klasik tezhip, zerenderzer, halkâr ve çift tahrir teknikleri uygulanmıştır.

Zemin renklerinde, büyük alanlar altın-lacivert renkleri ile dengelenmiş olup küçük alanlarda bordo, kırmızı, kızıl kahve, siyah, eflatun ve mavi zemin renkleri kullanılmıştır. Motifler parlak altın dallar üzerinde ağırlıklı olarak mavi, sarı, turuncu ve yeşil ile renklendirilmiştir. Bu renklere ek olarak bazı eserlerde eflatun, pembe ve beyaz renkler de kullanılmıştır.

Tezhipli alanlarda hatâyî grubu motifi, rûmî motifi, bulut motifi ve kuş motifine rastlanmaktadır.

İncelemiş olduğumuz eserler arasında kompozisyon, teknik, motif ve renk açısından özenle yapılmış eserlere rastlanıldığı gibi; gelişi güzel uygulanmış örneklere de rastlanmaktadır.

Günümüze kadar gelebilmiş yazma eserler, milli servet ve tarihe ışık tutma adına önem teşkil etmektedir. Bu nadide eserlerin ileriki nesillere kalması adına kütüphanelerde uygun ortamın sağlanması ve zamanla yıpranan eserlerin uzman kişiler tarafından aslına uygun bir biçimde onarılması en büyük dileğimizdir.

BİBLİYOGRAFYA

- AKAR, Azade, KESKİNER, Cahide, *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, İstanbul 1978.
- AKSU, Hatice, *Anadolu Selçuklu Tezhip Sanatı ve Osmanlı (Klâsik Dönem) Tezhip Sanatının Mukayesesi*, M.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992.
- _____, "Türk Tezhip Sanatında Süsleme Unsurları", *Osmanlı*, C.11, Ankara 1999, ss.131-145.
- _____, "Türk Süsleme Sanatı Motiflerinden Rûmî ve Münhani", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss.451-465.
- AKSOY, Zeynep Demircan, *XIV. Yüzyıl Anadolu Türk Tezhip Sanatı Tasarımları*, M.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2010.
- ALPARSLAN, Ali, "Tezhip Sanatı", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.3, İstanbul 1997, ss.1768-1769.
- ARITAN, Ahmet Saim, "Batı Dünyasının Türk Cild Tarihine Bakışı ve Türk Cild San'atı'nın Tarih İçindeki Gelişimi", *İSTEM*, S.15, Konya 2010, ss.169-192.
- ARSEVEN, Celal Esat, *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul 1952.
- ASLANAPA, Oktay, *Türk Sanatı*, İstanbul 2003
- AŞICI Seher, *Fatih Devri Tezhip Üslubu*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul 2007.
- _____, "Kitap Dostu Bir Sultan: Fatih", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss.301-319.
- ATİLA, Oya Kızıldağ, *Şah Kulu'nun Motif ve Desen Üslubu*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002.
- BAĞCI, Serpil, *Konya Mevlana Müzesi Resimli El Yazmaları*, İstanbul 2003.

- BAYSAL, Ali Fuat, *Konya'da Bulunan Anadolu Selçuklu San'atlarında Kullanılan Rûmî Motifler*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1998.
- BİROL, İnci Ayan, DERMAN, Çiçek, *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, İstanbul 2007.
- BİROL, İnci Ayan, "Altın Varak", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.2, Ankara 1989, ss.541.
- _____, "Türklerin Sanata Bakışı ve Tezyini Sanatlarda Desen Çizme Tekniği", *Türkler*, C.12, Ankara 2002, ss. 308-315.
- _____, *Türk Tezyini sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, İstanbul 2008.
- BLOOM, Jonathan M., *Kâğıda İşlenen Uygarlık*, İstanbul 2003.
- BOLAT, Songül, *Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Yazmalarının Tezhip Sanatı Açısından Tanıtılması*, FSMVÜ Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.
- ÇORUHLU, Yaşar, *Erken Devir Türk Sanatı*, İstanbul 2011.
- ÇÖĞENLİ, Hamide, *Princeton Üniversitesi Firestone Kütüphanesi'nde Bulunan Tezhipli Bir Kurân-ı Kerîm'in Tahlili*, Atatürk Üni. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2011.
- DEMİRAG, Serpil Aydın, *Ankara Etnografya Müzesindeki Beş Kur'ân-ı Kerîm'in Tezhip Süsleme Özellikleri*, Gazi Ü. Eğitim Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.
- DEMİRİZ, Yıldız, "Anadolu Türk Sanatında Süsleme ve Küçük Sanatlar", *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul 1982, ss. 919-927.
- DERMAN, F. Çiçek, "Osmanlılar'da Tezhip Sanatı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C.2, İstanbul 1994, ss. 487-491.
- _____, "Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss. 343-359.

- _____, "Halkârî Tezyinat", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss.505-523.
- _____, "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss. 525-535.
- _____, "Tezhip", *TDV. İslam Ansiklopedisi*, C.41, Ankara 2012, ss. 65-68.
- _____, "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", *Türkler*, Ankara 2012, C.12, ss. 289-299.
- DERMAN, Uğur, "Mühre", *TDV. İslam Ansiklopedisi*, C.31, Ankara 2006, ss. 527.
- DEVELLİOĞLU, Ferid, *Osmanlıca-Türkçe Lûgat*, Ankara 1998.
- DURAN, Gülnur, "18. Yüzyıl Müzehhip, Çiçek Ressamı ve Lâke Üstadı Ali Üsküdârî", *Osmanlı Kültür ve Sanat*, C.11, Ankara 1999, ss.126-130.
- _____, "Ali Üsküdârî ve Üslûp Anlayışı", *Üsküdar Sempozyumu II*, C.2, İstanbul 2005, ss.234-239.
- _____, *Ali Üsküdârî Tezhip ve Ruganî Üstâdı, Çiçek Ressamı*, İstanbul 2008.
- _____, "18. Yüzyıl Tezhip Sanatı", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss.397- 415.
- _____, "Tezhip Sanatının Kullanım Alanları", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.41, Ankara 2012, ss. 63-65.
- DOĞANAY, Aziz, "Bulut Motifi ve Osmanlı Sanatındaki İlk Örnekleri", *Dîvân İlmî Araştırmalar Dergisi*, S.1, İstanbul 1999, ss.226-231.
- _____, "Türk Sanatında Pelengî ve Şâhî Benek Nakışları ya da Çintamani Yanılgısı", *Dîvân İlmî Araştırmalar Dergisi*, S.17, İstanbul 2004, ss.193-218.
- _____, "Bulut Motifi", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss. 467-477.
- ELKIRAN, Gülşen Aslan, *Ankara Vakıf Eserleri Müzesi'nde Bulunan Tezhipli Eserlerin Süsleme Özellikleri*, Gazi Ü. Eğitim Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2012.

- GÜLEÇ, Ayla, *Topkapı Sarayı Kütüphanesindeki Seçilmiş Klasik Şemse Cilt Kapakları*, M.S.G.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.
- GÜLEÇ, Pınar, *Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki Bezemeli Hamse-i Nizamî Nüshalarının Tezhip Özellikleri*, M.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011.
- GÜMBÜR, Bihter H. B. Altunbaş, *İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'nde Yer Alan Tezhipli Kur'ân-ı Kerîm Yazmaları'nın Kataloglanması*, D.E.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2014.
- GÜNEY, Gül, "Manisa İl Halk Kütüphanesi 3136 Env. No'lu Mushaf-ı Şerif'in Tezhip Bakımından Değerlendirilmesi", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, S.19, Erzurum 2011.
- KALELİ, Zeynep Çavdar, *Süleymaniye Kütüphanesi'nde Bulunan Din Dışı Yazma Eserlerin Tezyînatı*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999.
- KARAKAYA, İffet Aslı Kök, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Üniversite A ve Üniversite B Koleksiyonlarında Yazmalar*, Ankara Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.
- KARPUZ, Haşim, "İslam Öncesi Türk Sanatının İslami Döneme Etkisi", *Türkler*, C.6, Ankara 2002, ss.39-42.
- KÜPELİ, Gülnihal, *II. Bâyezid Dönemi Tezhip Sanatı*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul 2007.
- _____, "Tezhip Sanatında Yenilik Arayışları: II.Bâyezid Dönemi", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss.321-341.
- MAHİR, Banu, "II. Bayezid Dönemi Nakkaşhanesinin Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları", *Türkiyemiz*, S.60, İstanbul 1990, ss.4-9.
- _____, "Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss.379-395.

- MESARA, Gülbün, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Sernakkaşı Karamemi", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss.361-377.
- ÖZCAN, Ali Rıza, *Klasik Devir Kur'ân-ı Kerîm'lerinin Tezhipli Sayfaları*, M.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1990.
- _____, "Tezhip Sanatında Tasarım Kurgusu", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss.479-487.
- ÖZCAN, Nermin, *Safevî Devri Tezhip Sanatı*, M.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, İstanbul 1998.
- ÖZCAN, Şehnaz Biçer, *Timur Devri Herat Tezhip Ekolü*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul 2007.
- _____, *Uygur Yazmalarında Sayfa Düzeni*, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Ens. Doktora Tezi, İstanbul 2010.
- ÖZCAN, Yılmaz, "Türk Tezhip Sanatı", *Türkler*, C.12, Ankara 2002, ss. 300-307.
- ÖZEN, Mine Esiner, *Türk Tezhip Sanatı*, İstanbul 2003.
- ÖZKEÇECİ, İlhan, ÖZKEÇECİ, Şule Bilge, *Türk Sanatında Tezhip*, İstanbul 2007.
- ÖZKEÇECİ, İlhan, *Türk Sanatında Kompozisyon*, İstanbul 2008.
- ÖZÖNDER, Hasan, "Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2002, C.26, ss.230-231.
- _____, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, Konya 2003.
- _____, *A. R. İzzet Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi*, Konya.
- ÖZSOY, Hamide Nur, *Tezhip Sanatında Kullanılan Bitkisel Motiflerin Kökenleri*, FSMVÜ Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.
- ÖZTÜRK, Osman, *Manisa İl Halk Kütüphanesi'nde Bulunan Yazma Kur'ân-ı Kerîm'lerdeki Tezhib Örnekleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007.

- ÖZTÜRK, Elif, *Ali Emîrî Efendi Kütüphanesi 951'nolu Yazmanın Tezhip Açısından Değerlendirilmesi*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.
- SERTYÜZ, Nurcan, *Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde Bulunan Bazı Yazma Eserlerin Tezhiplerinin İncelenmesi*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009.
- SÖZEN, Metin, "Tezhip-Kalem İşi", *Geleneksel Türk El Sanatları*, İstanbul 1998, ss.104-114.
- ŞAHİN, Bekir, AĞARTAN, Faruk, UYGUR, Selahaddin, *Rodos Fethi Paşa Vakfı Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu*, İstanbul 2013.
- ŞAHİN, Seracettin ve diğerleri, *1400. Yılında Kur'ân-ı Kerîm*, İstanbul 2010.
- TAKAHORI, Fumiko, *II. Bâyezîd Döneminde Hazırlanmış Tezhipli Divânlar*, M.S.G.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.
- TANINDI, Zeren, "Osmanlı Sanatında Tezhip", *Osmanlı Kültür ve Sanat*, C.11, Ankara 1999, ss. 120-125.
- _____, "Kitap ve Tezhibi", *Osmanlı Uygarlığı 2*, Ankara 2004, ss. 865-894.
- _____, "Mevlana Celâleddin Rûmî'nin ve Sultan Veled'in Konya Mevlâna Müzesindeki Eserlerin Tezhipli İlk Örnekleri", *Mevlana Ocağı Mevlana'nın Doğumunun 800. yılına Armağan*, Konya 2007, ss.163-178.
- _____, "Başlangıcından Osmanlı'ya Tezhip Sanatı", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss. 243-281.
- TANRIVER, Ayşe, *Türk Tezhip Sanatında XIV-XVI. Yüzyıl Mushaf Gülleri*, M.Ü. Güz. San. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.
- TAŞKALE, Faruk, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*, M.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul 1994.
- _____, "20. Yüzyıl Tezhip Sanatı", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2009, ss.417-435.

- _____, *Geçmişten Günümüze Tezhip Sanatında Yolculuk*, www.faruktaskale.com., (06.11.2014).
- TAVİLOĞLU, Nur, XVI. yy. *Osmanlı Kur'anlarının Sayfa Düzenlemesi*, İ.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1994.
- TEKİN, Başak Burcu, *Batılılaşma Sürecinde Osmanlı Tezhip Sanatı*, Er. Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 2008.
- TUNCEL, Mebruke, *Osmanlı Dönemi Tezhip Sanatında Barok-Rokoko Üslubu*, M.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002.
- ULUÇ, Lâle, *Türkmen Valiler Şirazlı Ustalar Osmanlı Okurlar XVI. Yüzyıl Şiraz El Yazmaları*, İstanbul 2006.
- ÜNVER, A. Süheyl, *Müzehhib Karamemi*, İstanbul 1951.
- ÜSTÜN, Ayşe, "Türk Tezhip Sanatı", *İsmek Türk Kitap Sanatları Sempozyumu Bildirileri*, 23 Haziran 2007, ss.43-50.
- YAŞAR, Hasan, *Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi Rehberi*, Konya 2012.
- _____, "Koyunoğlu Kütüphanesi", *Karatay Tarih-Kültür-Sanat*, C.2, Konya 2012, ss.723.
- _____, "Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu", *Konya Ansiklopedisi*, C.6, Konya 2015, ss.151.
- YAZIR, Mahmud Bedreddin, *Medeniyet Aleminde Yazı ve İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli*, Ankara 1974.
- Yeni Türk Ansiklopedisi*, "Tezhib", C.11, İstanbul 1985, ss. 4089-4091.

EKLER

Resimler Listesi

Katalog Dışında

- Resim: 1.** Kanatlı Ejder, Bezeklik, 9-10. yüzyıl, Berlin Staatliche Museen.
- Resim: 2.** Uygur Duvar Resmi, Berlin Staatliche Museen, III 6368 b.
- Resim: 3.** Kur'an Cüzü, Anadolu Selçuklu, 13. yüzyıl, TİEM, 438. v.1a.
- Resim: 4.** Mecmaü'l-acaîb, İÜK. F.1423, v.13a.
- Resim: 5.** En-Nihaye fi Garaibi'l-Hadis, S.K. Süleymaniye 1025, v.2b.
- Resim: 6.** Kur'ân-ı Kerîm, TİEM 402, v.1b-v.2a, 1494.
- Resim: 7.** Şahkulu Ejder Resmi, İÜK. F.1426, v.48a.
- Resim: 8.** Dîvân-ı Muhibbî Baş Sayfası, NK. 3873, v.1b.
- Resim: 9.** Guy-u Çevgan, TSMK. H. 845, 1539-40, v.1b-v.2a.
- Resim: 10.** TSMK. Y. 332.
- Resim: 11.** Yazı Altlığı Bezemesi, TSMK. CY.412, 1763-64.
- Resim: 12.** Kubur Kalem Dan Bezemesi, TSMK. CY.370, 1757-58.
- Resim: 13.** Sülüs-Nesih Kıt'a. Hat: Hacı Nuri Korman, Tezhip: Muhsin Demironat.
- Resim: 14.** Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu.
- Resim: 15.** Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi.

Katalog

- Resim: 1.** Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf, 968/1560-61, Koyunoğlu: 5027, Ön-Arka Kapak ve Miklep.
- Resim: 2.** Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf, 968/1560-61, Koyunoğlu: 5027, Ön-Arka Kapak ve Miklep.
- Resim: 3.** Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf, 968/1560-61, Koyunoğlu: 5027, Unvan Tezhibi v.3b.
- Resim: 4.** Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf, 968/1560-61, Koyunoğlu: 5027, Unvan Tezhibi v.3b.
- Resim: 5.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Ön ve Arka Kapak.
- Resim: 6.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Ön ve Arka Kapak.
- Resim: 7.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.
- Resim: 8.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Serlevha Tezhibi v.1b.
- Resim: 9.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Baş Tezhibi v.2b.
- Resim: 10.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Baş Tezhibi.
- Resim: 11.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Baş Tezhibi.

- Resim: 12.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.
- Resim: 13.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.
- Resim: 14.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Güller.
- Resim: 15.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Hâtîme Tezhibi v.328b.
- Resim: 16.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Ön-Arka kapak ve Miklep.
- Resim: 17.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Ön-Arka kapak ve Miklep.
- Resim: 18.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Zahriye Tezhibi v.1a.
- Resim: 19.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Zahriye Tezhibi v.1a.
- Resim: 20.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.
- Resim: 21.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Serlevha Tezhibi Detay v.2a.
- Resim: 22.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Serlevha Tezhibi v.2a.
- Resim: 23.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi v.2b.
- Resim: 24.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi.
- Resim: 25.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi.
- Resim: 26.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Güller.
- Resim: 27.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Hâtîme Tezhibi v.280a.
- Resim: 28.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Secâvend (Falname) Tezhibi v.280b, v.281a.
- Resim: 29.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Secâvend (Falname) Tezhibi Detay v.280b.
- Resim: 30.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Secâvend (Falname) Tezhibi v.280b.
- Resim: 31.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Secâvend (Falname) Tezhibi v.282a.
- Resim: 32.** Envârû't-Tenzîl ve Esrârû't-Te'vîl, 968 / 1560-61, Koyunoğlu: 11152, Ön- Kapak.
- Resim: 33.** Envârû't-Tenzîl ve Esrârû't-Te'vîl, 968 / 1560-61, Koyunoğlu: 11152, Arka Kapak ve Miklep.
- Resim: 34.** Envârû't-Tenzîl ve Esrârû't-Te'vîl, 968 / 1560-61, Koyunoğlu: 11152, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 35.** Envârû't-Tenzîl ve Esrârû't-Te'vîl, 968 / 1560-61, Koyunoğlu: 11152, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 36.** Fetevâyı Kadîhân, Koyunoğlu: 11736, Ön Kapak.
- Resim: 37.** Fetevâyı Kadîhân, Koyunoğlu: 11736, Arka Kapak.
- Resim: 38.** Fetevâyı Kadîhân, Koyunoğlu: 11736, Miklep.
- Resim: 39.** Fetevâyı Kadîhân, Koyunoğlu: 11736, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 40.** Fetevâyı Kadîhân, Koyunoğlu: 11736, Unvan Tezhibi v.1b.

- Resim: 41.** Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999 / 1590-91, Koyunoğlu: 12961, Ön Kapak.
- Resim: 42.** Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961, Arka Kapak ve Miklep.
- Resim: 43.** Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961, Miklep ve Zahriye Tezhibi v.1a.
- Resim: 44.** Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961, Zahriye Tezhibi v.1a.
- Resim: 45.** Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 46.** Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961, Unvan Tezhibi Detay v.1b.
- Resim: 47.** Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 48.** Âdâb-ı Mak'âl, 996/1587-88, Koyunoğlu: 13142, Ön Kapak.
- Resim: 49.** Âdâb-ı Mak'âl, 996/1587-88, Koyunoğlu: 13142, Arka Kapak.
- Resim: 50.** Âdâb-ı Mak'âl, 996 / 1587-88, Koyunoğlu: 13142, Unvan Tezhibi v.2b.
- Resim: 51.** Âdâb-ı Mak'âl, 996/1587-88, Koyunoğlu: 13142, Unvan Tezhibi v.2b.
- Resim: 52.** Cam-u Cem, Koyunoğlu: 13567, Ön Kapak.
- Resim: 53.** Cam-u Cem, Koyunoğlu: 13567, Arka Kapak.
- Resim: 54.** Cam-u Cem, Koyunoğlu: 13567, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 55.** Cam-u Cem, Koyunoğlu: 13567, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 56.** Mecmûa-i Nasîha ve Tahmîsât, Koyunoğlu: 13586, Ön Kapak.
- Resim: 57.** Mecmûa-i Nasîha ve Tahmîsât, Koyunoğlu: 13586, Arka Kapak ve Miklep.
- Resim: 58.** Mecmûa-i Nasîha ve Tahmîsât, Koyunoğlu: 13586, Unvan Tezhibi v.2b.
- Resim: 59.** Mecmûa-i Nasîha ve Tahmîsât, Koyunoğlu: 13586, Unvan Tezhibi v.2b.
- Resim: 60.** Terceme-i Mahzen-i Esrâr, 974/1566,67, Koyunoğlu: 13706, Ön Kapak.
- Resim: 61.** Terceme-i Mahzen-i Esrâr, 974/1566,67, Koyunoğlu: 13706, Arka Kapak.
- Resim: 62.** Terceme-i Mahzen-i Esrâr, 974/1566,67, Koyunoğlu: 13706, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 63.** Terceme-i Mahzen-i Esrâr, 974/1566,67, Koyunoğlu: 13706, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 64.** Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Ön Kapak.
- Resim: 65.** Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Arka Kapak.

- Resim: 66.** Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Zahriye Tezhibi v.2a.
- Resim: 67.** Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Zahriye Tezhibi v.2a.
- Resim: 68.** Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Unvan Tezhibi v.2b.
- Resim: 69.** Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Unvan Tezhibi Detay v.2b.
- Resim: 70.** Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Unvan Tezhibi v.2b.
- Resim: 71.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ön Kapak.
- Resim: 72.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Arka Kapak ve Miklep.
- Resim: 73.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Zahriye Tezhibi v.1a-karşısı.
- Resim: 74.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Zahriye Tezhibi v.1a-karşısı.
- Resim: 75.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508,. Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.
- Resim: 76.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Serlevha Tezhibi Detay v.1b-v.2a.
- Resim: 77.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.10a.
- Resim: 78.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.15a.
- Resim: 79.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.18a.
- Resim: 80.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.24b.
- Resim: 81.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.26b.
- Resim: 82.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.37a.
- Resim: 83.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.13a.
- Resim: 84.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.23a.
- Resim: 85.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.34a.
- Resim: 86.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.35a.
- Resim: 87.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.38b.
- Resim: 88.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi Detay v.38b.
- Resim: 89.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.38b.
- Resim: 90.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.105b.
- Resim: 91.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.105b.
- Resim: 92.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.105b.
- Resim: 93.** Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Ön Kapak.
- Resim: 94.** Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Arka Kapak.
- Resim: 95.** Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Minyatürlü Sayfa v.1a.
- Resim: 96.** Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Minyatürlü Sayfa v.1a.
- Resim: 97.** Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 98.** Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Unvan Tezhibi Detay v.1b.

- Resim: 99.** Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 100.** Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Hâtime Tezhibi v.187b-v.188a.
- Resim: 101.** Mecâlisû'l-Mü'minîn, 1002/1593-94, Koyunoğlu: 14693, Ön Kapak.
- Resim: 102.** Mecâlisû'l-Mü'minîn, 1002/1593-94, Koyunoğlu: 14693, Arka Kapak.
- Resim: 103.** Mecâlisû'l-Mü'minîn, 1002/1593-94, Koyunoğlu: 14693, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 104.** Mecâlisû'l-Mü'minîn, 1002/1593-94, Koyunoğlu: 14693, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 105.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Ön Kapak.
- Resim: 106.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Arka Kapak.
- Resim: 107.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Minyatürlü Sayfa v.1b-v.2a.
- Resim: 108.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Minyatürlü Sayfa v.1b.
- Resim: 109.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.2b.
- Resim: 110.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.37b.
- Resim: 111.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.108b.
- Resim: 112.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.192b.
- Resim: 113.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.197b.
- Resim: 114.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.243b.
- Resim: 115.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.322b.
- Resim: 116.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.408b.
- Resim: 117.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.415b.
- Resim: 118.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.556b.
- Resim: 119.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.572b.
- Resim: 120.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.591b.
- Resim: 121.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Minyatürlü Sayfa v.621a.
- Resim: 122.** Güfte ve Şiir Mecdûası, Koyunoğlu: 14695, Ön Kapak.
- Resim: 123.** Güfte ve Şiir Mecdûası, Koyunoğlu: 14695, Arka Kapak.
- Resim: 124.** Güfte ve Şiir Mecdûası, Koyunoğlu: 14695, Halkârî Sayfa.
- Resim: 125.** Dîvân-ı Câmi', 950/1543, Koyunoğlu: 14704, Ön Kapak.
- Resim: 126.** Dîvân-ı Câmi', 950/1543, Koyunoğlu: 14704, Arka Kapak.
- Resim: 127.** Dîvân-ı Câmi', 950/1543, Koyunoğlu: 14704, Miklep.
- Resim: 128.** Dîvân-ı Câmi', 950/1543, Koyunoğlu: 14704, Unvan Tezhibi v.1b.

- Resim: 129.** Dîvân-ı Câmî', 950/1543, Koyunoğlu: 14704, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 130.** Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Ön Kapak.
- Resim: 131.** Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Arka Kapak ve Miklep.
- Resim: 132.** Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Minyatürlü Sayfa v.1b-v.2a.
- Resim: 133.** Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Minyatürlü Sayfa v.1b.
- Resim: 134.** Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Unvan Tezhibi v.2b.
- Resim: 135.** Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Unvan Tezhibi Detay v.2b.
- Resim: 136.** Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Unvan Tezhibi v.2b.
- Resim: 137.** Şah ve Derviş, 1002/1594, Koyunoğlu: 14716, Ön Kapak.
- Resim: 138.** Şah ve Derviş, 1002/1594, Koyunoğlu: 14716, Arka Kapak.
- Resim: 139.** Şah ve Derviş, 1002/1594, Koyunoğlu: 14716, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 140.** Şah ve Derviş, 1002/1594, Koyunoğlu: 14716, Unvan Tezhibi v.1b.
- Resim: 141.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ön Kapak.
- Resim: 142.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Arka Kapak.
- Resim: 143.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.
- Resim: 144.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Serlevha Tezhibi v.2a.
- Resim: 145.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.7b.
- Resim: 146.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.10a.
- Resim: 147.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.13a.
- Resim: 148.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.15a.
- Resim: 149.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.19b.
- Resim: 150.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.25b.
- Resim: 151.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.26b.
- Resim: 152.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.28b.
- Resim: 153.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.37a.
- Resim: 154.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.40b.

- Resim: 155.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.48b.
- Resim: 156.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.77b.
- Resim: 157.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.82a.
- Resim: 158.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.86b.
- Resim: 159.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.92b.
- Resim: 160.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi Detay v.92b.
- Resim: 161.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.92b
- Resim: 162.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.173b.
- Resim: 163.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi Detay v.173b.
- Resim: 164.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.173b.
- Resim: 165.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.214b.
- Resim: 166.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi Detay v.214b.
- Resim: 167.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.214b.
- Resim: 168.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.228b.
- Resim: 169.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.238b.
- Resim: 170.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.258b.
- Resim: 171.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.260a.
- Resim: 172.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.265b.
- Resim: 173.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.268b.
- Resim: 174.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.277b.
- Resim: 175.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.280b.
- Resim: 176.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.38a.
- Resim: 177.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.282a.
- Resim: 178.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.284a.
- Resim: 179.** Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf, 968/1560-61, Koyunoğlu: 5027.
- Resim: 180.** Gülistân, Yusuf Ağa: YY.4898.
- Resim: 181.** Kur'ân-ı Kerîm, Süleymaniye: 12.

- Resim: 182.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955.
- Resim: 183.** . Kur'ân-ı Kerîm, Süleymaniye: 12, Detay.
- Resim: 184.** Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Detay.
- Resim: 185.** Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961.
- Resim: 186.** Şerhu Vikayetü'r-Rivâye min Mesâ'ili'l-Hidâye, 973/1566, Rodos:87.
- Resim: 187.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508.
- Resim: 188.** Kur'ân-ı Kerîm, İstanbul Üniversitesi: A.6686.
- Resim: 189.** Mecâlisü'l-Mü'minîn, 1002/1593-94, Koyunoğlu: 14693.
- Resim: 190.** Mafatih Al-i Caz fi Şarh Gülşen-i Raz, 1033/1623, İstanbul Üniversitesi F.Y.506.
- Resim: 191.** Şah ve Derviş, 1002/1594, Koyunoğlu: 14716.
- Resim: 192.** Hadîkatü's-Sü'edâ, Ankara Üni.Dil ve Tarih- Coğrafya B: 1.
- Resim: 193.** Mahzenü'l Esrâr Tercümesi, Millet (Ali Emîrî): MNZ 951.
- Resim: 194.** Hamse, 923/1517-18, İstanbul Üniversitesi: F.Y.1329.
- Resim: 195.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722.
- Resim: 196.** Dîvân-ı Hoca Hâfız Şirâzî, 941/1533, Süleymaniye: Halet Efendi 42.
- Resim: 197.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722.
- Resim: 198.** Hamse, 923/1517-18, İstanbul Üniversitesi: F.Y.1329.

Çizimler Listesi

Katalog Dışında

Çizim: 1. Sap Çıkması Örnekleri.

Çizim: 2. Hatâyî motifi.

Çizim: 3. Bulut motifi tasarımı.

Katalog

Çizim: 1. Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf, 968/1560-61, Koyunoğlu: 5027, Unvan Tezhibi v.3b.

Çizim: 2. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.

Çizim: 3. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi v.2b.

Çizim: 4. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.

Çizim: 5. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.

Çizim: 6. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.

Çizim: 7. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.

Çizim: 8. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Güller.

Çizim: 9. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Hâtîme Tezhibi v.328b.

Çizim: 10. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Zahriye Tezhibi v.1a.

Çizim: 11. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.

Çizim: 12. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi v.2b.

Çizim: 13. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi.

Çizim: 14. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi.

Çizim: 15. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Güller.

Çizim: 16. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Hâtîme Tezhibi v.280a.

Çizim: 17. Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Secâvend (Falname) Tezhibi v.280b.

Çizim: 18. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, 968/1560-61, Koyunoğlu: 11152, Unvan Tezhibi v.1b.

Çizim: 19. Fetevâyı Kadîhân, Koyunoğlu: 11736, Unvan Tezhibi v.1b.

Çizim: 20. Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961, Zahriye Tezhibi v.1a.

Çizim: 21. Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961, Unvan Tezhibi v.1b.

- Çizim: 22.** Âdâb-ı Mak'âl, 996/1587-88, Koyunoğlu: 13142, Unvan Tezhibi v.2b.
- Çizim:23.** Cam-u Cem, Koyunoğlu: 13567, Unvan Tezhibi v.1b.
- Çizim: 24.** Mecmûa-i Nasîha ve Tahmîsât, Koyunoğlu: 13586, Unvan Tezhibi v.2b.
- Çizim: 25.** Terceme-i Mahzen-i Esrâr, 974 / 1566,67, Koyunoğlu: 13706, Unvan Tezhibi v.1b.
- Çizim: 26.** Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Zahriye Tezhibi v.2a.
- Çizim: 27.** Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Unvan Tezhibi v.2b.
- Çizim: 28.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Zahriye Tezhibi v.1a-karşısı.
- Çizim: 29.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.
- Çizim: 30.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.
- Çizim: 31.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi.
- Çizim: 32.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.37a.
- Çizim: 33.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.13a.
- Çizim: 34.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.23a.
- Çizim: 35.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.34a.
- Çizim: 36.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.35a.
- Çizim: 37.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.38b.
- Çizim: 38.** Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.105b.
- Çizim: 39.** Dîvân-ı Nevâi, Koyunoğlu: 14518, Minyatürlü Sayfa v.1a.
- Çizim: 40.** Dîvân-ı Nevâi, Koyunoğlu: 14518, Unvan Tezhibi v.1b.
- Çizim: 41.** Dîvân-ı Nevâi, Koyunoğlu: 14518, Hâtîme Tezhibi v.187b.
- Çizim: 42.** Dîvân-ı Nevâi, Koyunoğlu: 14518, Hâtîme Tezhibi v.188a.
- Çizim: 43.** Mecâlisû'l-Mü'minîn, 1002/1593-94, Koyunoğlu: 14693, Unvan Tezhibi v.1b.
- Çizim: 44.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Minyatürlü Sayfa v.1b-v.2a.
- Çizim: 45.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.2b.
- Çizim: 46.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.37b.
- Çizim: 47.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.108b.
- Çizim: 48.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.192b.
- Çizim: 49.** Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.197b.

- Çizim: 50.** Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.243b.
- Çizim: 51.** Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.322b.
- Çizim: 52.** Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.408b.
- Çizim: 53.** Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.415b.
- Çizim: 54.** Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.556b.
- Çizim: 55.** Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.572b.
- Çizim: 56.** Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.591b.
- Çizim: 57.** Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Minyatürlü Sayfa v.621a.
- Çizim: 58.** Güfte ve Şiir Mecmûası, Koyunoğlu: 14695, Halkârî Sayfa.
- Çizim: 59.** Dîvân-ı Câmî', 950/1543, Koyunoğlu: 14704, Unvan Tezhibi v.1b.
- Çizim: 60.** Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Minyatürlü Sayfa v.1b-v.2a.
- Çizim: 61.** Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Unvan Tezhibi v.2b.
- Çizim: 62.** Şah ve Derviş, 1002/1594, Koyunoğlu: 14716, Unvan Tezhibi v.1b.
- Çizim: 63.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.
- Çizim: 64.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.7b.
- Çizim: 65.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.10a.
- Çizim: 66.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.13a.
- Çizim: 67.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.15a.
- Çizim: 68.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.19b.
- Çizim: 69.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.25b.
- Çizim: 70.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.26b.
- Çizim: 71.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.28b.
- Çizim: 72.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.37a.
- Çizim: 73.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.40b.
- Çizim: 74.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.48b.
- Çizim: 75.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.77b.
- Çizim: 76.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.82a.
- Çizim: 77.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.86b.
- Çizim: 78.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.92b.

- Çizim: 79.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.173b.
- Çizim: 80.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.214b.
- Çizim: 81.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.228b.
- Çizim: 82.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.238b.
- Çizim: 83.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.258b.
- Çizim: 84.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.260a.
- Çizim: 85.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.265b.
- Çizim: 86.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.268b.
- Çizim: 87.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.277b.
- Çizim: 88.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.280b.
- Çizim: 89.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.38a.
- Çizim: 90.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.282a.
- Çizim: 91.** Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.284a.

Resimler ve Çizimler

Resim: 1-2, Örnek: 1.

Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf, 968/1560-61, Koyunoğlu: 5027, Ön-Arka Kapak ve Miklep.

Resim: 3, Örnek: 1.

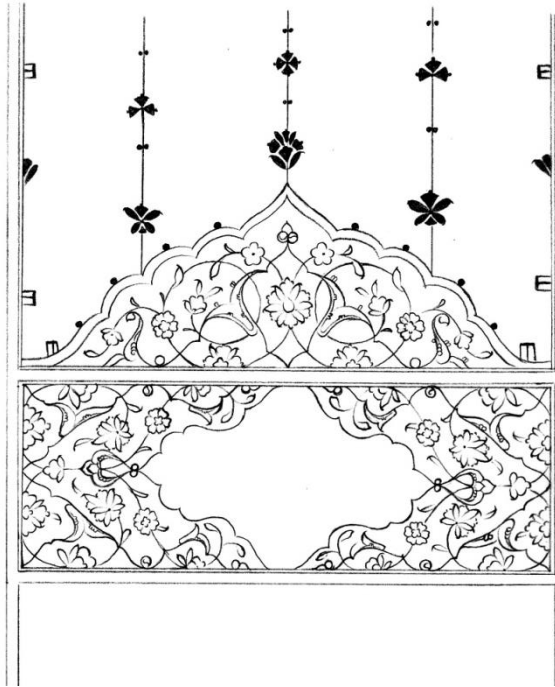
Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf, 968/1560-61, Koyunoğlu: 5027, Unvan Tezhibi v.3b.

Resim: 4, Örnek: 1.

Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf, 968/1560-61, Koyunoğlu: 5027, Unvan Tezhibi v.3b.

Çizim: 1, Örnek: 1.

Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf, 968/1560-61, Koyunoğlu: 5027, Unvan Tezhibi v.3b.

Resim: 5-6, Örnek: 2.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 7, Örnek: 2.

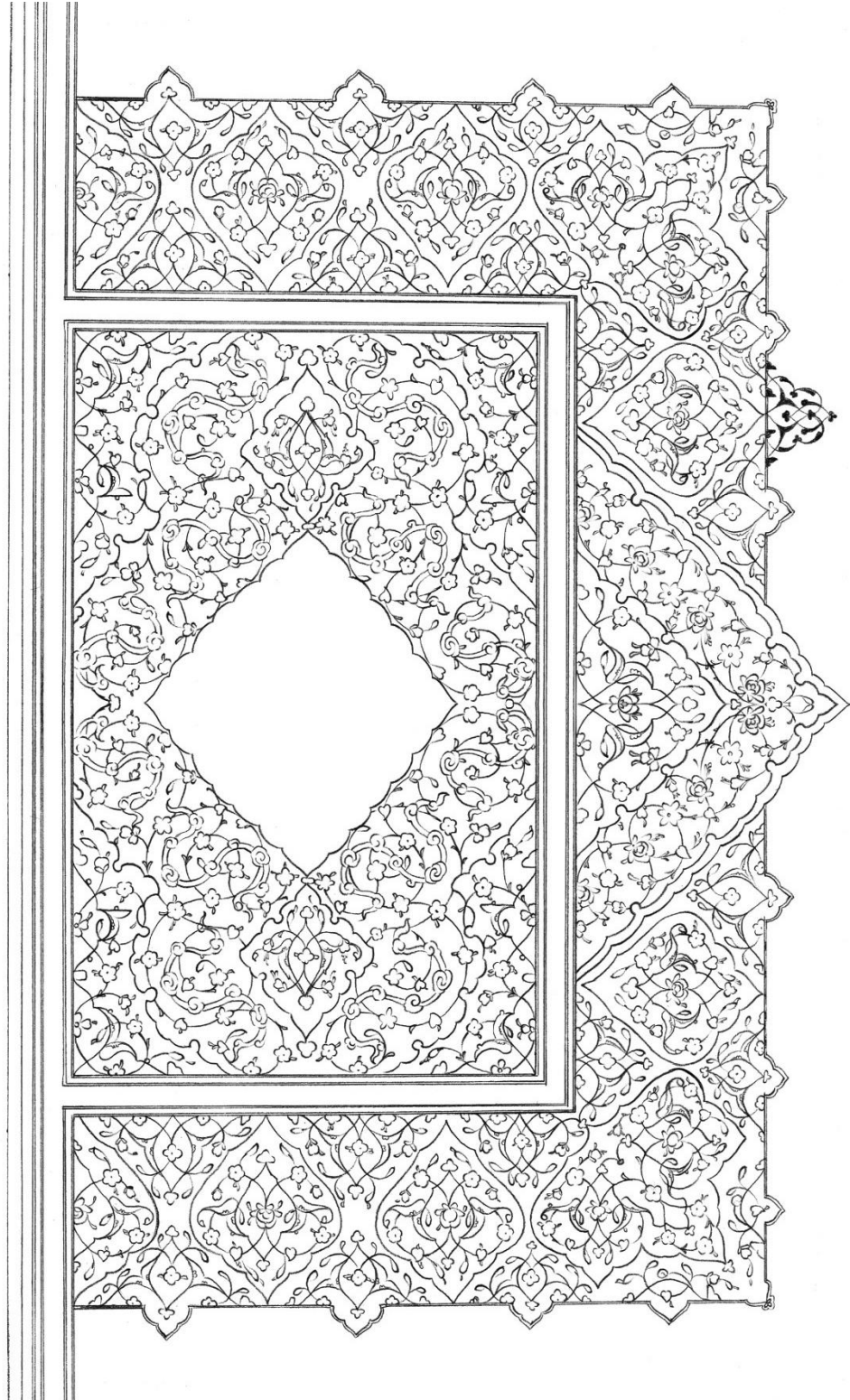
Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.

Resim: 8, Örnek: 2.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Serlevha Tezhibi v.1b.

Çizim: 2, Örnek: 2

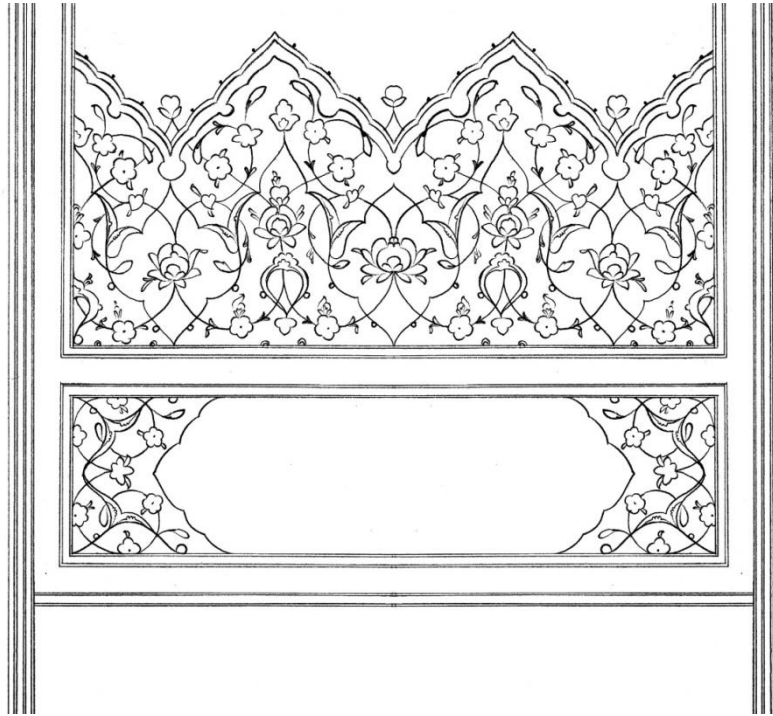
Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.

Resim: 9, Örnek: 2

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi v.2b.

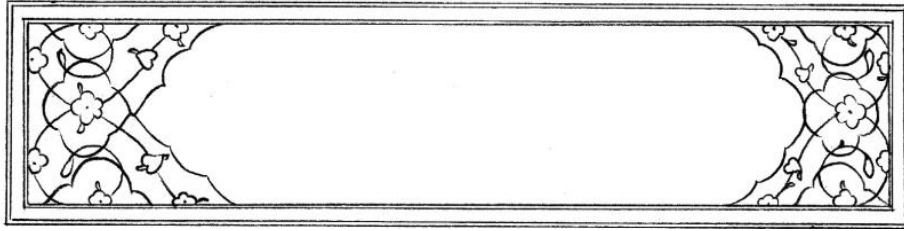
Çizim: 3, Örnek: 2

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi v.2b.

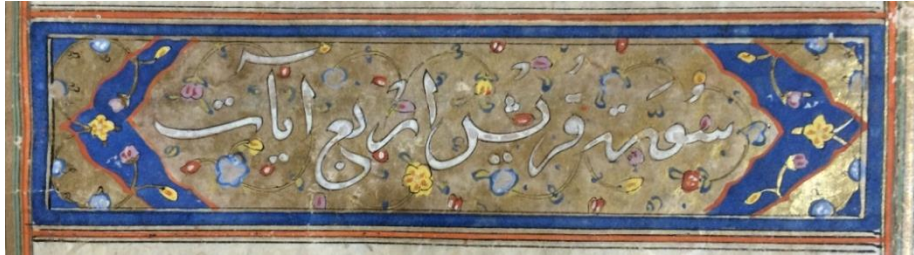
Resim: 10, Örnek: 2.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.

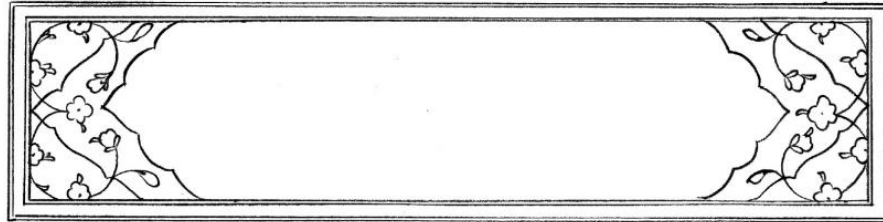
Çizim: 4, Örnek: 2

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi

Resim: 11, Örnek: 2.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.

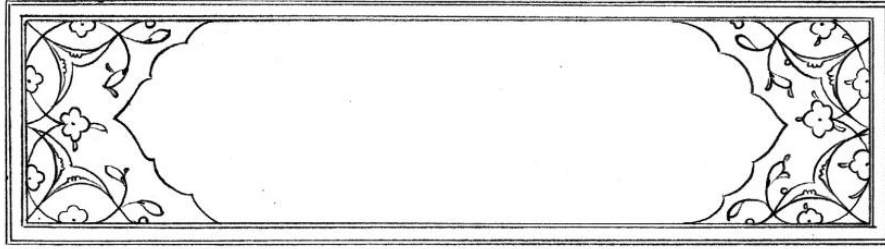
Çizim: 5, Örnek: 2

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.

Resim: 12, Örnek: 2.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.

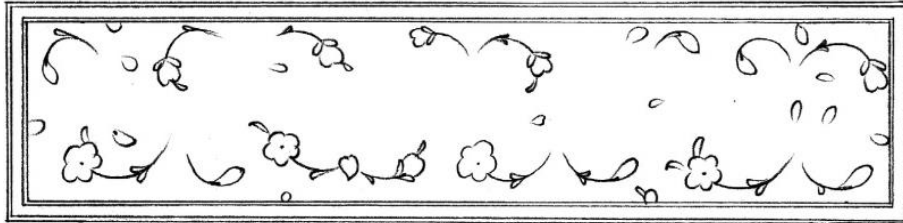
Çizim: 6, Örnek: 2

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.

Resim: 13, Örnek: 2.

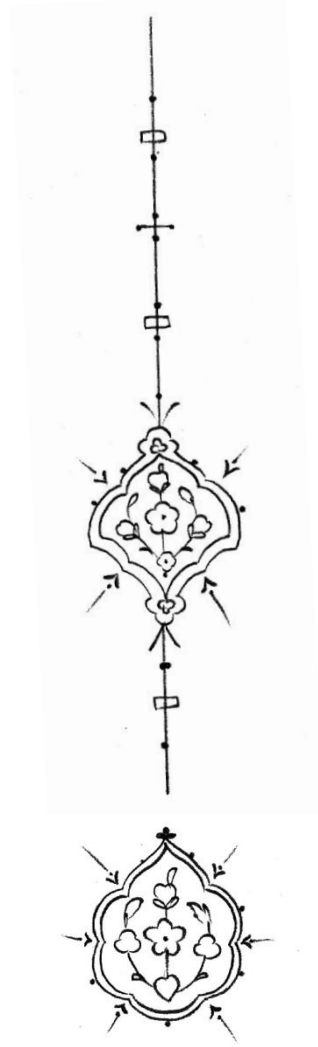
Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.

Çizim: 7, Örnek: 2

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Sûre Başı Tezhibi.

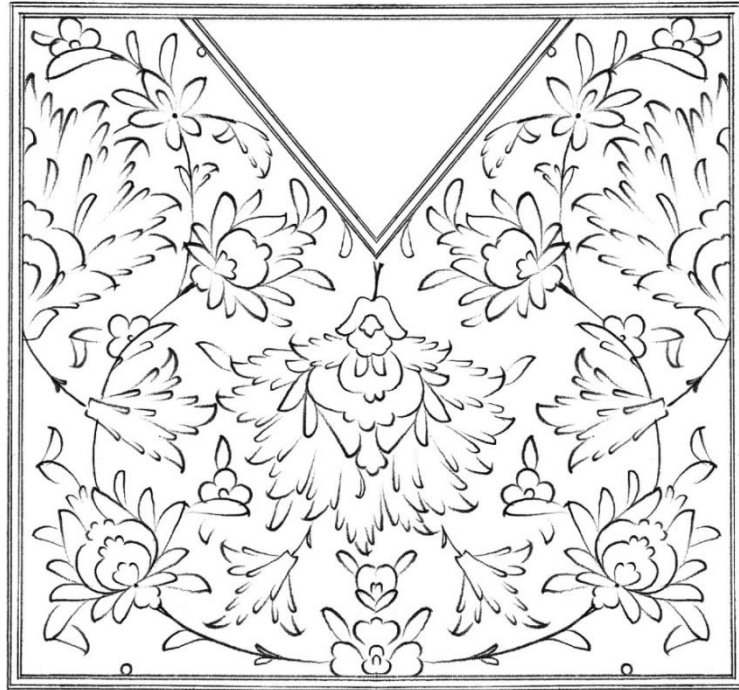
Resim: 14, Çizim: 8, Örnek: 2.
Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Güller.

Resim: 15, Örnek: 2.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Hâtîme Tezhibî v.328b.

Çizim: 9, Örnek: 2

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Hâtîme Tezhibî v.328b.

Resim: 16-17, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Ön-Arka kapak ve Miklep.

Resim: 18, Örnek: 3.

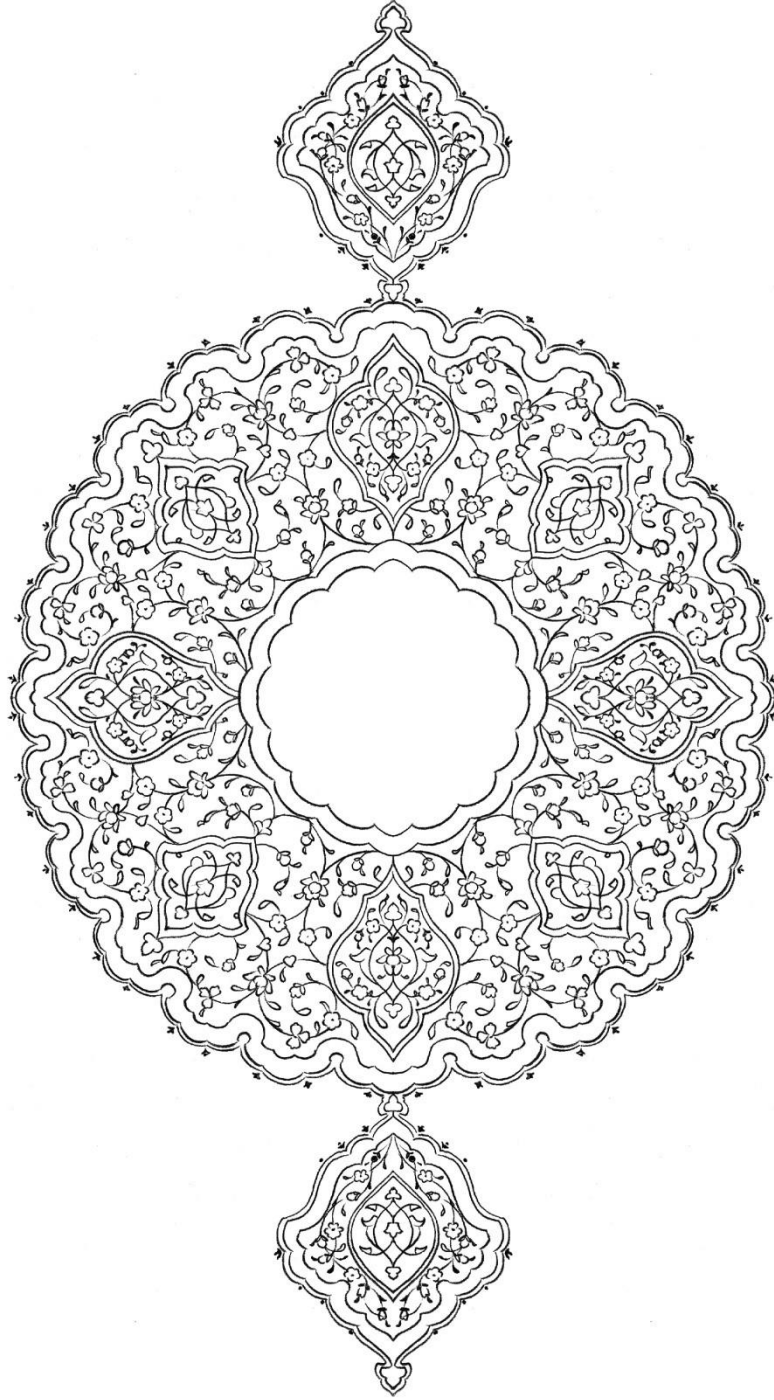
Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Zahriye Tezhibi v.1a.

Resim: 19, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Zahriye Tezhibi v.1a.

Çizim: 10, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Zahriye Tezhibi v.1a.

Resim: 20, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.

Resim: 21, Örnek: 3.

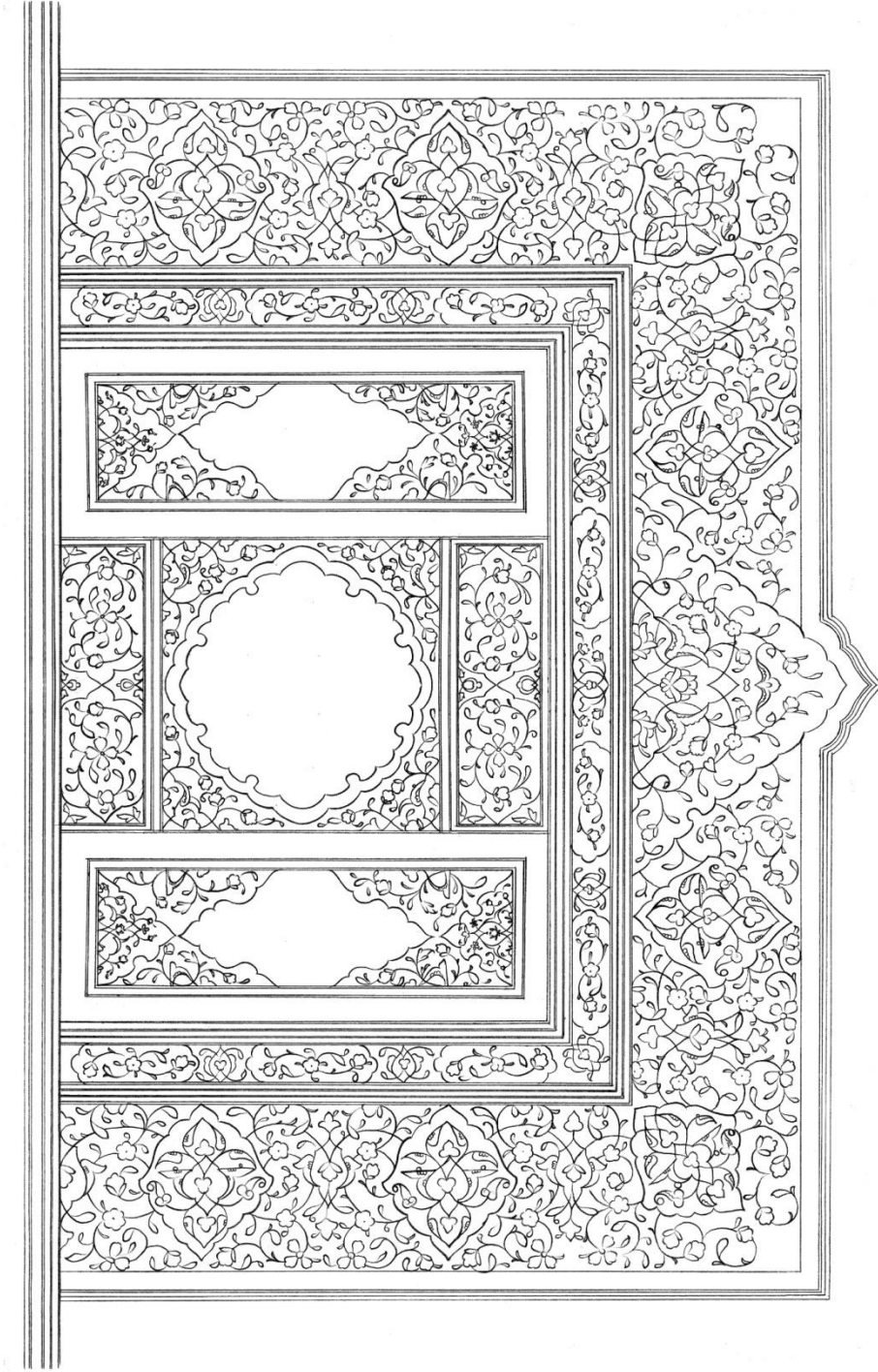
Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Serlevha Tezhibi Detay v.2a.

Resim: 22, Örnek: 3.

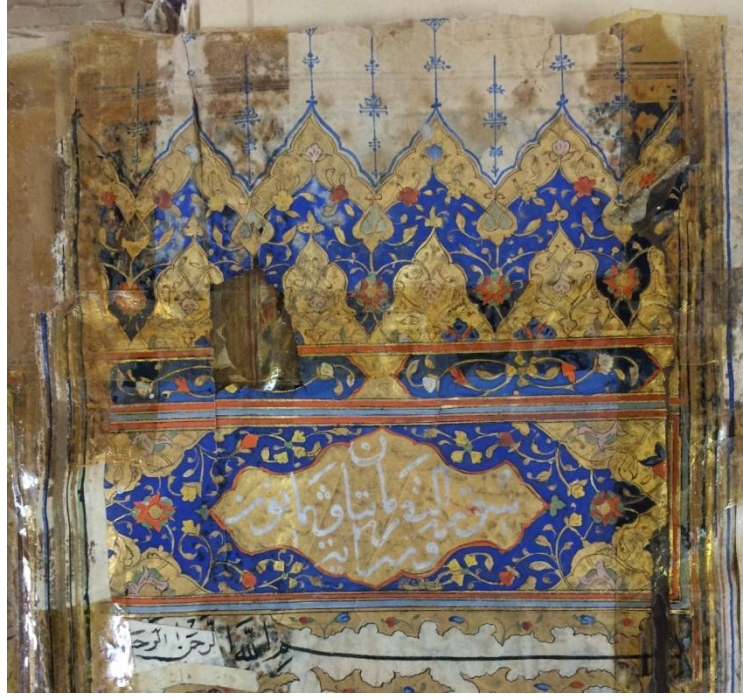
Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Serlevha Tezhibi v.2a.

Çizim: 11, Örnek: 3.

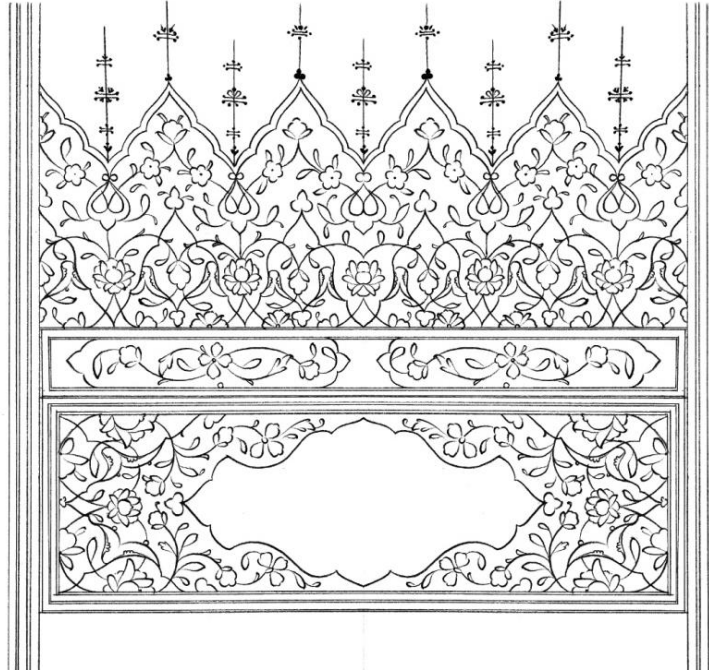
Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.

Resim: 23, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi v.2b.

Çizim: 12, Örnek: 3.

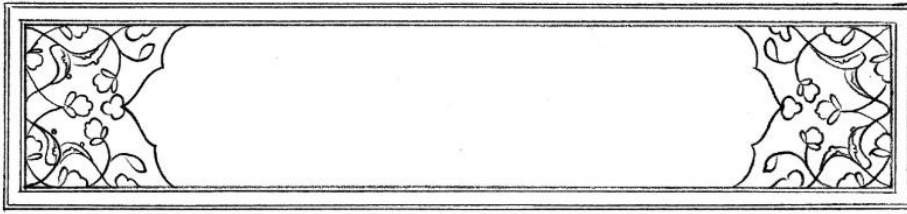
Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi v.2b.

Resim: 24, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi.

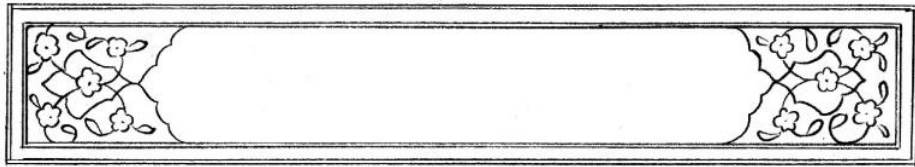
Çizim: 13, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi.

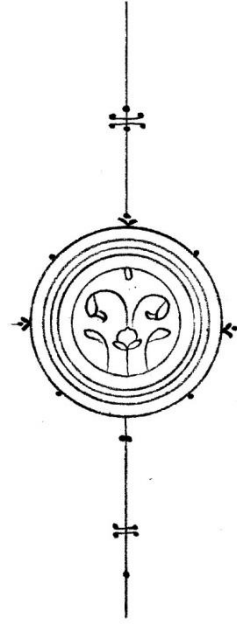
Resim: 25, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi.

Çizim: 14, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Sûre Başı Tezhibi.

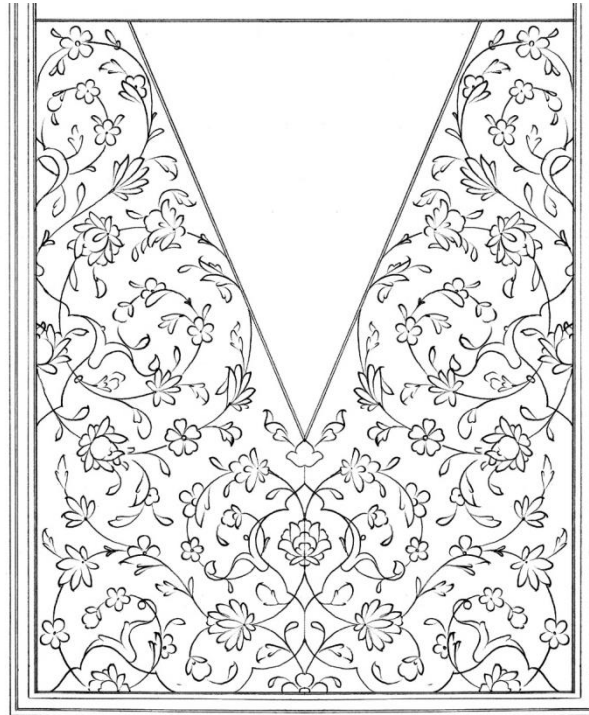
Resim: 26, Çizim: 15, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Güller.

Resim: 27, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Hâtîme Tezhibi v.280a.

Çizim: 16, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Hâtîme Tezhibi v.280a.

Resim: 28, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Secâvend (Falname) Tezhibi v.280b, v.281a.

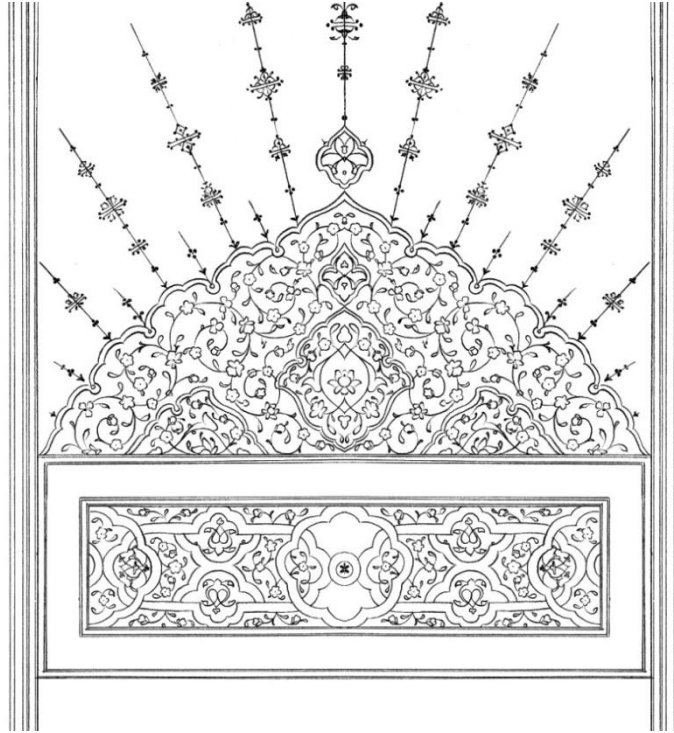
Resim: 29, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Secâvend (Falname) Tezhibi Detay v.280b.

Resim: 30, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Secâvend (Falname) Tezhibi v.280b.

Çizim: 17, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Secâvend (Falname) Tezhibi v.280b.

Resim: 31, Örnek: 3.

Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9987, Secâvend (Falname) Tezhibi v.282a.

Resim: 32-33, Örnek: 4.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, 968/1560-61, Koyunoğlu: 11152,
Ön-Arka Kapak ve Miklep.

Resim: 34, Örnek: 4.

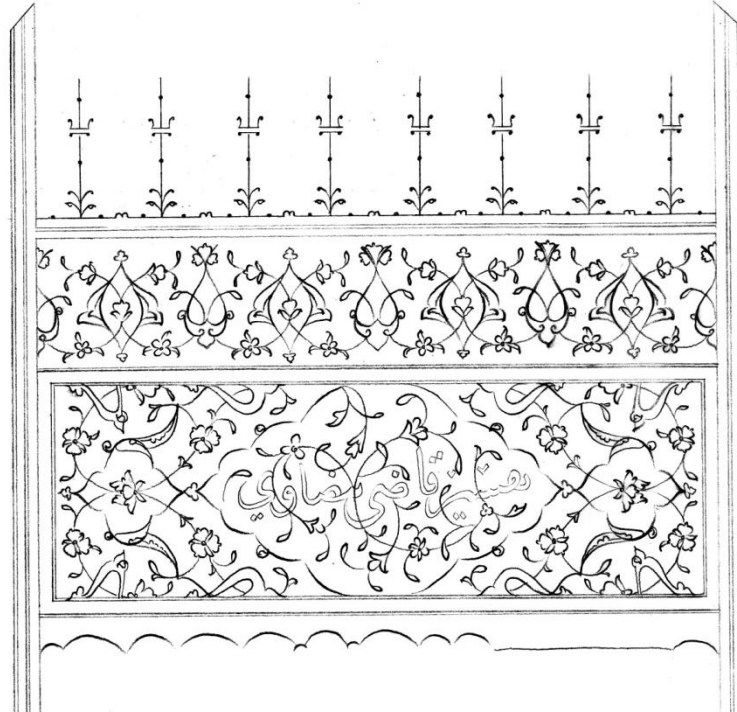
Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, 968/1560-61, Koyunoğlu: 11152,
Unvan Tezhibi v.1b.

Resim: 35, Örnek: 4.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, 968/1560-61, Koyunoğlu: 11152,
Unvan Tezhibi v.1b.

Çizim: 18, Örnek: 4.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, 968/1560-61, Koyunoğlu: 11152,
Unvan Tezhibi v.1b.

Resim: 36-37-38, Örnek: 5.

Fetevâyı Kadîhân, Koyunoğlu: 11736, Ön-Arka Kapak ve Miklep.

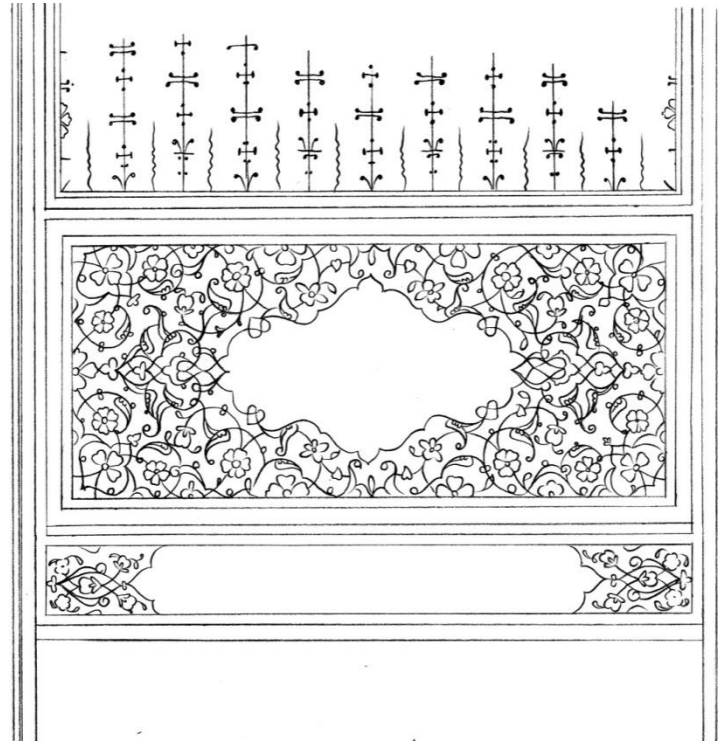
Resim: 39, Örnek: 5.

Fetevâyı Kadîhân, Koyunoğlu: 11736, Unvan Tezhibi v.1b.

Resim: 40, Örnek: 5.

Fetevâyı Kadîhân, Koyunoğlu: 11736, Unvan Tezhibi v.1b.

Çizim: 19, Örnek: 5.

Fetevâyı Kadîhân, Koyunoğlu: 11736, Unvan Tezhibi v.1b.

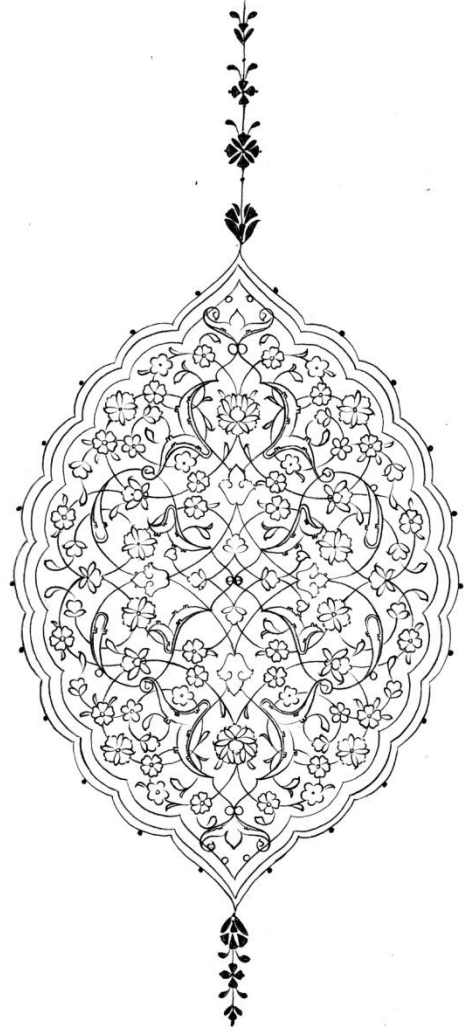
Resim: 41-42, Örnek: 6.

Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961,
Ön-Arka Kapak ve Miklep.

Resim: 43, Örnek: 6.

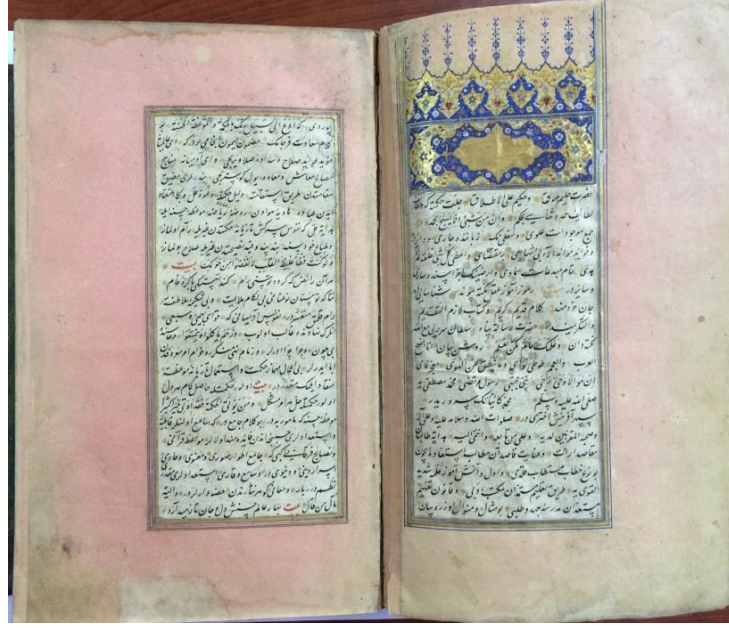
Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961,
Miklep ve Zahriye Tezhibi v.1a.

Resim: 44, Çizim: 20, Örnek: 6.

Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelfle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961,
Zahriye Tezhibi v.1a.

Resim: 45, Örnek: 6.

Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961,
Unvan Tezhibi v.1b.

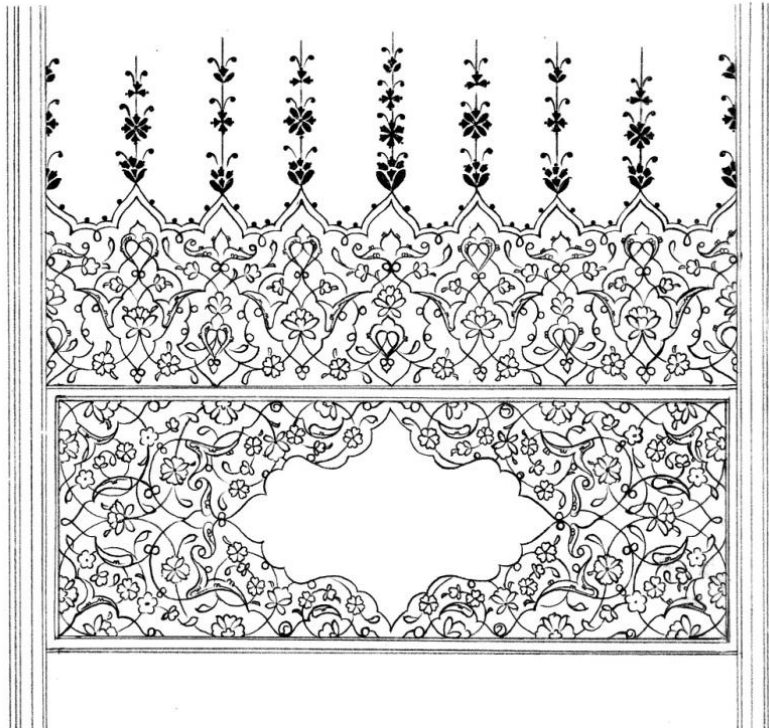
Resim: 46, Örnek: 6.

Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961,
Unvan Tezhibi Detay v.1b.

Resim: 47, Örnek: 6.

Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961,
Unvan Tezhibi v.1b.

Çizim: 21, Örnek: 6.

Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961,
Unvan Tezhibi v.1b.

Resim: 48-49, Örnek: 7.

Âdâb-ı Mak'âl, 996/1587-88, Koyunoğlu: 13142, Ön ve Arka Kapak.

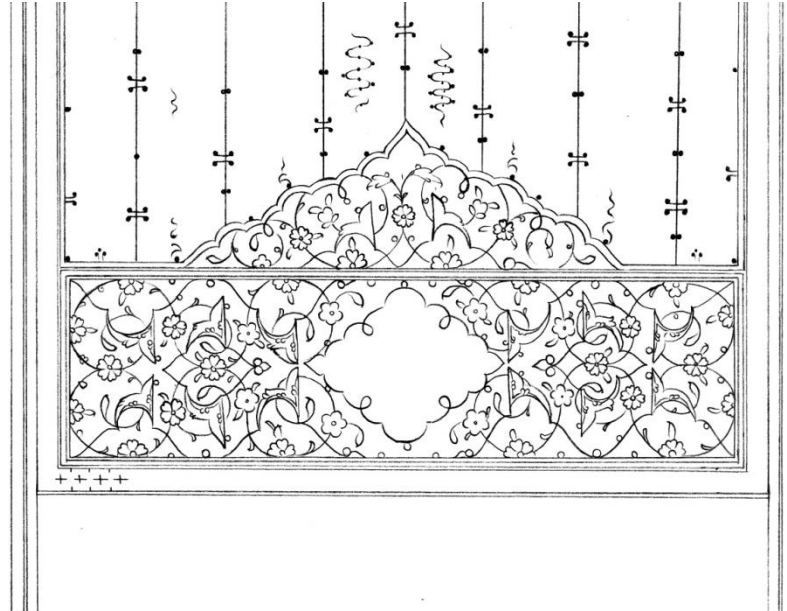
Resim: 50, Örnek: 7.

Âdâb-ı Mak'âl, 996/1587-88, Koyunoğlu: 13142, Unvan Tezhibi v.2b.

Resim: 51, Örnek: 7.

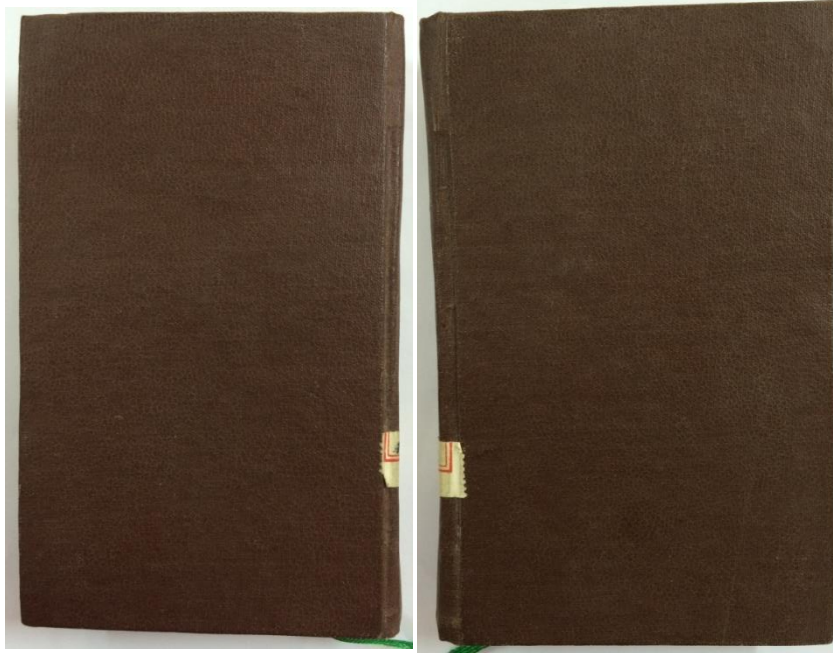
Âdâb-ı Mak'âl, 996/1587-88, Koyunoğlu: 13142, Unvan Tezhibi v.2b.

Çizim:22, Örnek: 7.

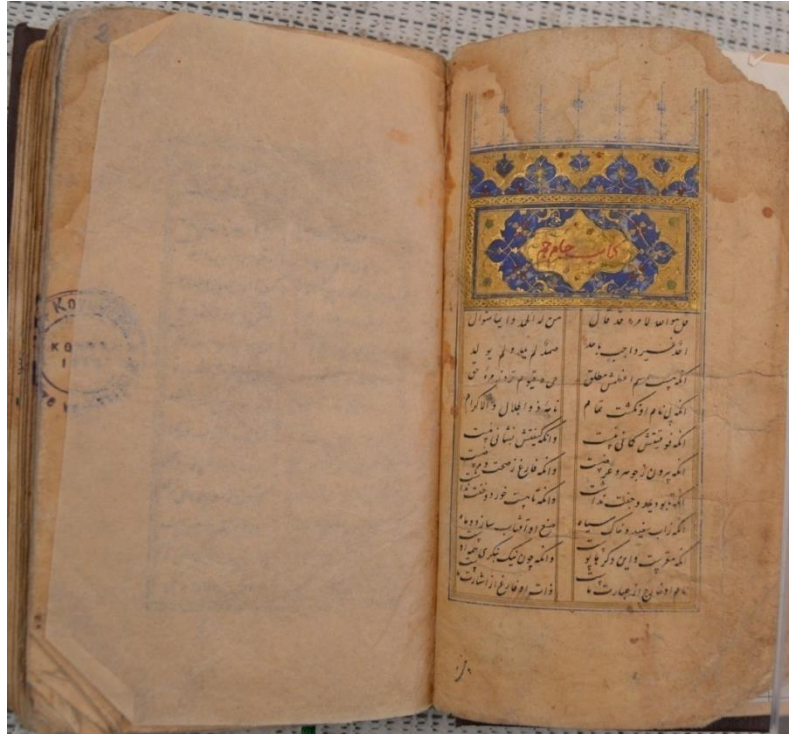
Âdâb-ı Mak'âl, 996/1587-88, Koyunoğlu: 13142, Unvan Tezhibi v.2b.

Resim: 52-53, Örnek: 8.

Cam-u Cem, Koyunoğlu: 13567, Ön ve Arka Kapak.

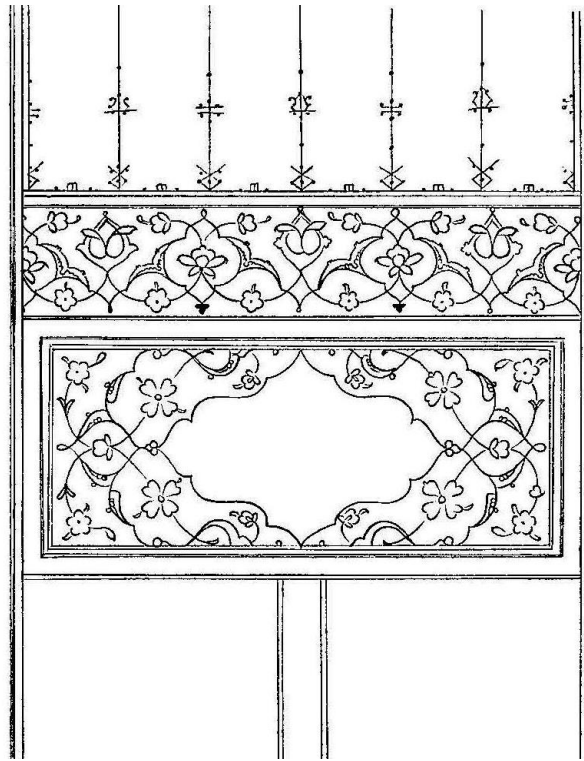
Resim: 54, Örnek: 8.

Cam-u Cem, Koyunoğlu: 13567, Unvan Tezhibi v.1b.

Resim: 55, Örnek: 8.

Cam-u Cem, Koyunoğlu: 13567, Unvan Tezhibi v.1b.

Çizim: 23, Örnek: 8.

Cam-u Cem, Koyunoğlu: 13567, Unvan Tezhibi v.1b.

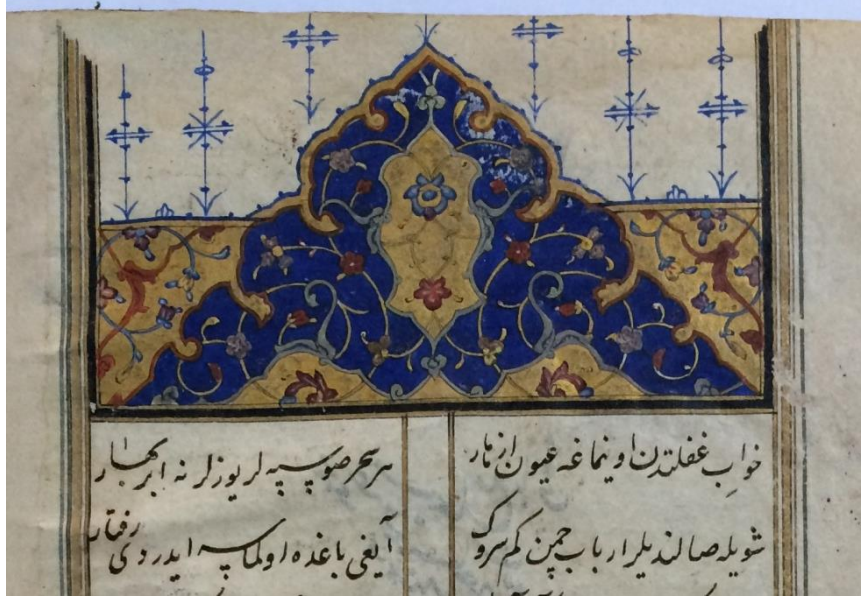
Resim: 56-57, Örnek: 9.

Mecmûa-i Nasîha ve Tahmîsât, Koyunoğlu: 13586,
Ön-Arka Kaplar ve Miklep.

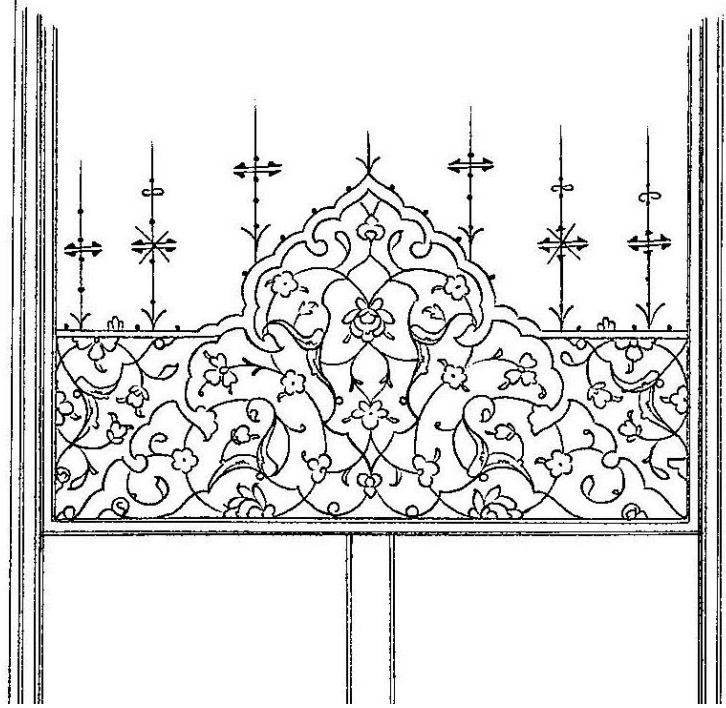
Resim: 58, Örnek: 9.

Mecmûa-i Nasîha ve Tahmîsât, Koyunoğlu: 13586, Unvan Tezhibi v.2b.

Resim: 59, Örnek: 9.

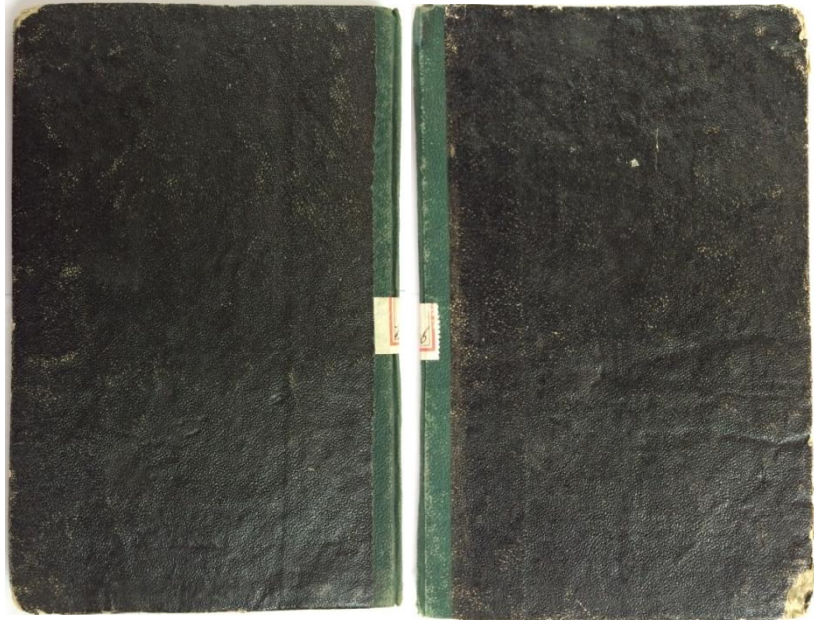
Mecmûa-i Nasîha ve Tahmîsât, Koyunoğlu: 13586, Unvan Tezhibi v.2b.

Çizim: 24, Örnek: 9.

Mecmûa-i Nasîha ve Tahmîsât, Koyunoğlu: 13586, Unvan Tezhibi v.2b.

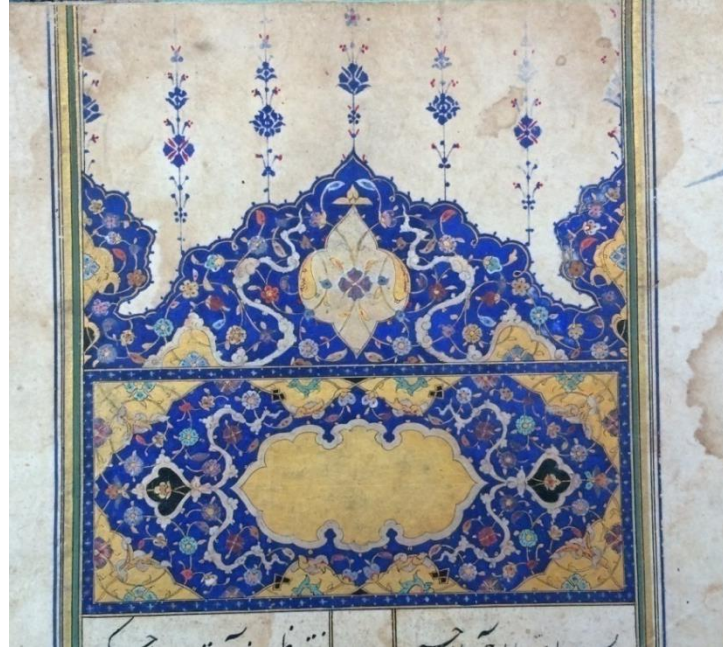
Resim: 60-61, Örnek: 10.

Terceme-i Mahzen-i Esrâr, 974/1566,67, Koyunoğlu: 13706, Ön ve Arka Kapak.

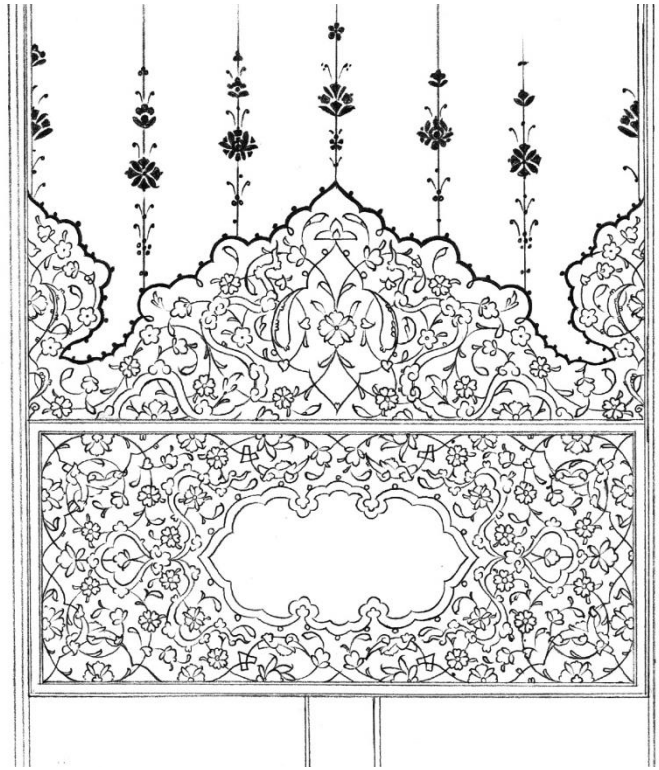
Resim: 62, Örnek: 10.

Terceme-i Mahzen-i Esrâr, 974/1566,67, Koyunoğlu: 13706, Unvan Tezhibi v.1b.

Resim: 63, Örnek: 10.

Terceme-i Mahzen-i Esrâr, 974/1566,67, Koyunoğlu: 13706, Unvan Tezhibi v.1b.

Çizim: 25, Örnek: 10.

Terceme-i Mahzen-i Esrâr, 974/1566,67, Koyunoğlu: 13706, Unvan Tezhibi v.1b.

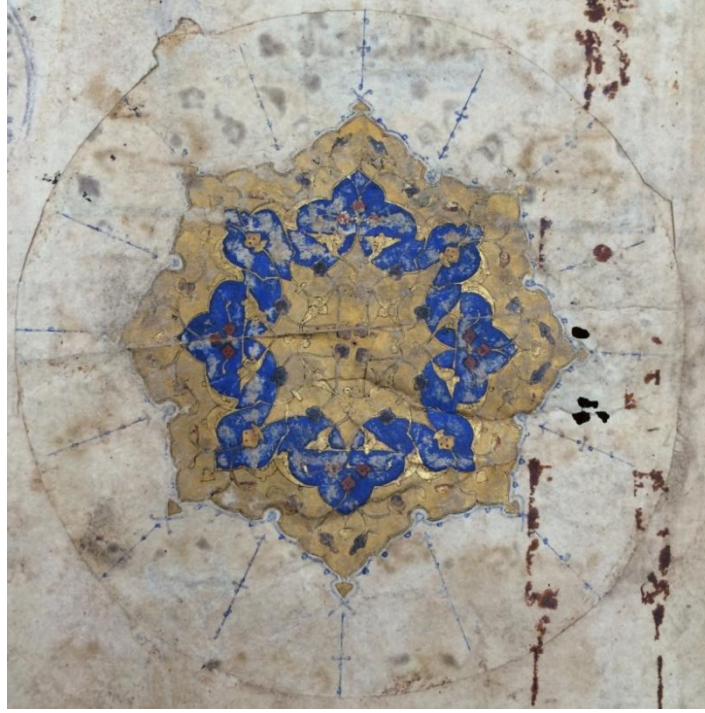
Resim: 64-65, Örnek: 11.

Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Ön ve Arka Kapak.

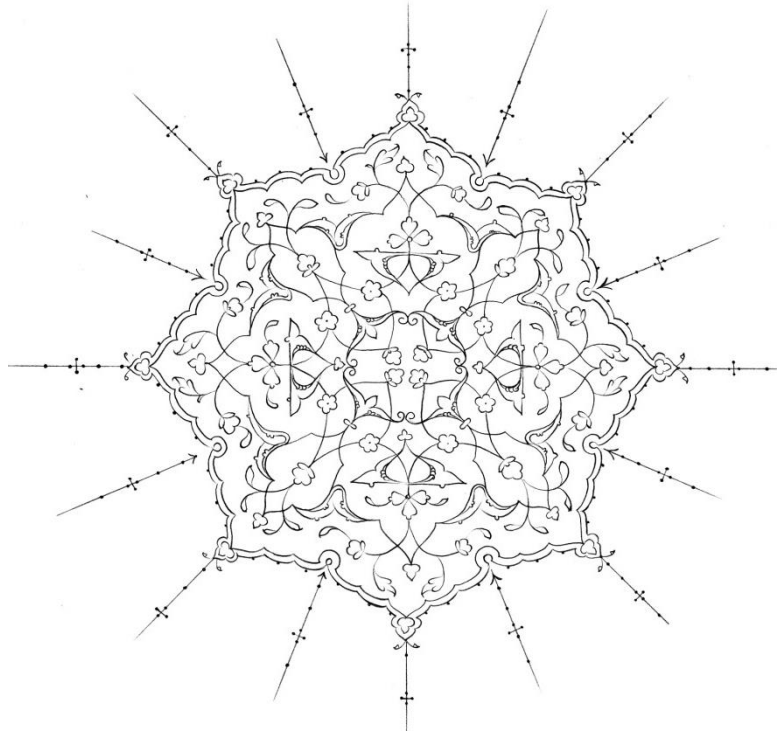
Resim: 66, Örnek: 11.

Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Zahriye Tezhibi v.2a.

Resim: 67, Örnek: 11.

Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Zahriye Tezhibi v.2a.

Çizim: 26, Örnek: 11.

Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Zahriye Tezhibi v.2a.

Resim: 68, Örnek: 11.

Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Unvan Tezhibi v.2b.

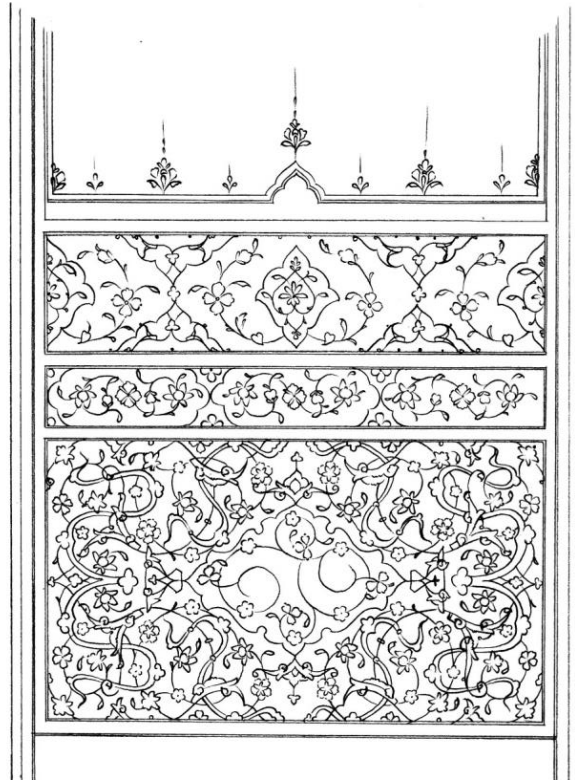
Resim: 69, Örnek: 11.

Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Unvan Tezhibi Detay v.2b.

Resim: 70, Örnek: 11.

Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Unvan Tezhibi v.2b.

Çizim: 27, Örnek: 11.

Dîvân-ı Hâfız Şîrâzî, Koyunoğlu: 14506, Unvan Tezhibi v.2b.

Resim: 71-72, Örnek: 12.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ön-Arka Kapak ve Miklep.

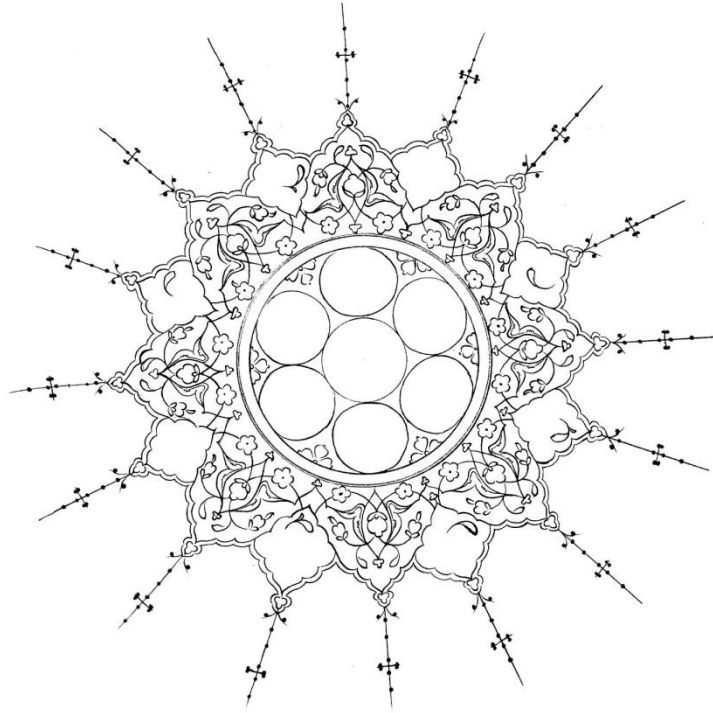
Resim: 73, Örnek: 12.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Zahriye Tezhibi v.1a-karşısı.

Resim: 74, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Zahriye Tezhibi v.1a-karşısı.

Çizim: 28, Örnek: 12.

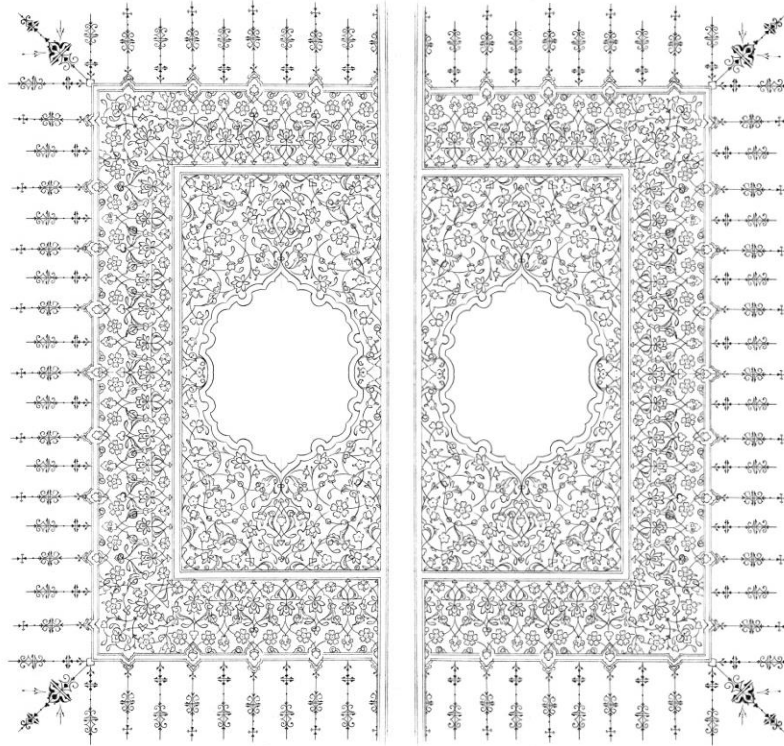
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Zahriye Tezhibi v.1a-karşısı.

Resim: 75, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.

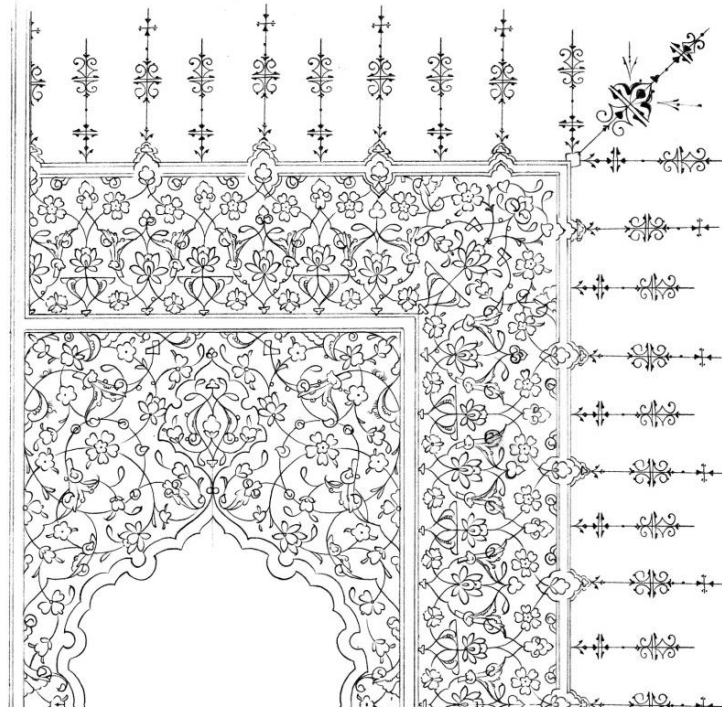
Çizim: 29, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.

Resim: 76, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Serlevha Tezhibi Detay v.1b.

Çizim: 30, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Serlevha Tezhibi Detayv.1b-v.2a.

Resim: 77, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.10a.

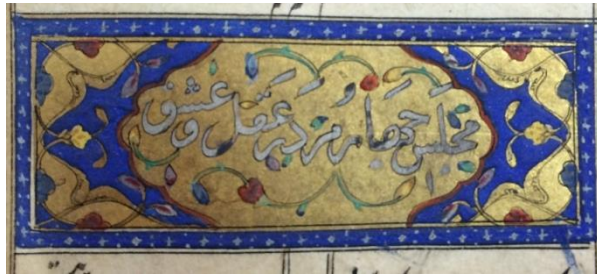
Resim: 78, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.15a.

Resim: 79, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.18a.

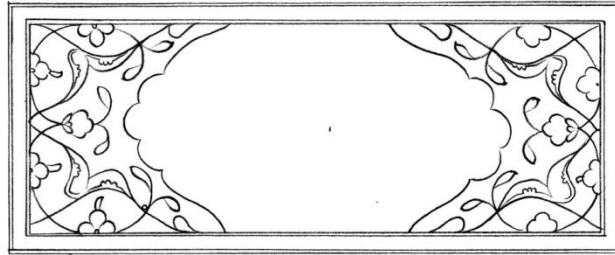
Resim: 80, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.24b.

Resim: 81, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.26b.

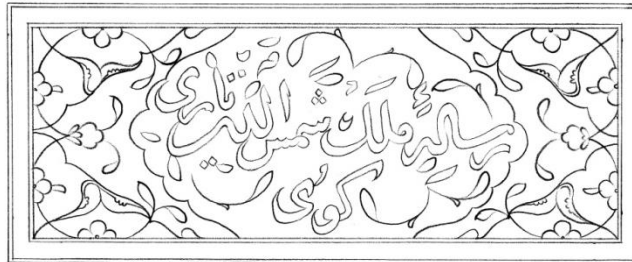
Çizim: 31, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi.

Resim: 82, Örnek: 12.

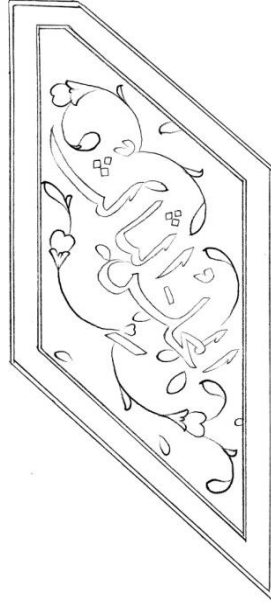
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.37a.

Çizim: 32, Örnek: 12.

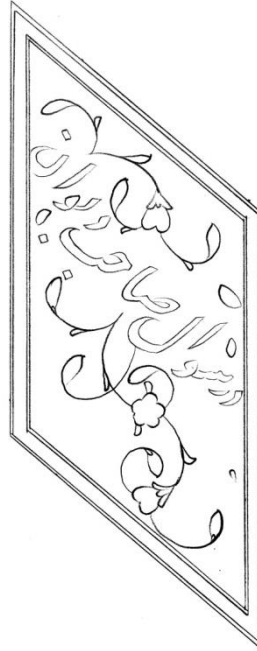
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.37a.

Resim: 83, Çizim. 33, Örnek: 12.

Külliyât-ı Sâdi, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.13a.

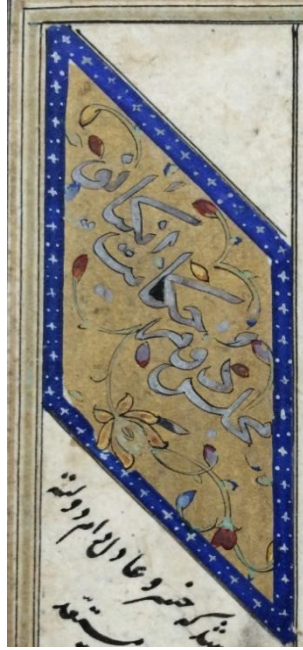
Resim: 84, Çizim. 34, Örnek: 12.

Külliyât-ı Sâdi, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.23a.

Resim: 85, Çizim. 35, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.34a.

Resim: 86, Çizim. 36, Örnek: 12.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Hâşiye Tezhibi v.35a.

Resim: 87, Örnek: 12.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.38b.

Resim: 88, Örnek: 12.

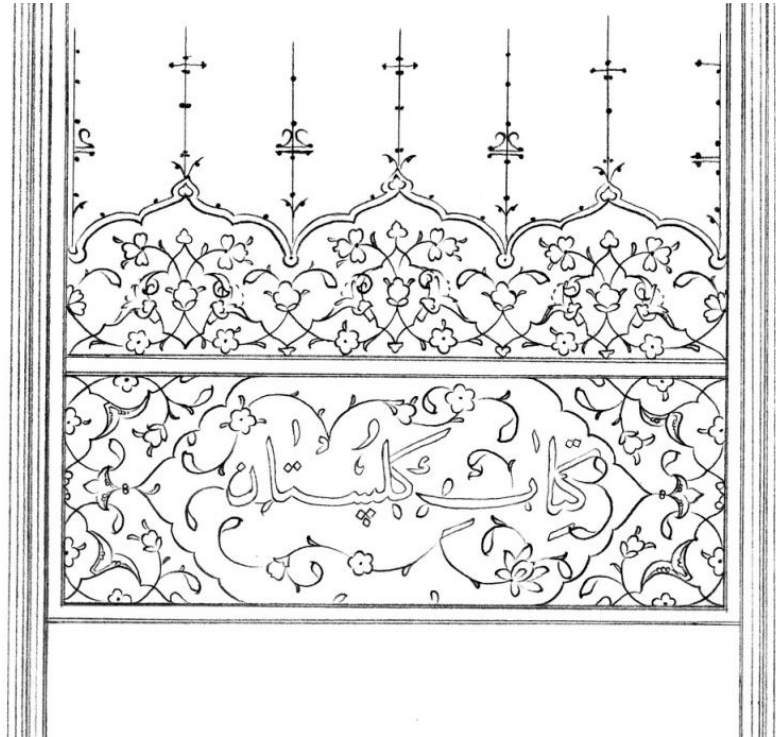
Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi Detay v.38b.

Resim: 89, Örnek: 12.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.38b.

Çizim: 37, Örnek: 12.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.38b.

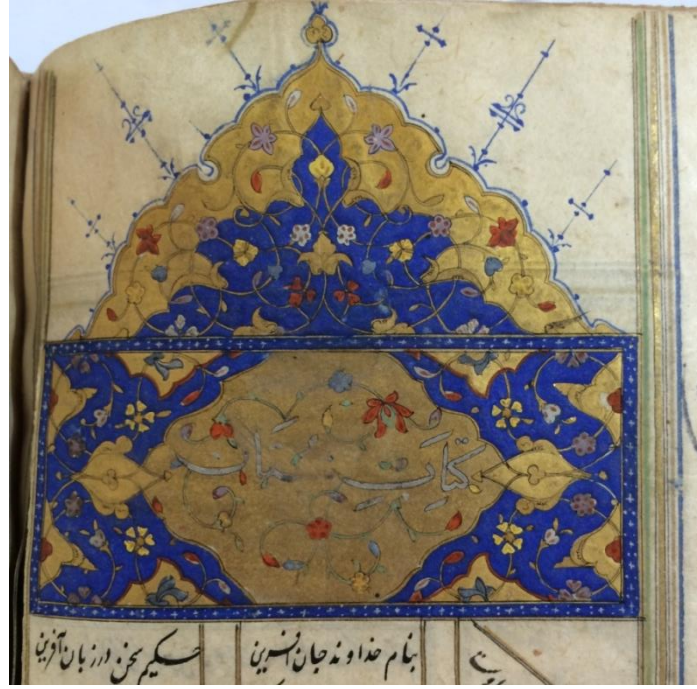
Resim: 90, Örnek: 12.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.105b.

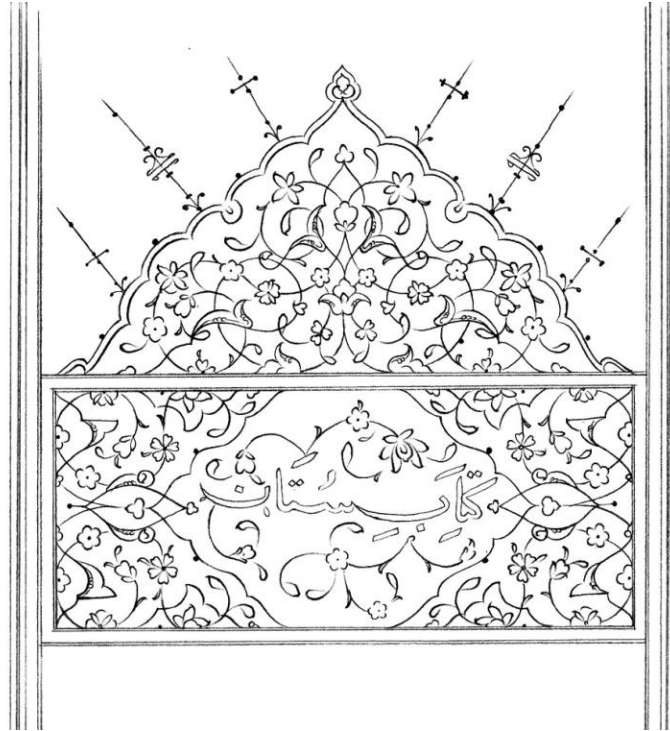
Resim: 91, Örnek: 12.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi Detay v.105b.

Resim: 92, Örnek: 12.

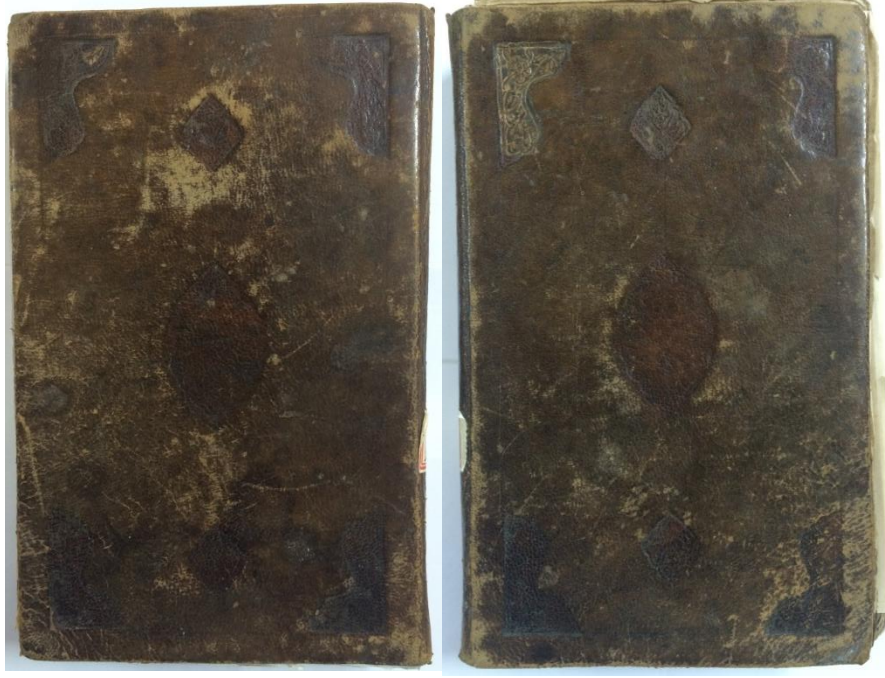
Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.105b.

Çizim: 38, Örnek: 12.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508, Unvan Tezhibi v.105b.

Resim: 93-94, Örnek: 13.

Dîvân-ı Nevâi, Koyunoğlu: 14518, Ön ve Arka Kaplar.

Resim: 95, Örnek: 13.

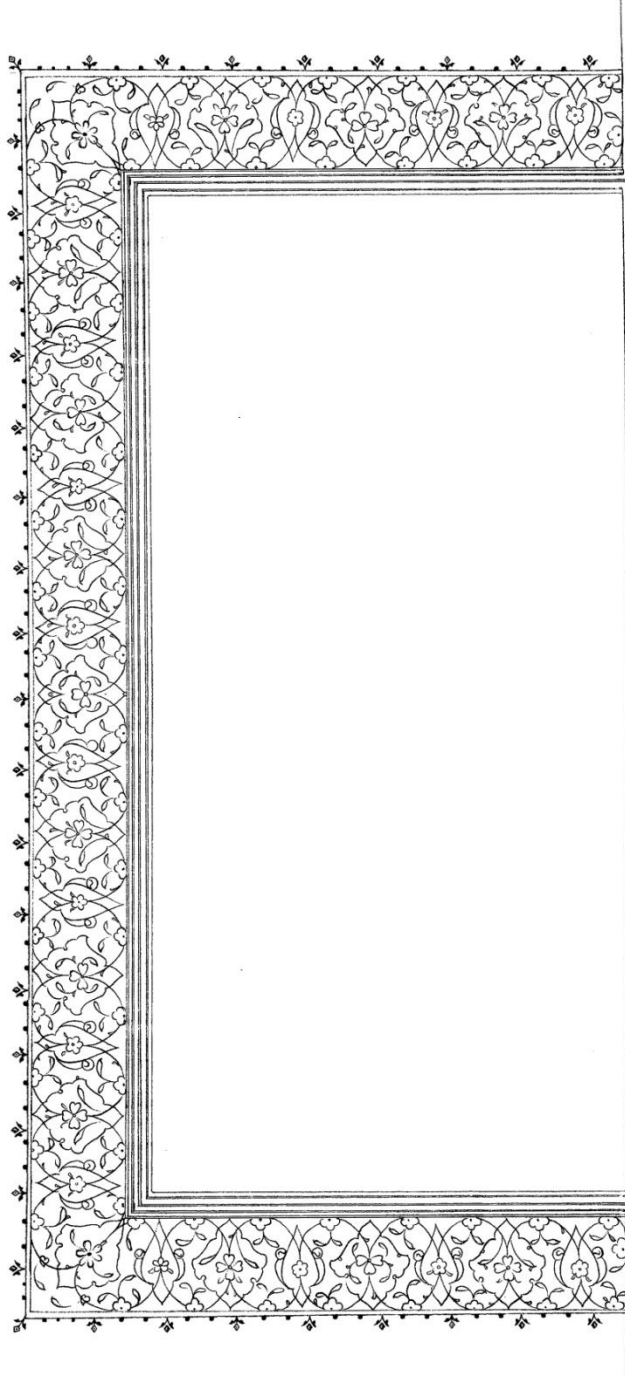
Dîvân-ı Nevâi, Koyunoğlu: 14518, Minyatürlü Sayfa v.1a.

Resim: 96, Örnek: 13.

Dîvân-ı Nevâi, Koyunoğlu: 14518, Minyatürlü Sayfa v.1a.

Çizim: 39, Örnek: 13.

Dîvân-ı Nevâi, Koyunoğlu: 14518, Minyatürlü Sayfa v.1a.

Resim: 97, Örnek: 13.

Dîvân-ı Nevâi, Koyunoğlu: 14518, Unvan Tezhibi v.1b.

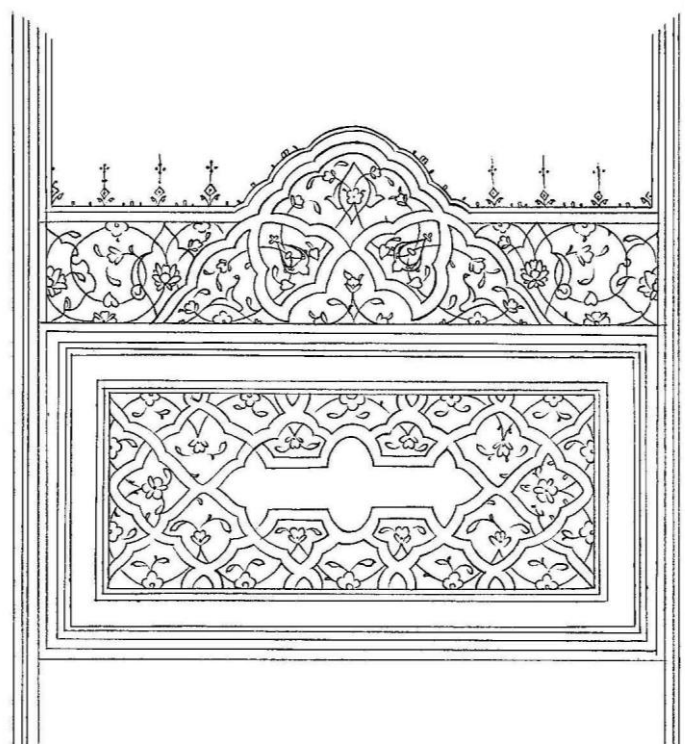
Resim: 98, Örnek: 13.

Dîvân-ı Nevâi, Koyunoğlu: 14518, Unvan Tezhibi Detay v.1b.

Resim: 99, Örnek: 13.

Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Unvan Tezhibi v.1b.

Çizim: 40, Örnek: 13.

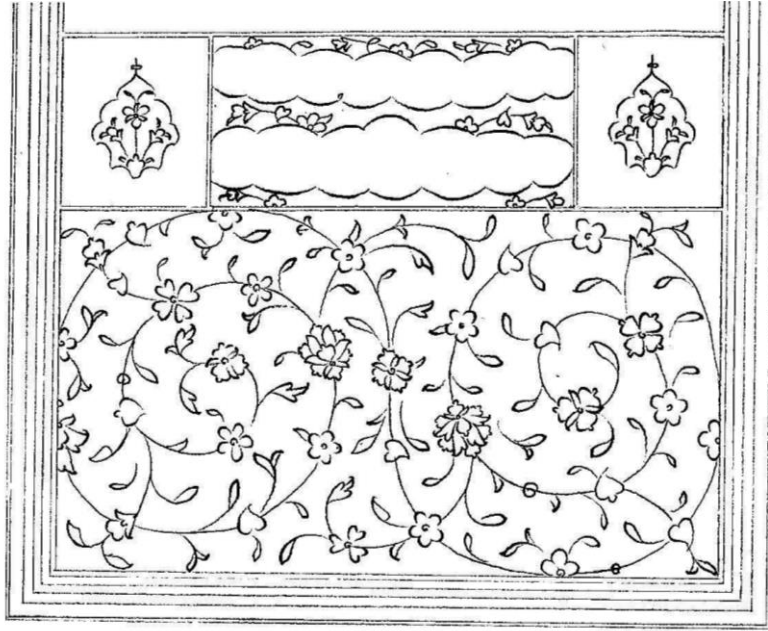
Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Unvan Tezhibi v.1b.

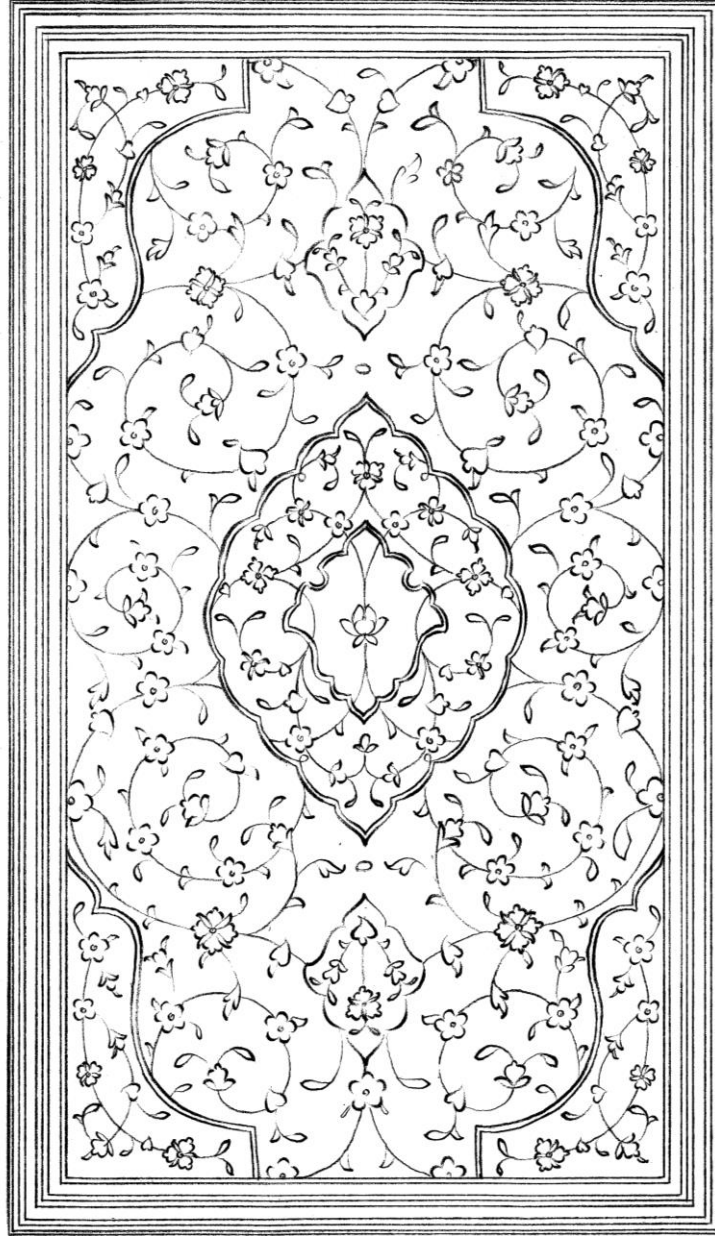
Resim: 100, Örnek: 13.

Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Hâtîme Tezhibi v.187b-v.188a.

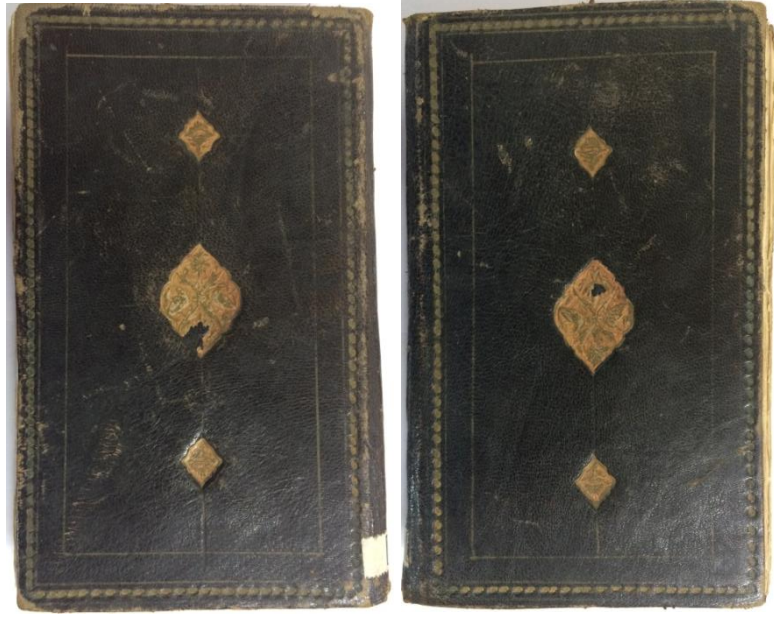
Çizim: 41, Örnek: 13.

Dîvân-ı Nevâî, Koyunoğlu: 14518, Hâtîme Tezhibi v.187b.

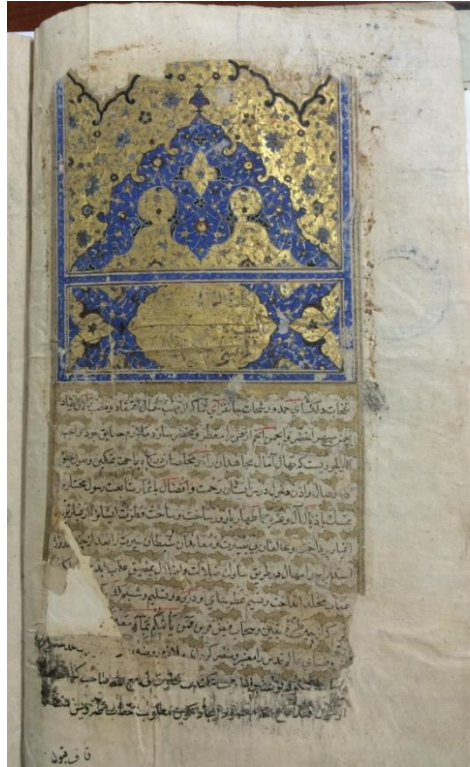
Çizim: 42, Örnek: 13.

Dîvân-ı Nevâi, Koyunoğlu: 14518, Hâtîme Tezhibi v.188a.

Resim: 101-102, Örnek: 14.

Mecâlisû'l-Mü'minîn, 1002/1593-94, Koyunoğlu: 14693, Ön ve Arka Kaplar.

Resim: 103, Örnek: 14.

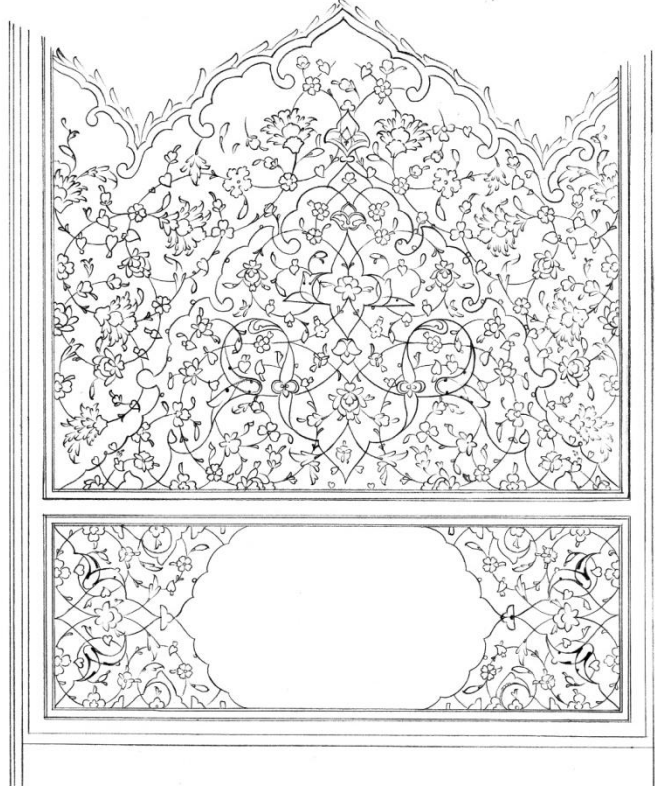
Mecâlisû'l-Mü'minîn, 1002/1593-94, Koyunoğlu: 14693, Unvan Tezhibi v.1b.

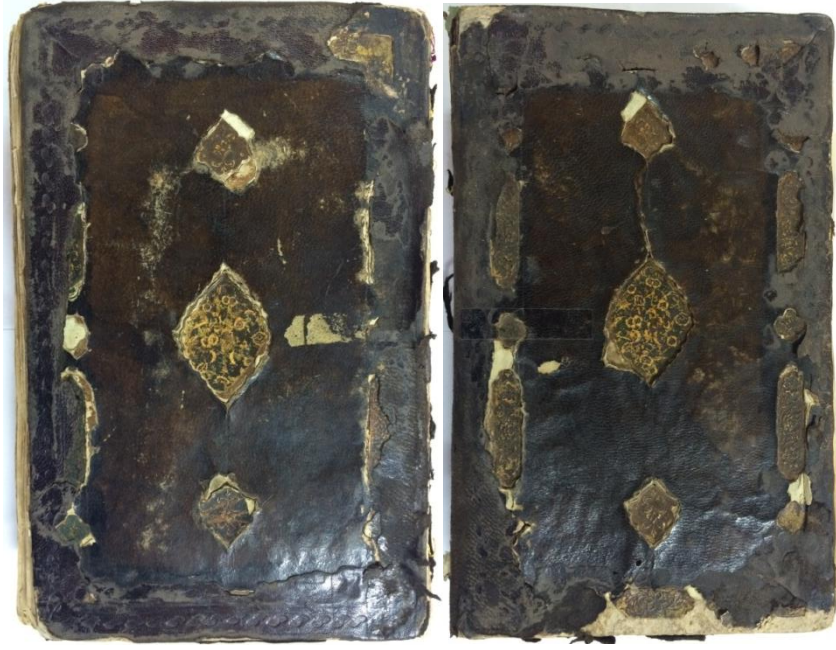
Resim: 104, Örnek: 14.

Mecâlisû'l-Mü'minîn, 1002/1593-94, Koyunoğlu: 14693, Unvan Tezhibi v.1b.

Çizim: 43, Örnek: 14.

Mecâlisû'l-Mü'minîn, 1002/1593-94, Koyunoğlu: 14693, Unvan Tezhibi v.1b.

Resim: 105-106, Örnek: 15.

Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 107, Örnek: 15.

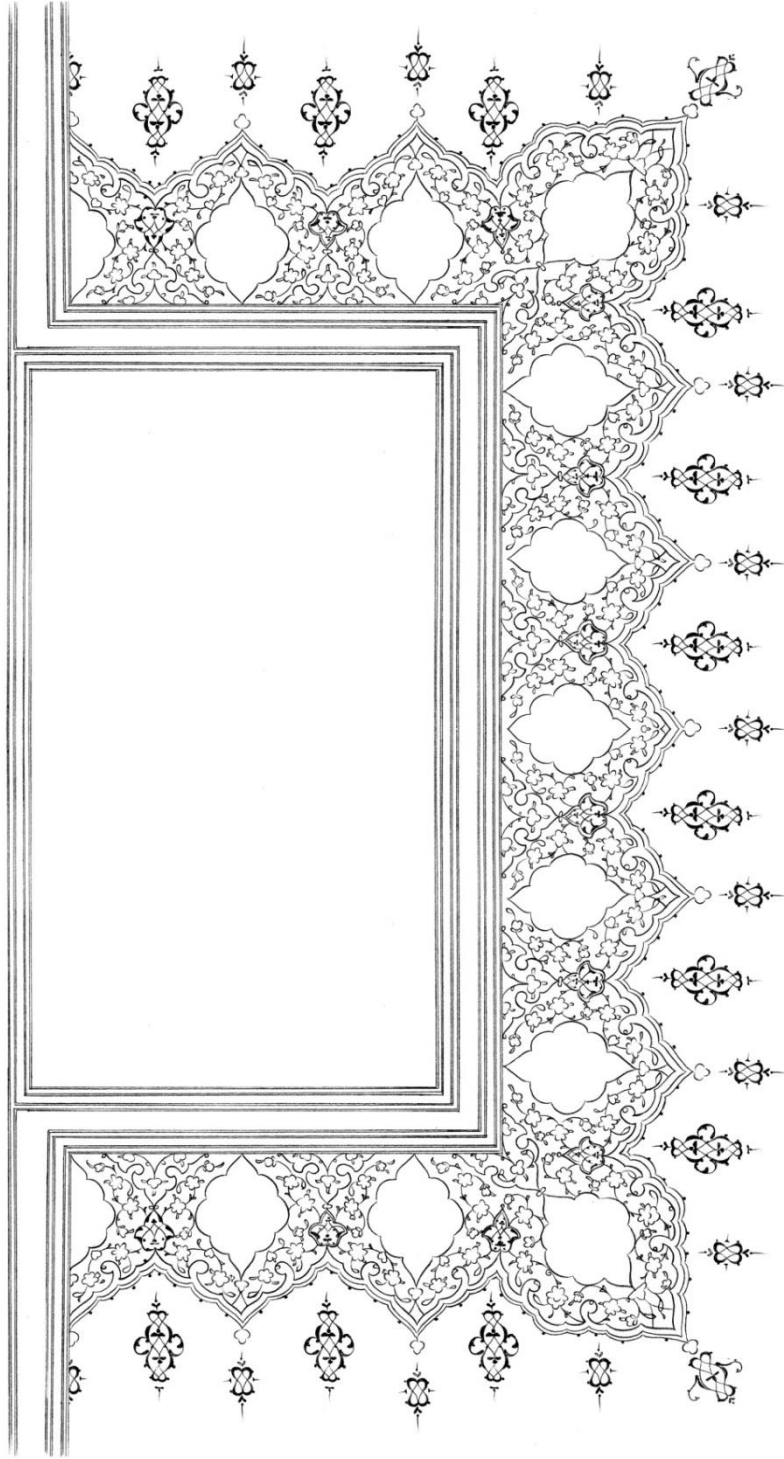
Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Minyatürlü Sayfa v.1b-v.2a.

Resim: 108, Örnek: 15.

Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Minyatürlü Sayfa v.1b.

Çizim: 44, Örnek: 15.

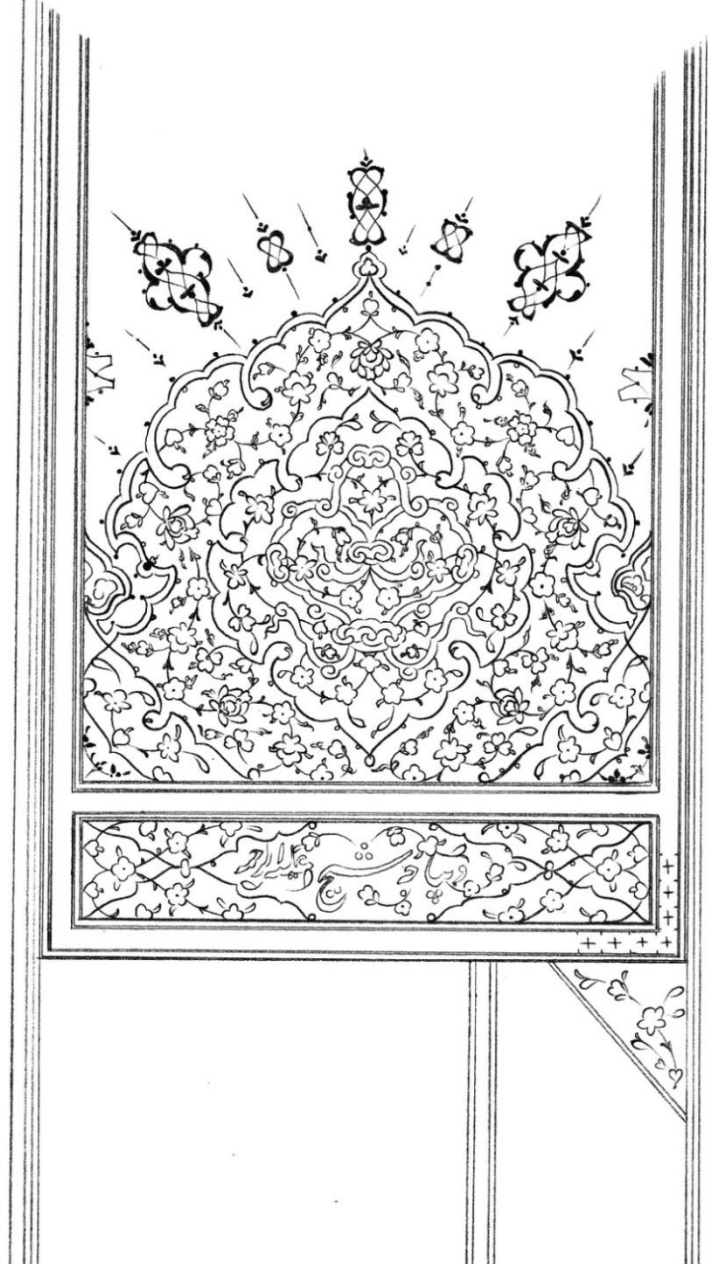
Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Minyatürlü Sayfa v.1b-v.2a.

Resim: 109, Örnek: 15.

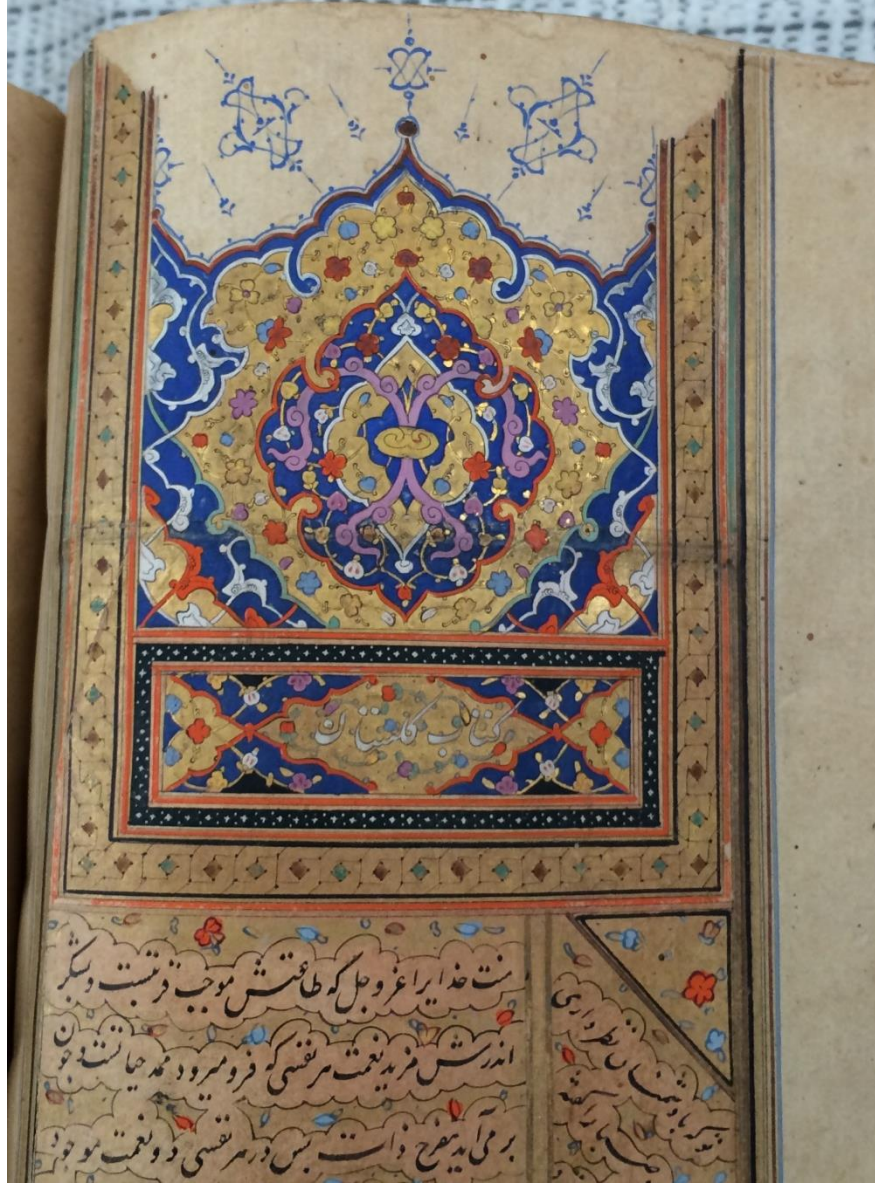
Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.2b.

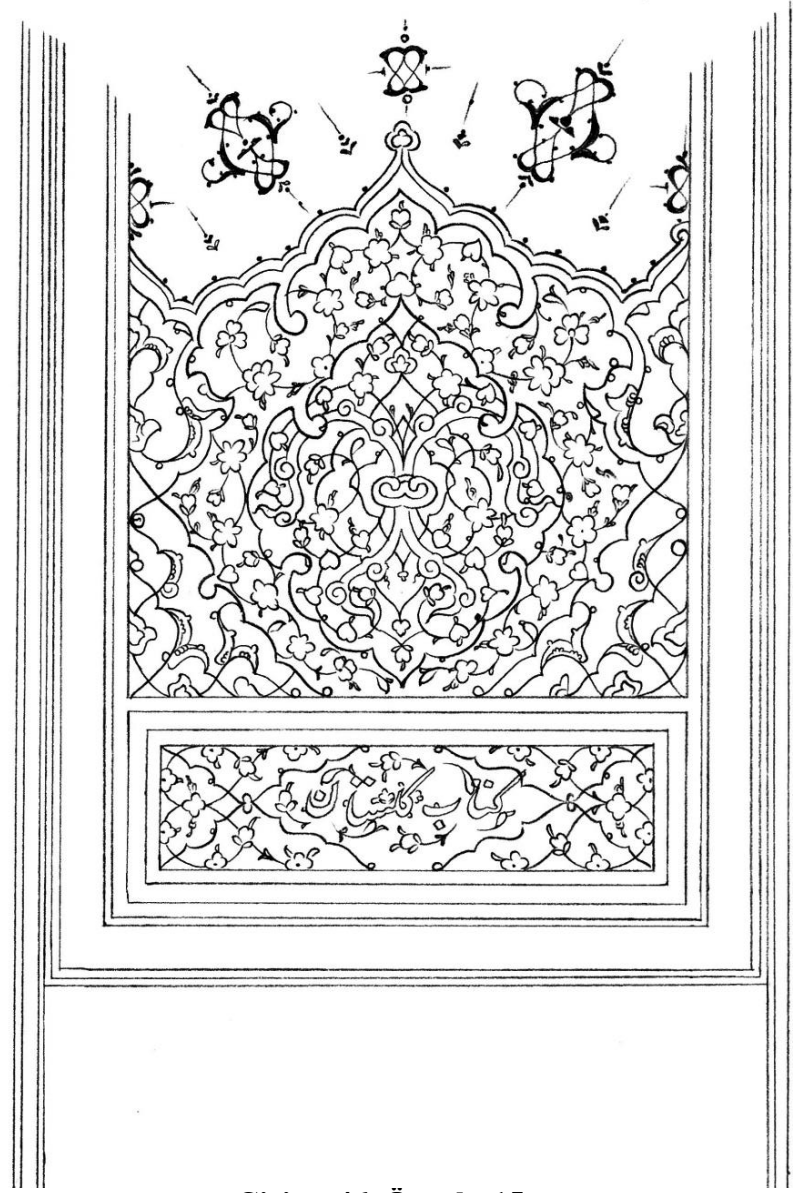
Çizim: 45, Örnek: 15.

Külliyyât-ı Şeyh Sâdi Şirâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.2b

Resim: 110, Örnek: 15.

Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.37b.

Çizim: 46, Örnek: 15.

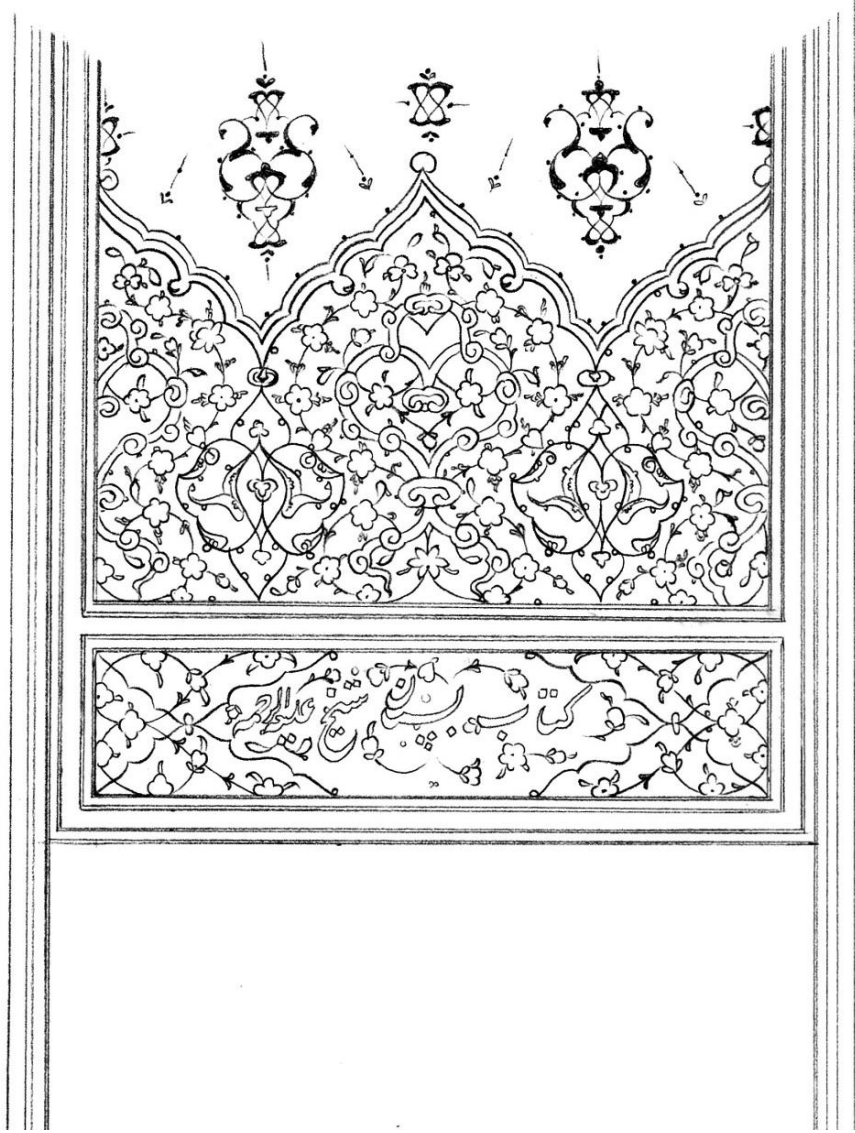
Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.37b.

Resim: 111, Örnek: 15.

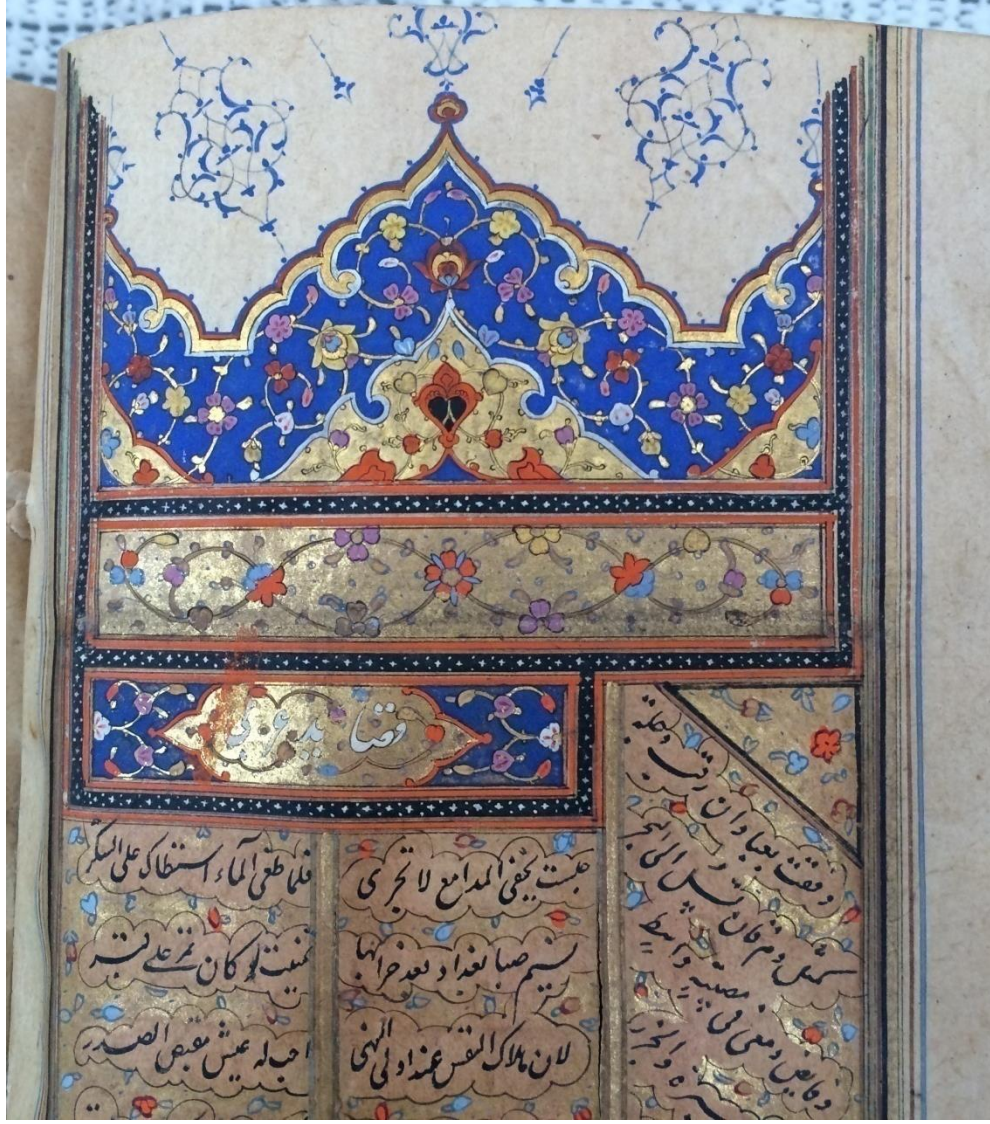
Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.108b.

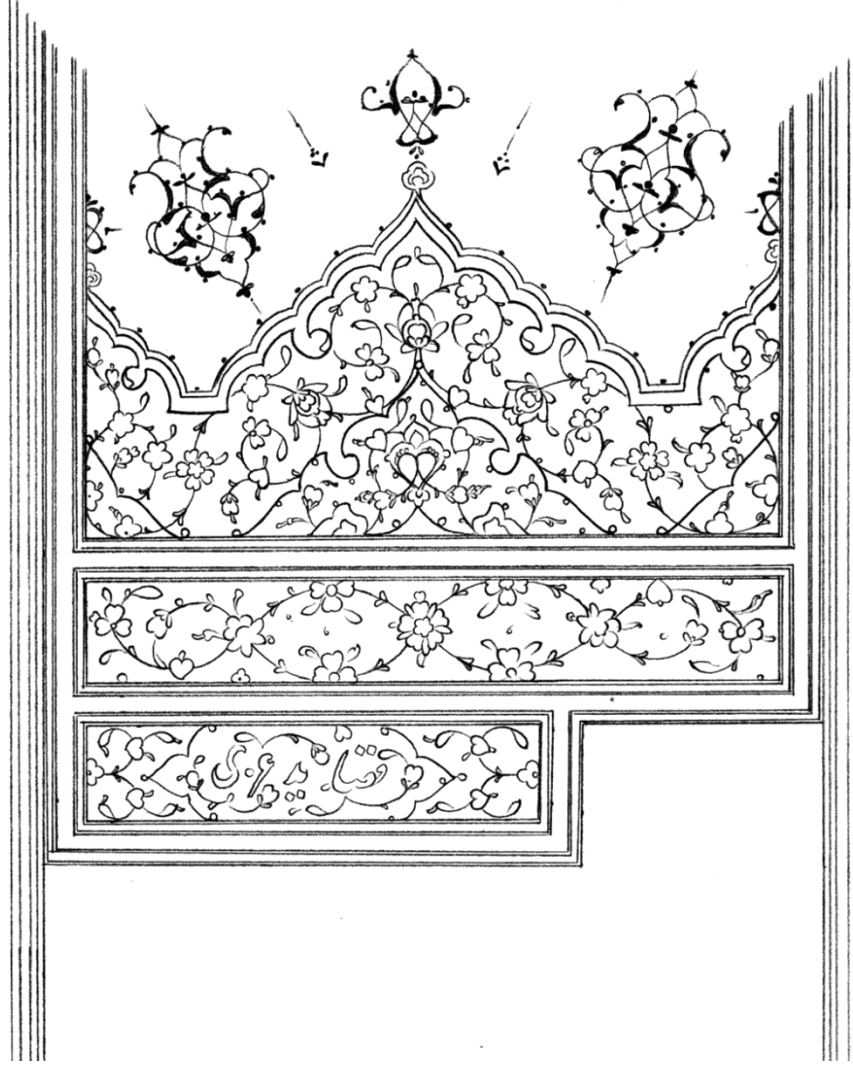
Çizim: 47, Örnek: 15.

Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şirâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.108b.

Resim: 112, Örnek: 15.

Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.192b.

Çizim: 48, Örnek: 15.

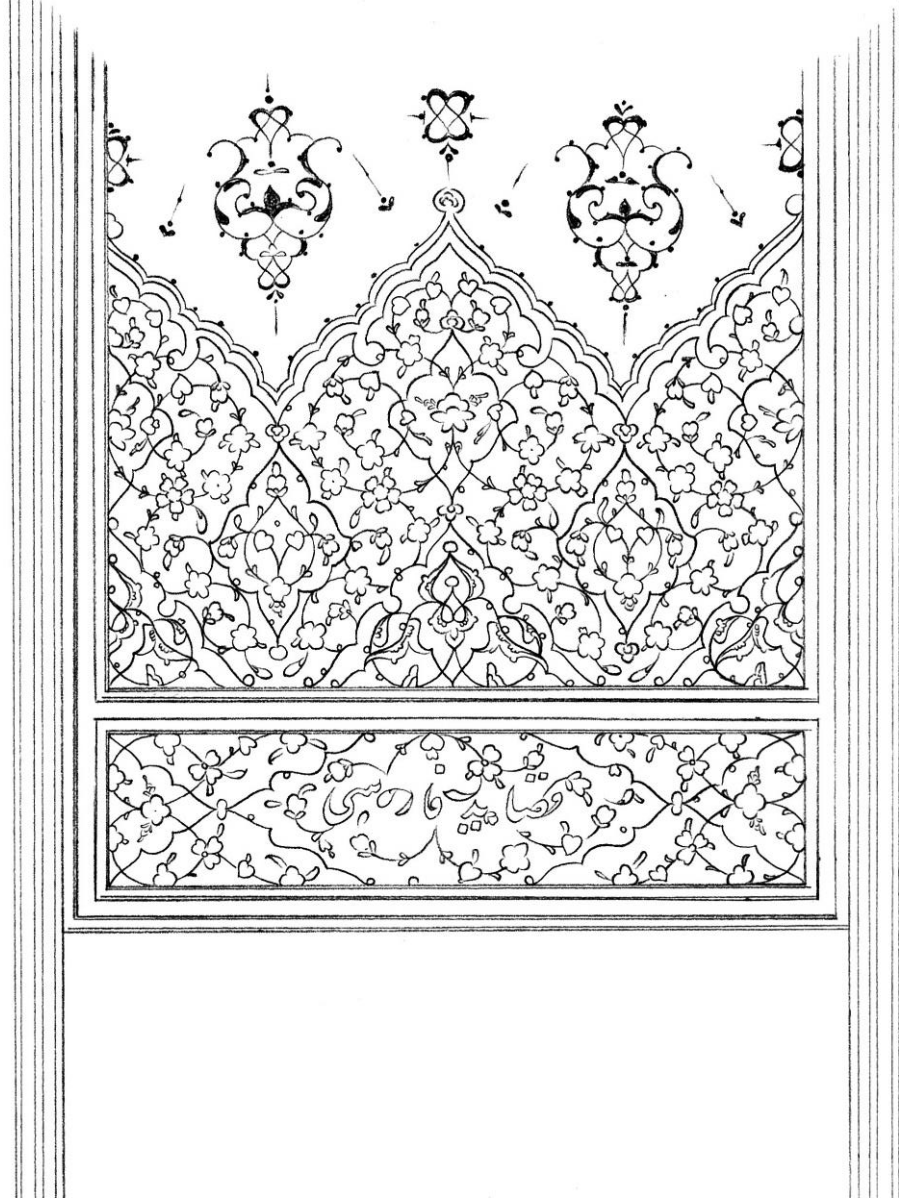
Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.192b.

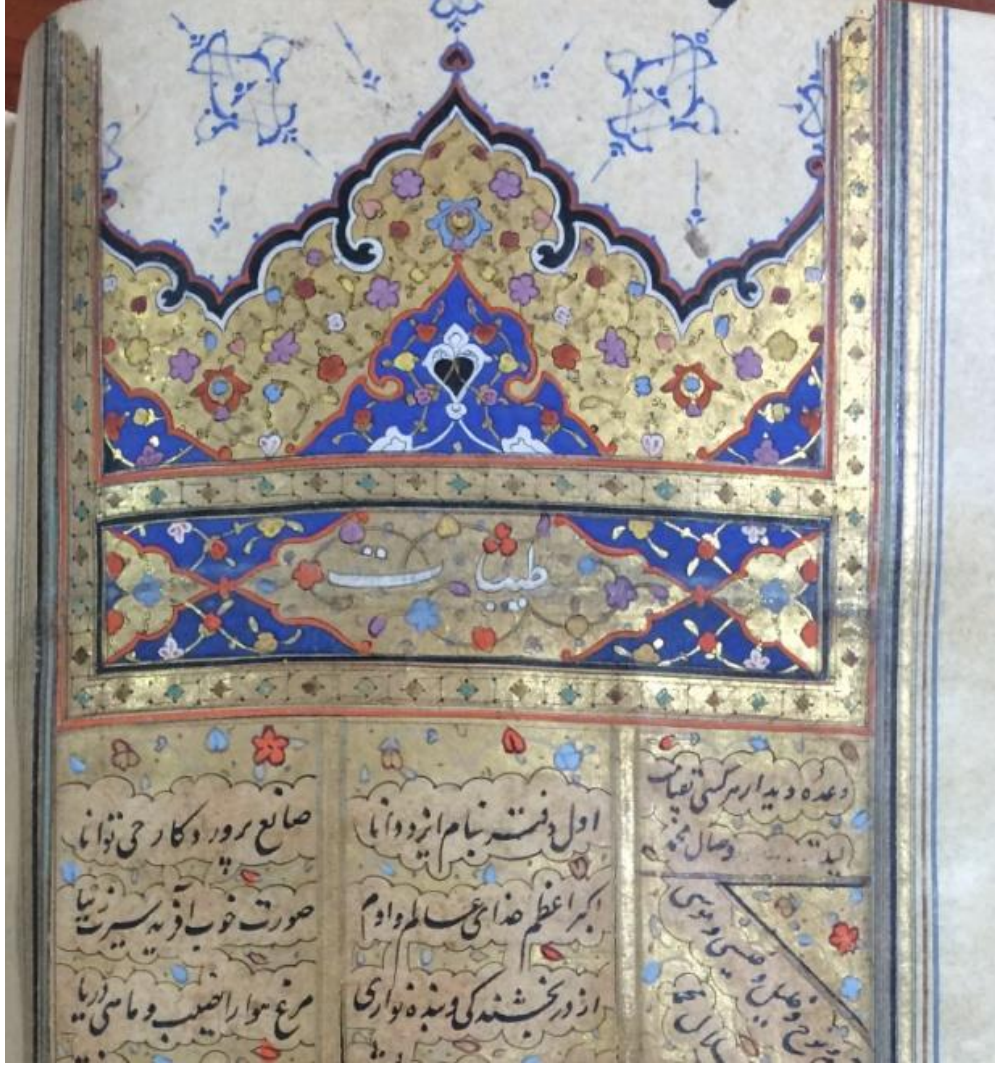
Resim: 113, Örnek: 15.

Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.197b.

Çizim: 49, Örnek: 15.

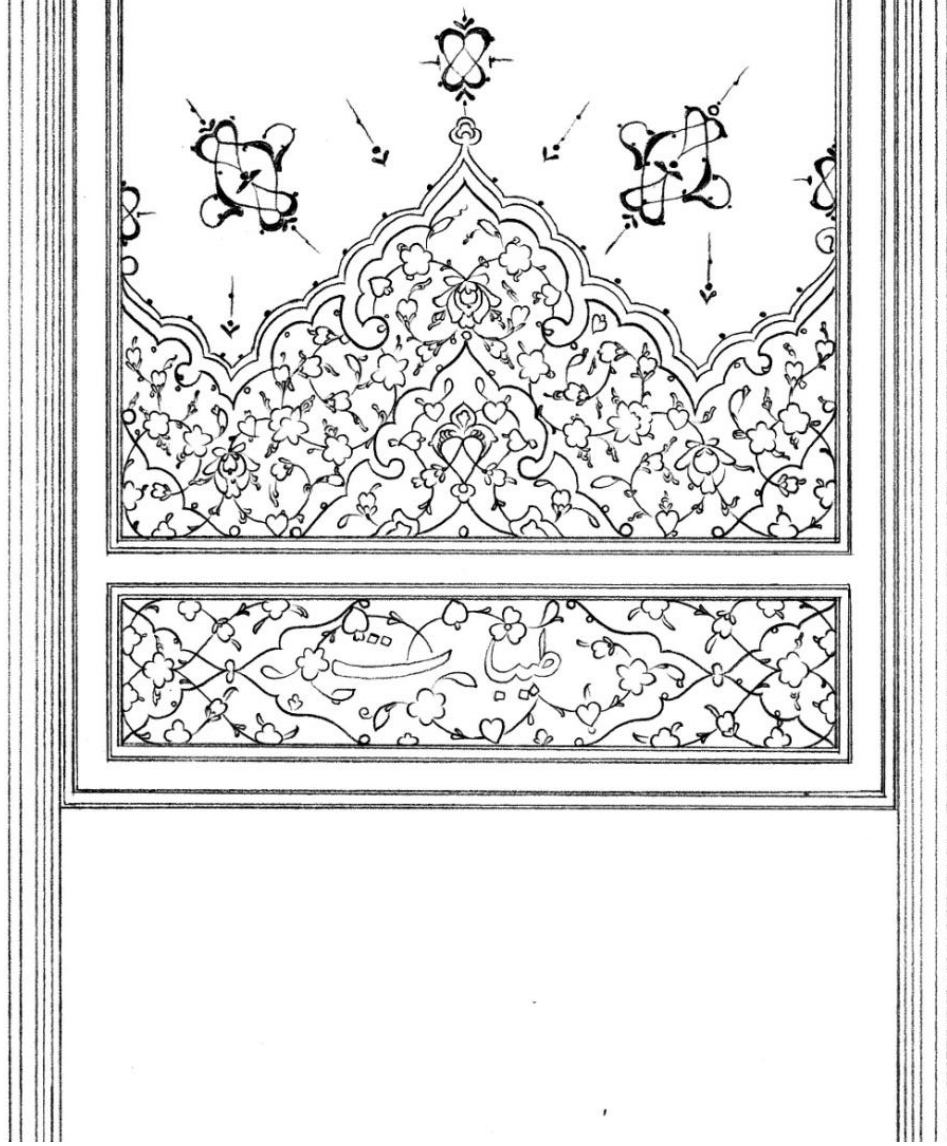
Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.197b.

Resim: 114, Örnek: 15.

Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.243b.

Çizim: 50, Örnek: 15.

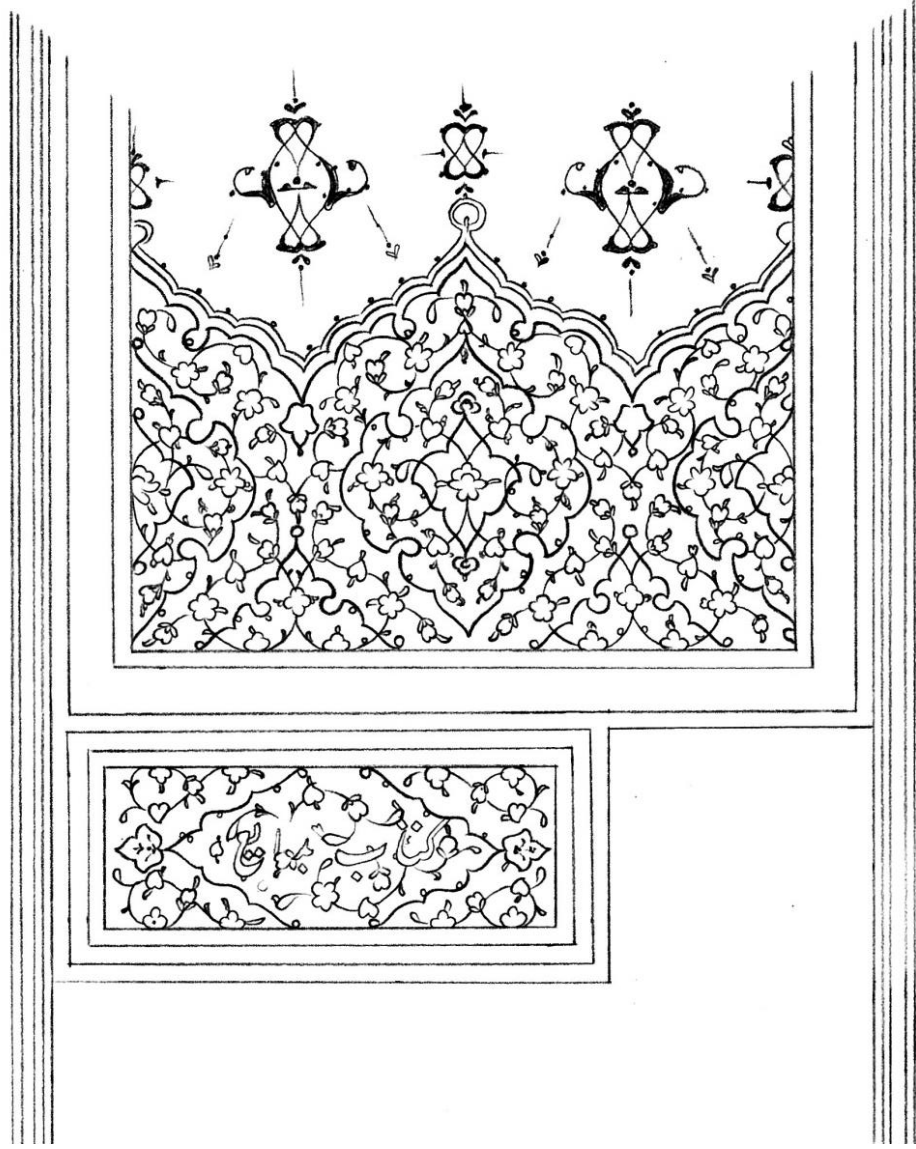
Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.243b.

Resim: 115, Örnek: 15.

Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.322b.

Çizim: 51, Örnek: 15.

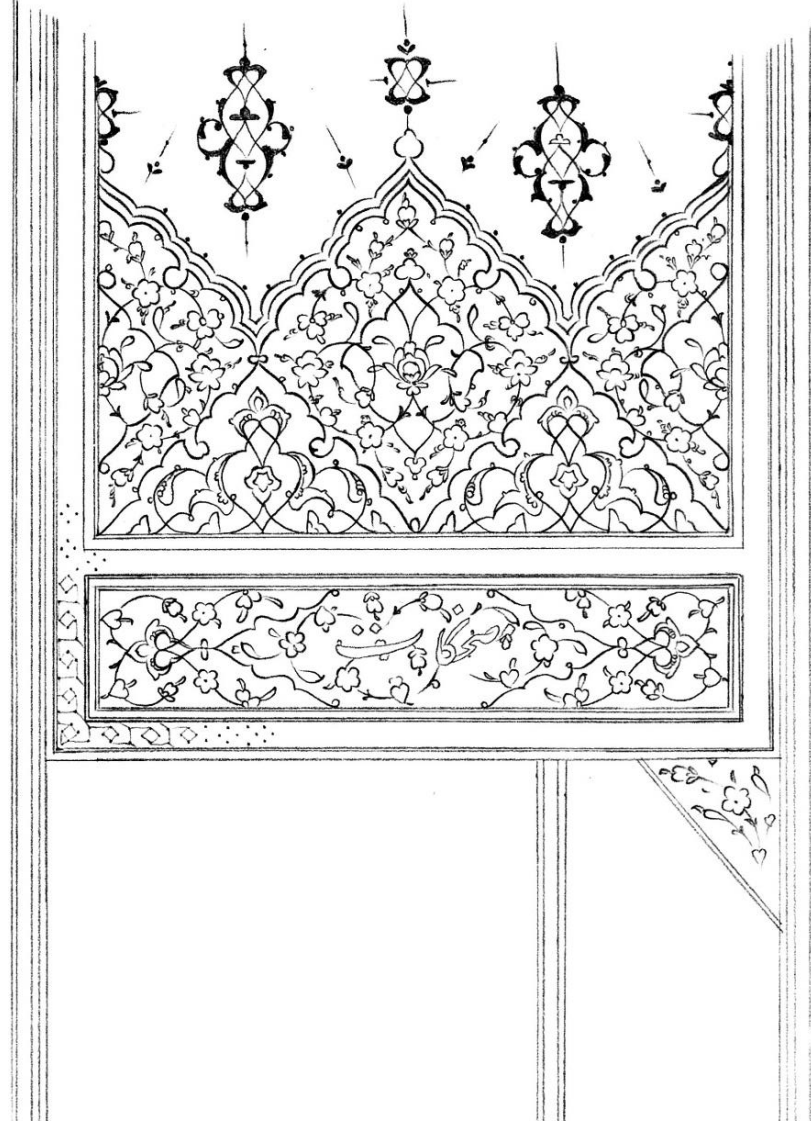
Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.322b.

Resim: 116, Örnek: 15.

Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.408b.

Çizim: 52, Örnek: 15.

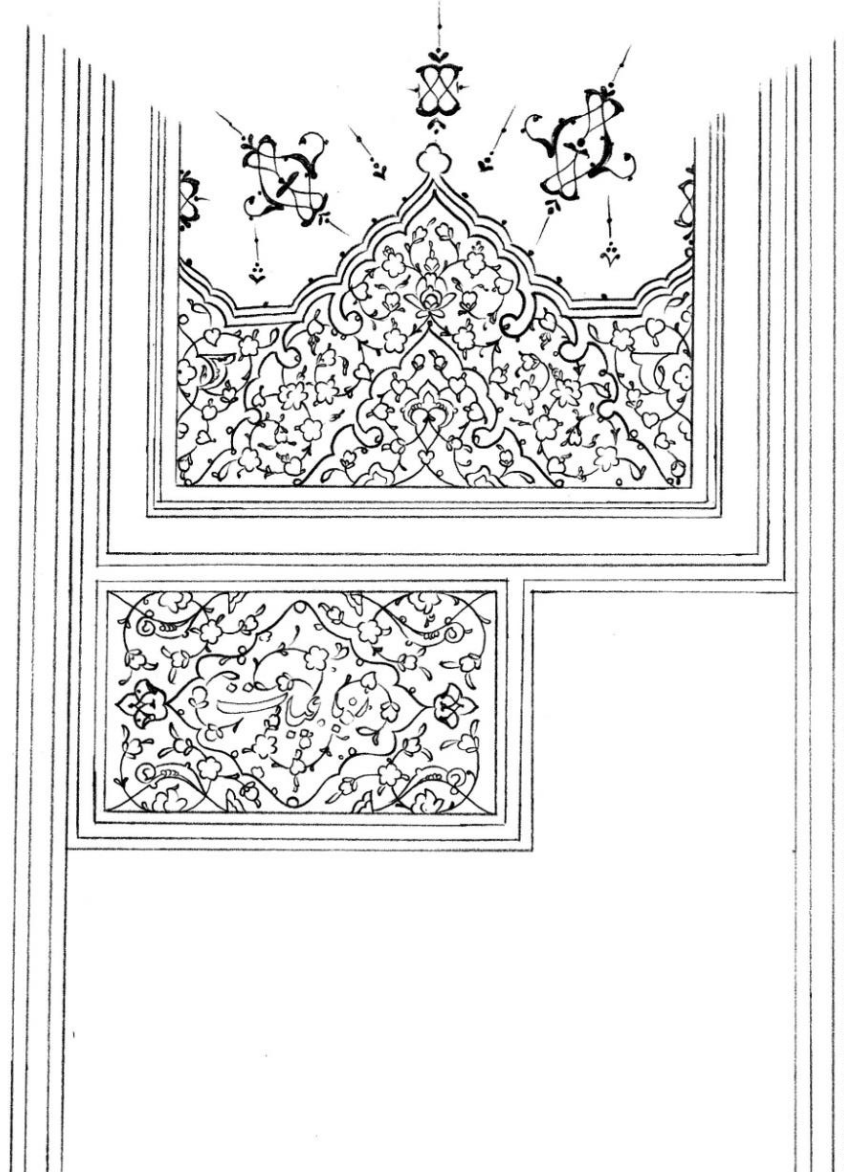
Külliyât-ı Şeyh Sâdi Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.408b.

Resim: 117, Örnek: 15.

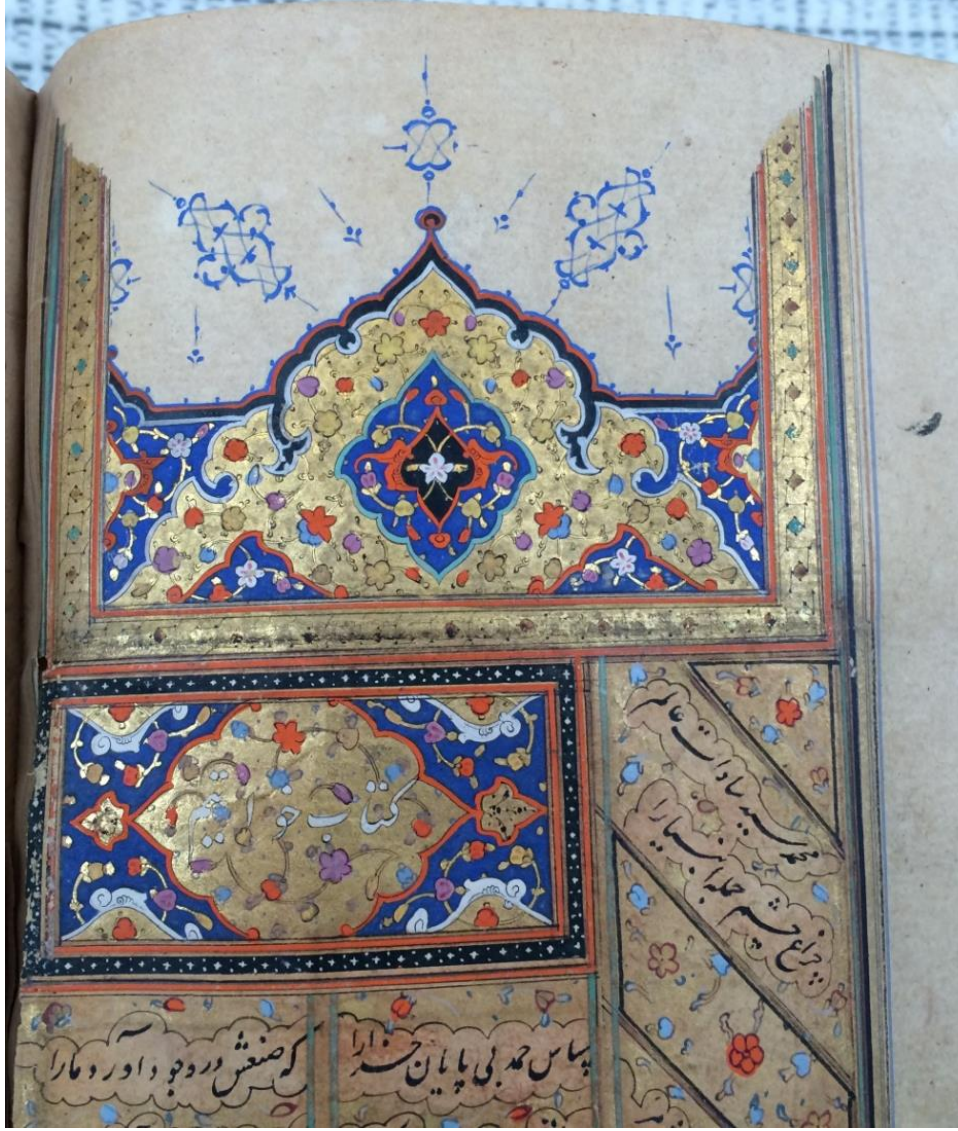
Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.415b.

Çizim: 53, Örnek: 15.

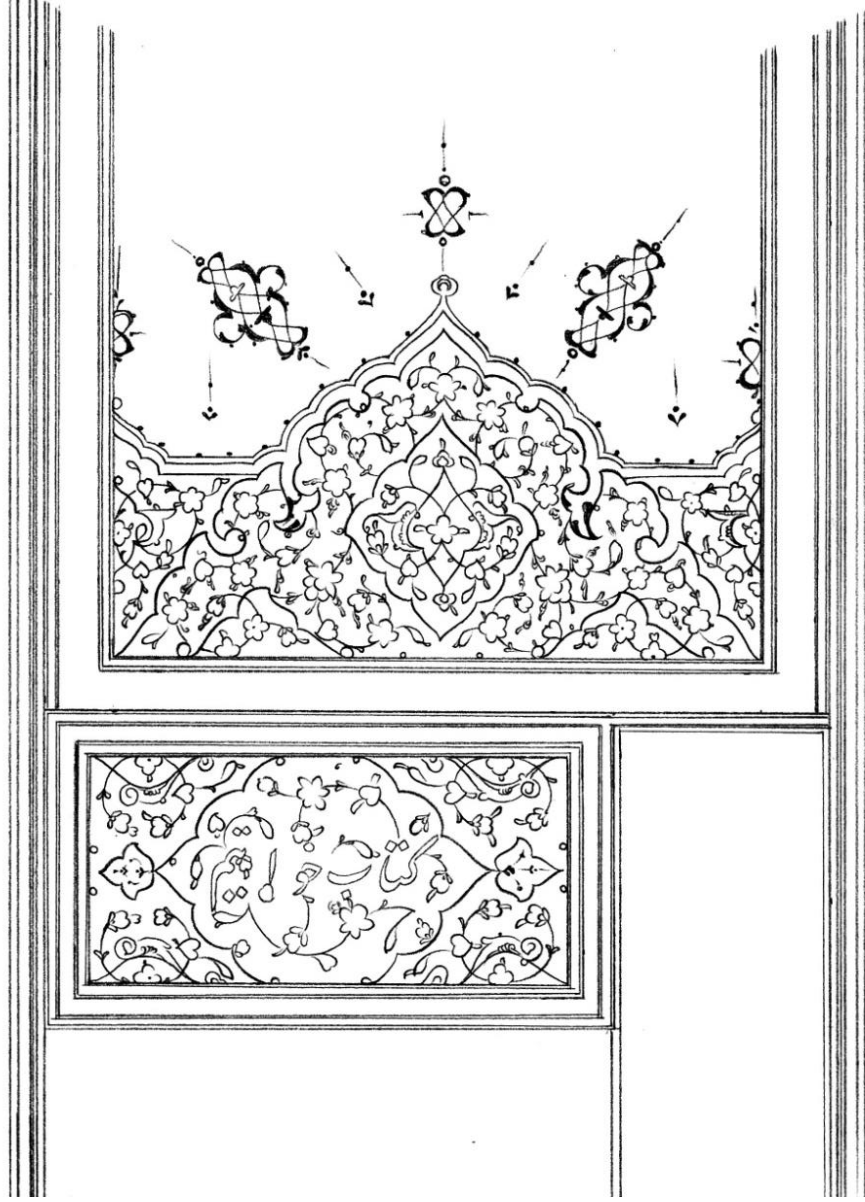
Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.415b.

Resim: 118, Örnek: 15.

Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.556b.

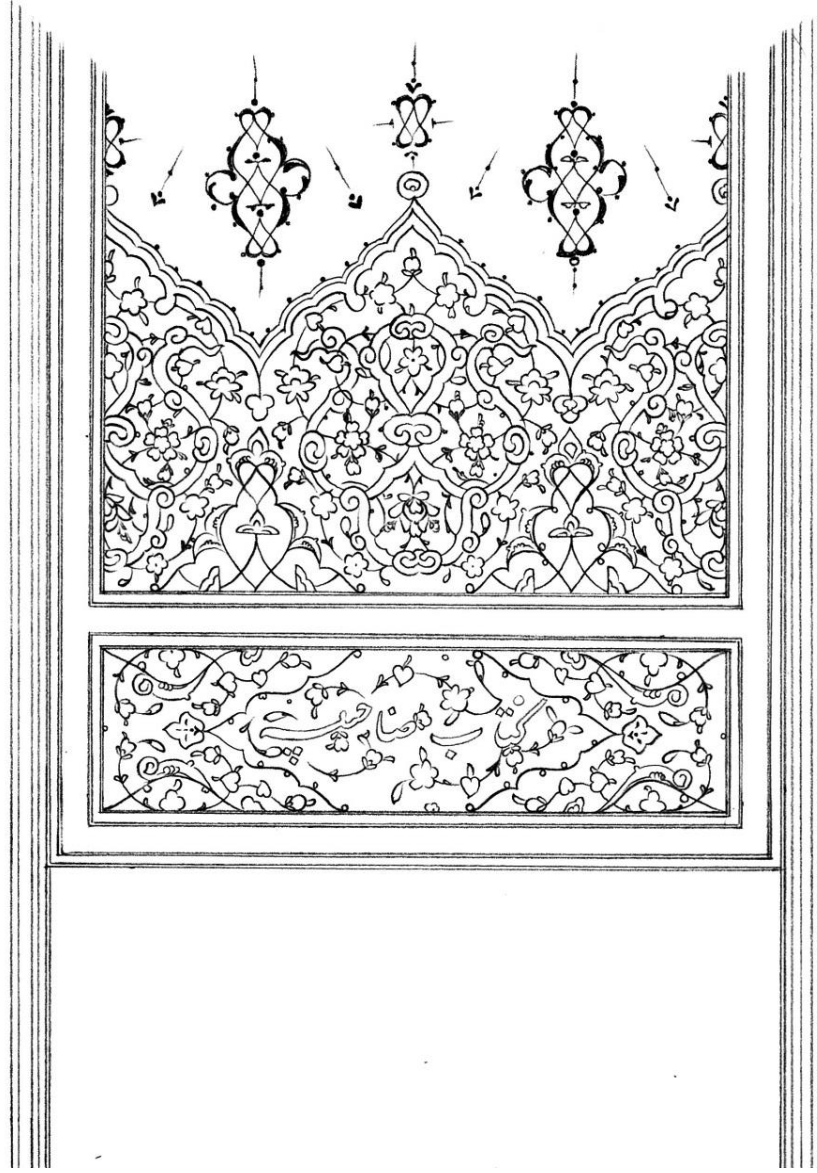
Çizim: 54, Örnek: 15.

Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.556b.

Resim: 119, Örnek: 15.

Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.572b.

Çizim: 55, Örnek: 15.

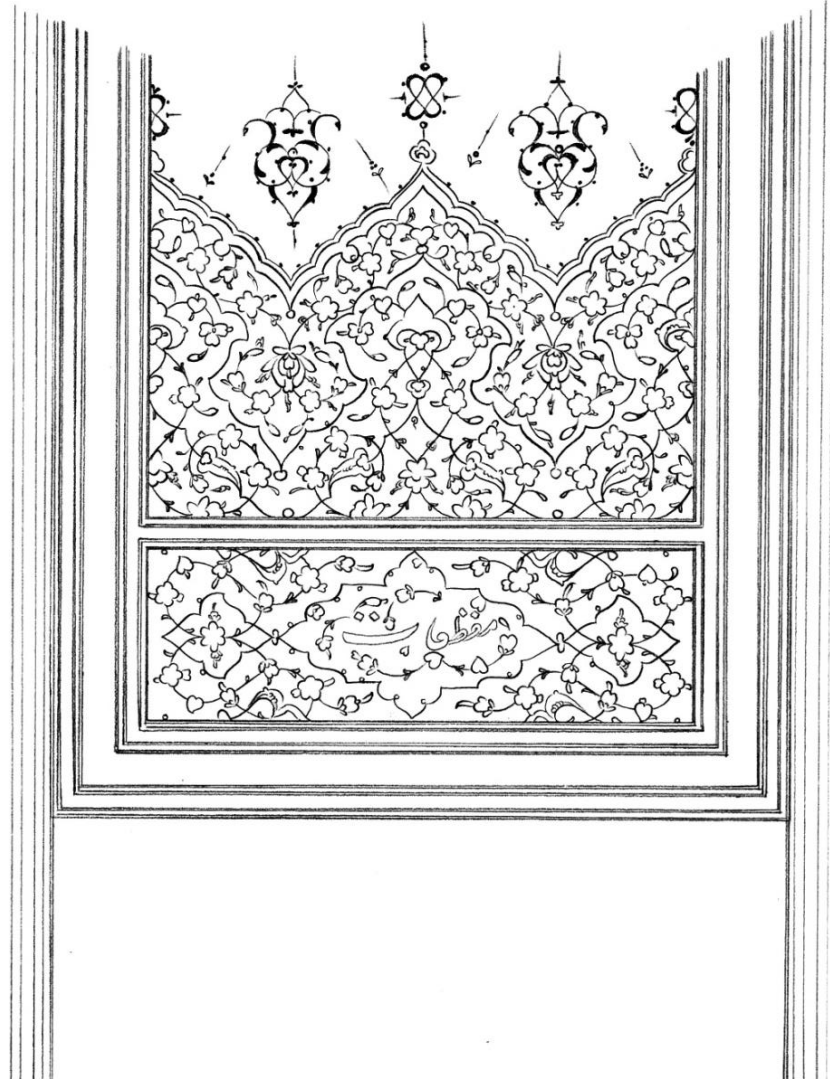
Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.572b.

Resim: 120, Örnek: 15.

Külliyyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.591b.

Çizim: 56, Örnek: 15.

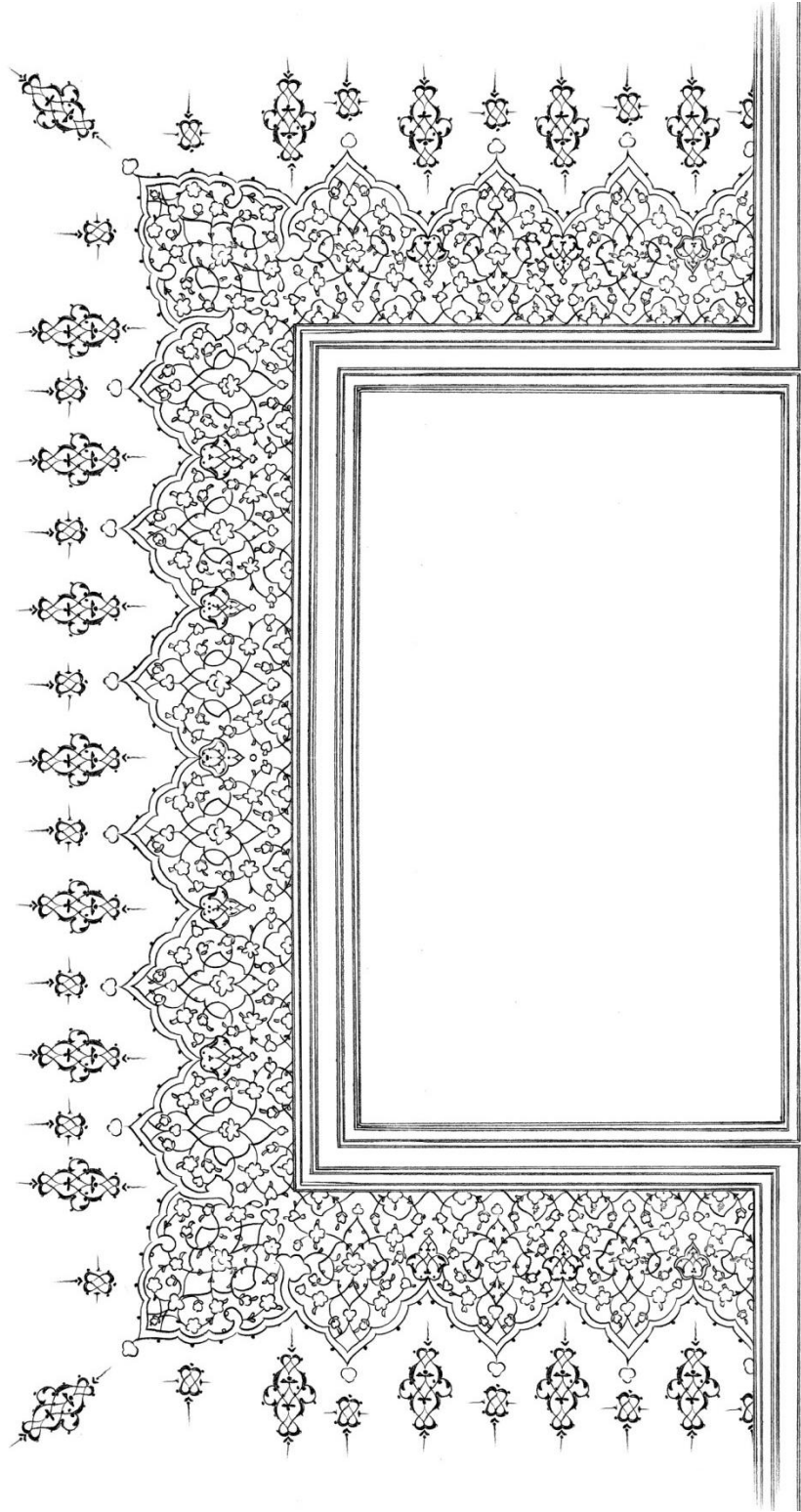
Külliyât-ı Şeyh Sâdî Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Unvan Tezhibi v.591b.

Resim: 121, Örnek: 15.

Külliyât-ı Şeyh Sâdi Şîrâzî, Koyunoğlu: 14694, Minyatürlü Sayfa v.621a.

Çizim: 57, Örnek: 15.

Külliyât-ı Şeyh Sâdi Şirâzi, Koyunoğlu: 14694, Minyatürlü Sayfa v.621a.

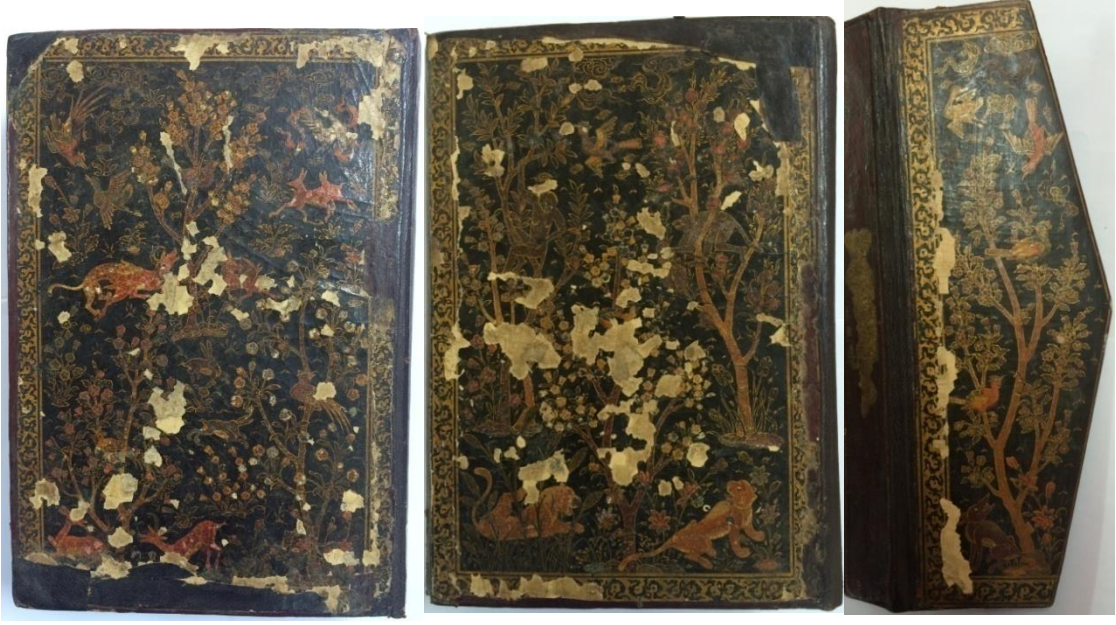
Resim: 122-123, Örnek: 16.

Güfte ve Şiir Mecmûası, Koyunoğlu: 14695, Ön ve Arka Kaplar.

Resim: 124, Çizim: 58, Örnek: 16.

Güfte ve Şiir Mecmûası, Koyunoğlu: 14695, Halkârî Sayfa.

Resim: 125-126-127, Örnek: 17.

Dîvân-ı Câmî', 950/1543, Koyunoğlu: 14704, Ön-Arka Kaplar ve Miklep.

Resim: 128, Örnek: 17.

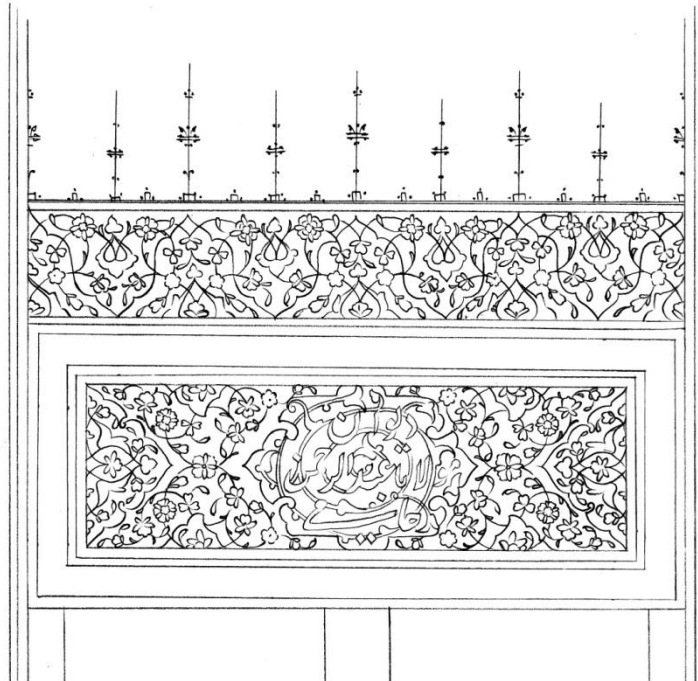
Dîvân-ı Câmî', 950/1543, Koyunoğlu: 14704, Unvan Tezhibi v.1b.

Resim: 129, Örnek: 17.

Dîvân-ı Câmî', 950/1543, Koyunoğlu: 14704, Unvan Tezhibi v.1b

Çizim: 59, Örnek: 17.

Dîvân-ı Câmî', 950/1543, Koyunoğlu: 14704, Unvan Tezhibi v.1b.

Resim: 130-131, Örnek: 18.

Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Ön-Arka Kaplar ve Miklep.

Resim: 132, Örnek: 18.

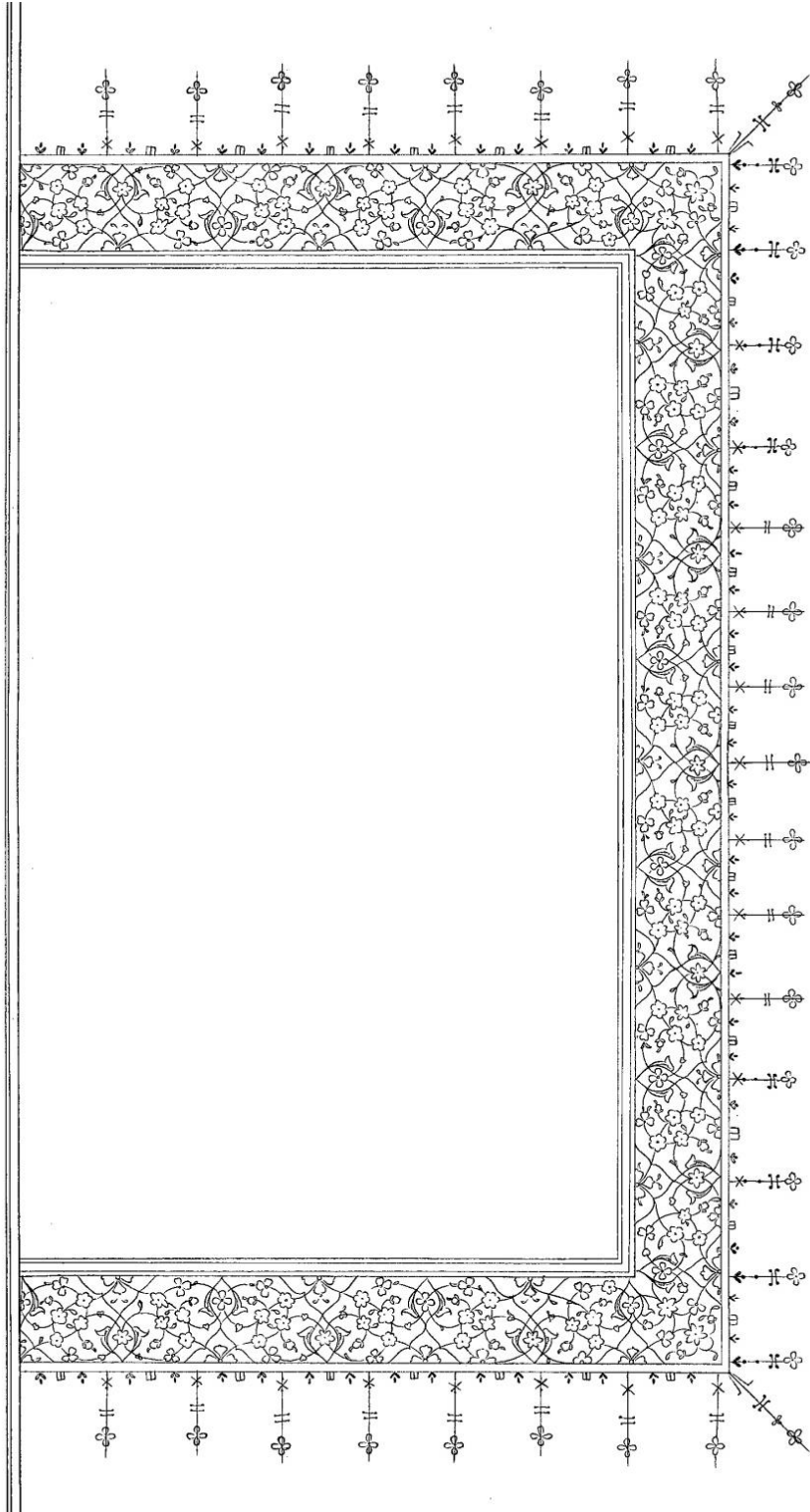
Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Minyatürlü Sayfa v.1b-v.2a.

Resim: 133, Örnek: 18.

Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Minyatürlü Sayfa v.1b.

Çizim: 60, Örnek: 18.

Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Minyatürlü Sayfa v.1b-v.2a.

Resim: 134, Örnek: 18.

Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Unvan Tezhibi v.2b.

Resim: 135, Örnek: 18.

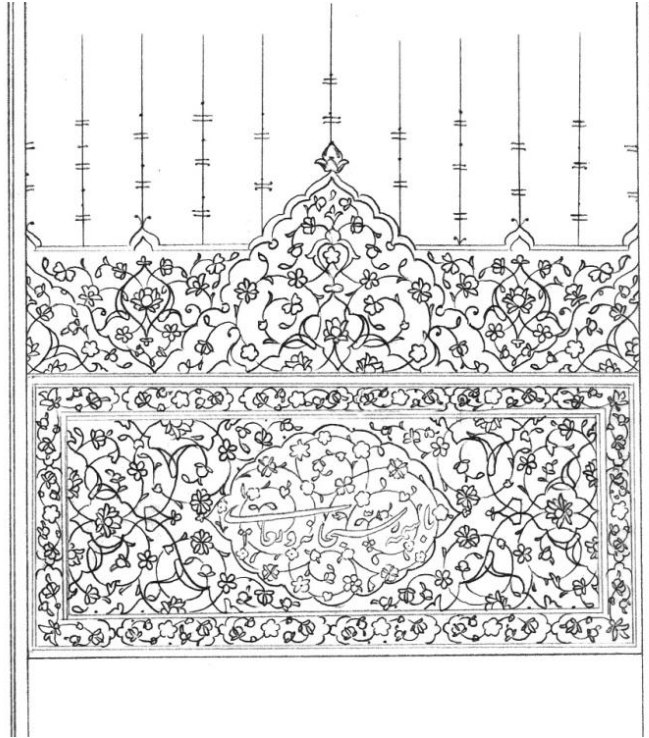
Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Unvan Tezhibi Detay v.2b.

Resim: 136, Örnek: 18.

Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Unvan Tezhibi v.2b.

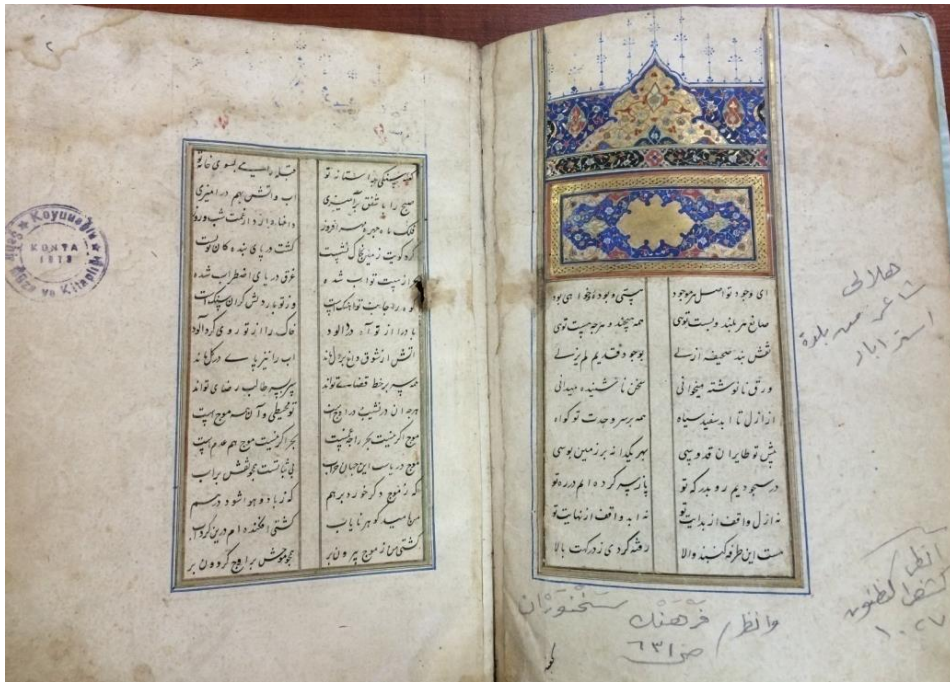
Çizim: 61, Örnek: 18.

Dîvân-ı Sâdî, 941/1534-35, Koyunoğlu: 14713, Unvan Tezhibi v.2b.

Resim: 137-138, Örnek: 19.

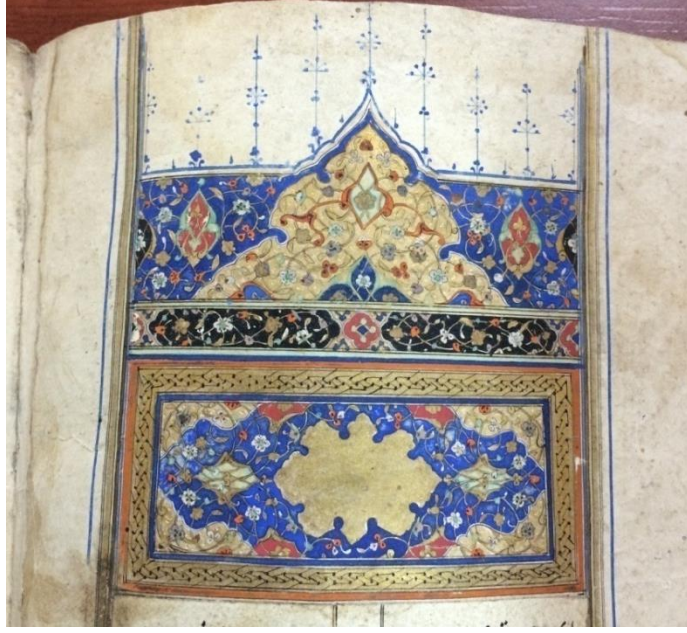
Şah ve Derviş, 1002/1594, Koyunoğlu: 14716, Ön ve Arka Kaplar.

Resim: 139, Örnek: 19.

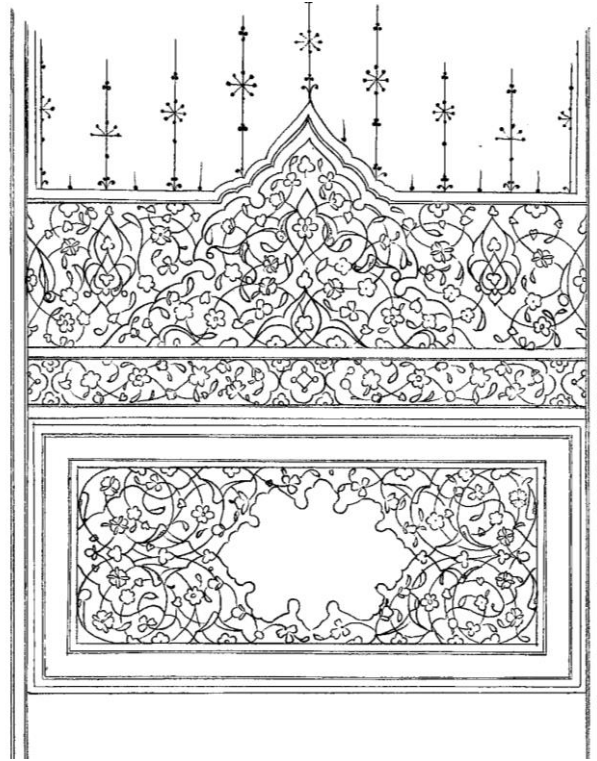
Şah ve Derviş, 1002/1594, Koyunoğlu: 14716, Unvan Tezhibi v.1b.

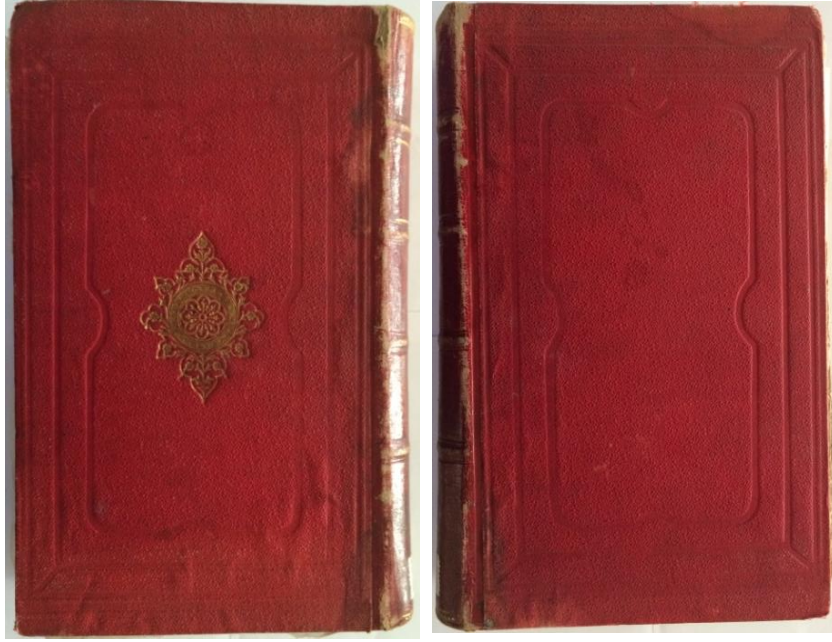
Resim: 140, Örnek: 19.

Şah ve Derviş, 1002/1594, Koyunoğlu: 14716, Unvan Tezhibi v.1b.

Çizim: 62, Örnek: 19.

Şah ve Derviş, 1002/1594, Koyunoğlu: 14716, Unvan Tezhibi v.1b.

Resim: 141-142, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ön ve Arka Kaplar.

Resim: 143, Örnek: 20.

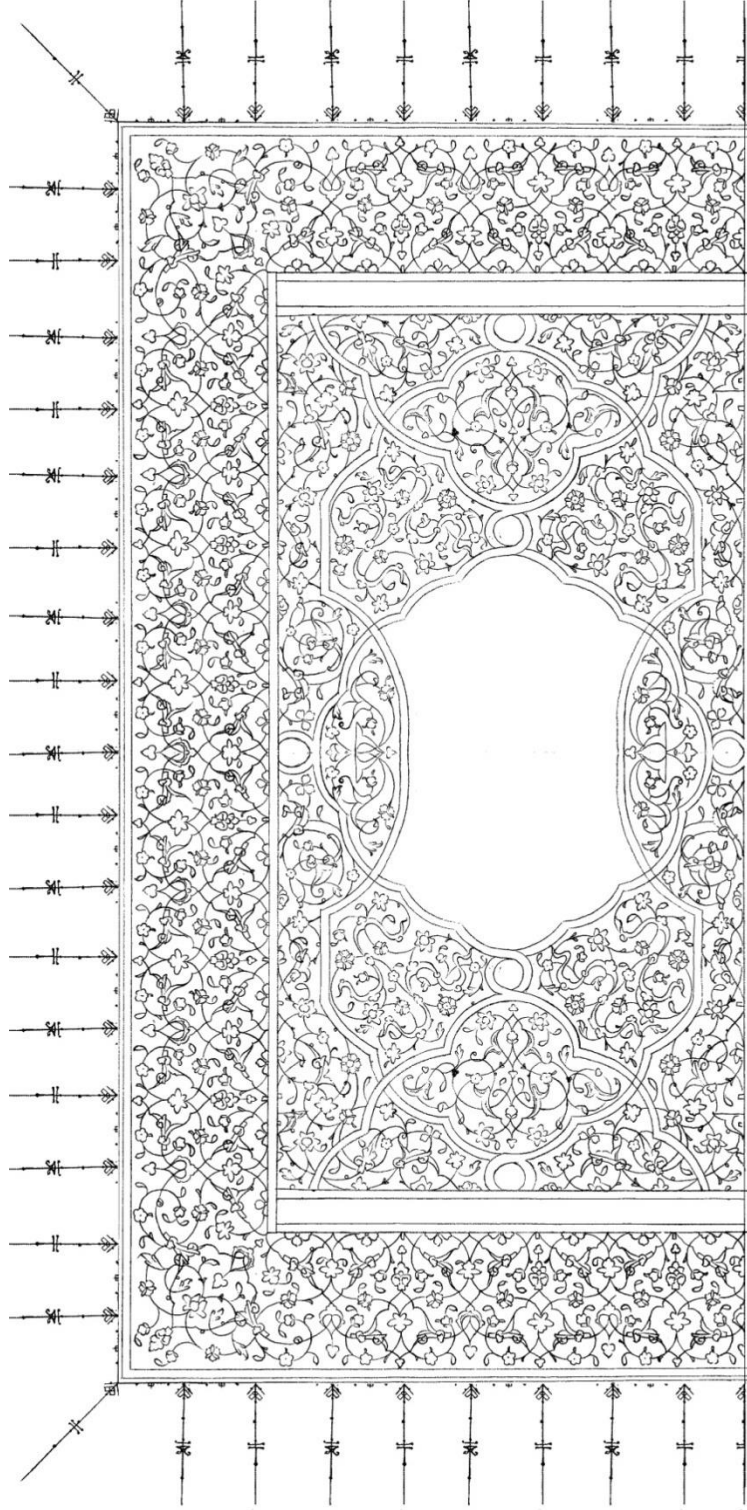
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.

Resim: 144, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 1472, Serlevha Tezhibi v.2a.

Çizim: 63, Örnek: 20.

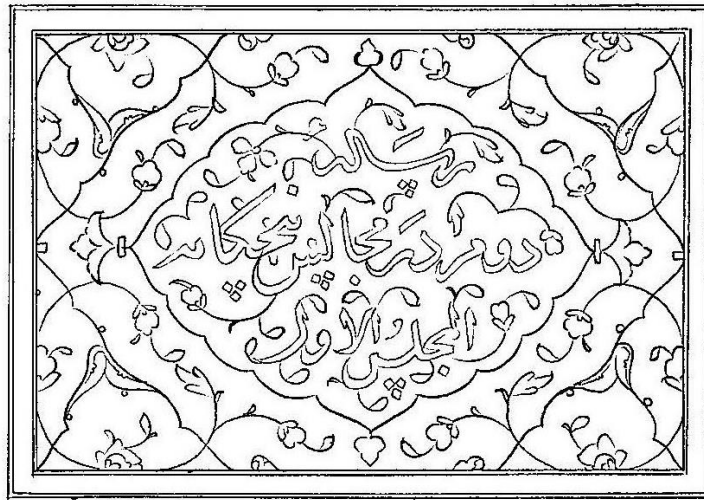
Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Serlevha Tezhibi v.1b-v.2a.

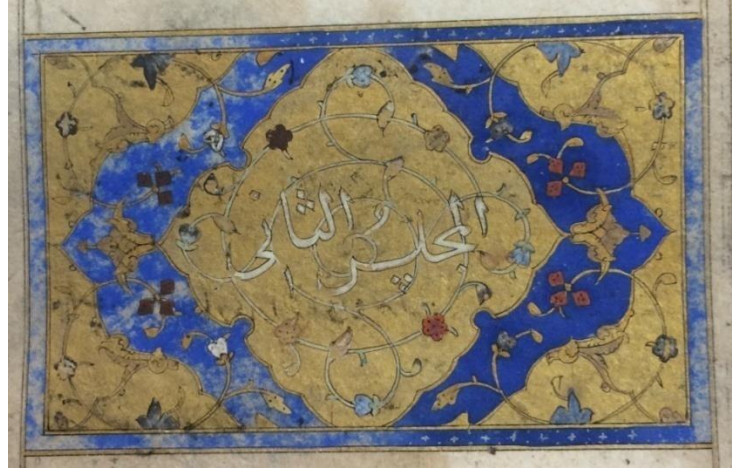
Resim: 145, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.7b.

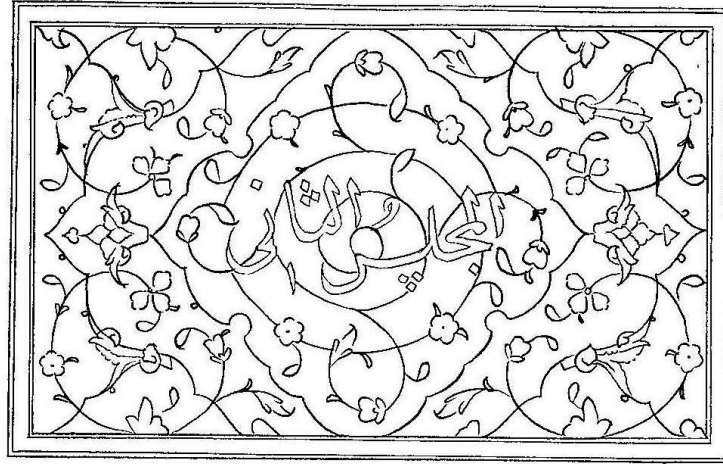
Çizim: 64, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.7b.

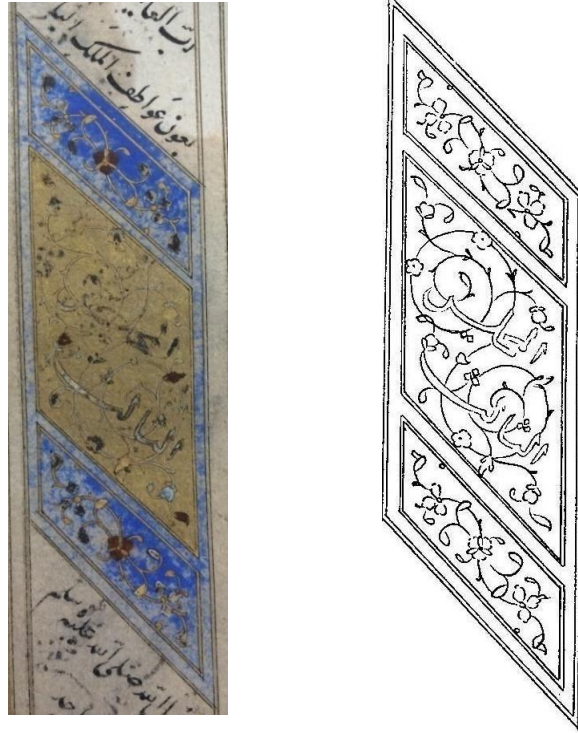
Resim: 146, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.10a.

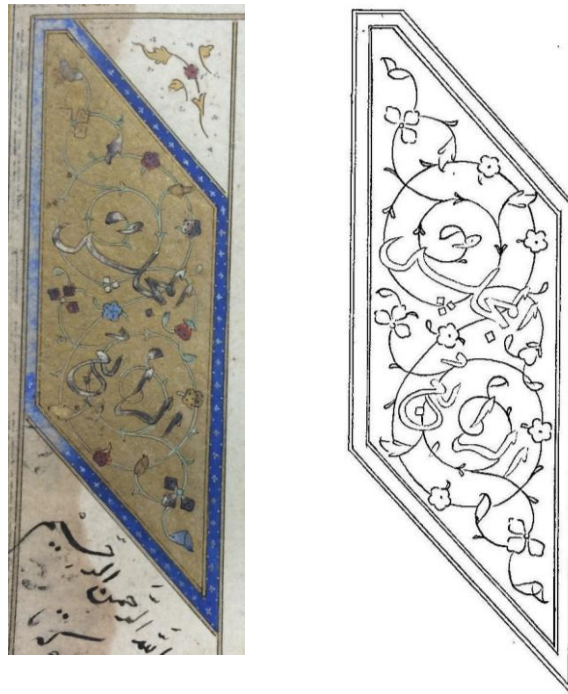
Çizim: 65, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.10a.

Resim: 147, Çizim: 66, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.13a.

Resim: 148, Çizim: 67, Örnek: 20.

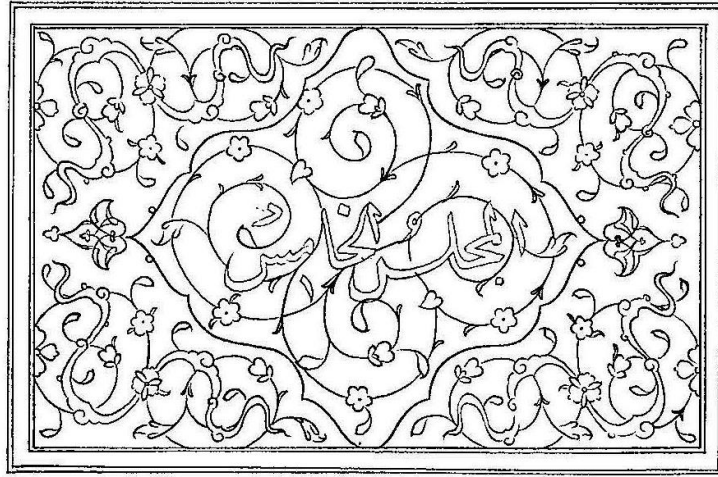
Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.15a.

Resim: 149, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.19b.

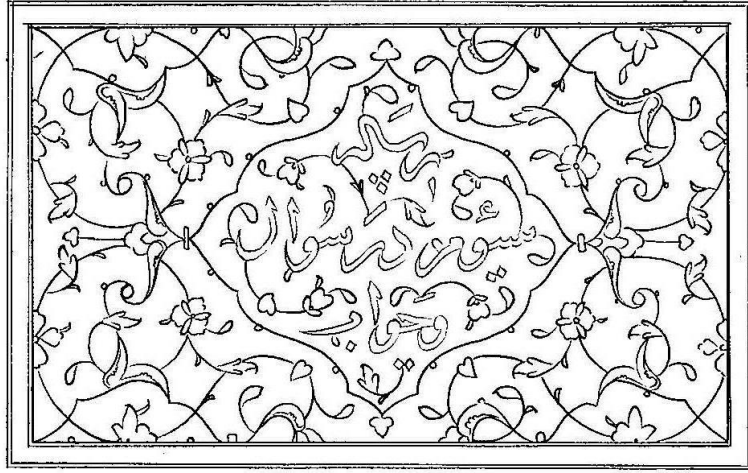
Çizim: 68, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.19b.

Resim: 150, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.25b.

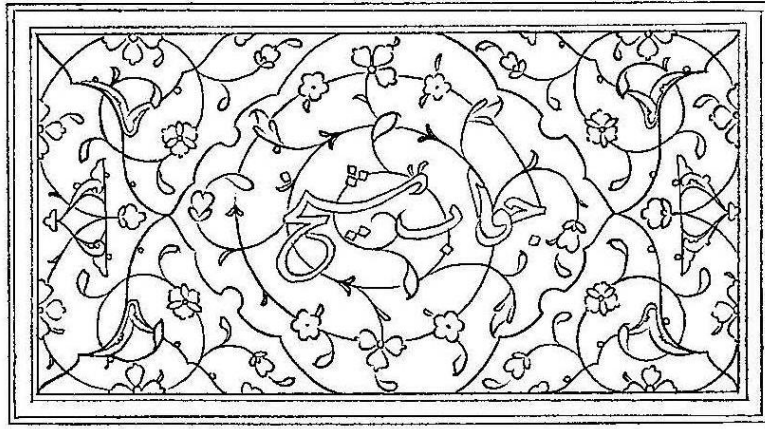
Çizim: 69, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.25b.

Resim: 151, Örnek: 20.

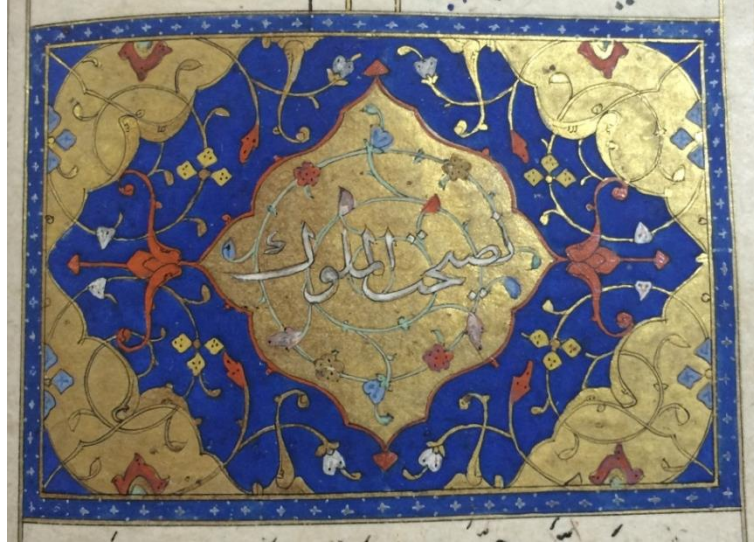
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.26b.

Çizim: 70, Örnek: 20.

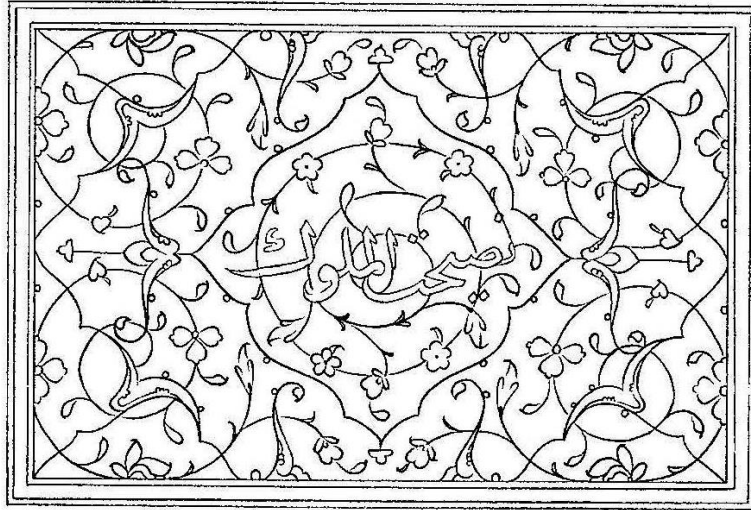
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.26b.

Resim: 152, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.28b.

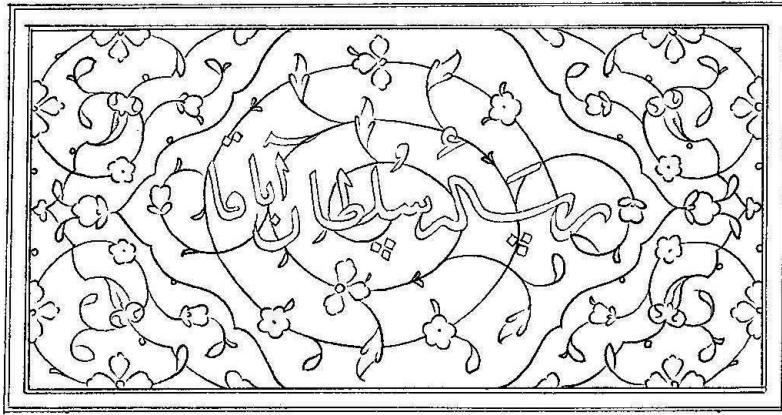
Çizim: 71, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.28b.

Resim: 153, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.37a.

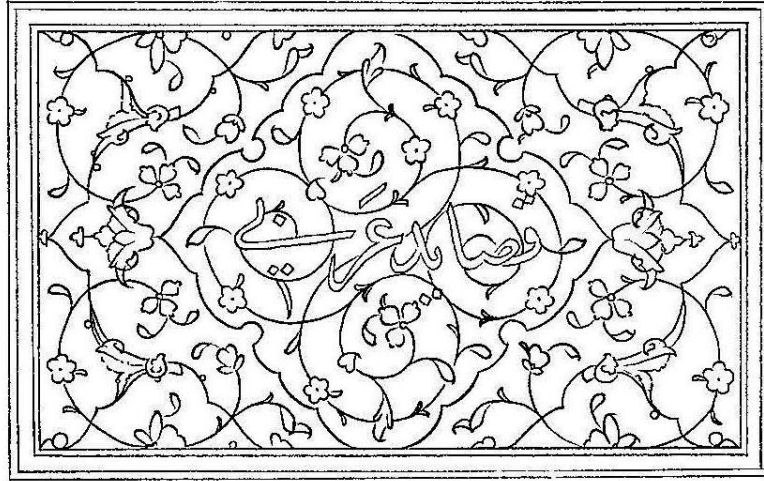
Çizim: 72, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.37a.

Resim: 154, Örnek: 20.

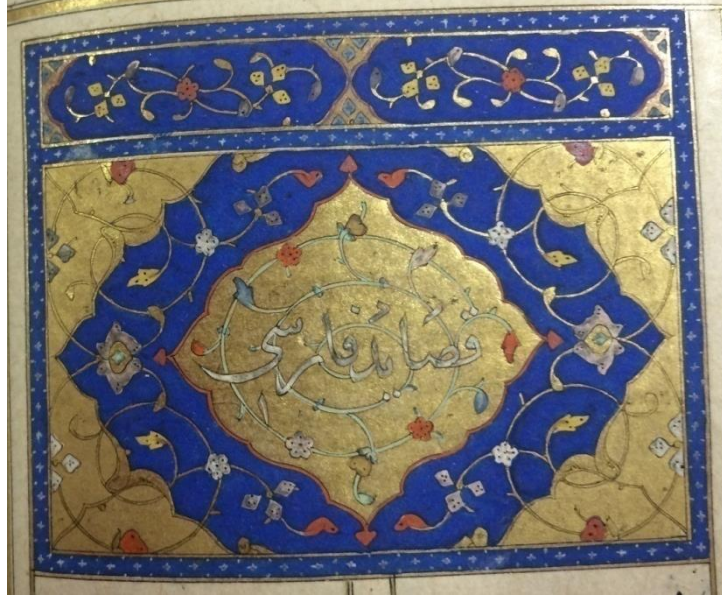
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.40b.

Çizim: 73, Örnek: 20.

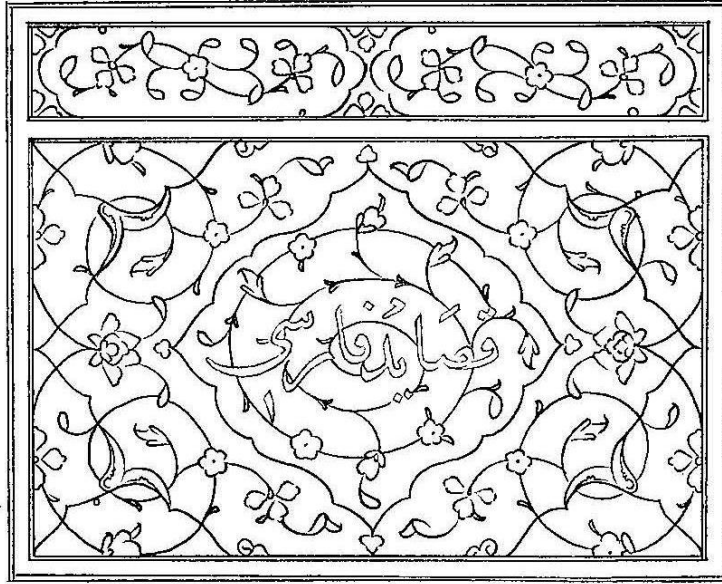
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.40b.

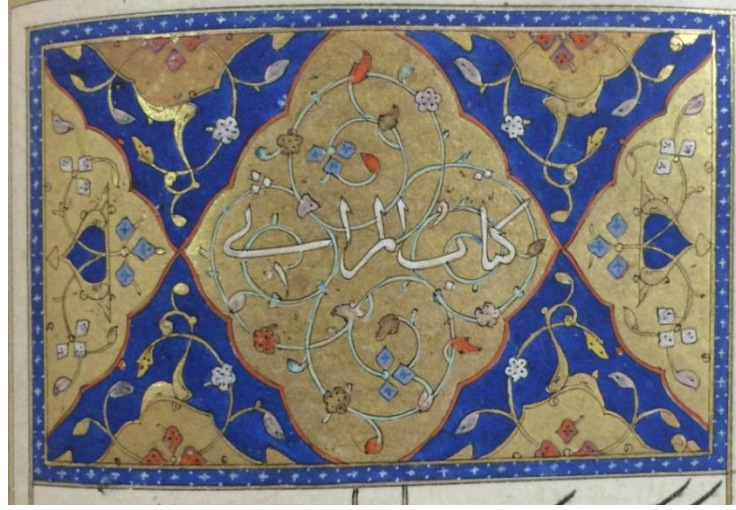
Resim: 155, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.48b.

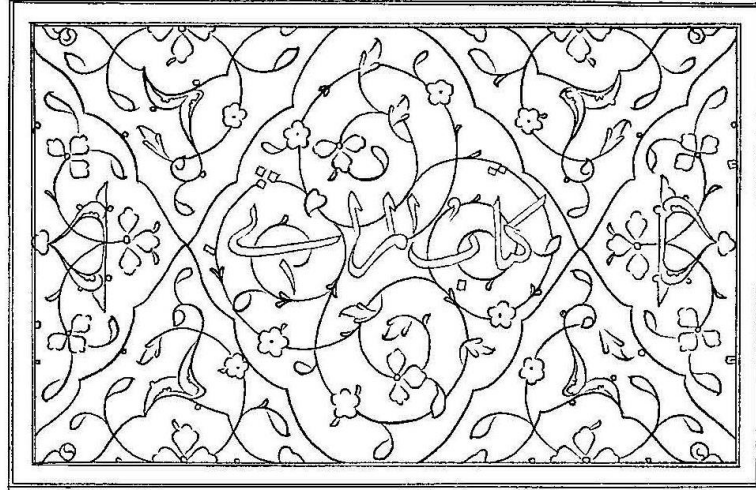
Çizim: 74, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.48b.

Resim: 156, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.77b.

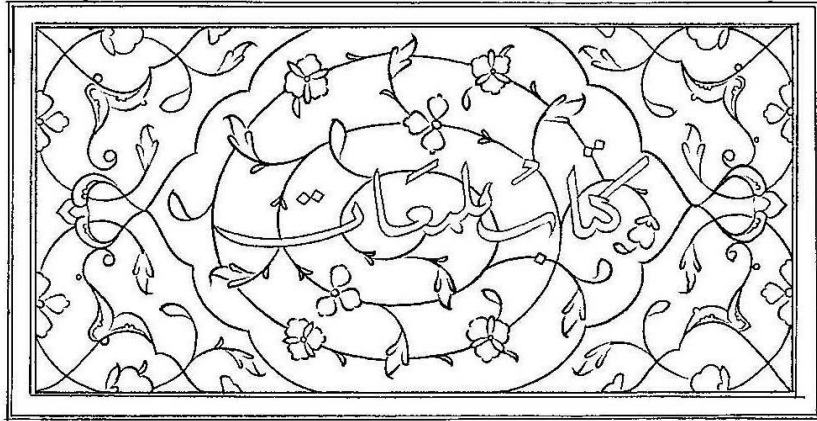
Çizim: 75, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.77b.

Resim: 157, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.82a.

Çizim: 76, Örnek: 20.

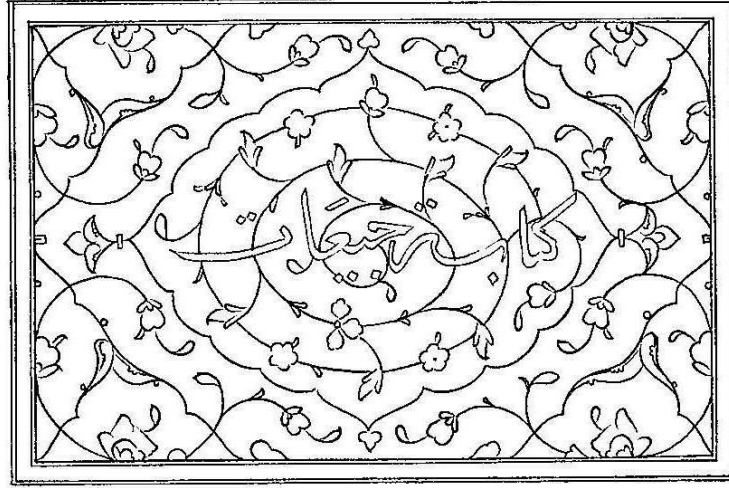
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.82a.

Resim: 158, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.86b.

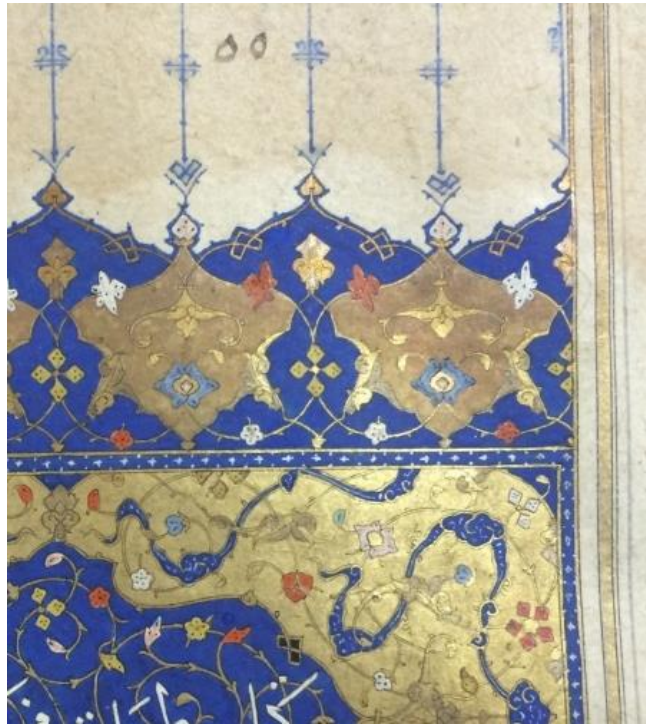
Çizim: 77, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.86b.

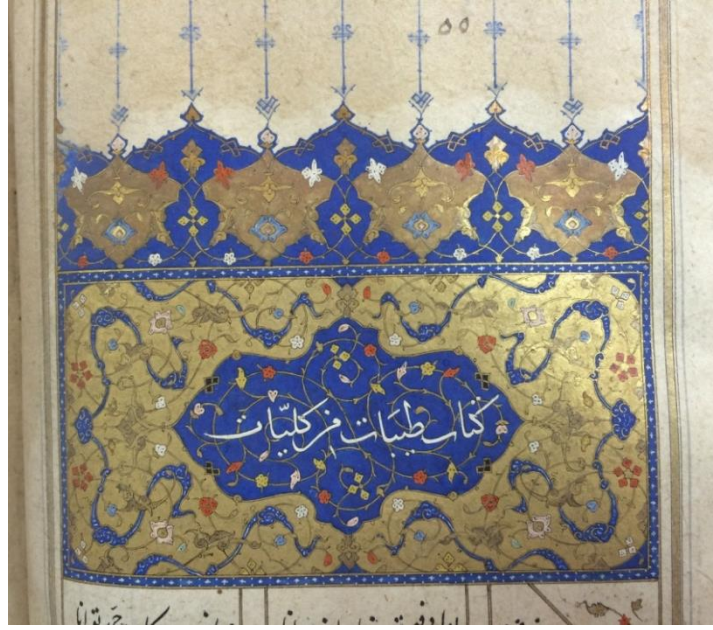
Resim: 159, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.92b.

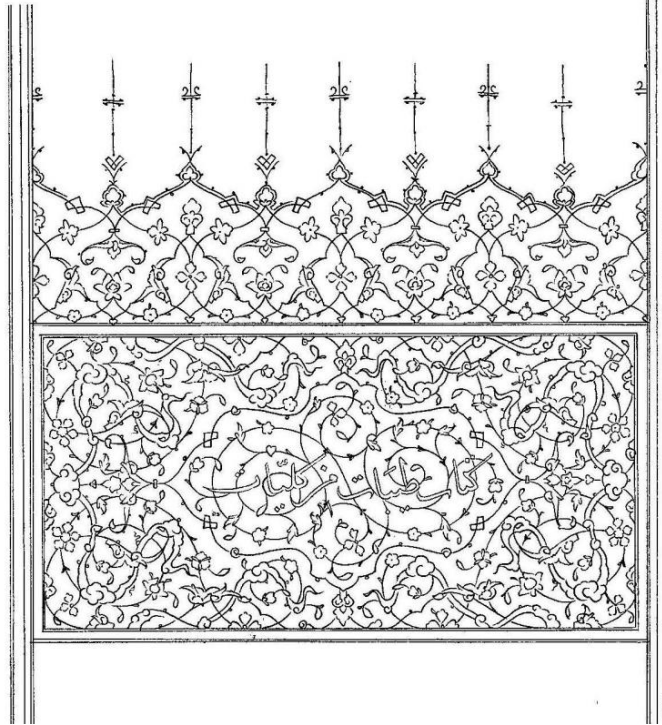
Resim: 160, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi Detay v.92b.

Resim: 161, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.92b

Çizim: 78, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.92b

Resim: 162, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.173b.

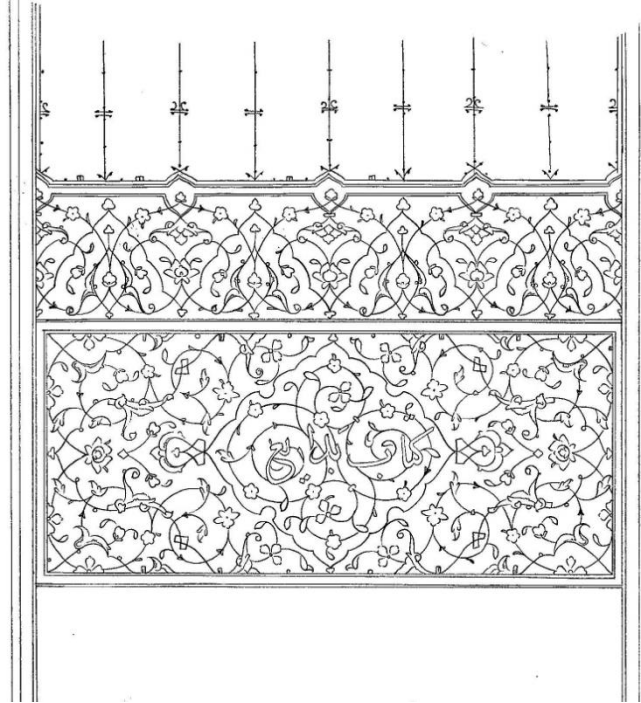
Resim: 163, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi Detay v.173b.

Resim: 164, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.173b.

Çizim: 79, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.173b.

Resim: 165, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.214b.

Resim: 166, Örnek: 20.

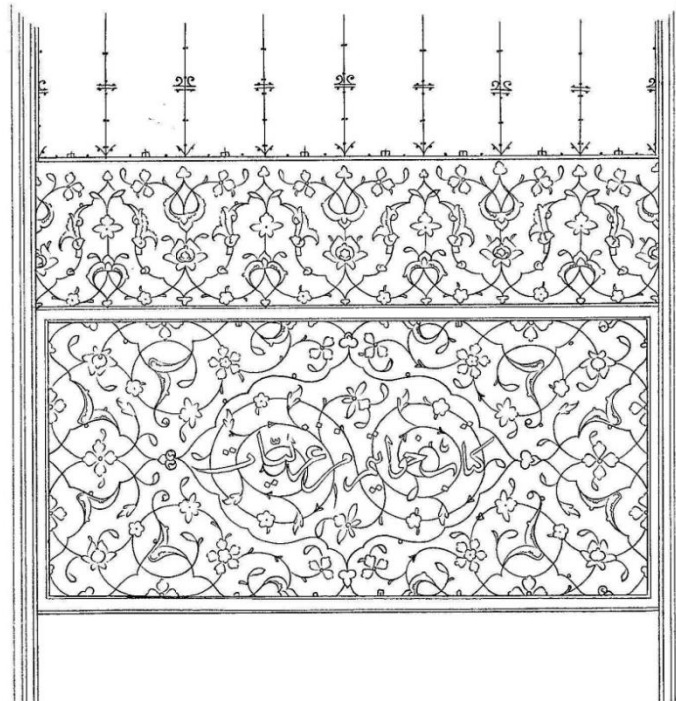
Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi Detay v.214b.

Resim: 167, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.214b.

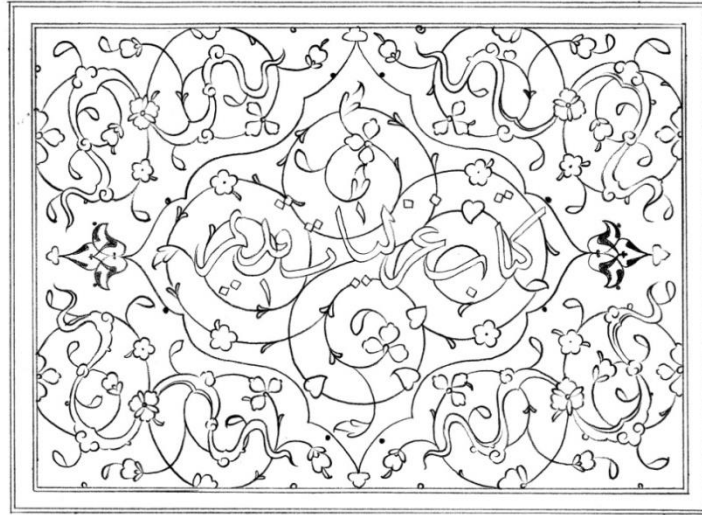
Çizim: 80, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Unvan Tezhibi v.214b.

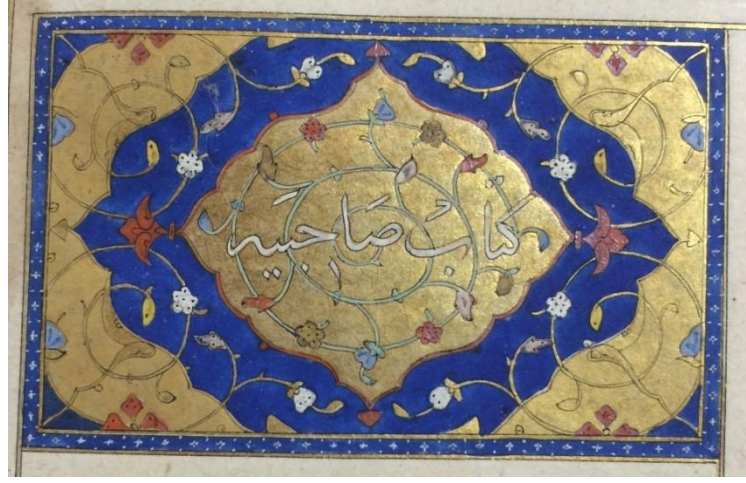
Resim: 168, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.228b.

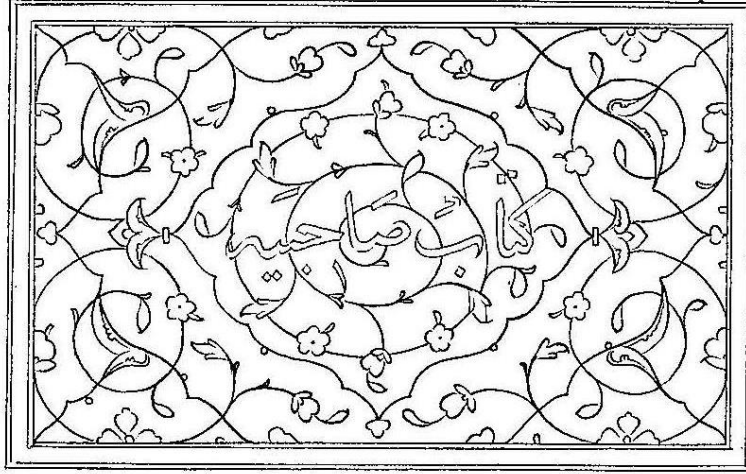
Çizim: 81, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.228b.

Resim: 169, Örnek: 20.

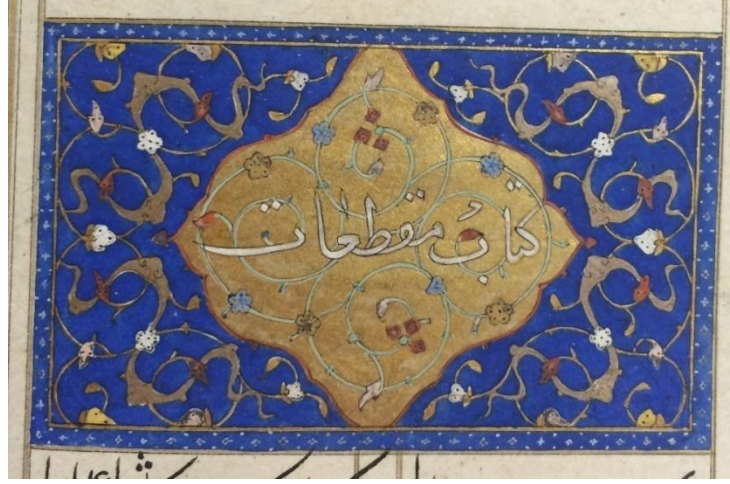
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.238b.

Çizim: 82, Örnek: 20.

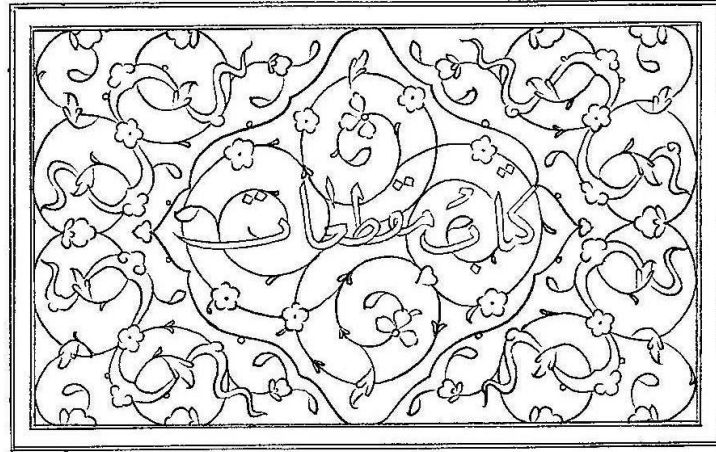
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.238b.

Resim: 170, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.258b.

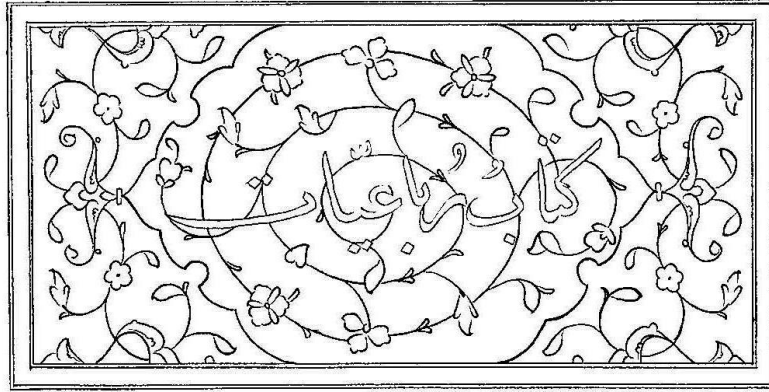
Çizim: 83, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.258b.

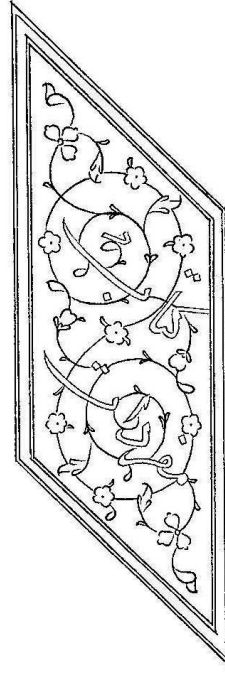
Resim: 171, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.260a.

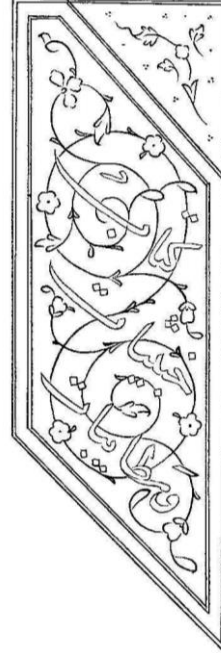
Çizim: 84, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.260a.

Resim: 172, Çizim: 85, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.265b.

Resim: 173, Çizim:86, Örnek: 20.

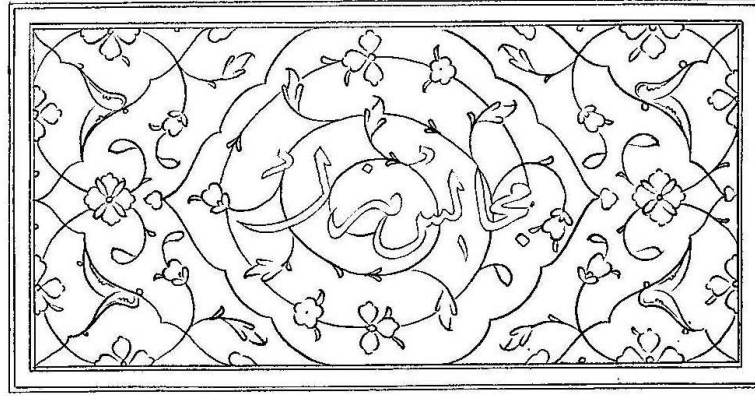
Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.268b.

Resim: 174, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.277b.

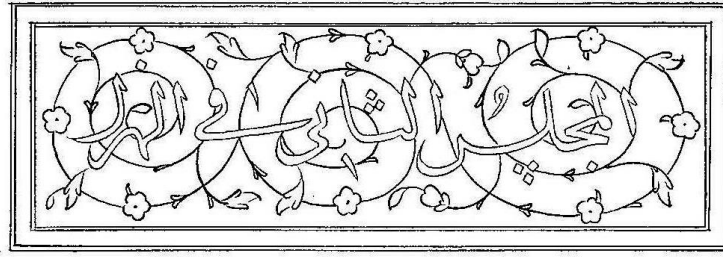
Çizim: 87, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Ara Başlık (Bâb Başı) Tezhibi v.277b.

Resim: 175, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.280b.

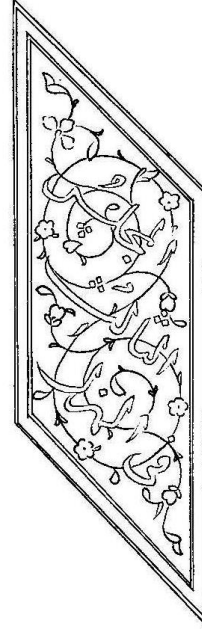
Çizim: 88, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.280b.

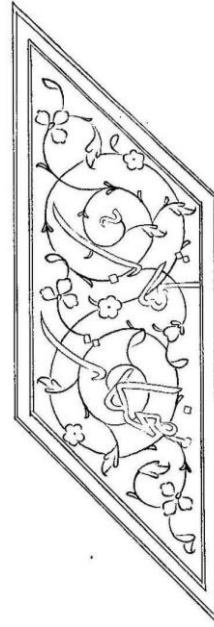
Resim: 176, Çizim:89, Örnek: 20.

Külliyyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.38a.

Resim: 177, Çizim: 90, Örnek: 20.

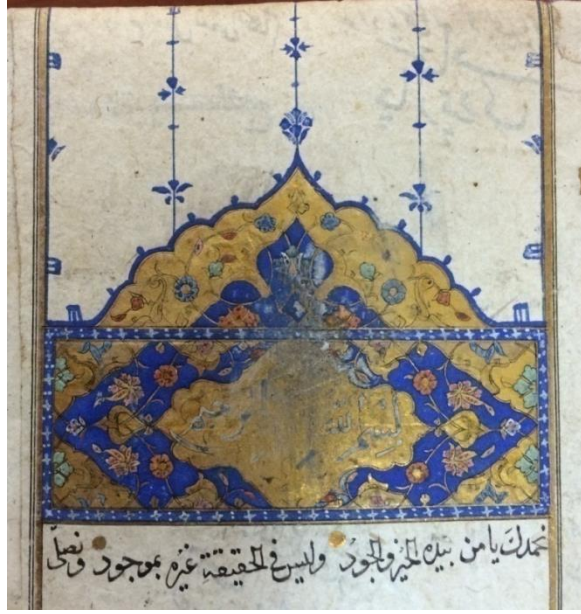
Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.282a.

Resim: 178, Çizim: 91, Örnek: 20.

Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722, Hâşiye Tezhibi v.284a.

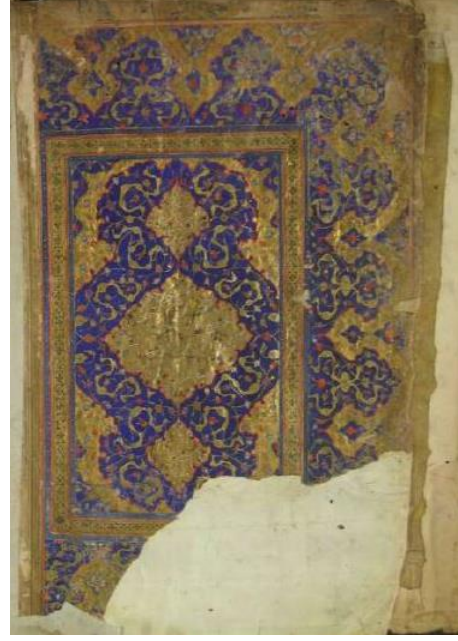
Resim: 179.

Şerhu'ş-Şâfiye Fî't-Tasrîf, 968/1560-61, Koyunoğlu: 5027.

Resim: 180.

Gülistân, Yusuf Ağa: YY.4898.

Resim: 181-182.

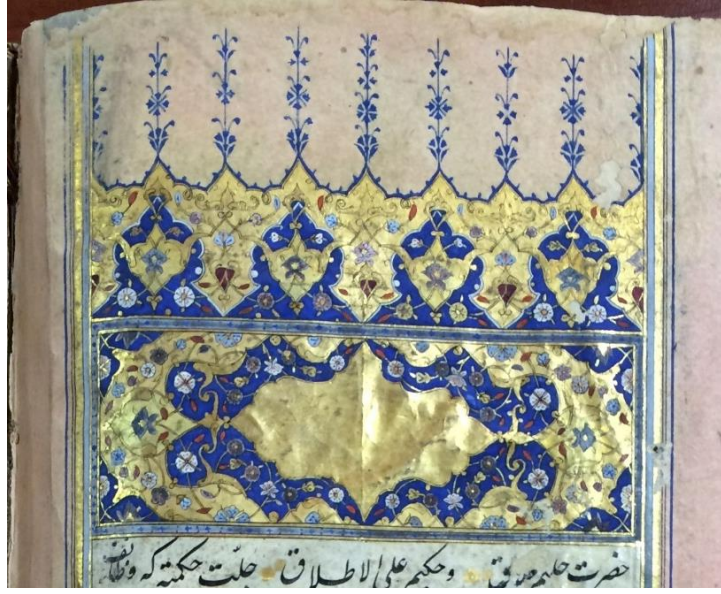
Sağ: Kur'ân-ı Kerîm, Süleymaniye: 12. Sol: Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955.

Resim: 183-184.

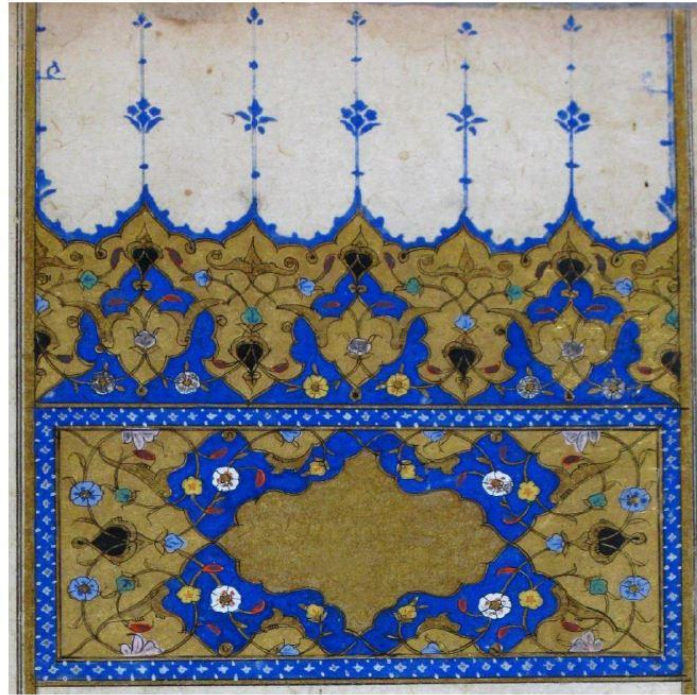
Sağ: Kur'ân-ı Kerîm, Süleymaniye: 12, Detay. Sol: Kur'ân-ı Kerîm, Koyunoğlu: 9955, Detay.

Resim: 185.

Hümâyü-n Nâme Tercüme-i Kelîle ve Dimne, 999/1590-91, Koyunoğlu: 12961.

Resim: 186.

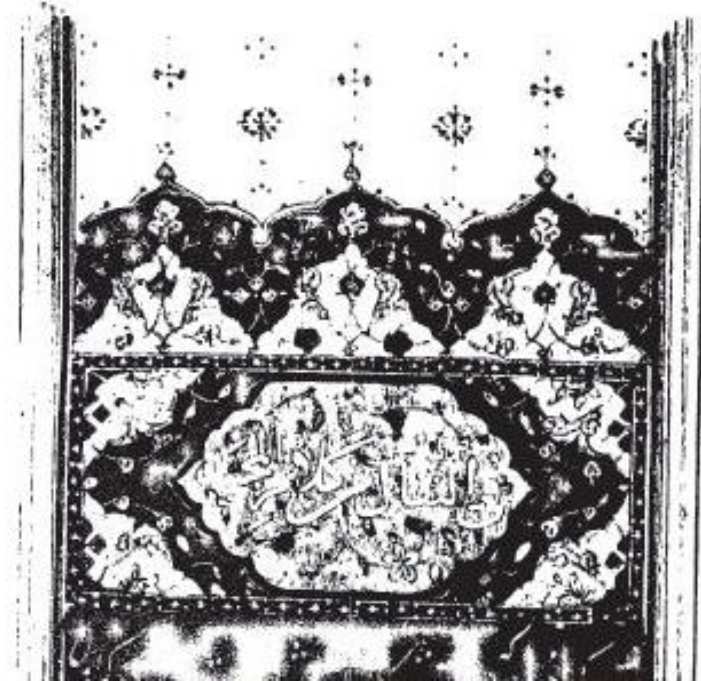
Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 973/1566, Rodos:87.

Resim: 187.

Kulliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14508.

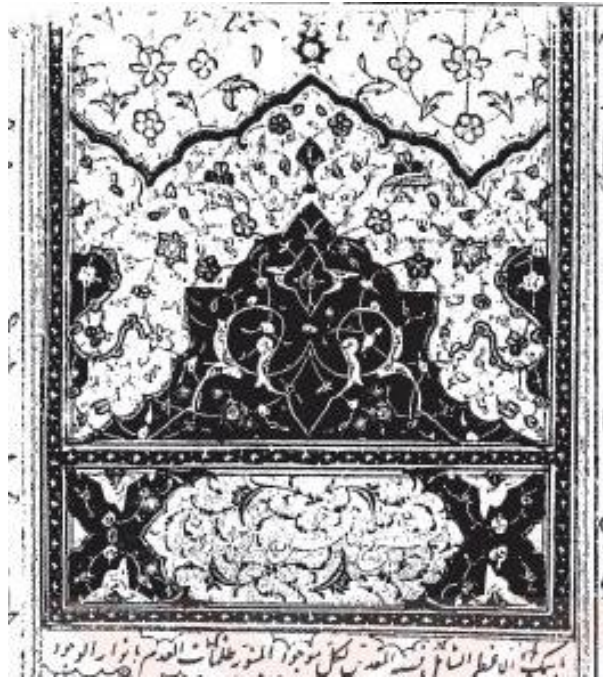
Resim: 188.

Kur'ân-ı Kerîm, İstanbul Üniversitesi: A.6686.

Resim: 189.

Mecâlisû'l-Mü'minîn, 1002/1593-94, Koyunoğlu: 14693.

Resim: 190.

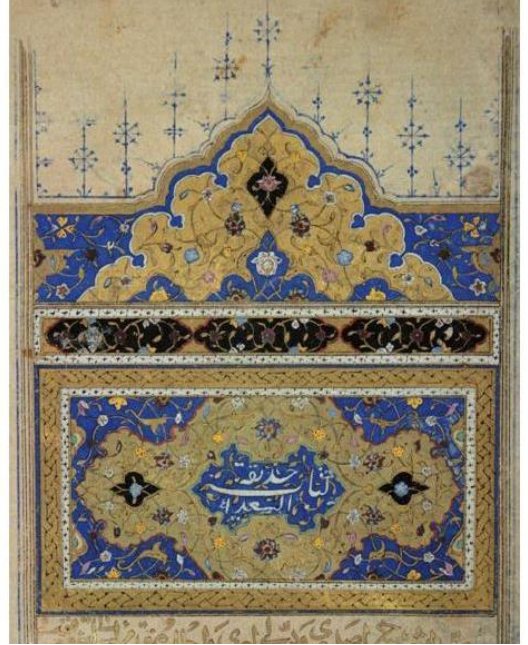
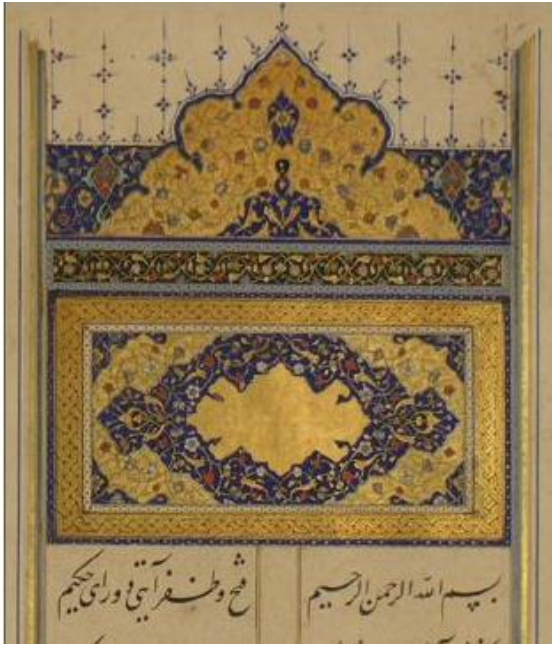
Mafatih Al-i Caz fi Şarh Gülşen-i Raz, 1033/1623, İstanbul Üniversitesi F.Y.506.

Resim: 191.

Şah ve Derviş, 1002/1594, Koyunoğlu: 14716.

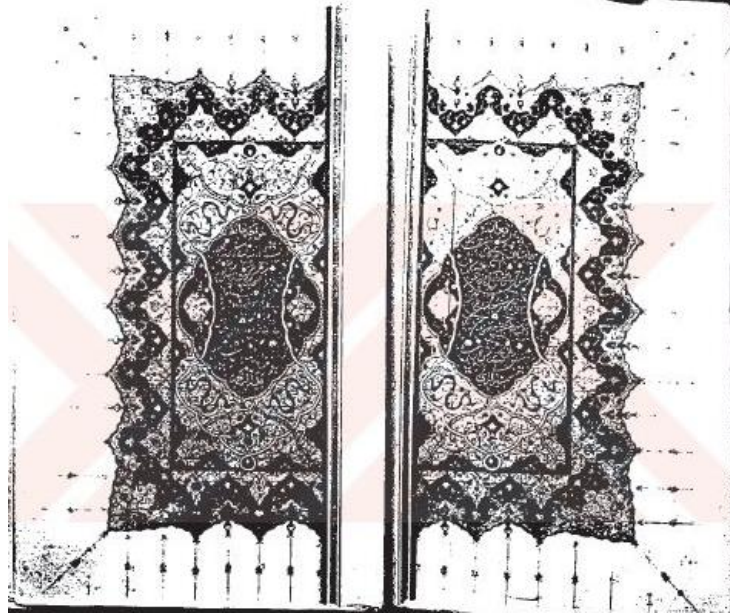
Resim: 192-193.

Sağ: Hadîkatü's-Sü'edâ, Ankara Üni.Dil ve Tarih- Coğrafya B: 1. Sol: Mahzenü'l
Esrâr Tercümesi, Millet (Ali Emîrî): MNZ 951.

Resim: 194-195.

Sağ: Hamse, 923/1517-18, İstanbul Üniversitesi: F.Y.1329. Sol: Külliyât-ı Sâdî, Koyunoğlu: 14722.

Resim: 196.

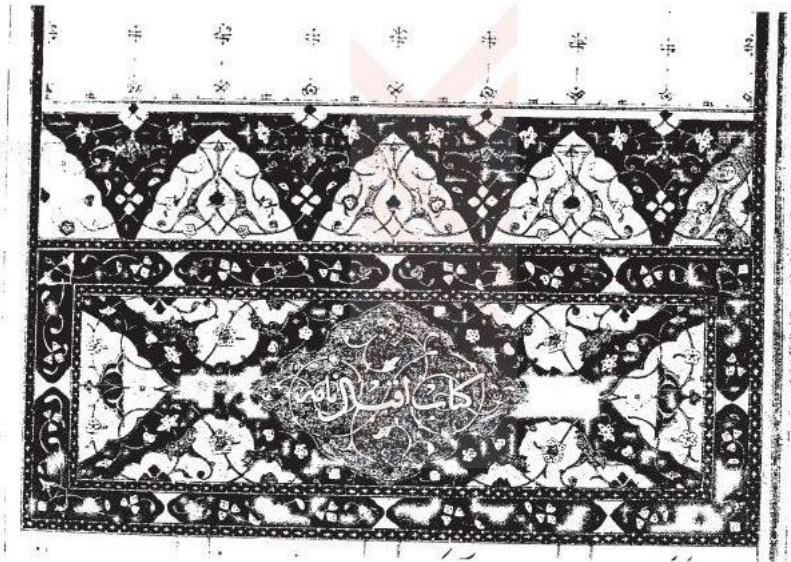
Dîvân-ı Hoca Hâfız Şirâzî, 941/1533, Süleymaniye: Halet Efendi 42.

Resim: 197.

Külliyyât-ı Sâdi, Koyunoğlu: 14722.

Resim: 198.

Hamse, 923/1517-18, İstanbul Üniversitesi: F.Y.1329.

KONYA

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

NECMETTİN ERBAKAN
ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

Öz Geçmiş

Ayşe Zehra Sayın, 1987 yılında Konya'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Konya'da tamamladı. 2007 yılında Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatlarında başladığı lisans eğitimini; fakülte üçüncüsü, bölüm birincisi olarak 2011 yılında tamamladı. 2011-2012 yılları arasında “pedagojik formasyon” eğitimi aldı. 2011 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk-İslâm Sanatları Bilim Dalı alanında yüksek lisansa başladı. 2012-2014 yılları arasında Konya Yazma Eserler Kütüphanesinde “restoratör” olarak görev yaptı. 2014 yılında hocası Ersan Perçem'den “Tezhib İcazeti” aldı. 2014 yılından itibaren Destegül Güzel Sanatlar Mektebinde “Tezhib” dersi vermeye başladı. Birçok karma sergiye katılmış olup eserleri kitap, dergi ve kataloglarda yayınlanmıştır.